

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Vita P. Ignatii Loiolae, Qui religionem Clericorum
Societatis Iesv instituit**

**Ribadeneyra, Pedro de
Coloniæ Agrippinæ, 1602**

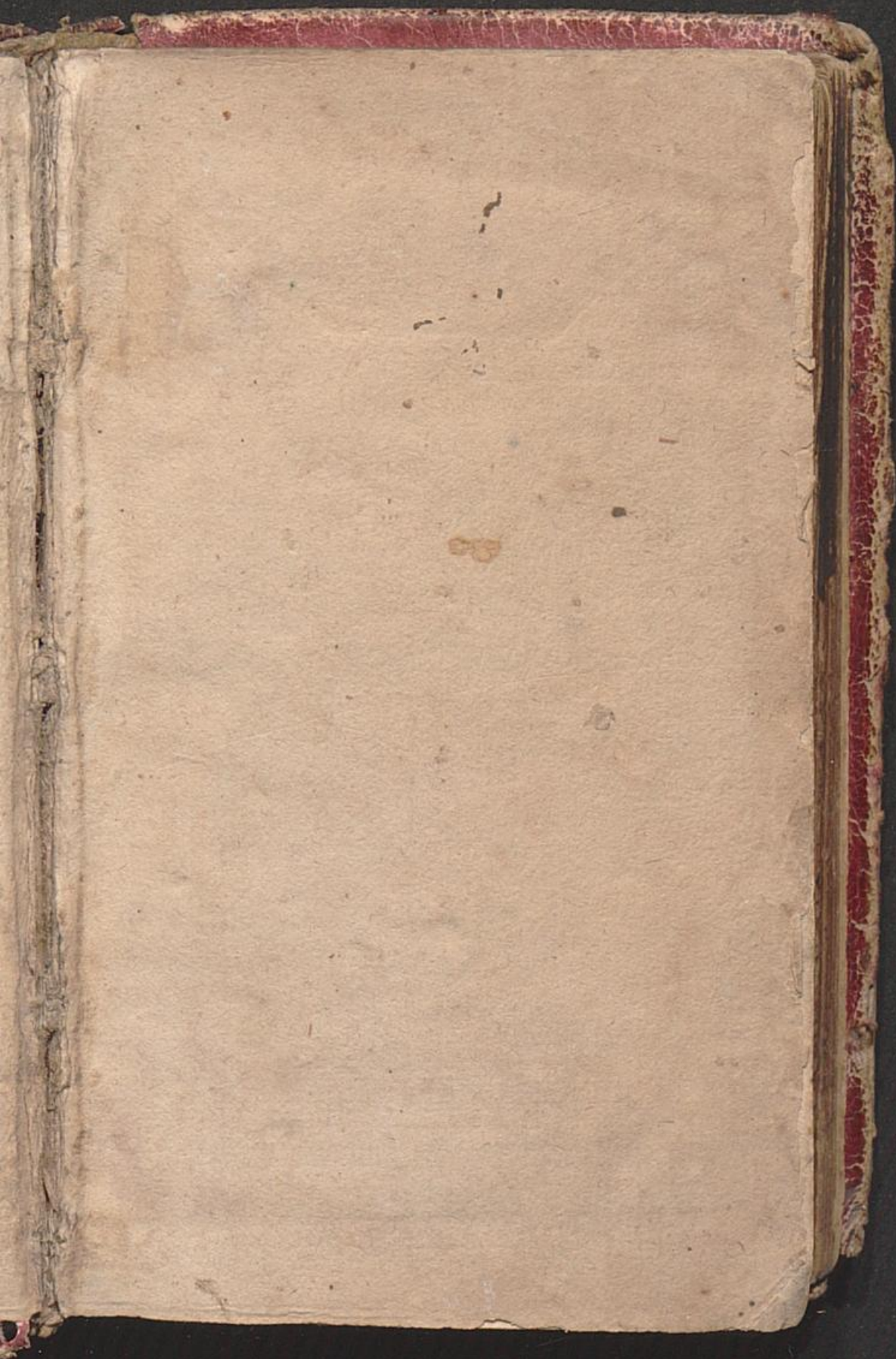
urn:nbn:de:hbz:466:1-45323

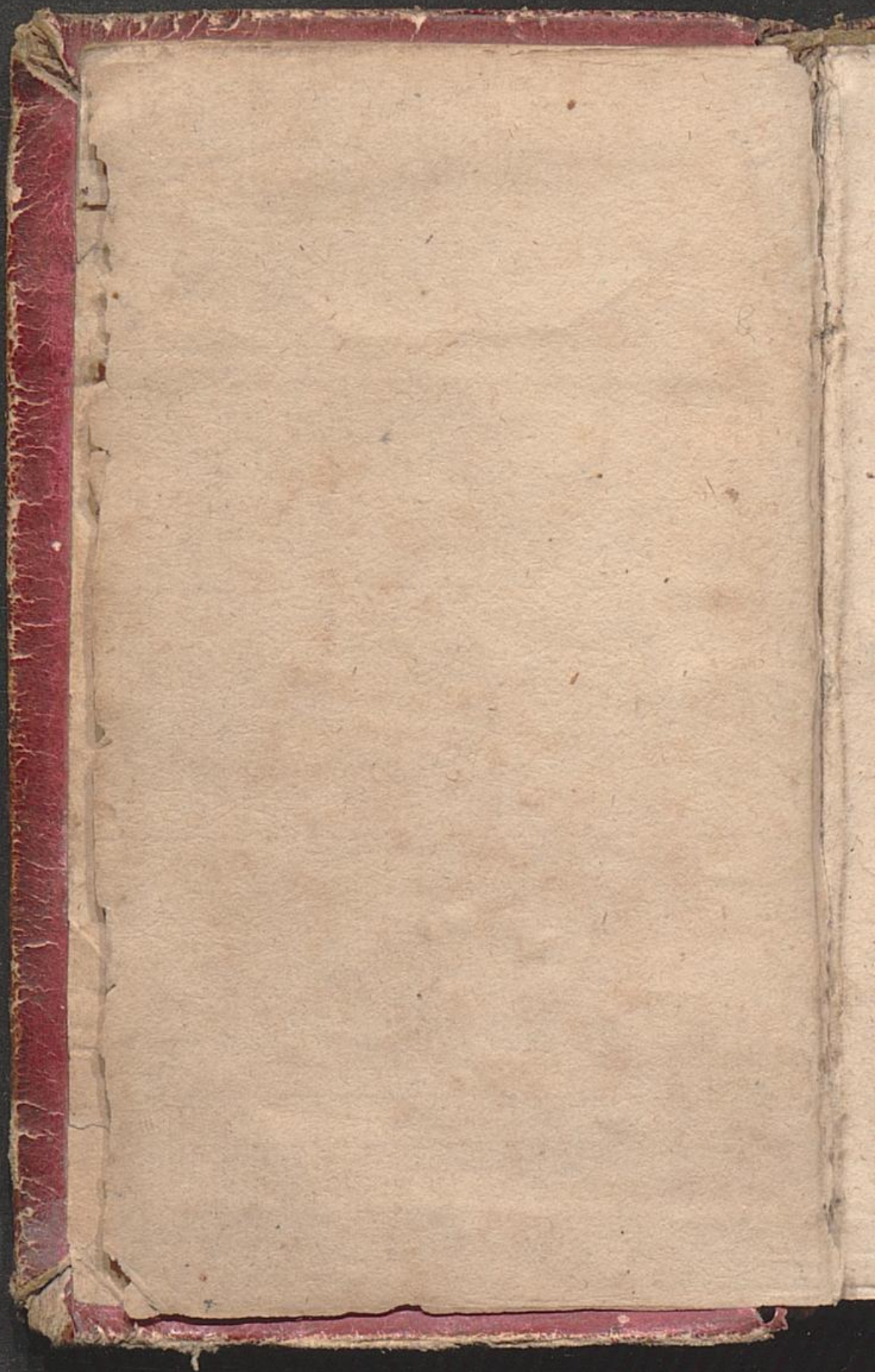

1h. 2570.

K

1
26

VITA P.
IGNATII
LOIOLAÆ,

*Qui religionem Clericorum
Societatis IESV instituit;*

autore R. P.

PETRO RIBADENEIRA

Eiusdem Societatis Sacerdote

Nunc denuo recognita & locupletata.

*Ex libris Domus Probationis Societatis
Iesv Paderb.*

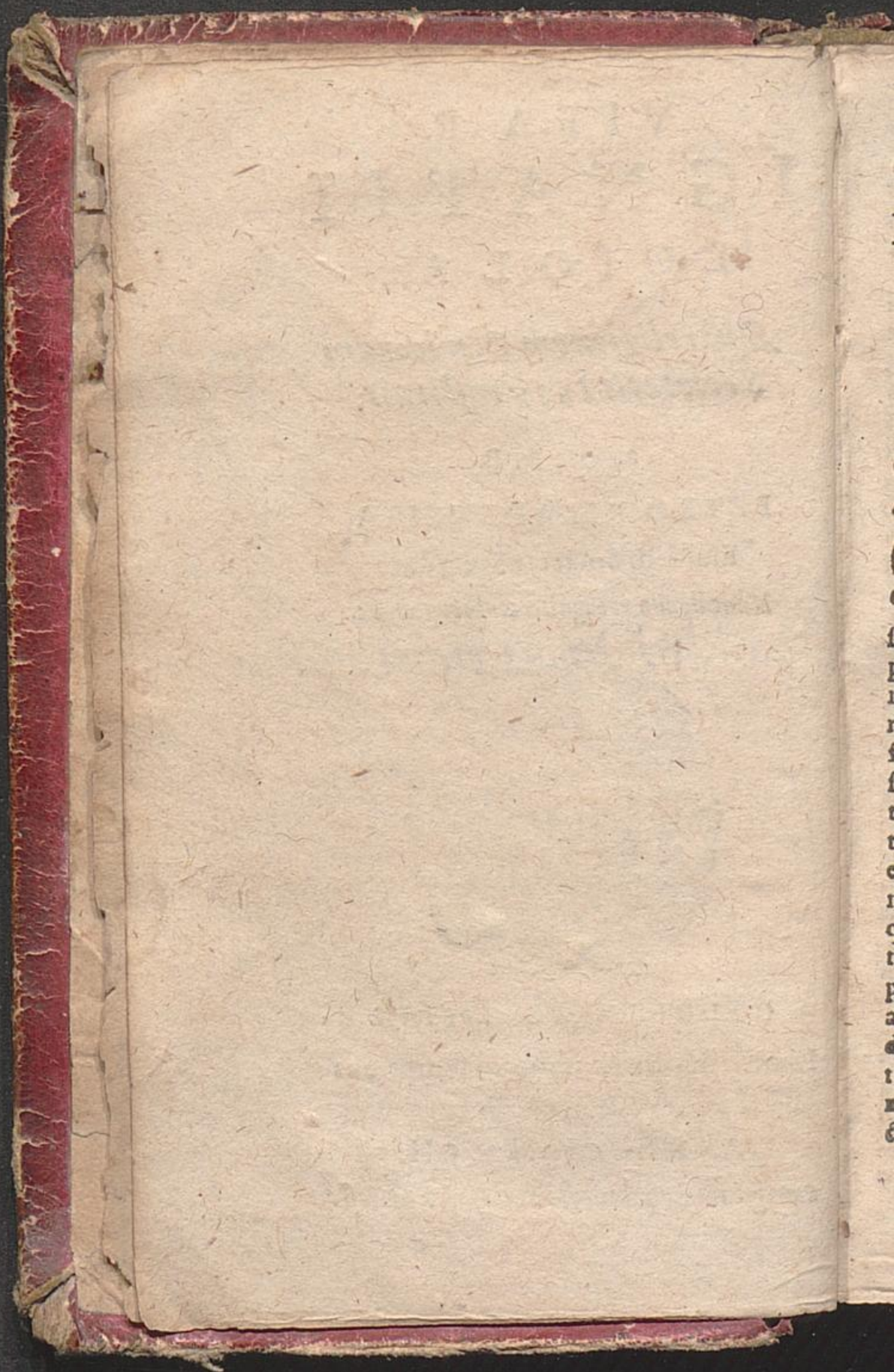

COLONIÆ AGRIPPINÆ

In officina Birckmannica sumptibus
Arnoldi Mylij.

ANNO MDCLXII.

Cum gratia & privilegio S. Cæsareæ Maiest.

I
CANDIDO
LECTORI PETRVS
RIBADENEIRA
SALVTEM IN
Christo.

LIBELLVM hunc de vita
Ignatij Loiolæ Societatis
nostræ parētis, ante annos
quindecim, iussu patris
nostri Francisci Borgiæ,
præpositi tunc Generalis,
Latinè conscripsi. In eo
scribendo tria mihi potissimum seruanda
proposui. Primum, ne quid dubij affirma-
rem pro certo, nequid incerti pro explo-
rato. Alterum, ne copiâ rerum, quæ in tã
feraci argumento, multæ, magæ, & variæ
se offerebant, lectorem onerarem: sed po-
tius habito delectu, ex tot, tantisq; vir-
tutū exemplis, quædam illustriora tantum
excerperem, & vel ad permouendos ani-
mos ad pietatem, vel ad Societatis nostræ
quasi cursum explicandum, aptiora. Ter-
tium fuit, ne inani styli affectatione res
propositas amplificarem, & hederâ (quod
aiunt) quasi vino minus vendibili suspē-
derem. Hæc in libelli huius confectiōe
tunc secutus sum: assecutus ne sim,
nescio. Ex hoc certè meo consilio fa-
ctum est, vt nōnulla prætermitterem, quæ
A 2 incer-

incerta mihi, certa alijs videbantur: quædam etiam silentio præterire, quod similitudinē & cognationem quandam habere videbantur cū alijs, quæ à me narrabātur in historia. Deniq; dum brevis esse labor, & orationis copiam fugio, in obscuritatem fortasse incidi: & res quasdam dum verbis ornare nolo, breuiter perstrinxi, & attigi potius, quàm explicavi. Quocirca, cū P. N. Claudij Aquaiux iussu, ac voluntate libellum hūc recognoscere, & typis rursus mandare vellem, multa mihi necessario addēda iudicavi. Primum nova quædam, quæ post libellum excusum, gravissimi viri, & Ignatio valde familiares, & ante Societatem conditam intimi necessarii, quasi testes oculati de ipso Ignatio nobis retulerunt. Tum alia, quæ dubia antea mihi erāt, & diligenti postea inquisitione inuestigata, certa esse compertum. Deinde etiam nonnulla dicta, factaque Ignatij adieci, quæ ad sanctissimæ vitæ pertinent disciplinam, & ad præstantem alios gubernandi prudentiam. Ut Societatis videlicet filij (quos potissimum meas hic labor spectat) in hoc veluti speculum intueātur: & optimi atq; sapientissimi magistri, & parentis sui expressum habeant quod imitentur, ante oculos positum omnium virtutū exemplum. Multa tamen reliqui & pressi, ne prolixus fore & molestus essem. Atq; hūc Latinum librum recudendi, augendiq; laborem eo libentius suscepi, quod hæc eadem Hispanicè etiam pridem scripta, si, atque in vulgusemissa, & in nostrorum hominum manibus sunt, &

(quæ

(quæ Dei benignitas est) cum fructu, ut audio, voluptatèq; leguntur: ex quo Latine etiam scribenda videbantur, & cum reliquis aliarum nationum Patribus communicanda, quæ ad omnes pertinent: quo eorum latius pateat utilitas. Sunt enim multa (ni fallor) in hoc libello, quæ non solum ad virtutem, suiq; profectum nostros, sed etiam ad alios prudenter instituentes, magnopere iuvare possint. Nam profectò Ignatius noster cum ceterarum omnium virtutum, tum verò spiritualis ac diuinæ prudentiæ laude maximè excellit: eaq; non magis in constitutionibus, regulis, decretis, responsis, quàm in factis illius eminet. Præterea, cur hunc laborem subirem, illa etiam causa fuit, quod viderem præclaros nonnullos nostra tempestate scriptores, multa de Ignatio nostro, & Hispanicè, & Latine memoriam prodidisse, eruditè quidem atq; eleganter, sed quæ ingenium auctorum ac pietatem magis indicet, quàm incredibile nostrorum desiderium expleant, & incensam res omnes Ignatii audiendi sitim restringant. Cuius ego viri historiam, quoniam à puero sanctissimæ ipsius vitæ spectator atq; admirator fui, plenior ac maiori rerum fide scribere potero, illumq; suis coloribus exprimere. Hæc te, candide lector, in hac nostra recognitione admonitum

volui: tu pro tuo candore boni

consule, & vale in

Christo.

A 3

CARIS.

4
CARISSIMIS
IN CHRISTO FRA-
TRIBVS SOCIETATIS

IESV Petrus Riba-
deneira S.

ITAM IGNATII
Loiola, nostra Societa-
tis auctoris, omniumq;
nostrum parentis opti-
mi, scribere instituo.

Magna certè prouincia, tantum ex-
cellentium virtutum splendorem ver-
bis non obscurare, & parem rebus scri-
ptionem afferre: Sed in hoc tamen o-
nere ferendo, multa me sanè consolantur. Primum, quòd illud ego non mea
sponte suscepi: sed illius voluntate ad-
ductus, cuius apud me auctoritas est, si-
cut debet esse, grauissima. Nam R. P.
Franciscus Borgia, Societatis nostra
Praepositus Generalis, hoc mihi onus im-
posuit, cuius ego vocem, Christi vocem
putare

putare, eiusque nutus intueri, summam religionem, atque observantiam debeat. Deinde, quod ad Deum, qui mirabilis in sanctis suis est, & fons atque origo sanctitatis omnis, ex hoc meo labore, laudis aliquid perueniturum confido. Ille est enim, qui religiosa omnia instituta stabilivit: & viam arctam, et portam angustam esse ad beatitudinem docuit: & ne labore, aut perueniendi difficultate deterriti, animos desponderemus, ipsemet, qui & ostium, & via est, dux etiam noster esse dignatus est: & suo exemplo, tum compendiarium, & rectam, tum verò facilem viam, atque expeditam nobis efficere. Ille admirabili providentia, omnibus propemodum seculis, atque ætatibus, divinos quosdam viros, quasi celestes faces, in terras mittit: ut singulari Evangelicæ disciplinæ, & Christianæ perfectionis ardore flagrantes, ignem illum, quem mittere ipse in terram venit, exsuscitent: & inflammatis vocibus, atque exemplis, ex igni non finant. Ille

Matth. 7.

Ioan. 1. 9.
& 14.

Apoc. 4.

Ignatium donauit nobis. Quare de Ignatio quæ à nobis dicentur, à Deo profecta, in Deum omnia referantur: cuius tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Quod Sancti ipsi agnoscunt, & testantur, cum ante illius thronum coronas suas capitibus detractas, reuerenter deponunt. Hæc accedit cum aliorum, quos permultos esse intelligo, tum verò omnium vestrum, fratres, incensum quoddam hæc audiendi legendiq; studium: cui ego quidē tam honesto præsertim ac pio satisfacere pro mea parte, vehementer cupio. Quis enim cum extremis ijs, calamitosissimisq; temporibus, hanc Societatem Dei Opt. Max. beneficio constitutam, & tam longè lateq; disseminatam, atque breuissimo tempore, toto propemodum terrarum orbe propagatā intelligat, non iure eius ortum, initia, progressionem requirat? Atque hæc quidem ratio fratres, cum ceteris
nobis

nobis communis est: illa præcipua, ut
quem ducem sequimur, eius quoque vir-
tutem imitemur. Ut enim illustrium
familiarum alumni, suos quique duces
sibi ante oculos ponunt, ut ad eorum
normam, vitam omnem suam, & actio-
nes dirigant: sic nos Ignatium, ducem
nobis diuinitus datum, & sacra mili-
tia nostra antesignanum, & principem
proponere nobis debemus: & eminen-
tem illius omnium virtutum formam, mo-
ribus si minus exprimere, certe quoad
possumus adumbrare. Irit etiam for-
tasse noster hic vobis non solum utilis,
sed etiam non iniucundus labor. Nam
qui alicuius vestigia persequi cupiunt,
vitæ quoque illius explicatione delectan-
tur: & cum voluptate audimus, quæ
cum fructu imitamur. Quid illa, quæ
extremo loco à me posita, non extre-
ma apud me debet esse, grati videlicet
animi pietas, & iucunda quædam eius
viri recordatio, qui me in Christo ge-
nuit, aluit, educavit & cuius ego pijs la-

A S

cymis

erymis ac precibus meam vitam & salutem acceptam ferre planè debeo? Quamobrem illius vitæ memoriam, iam prope senescētem, eo etiam ab obliuione hominū vindicare conabor: vt quoniam parem beneficij gratiam referre nequeo, referam certè, quantam maximam possum. Erit igitur meus hic scribendi labor, Deo, vt spero, non ingratu: Ignatio ipsi debitu: vobis, fratres, forsitan fructuosu: alienis minime, vt opinor, molestus: mihi quidem, etsi propter corporis imbecillitatē grauius, propter officium tamen pietatis iucundus: quem spero equidem hac tantarum rerum compensatione leuiorem futurum. Et quoniam historia prima lex veritas est, hoc in primis profiteor, me nihil inexplorati scripturum: sed res mihi notas, certas, testatasq; literis proditurum. Ea enim in medium afferimus, qua nos ipsi aut in Ignatio vidimus, aut ex ipso aliquando audiimus. Siquidem tanta erga me Pater misericordia.

visordiarū benignitate vsus est, vt me
 puerum, ac vix quatuordecim annos
 natum, nullo meo merito (nondum so-
 cietate nostra à Paulo III. Pont. Max.
 confirmata) ad cognitionem Ignatij,
 atq; ad eam familiaritatem adduce-
 ret, vt ab eius latere non discederem;
 sed domi, foris, omnibus in rebus illi
 praeesto essem, eiusq; dicta, facta, vul-
 tum, motus obseruarem, magno certè
 cum animi fructu, magna cum admi-
 ratione. Quae quidem tanto in me quo-
 tidie magis augebatur, quanto & Ig-
 natij virtus in singulos dies magis eni-
 tebat, & mihi eius splendorem, etate
 progrediente, perspicere magis licebat.
 Propter hanc igitur diuturnam con-
 suetudinem & familiaritatem, non
 solum exteriora et aperta cum multis,
 verum etiam interiora & recon-
 dita quaedam Ignatij cum paucis, ex
 ipso saepe cognouimus. Deinde ea di-
 gemus, quae assidua multorum an-
 norum flagitatione victus, & o-
 mnium ferè parum contentione,

A. 6. ipsomet

ipsemet Pater, de vita à se antè acta,
P. Ludouico Gonzali aperuit: idq; eo
anno, qui eius mortem antecessit, me-
ditatò, magnoq; consilio fecit. Nam
ex quo nostra primùm Societas est in-
stituta, & clarissimi omnium virtu-
tum radij, quibus Deus animam serui
sui Ignatii collustrauerat, erumpere,
atque splendere ceperunt: magno de-
siderio omnes eius filij affecti sumus,
ea cognoscendi, quæ ad vitam patris
nostri moresq; pertinebant. Quibus
videlicet eum rationibus Deus euocaf-
set, quibus initijs, medijs, profectibus
purgasset, illuminasset, perfecisset. Ae-
quum enim, & rationi consentaneum vi-
debatur, eos qui spiritualis huius ædificij
lapides essent, scire atq; omnino inel-
ligere, quibus fundamentis hoc ipsum
ædificium nueretur: & eius potissimū
Patris vestigijs insistere, quem celestis
doctrina magistrū, atq; huius via du-
cem à Deo accepissent. Neq; verò fieri
poterat, ut probe imitaremur, quæ ple-
nè nobis

nè nobis cognita non essent. Quamobrem, summa diligentia res omnes Ignatij inuestigauimus, et ex eo ipso, præterita vitæ rationes tantopere audire cupiuimus, postulauimus, efflagitauimus: ipse verò continuis precibus, & ardenti nostrorum studio cessit tandem, & se vinci passus est. Neque enim quæ seruis suis Deus confert beneficia, ipsis solis confert, sed ad multorum etiam vilitatem: & quamuis illi ipsi qui accipiunt, occultent sæpè quæ accipiunt, & silentij & humilitatis velotegant: Deus tamen illos interdum mouet, & ad proferendum impellit. Ex quo cum beatus Franciscus sacræ stigmata, quibus mirabiliter fuerat insignitus, occultare primum quidem vellet, postea tamen dubitare cœpit, ea ne proderet Deo gratus futurum esset? quod cum in consultationem sanctus Pater adduxisset, & ex socijs suis quæsiuisset, num illustrationem quandam, quam à Deo acceperat, pater

Benau. in
vita S.
Francisci
c. 13

refacere deberet, an dissimulare, ac si-
lento premere? quidam ex socijs re-
spondit, quod à D. Bonaventura ijs
verbis memoria proditum est: Frater,
non solum propter te, sed etiã propter
alios, scias tibi ostendi aliquando
sacramenta diuina: timendum propte-
rea iure videtur, ne si quod pluribus
profuturum accepisti, celaueris, pro ta-
lento abscondito reprehensibilis iudi-
ceris. Hac igitur causa fuit, cur per-
multi sanctissimi viri ea promerēt, &
in hominum vtilitatem proferrent,
que occultè, in secreto cordis, atq; in-
timis animi sensibus à Deo acceperāt.
Immo vero plurimi hac ipsa conscri-
pserunt, & liquidas purissimasq; ani-
mi voluptates, spiritus suauitates, di-
uina planè, & que omnem sensum e-
xuperant solatia, quibus benignissimus
dominus eos excitabat, sustentabat,
inebriabat, & in se (vt ita dicam)
transformabat, literis etiam consignau-
runt. Quæ

erūt. Quae oīa in tenebris ceriē iacerēt,
nisi illi ipsi in lucē protulissent: & nisi
Deus, qui tam liberalis erga illos fuit,
summa etiam in nos benignitate, san-
ctos suos permouisset, vt quae in tene-
bris acceperant, in lumine dicerent, &
quae in aure audissent, predicarent su-
per tecta. Quamobrem, hanc Ignatio Matt. 10.
etiā nostro mētem iniecit, autor q̄ fu-
it, vt de se ipse ea narraret Ludouico
Gonsaluo, quae ille accuratē diligētē-
quē ex Ignatij ore excepit, & totidem
ferme verbis perscripsit. Eaque omnia,
quae admodū tūc quidē scripta sunt, a-
pud me habeo. Postremō ea etiam nar-
rabimus, quae à R. P. Iacobo Layne,
Societatis nostrae Praeposito Generali,
vel sermone, vel scripto accepimus: qui
propter arctissimā cōiunctionē, & sū-
mam cū Ignatio societate, in perf. rē-
dis pro Christo & eius Ecclesia immē-
sis prope laboribus, ipsis illis primis
iūtijs, cū esset tēpore ex socj. ferē
prim⁹ ex decem, amore omnium carissi-
mus filius, multa vidit, multa notauit.

e. i. g.

eaq; in quotidiano sermone, optanti
 mihi saepe narrauit. Ex ijs igitur fon-
 tibus hac nostra manarunt. Quae verò
 incertis autoribus, aut non satis locu-
 pletibus dici poterant, ea ne scribenda
 quidem putauimus. Est enim persua-
 sum nobis, cum in omni re mentiri
 turpe esse, tum verò, in Sanctorum vi-
 ta referenda, turpissimum. Nam ne-
 que Deus, ad gloriam suam illustran-
 dam, mendacijs nostris indiget: neque
 primam & summam veritatem, falsis
 narrationibus & commentitijs hono-
 rare velle fas est. Atque hoc etiam spe-
 aggredior maiore ad scribendum, quia:
 non de antiquissimi alicuius viri san-
 ctitate mihi agendum est, in quo ve-
 ritati quicquam affingere liceat, ne-
 mine propter vetustatem iam refellē-
 te: sed hac ijs cognoscenda proferimus,
 quorum permulti coniunctissime cum
 eo ipso, de quo loquimur, familiarissi-
 meq; vixerunt: ut summum virum
 ijs qui illum non viderunt, eorum qui-
 bus il-

bus ille notissimus fuit, viutorum, &
 presentium testimonio commendamus.
 De instituto autē nostro, & omni scri-
 bendi ratione, paucis accipite. Ego cū
 initio proposuissem, Ignatij tantum-
 modo vitam conscribere, & præclara
 illius exempla hominum memoria cō-
 mendare, postea tamen animo plus eti-
 am aliquanto suscepi. Nam quod vide-
 rem, ab optimis viris nostrisq; amantis-
 simis desiderari, & Societatis nostræ
 ortus, atque progressus cognitionem
 requiri, illud etiam attingere decre-
 ui, breuiterq; explicare. Societatem
 quam longē Ignatius, lateq; propaga-
 uerit, nonnullaq; complecti eorum,
 quæ in vniuersa Societate, dum ille vi-
 ueret, scripture digna mihi visa sunt.
 Quæ quidem, quoniam illo vel duce ge-
 sta, vel defensore propulsata, vel mo-
 deratore constituta sunt, implicata
 mihi cum eius vita, connexaque ita vi-
 debantur, ut seiungi commodè, secer-
 nique non possent. Neque mihi tamen
 hæc

hæc

hoc propositū est, omnia vt persequar:
sed vt pauca quadam deligam, quæ vel
illustriora sūt, vel Societatis quasi cur-
sum declarant: & quæ, nisi nunc recen-
ti memoria, literis consignata sint, ob-
liuione forsitan obruantur. De eorum
Patrum vita, qui primi Ignatiij filij, ac
socij fuerunt, & viuo Ignatio, mortui
sunt; de nōnullis præterea, qui pro Chri-
sti fide amplificanda, sanguinem pro-
fuderunt, singulatim mentionē facie-
mus: de illis, quia nos genuerūt in Chri-
sto: de his, quia mortem nature debi-
tam, pro Christo potissimū reddiderūt.
De ijs, qui adhuc viuunt parcè loque-
mur, de mortuis paulò plenius. Ante
mortē, ait Sapiens, ne laudaueris ho-
minem quēquā: quasi dicat, lauda post
vitam, magnifica post cōsummationē.
Reliquum est, fratres, vt Deum prece-
mur, nostris vt cœptis adspiret, & hos
libros quinque quasi minuta quinque,
piè à nobis ad Ecclesie Sanctæ edifica-
tionem, in eius gazophylacium oblata,
beni-

benignè ad gloriam suam, atque ad hominum salutem, vtilitatemq; suscipiat. Vos verò, fratres, pro fraterna & mutua charitate nostra, vehementer obsecro, vt à Deo impetretis, vt mihi tribuat summum hoc beneficium, vt Ignatiij morum sanctitatē aliqua saltē ex parte possim imitari. Cuius quidē, si in se deprimendo, constantia; in castigādo, seueritas; in periculis, fortitudo; in turbulentis rebus, tranquillitas; in latis, moderatio; in omnib. pax & gaudium in Spiritu sancto: si denique lectissimus virtutum eius omnium comitatus assiduè nobis ante oculos versabitur, rectissimam habebimus regulā atq; certissimam, ad quam non solum mores nostros, vitamq; conformare, sed etiam verum germanumq; nostrae vocationis spiritum examinare possimus: cuius solida effigies, & expressa, in illius vita planè conspicitur.

VITAE

VITÆ IGNA- TII LOIOLAE

LIBER PRIMVS.

ORTVS IGNATII, ET VITA,
antequam à seculi vanitate conuer-
teretur.

CAPVT PRIMVM.

GNATIVS Loiola So-
cietatis IESV auctor,
atque institutor, nobi-
li loco natus est, in ea
Hispaniæ atque Can-
tabriæ parte, quæ Gui-
puzcoa, vel Prouincia vulgo dicitur,
anno humanæ salutis, 1491. Innocen-
tio VIII. Pont. Max. Federico III. Cæ-
sare. Augusto, Ferdinando, atque Isa-
bella, Catholicis Hispaniarum Regi-
bus. Patrem habuit Beltranum Loiola
Dominum, Loiolæ familiæ perā-
tiquæ atque illustris caput. Matrem
verò Marinam Sonem æquè nobi-
lem sceminam, quæ filias quinque ge-
nuit, filios octo: ex quibus Ignatium
postremum felici partu enixa est Qui
puerili ætate transacta, in curiam Fer-

dirandi Regis à parentibus missus est. Adolescentiam autem ingressus, & bellica gloria, & fratrum æmulatione commotus, in eo multum operæ ponebat, ut rei militaris laude esset illustris. Anno igitur Domini 1521. cum Pompeiopolitanam arcem Galli oppugnarent vehementius, (est autem Pompeiopolis ciuitas regni Nauarræ caput) ipsique duces, re desperata, deditiōnem cogitarent, eius potissimū opera factum est, ut res differretur, & acrius resisteretur ab Hispanis. Sed cū omnes ad oppugnationem machinas Galli admouissent, & tormentis continenter mœnia verberarent, ænea pila bombardæ in eam muri partē, qua Ignatius propugnabat, impacta, crus eius dextrum penitus confregit, atq; comminuit: sinistrum verò lapis de muro vi globi labefactato excussus, grauius vulnerauit. Ignatio prostrato, reliqui omnes, qui illius virtute nitebatur, spe defensionis abiecta, deditiōnem Gallis fecerunt, à quibus captus Ignatius, & in castra ductus, humaniter acceptus est, atque à medicis diligenter curatus. Post aliquot dies liberaliter etiam ad suos dimissus, leuicariorum humeris in patriam reue-

ctus

ctus est. Ibi cum vulnus, dextri praefertim cruris, in dies ingrauesceret, accersiti sunt denuò medici, & chirurgi, qui tibiam rursus esse disjungendam censuerunt: ut quæ ossa, siue aliorum medicorum incuria, minus aptè coagmentata, siue itineris agitatione luxata fuerant, suis locis restituta, coalescerent. Quam excarnificationem ita pertulit, ut neque ingemisceret, neque vultum mutaret, neque vllum infirmioris animi signum ederet: quod & antea, & postea semper in reliquis corporis cruciamentis, quæ passus est, fortiter præstitit. Inualefcebat interim morbus quotidie magis, eoque iam processerat, ut ab extremo vitæ periculo non multum abesse videretur. Itaque admonitus, peccatorum suorum confessionem fecit, sacramentorumque armis se præmuniuit pridie illius diei, qui beatissimis Apostolis Petro & Paulo sacer est. Cum igitur res iam ad summum vitæ discrimen adducta esset, mortemque
immi-

imminere iudicarent medici, si ad
mediam usque noctem, nihil me-
lius euenerit: ea ipsa hora vis
morbi remitti apertè cœpit: quod
non absque diuinæ prouidentiae con-
silio, diuo Petro deprecatore, fa-
ctum credimus, quem præcipua qua-
dam Ignatius religione semper co-
luerat, quemque adesse, sanitatem-
que adferre, sibi videre visus est. De-
pulso mortis periculo, ossa solidari
iam cœperant, & arctius constringi:
duo tamen supererant incommo-
da; alterum efficiebat os sub genu
relictum, quod extra prominebat
foedius, alterum tibiæ contractæ bre-
uitas, quæ & rectè illum incedere,
& pedibus firmiter consistere pro-
hibebat. Quibus incommodis ut
mederetur, cum elegantiae esset ha-
bitusque corporis studiosissimus, at-
que institutum militaris vitæ cur-
sam prosequi statuisset; ex medicis
primum quæsiuit, possetne os il-
lud quod deformiter eminebat ex-
cidi? Possè quidem affirmarunt, sed

gra-

grauissimo tamen dolore, & omnium quos in curatione tolerasset, maximo. Verum ille nihilominus, ut suae voluntati satisfaceret, & (quod me audiente narrauit) ut habiles atque elegantes urbanas ocreas gestare posset, secari os iussit; neque à proposito abduci potuit, ligarique se omnino vetuit, eademque constantis animi firmitate cruciatum illum pertulit, qua superiores vicerat. Atque hoc remedio deformitas ossis sublata est. Tibiae contractio aliquantulum curata est, cum alijs medicamentis, tum machinis quibusdam, quibus magno multorum dierum dolore, continenter eius breuitas protendebatur, neque tamen usque adeo produci potuit, quin altera breuior aliquanto relinqueretur.

QUA RATIONE ASAECVLI

vanitatis ad Deum conuersus sit

CAPVT II.

INterea cum in lecto iacere cogeretur, efferque in prophanis libris legedis multum temporis collocare solitus, aliquem eiusmodi librum sibi ad manum dari iussit, ut eius lectione tempus falleret. Negantibus familiaribus domi eius-

modi

modi esse libros, duos, Hispanica lingua scriptos accepit, ne prorsus ociosus esset, quorum alter Christi Salvatoris nostri, alter Sanctorum vitas continebat. Atque horum quidem librorum lectione, sensim eius animus immutari, & imitandi quæ legebat, studio quodā affici videbatur. Sed quoniam antea vitæ consuetudo corroborata erat, inanum rursus cogitationum concursu obruebantur, ne coalescerent illa tum primum excepta pietatis semina. Aderat tamen militi suo diuina misericordia, & consopitam virtutem exsuscitabat interdum, ludicrisque, & fallacibus cogitationibus, veras, solidasque cogitationes ex recenti lectione rursus obijciebat. Quibus commotus eius animus ad Christi, & Sanctorum imitationem tam vehementer accendebatur, ut nullis difficultatibus (quæ multæ occurrebant) ab eo proposito deterreretur. In hac contrariarum cogitationum vicissitudine, distrahebatur in varias sententias, & ancipiti deliberandi cura, huc atque illuc impellebatur: cum mundus apud se retinere Ignatium conareretur, Christus verò ad se illum vocaret, & traheret. Erat tamē illud in hac cogitatione

B

tatio-

rationū varietate discernimē, quod fluxe
illæ & vanæ principia habebant lata,
exitus amaros. Nam præsentēs cū
aderant, suauiter quidem sensibus
blandiebantur, sed recedentes, quasi
aculeo quodam infixo, mentem ar-
dam, & sibi met displicentem relinque-
bāt. At verò illę cogitationes de Deo,
de Hierosolymitana profectiōe, de
vitæ asperitate sectanda, de virtutis di-
gnitate complectenda, non solum di-
aderant, iocunditatis plenissimæ erāt,
verum etiam abeuntes, præclara re-
linquebant suæ lucis & suauitatis im-
pressa vestigia. In quod discrimen à
multis quidem diebus præteritum, &
incognitum, quodam die diuinitus il-
lustratus, animum intendere cœpit, &
tum demum intelligere, quantum in-
ter vtrasque cogitationes interesset.
Quā comparationem cogitationum
cum cogitationibus, & spiritus cum
spiritu contentionē, primam omnium
ratiocinationem fuisse perhibebat ca-
rum, quas plurimas postea de diuinis
rebus Ignatius habuit. Ex qua, vlti-
deinceps vberiore spiritalium rerū au-
cta, omnium, quas in exercitijs tradidit
de spirituum diuersitate, præceptionum
numuli profluxerunt. Etenim animad-
uertit

uertit primū duos esse spiritus, Dei
& mundi, non solum diuersos, sed pe-
nitus etiam inter sese pugnantes; tum
diligenter obseruauit vtriusq; spiritus
proprietas. Qua ex obseruatione, di-
uino munere, & lux consecuta in ra-
tione est ad eiusmodi spiritus discer-
nendos ac dijudicandos: & vis quæ-
dam in voluntate excellens ad ea, quæ
mundus suggerit, constanter repudi-
anda, ea verò appetenda, & suscipien-
da, quæ Dei spiritus proponit, ac sua-
det. Quæ principia in omnem postea
vitam diligentissimè seruauit. In hūc
igitur modum ab oculis depulsa cali-
gine, cum processus aliquos iā effecis-
set, & assidua piorum librorum lectio-
ne diuturna que consideratione diui-
narum rerum, quas animo concepe-
rat, se aduersus omnes diaboli impe-
tus obfirmasset; cepit serio & grauitè
mutandæ vitæ cogitationem suscipe-
re, in mētem reuocare peccatorū suo-
rum maculas, ac secum expendere,
quib. illas supplicij deleret. Quod cū
pia cogitatione versaret, & sancta il-
la æmulandi Christū, & sanctos viros
desideria animo recurrerent, ad om-
nes difficultates perrumpendas satis
ea se cogitatione munitū esse existima-

B 2

bat:

bat: in Deo omnia potero, dat velle,
dabit & perficere. Cum igitur vitam
commutare deliberatum ipsi iam ef-
fet, atque constitutum. de nocte (vt so-
lebat) surrexit è cubili ad orationem
aliquando, anxia illa, atque ancipiti
deliberandi cura liberatus, vt sese per-
petuum Deo atq; suauissimum sacri-
ficiū offerret. Dum autem ante imagi-
nem immaculatæ virginis Mariæ in
genua procumbit, & feruentes atque
humili fiducia mixtas preces ben-
gnissimo atq; dulcissimo filio per pu-
rissimam matrem offert, seque spo-
det vanitatis castris contemptis, in-
ius potestate fore, eius signa fortiter
atque perseueranter sequiturum, su-
illo Imperatore omnino meritum
ecce tibi, terræ motu de repente facti
domus tota contremiscit, fragor in-
gens exauditur, cubiculum vbi Ignatius
erat à fundamentis cōcutitur. Ita
que, quemadmodum locus, in quo
Apostoli orabāt, diuinit⁹ contremuit
& carcer, vbi Paulus & Silas vincti
nocte in oratione vigilabant, terræ
motu cōcussus est, eoq; signo declarauit
Domin⁹, & feruorū suorū virtutē
& orationis efficacitatē: sic nunc Ignatius
orante, & cubiculo contremiscēte

Act. 16.

voluit fortasse idem Dominus ostendere Ignatii preces sibi gratas, & ad impetrandum efficaces. Vel certè, quod in alijs historijs Sanctorum legimus, Demonia iam victus ab Ignatio, atque superatus aufugit, & frendens ac fremens, non obscura diritatis atque indignationis suæ dedit signa. Hæc gesta sunt. Certi tamen ab Ignatio nihil aliud cõstitutum est, nisi vt Hierosolymam, vbi conualuisset, proficisceretur, seq; prius flagellis, ieiunijs & id genus asperitatib; generosa quadam indignatione conficeret. Atque his desiderijs tam incensis, cogitationes illæ sordidæ & inanes paulatim refrigescabant. Sed hæc illius desideria excitata iam & confirmata, multo quàm antea inflammavit ardentius præclara quædam atque admirabilis visio. Nam vigilanti nocte quadam Ignatio, clarissima beatissimæ virginis Mariæ, vnâ cum sancto puero Iesu species obiecta est: qua aliquândiu permanente, mirificè recreatus est, & diuina quadam voluptate perfusus. Vnde tantum cum præteritæ vitæ ta diu cepit, maximeque earum rerum, quæ cum obscœna delectatione coniunguntur.

iun-

iunctæ sunt, vt omnium impudicorum rerū imagines, ex animo eius effluere omnino viderentur. Et sanè verā fuisse visionem ac fructuosam, res ipsa comprobauit, cum ab ea hora ad extremum vsque spiritum, castitatis integritatem diuino beneficio conseruauerit. Hæc meditantem, & res maximas animo molientem, frater eius, reliquique domestici, sui factum esse dissimilem, non magno negotioprehenderunt. Quamuis enim animi sui sensum nulli detegeret, vultus tamen satis, illo tacente loquebatur. Cū præsertim accederet iugis precatio, frequensque lectio, non iam sermones ludicri cum familiaribus, sed de diuinis rebus, pietatis, grauitatisque plena colloquia, multa & diligēs scriptio. Scribebat enim pulcherrima quæq;, ac maximè insignia Christi, beatæ Virginis, aliorumq; Sanctorū, tū verba, tū facta, & in librū perpolitū, atque elegantem, memoriæ causa, quam optimis litterarum notis referebat: Et quidē aureis litteris Christi, puniceis, beatæ Virginis, varijs colorib. reliquorū Sāctorū exempla. Sed quanquā ex hisce occupationib. magnā ipse voluptatē caperet, illa tamen erat

erat maxima, quam ex fixo cæli, stellularumque omnium percipiebat aspectu, quod quidem & sæpè, & diu faciebat, quòd se vehementer accendi ad Deo seuiendum, cælestium orbium contèplatione sentiret: quod non eo solum tempore, sed in omni postea uila seruauit. Audiuius enim sæpè illum, extrema etiam senectute, cum in cælum quâ liber circumspectus erat, oculos sustulisset, eosque aliquantisper fixos habuisset, obortis præ lætitiis lachrymis, dicentem: Heu quam sordet terra, cum cælum aspicio. Hoc eodem tempore in pijs exercitationibus, quas diximus, versanti, & animû ad maiora paranti, illa etiam cogitatio subiit, quidnam Hierosolymis rediens, potissimum facturum esset. Exquirebat enim optimum vitæ statum in quo totum se, omnibus rebus possideret, collocaret: & summa parsimonia, atque austeritate victus maceraret.

B 4

IX

EX PATRIA IN MONTEM

Serratum proficiscitur.

CAPVT III.

Gen. 12.

Sanitate utcumque recuperata, spe-
 cie quidem Ducis Naiarę inuisendi
 (quo cū magna erat Loioleæ familię
 vetusque coniunctio) sed reuera ut e-
 grederetur de domo, & cognatione
 sua, profectiōem parat Ignatius.
 Quem Martinus Garfia frater natu ma-
 ximus & familię caput, rem odoratus,
 fevocatum in interius cubiculam ro-
 gat, & obtestatur, ne se, suosque om-
 nes perditum eat, etiam atque etiam
 cogitet, quā directum ad gloriam sem-
 iter sit ingressus, quas res gesserit, qua
 spe & animi & ingenij sit. Omnia, in-
 quit, in te magna sunt: ingenium, gnit-
 iudicium, animus, nobilitas, gratia, xerit
 principium, ciuium beneuolentia, rei inue-
 militaris vsus, prudentia: ad hæc flo-
 litas, rens ac firma ætas, magna expectatio prio-
 omnium: siccine tot spes, tam soli-tura
 das, tam florentes euertes? omnium mod-
 expectationem falles? familiam no-
 quid stram tot ornamentis, quæ tibi coeptâ d co-
 viâ insistenti sunt proposita, spoliabis? deba-
 nisi ego gte, tu tamē auctoritate ma-
 cong

iora.

iores. Vide, quæso, ne quid in te admittas, quod non solum speratum nobis, nostræque familiæ decus adimat, sed etiam ignominia notas inurar. Ad hæc Ignatius breuiter se sui maiorūque suorum esse memorem, daturum operā, ne ab illis degenerasse, aut familiaris sue splendorē obscurasse videatur. Quibus verbis non tam placuit animū fratris, quā illum ab se excussit, atque itineri se dedit. In hoc igitur itinere, quod ab beatæ Virginis edē, in Monte Serrato fecit, duobus ab se famulis dimissis, singulis se noctibus verberibus grauitè afficiebat: quod quidē ab eo die, qui initium profectiōis fuit, semper in itinere seruauit. Et ut intelligamus, quibus Deus quasi gradibus in milite suo rerum diuinarum cognitionem, animique virtutem auaruerit, hoc ille tempore, minimè sanè, reuēstīgabat, quid caritas, quid humilitas, quid patientia, quid sui contemptio, quæ cuiusque virtutis vis, & nolitura esset, quibus finibus temperantiæ modum circumscriberet, quid ratio, quid spiritalis prudētia postularer: sed præd complexus, quod optimū tunc videretur, & præsentī statui maximè congruebat, totus in eo erat, ut res
maxi-

maximas, & maximè arduas, quæ pos-
sunt in corporis afflictatione, per-
ficeret: idque hac ratione ductus de-
cernebat, quod ad hanc normam sancti
viri (quos sibi ad imitandum propo-
suerat) se conformassent. Nā iam tūc
Deus regebat Ignatium, ut id semper
spectaret, id quæreretur, quod ad maxi-
mam Dei gloriam fore iudicaret, id
que antiquissimum semper habuit. Illi
læ tamen accessio iam facta erat, ut in
ijs corporis acerbitatibus confectan-
dis, non tam peccatorum suorum
quàm Deo placendi rationem duceret.
Itaque, detestabatur ille quidem
præteritæ vitæ crimina, in ijs tamen
pœnis, quas ad illa diluenda sponte su-
bibat, tã erat accensus, & Deo gratifican-
di studio quodam inflammatus, ut il-
las cum susciperet, non tã peccata quàm
Dei honorem atque gloriã sibi pone-
ret ante oculos.

Pergentē cœpto itinere Ignatium biuium
& recta Montem Serratum versus provin-
gredientem, Sarracenus quidam, subenas
Maurus affecutus est (Erant per id tēp, &
pus in Hispania Tarraconensi adierat
huc aliqui ex antiquis eius gentis reum in-
liquijs) Cum vnà irent, incidit (ut finit
illis sermo de virginitate beatæ Virginitatis
gini

ginis Mariæ, quam cum in conceptu
 filij concederet Maurus, à partu nega-
 ret, ad eamq; rē naturales rationes ali-
 quot adferret, neque ad veritatē flecti
 posset ab Ignatio, celeriter praecepsit,
 solumque Ignatium reliquit, hæren-
 tem diu, multumque dubitantem, v-
 trum ab se pietas Christiana exigeret,
 vt Maurum consequeretur, & pugio-
 ne confoderet, quod de beatissima &
 immaculata Virgine coram se igno-
 minosè locutus fuisset. Homo quippe
 militaris, & fallaci veri honoris imi-
 tatione olim delusus, dedecori sibi
 esse ducebat, si quid à religionis
 Christianæ inimico, se audiente,
 de inuiolata sacrosanctæ Virgi-
 nis integritate impunè detrahere-
 tur. Quæ quidem cogitatio in speci-
 em pia, diu, multumque rudem tunc
 Christi militem torsit, in eamque
 deliberationē tādē induxit, vt vbi ad
 iumbiuium (vnde è via publica ad oppidū
 proximū Mau⁹ declinarat) cōstitisset, ha-
 siubenas mulæ, quæ vehabatur, permitte-
 dēret, & si ad locum, vbi Maurus erat, di-
 aderteret, quæsitum illum, atque intue-
 s reum interficeret, sin rectā pergeret, o-
 mitteret. Atque ita diuina prouidētia
 Vir actum est, vt iumentum lata, faciliq;
 in

*Lib. 22.**cont. Fall.*

670.

Exod. 2.

via prætermiffa, fuū iter fequeretur
 Ut omnes intelligant, quibus initi
 quibusq; progressibus, Deus militem
 fuum ad extrema perduceret. Nam
 ait D. Auguftinus, animæ virtutis ca
 paces ac fertiles præmittunt fæpè vi
 tia, quibus hoc ipfum indicēt, cui vi
 tuti fint potiffimum accommodata
 fi fuerint præceptis excultæ. Vnde
 Moyfes interficiēs Aegyptium, adhuc
 incultus, vitiofa quidem, fed magnæ
 fertilitatis figna fundebat.

Cū igitur non longè à Monte
 Serrato abeffet, in pagum quendam
 peruenit, vbi cum veftitum emit, quod
 Hierofolymam proficifcens gefta
 decreuerat, calarem videlicet, ex can
 bina tela afpera & aculeata, in modum
 facci tunicam. pro militari balteo, fu
 nem. calceos ex fparto contextos, bac
 culum peregrinantis infigne, & ad
 quæ vsum cucurbitulam. Quoniā ve
 rò carnis fuæ imbecillitatem extime
 fcens, fibi ipfe diffidebat (quamvis
 & diuino vifo erectior, & Deo pla
 cendi ftudio multo iam efflet confu
 matior) fpec suas in beatiffimæ Virgi
 nis patrocinio defigens, caftitatis vo
 to in hoc itinere fefe obftinxit, eam
 quæ perpetuā Christo, & caftiffimæ at

que purissimæ eius Matri, feruens spiritu consecrauit: cuius beneficio eam prorsus integram (vt paulò antè dictum est) semper obtinuit, tantum & deuotionis ardor, & piū ipsius Virginis patrocinium apud Deum valet.

IN SERRATO MONTE
vestitum mutat.

CAPVT IIII.

VT venit in Serratum Montem (is locus Dei genitrici dicatus) tunc re vnus diei Barcinone distat, estque peregregio Benedictinæ familiæ cœnobio & religionis causa eò confluētium concursu maximè celebris) ibi optimo confessario totius vitæ suæ crimina per triduum ex scripto cōfessus est, illiq; homini omnium primo animi sui propositum aperuit; iumentum reliquit, gladium, pugionemque, quibus mundo meruerat, ante aram beatissimæ matris Dei appendi iussit. Prius die verò eius diei, qui hominibus, verbo Dei incarnato, salutis initium attulit, anni 1522. noctis tenebris tectus, quàm occultissimè potuit, ad mendicum quendam, pannosumque hominem adit: suas vestes sibi detractas illi dono

dono dat: ipse verò optato illo suo
 fumento induitur, & ad sacram di-
 nae matris aram consistit. Cum autem
 in prophanis libris legisset ritum, quo
 noui milites olim inaugurabantur,
 eius ritus imaginem quandam spi-
 ritualiter in se repraesentaret, non
 contra diabolum armis accinctus, per-
 sim stans, partim in genua procum-
 bens, totam noctem illam coram
 cratissimae Dei genetricis imaginem
 insomnem duxit, se illi commedantem
 sua flagitia deflens, meliora animi
 concipiens, ac ne à quopiam agnos-
 posset, mane ante lucem (non quidem
 recto itinere, quod Barcinonē ducit
 sed deflexo) in oppidum Minorciam
 quae hodie Mantesa dicitur, & à Monte
 Serrato nouem passuum millibus
 distat, festinus diuertit, vili tegumēto
 ex tela (vt diximus) tectus, baculo ar-
 matus, fune praecinctus, nudo capite
 & pede altero. Nam alterum, quod ex
 recenti vulnere infirmum haberet ad-
 huc, & crus fascijs conuolutum, singu-
 lis noctibus intumesceret, calceco ad-
 uersus caeli, solique iniuriam munien-
 dum sibi existimauit. Vix à Monte Ser-
 rato tria passuum millia processerat,
 cum illum inusitato gaudio expletū,
 & ne-

& noui habitus letitia gestientem homo quidam curriculo consecutus, percontari coepit, dedissetne dono vestes suas egeno cuidam, quem hoc ipsum affirmantem, Prætor in vincula conieciisset, furto ab eo sublatas arbitratus? His auditis, Ignatius vultum, vocemq; mutauit, & lachrymas etiam profudit, illud apud se etiam atque etiam cogitans, ne potuisse quidem se sine damno alterius & iniuria benefacere. Ex quo periculo, ut immerentem hominem eriperet, vestes se dedisse confessus est: neque tamen quisnam, unde, cuias esset, interrogatus, aliud respondit: cum hæc ad miseri hominis liberationem nihil pertinerent.

DE VITA AB EO
Manrese instituta.

CAPVT V.

MAnresam ubi peruenit, in Xenodochio mendicorum hominum pedem primò fixit, ibi sese ad strenuè secum, & cum diabolo decertandum comparauit: nihilque prius habuit, quàm ut genus suum, præteritaq; vitæ rationem occultaret, & omnib. igno-
tus de-

tus delitesceret, Vestitus is erat, quem
 supra diximus: sed quod in capillo cu-
 rando, comendoq; & reliquo corpore
 exornando curiosior in seculo fuerat
 ut nimium cultum diligenti neglecto
 compensaret, caesariem, quam pro illi-
 us seculi more elegantem habebat, so-
 lutam, & impexam reliquit: caput di-
 noctuque semper nudum habuit: un-
 guis, & barbam ex crescere per incur-
 am fuit: tertie praeterea diebus singu-
 lis acriter verberabat, septem horas in
 oratione, fixis humi genibus pone-
 bat: idque magno studio & ardenti
 Missae sacrificio, Vesperarumq; & Co-
 pletorii precationibus intererat, et
 eaque re magnam capiebat animo vo-
 luptatem. Cogebat quotidie stipem, a-
 qua & pane vitam tolerabat, carnibus
 vinoque semper abstinens, omnibus
 diebus, praeterquam Dominico, ieiunans,
 humi cubans, noctis maximam
 partem vigilans, singulis diebus Domi-
 nicis peccata sua confessione eluens
 & sacrae Synaxis praesidio sese confir-
 mans: tam impense corpus suum in ser-
 vilitatem rediges, ut quicquid oblecta-
 tionem ullam corpori posset adferre,
 studiosè refugeret. Quocirca cum esset
 maximis viribus, & corporis firmitate
 praestans,

præstās, breui vigor omnis eius emar-
cuit, & hac vitæ acerbitate nō medio-
criter debilitatus est. His rebus fiebat,
vt hominum animos in se cōuerteret,
& alliceret, qui plurimi cum ad eum
venirent, in illiusq; se familiaritatem
insinuare cuperent, nō multo etiam ma-
gis eius sermonibus inflammabantur.
Nam etsi rerum adhuc erat spiritaliū
rudis, & parum in virtutum exercita-
tione versatus: ijs tamen erat faci-
bus diuini amoris incensus, vt facile,
quod intus continebat, se foras effer-
ret. Itaq; eius ardens de diuinis rebus
sermo, ac vehemens ad virtutum co-
hortatio, cum sanctæ vitæ exēplo cō-
iuncta animos hominum & Deo con-
ciliare, & sibi ipsi beneuolentia deuin-
cire, atque etiam admiratione suspen-
dere, spiritu sancto iuuante, facile po-
terat. Cū eò præsertim accederet per-
uulgata iam eius nobilitatis opinio,
quæ rumoribus aucta, supra verita-
tem etiam (vt mos est) multorum ser-
mone celebrabatur. Permanārat enim
rumore nuntio, quod in Serrato Mon-
te remotis arbitris, Ignatius fecerat, &
quāuis ipse lucernam sub modio ab-
scōderet, Dominus tamen eā super eā
delabrum ponebat, vt luceret omnib.

Matth. 5.

SCR V.

CAPVT VI.

IN hanc palæstram noster miles ingressus, quatuor iam menses pugnando traxerat, calliditatem demonum quicum pugnam inierat, cogitationesque prorsus ignorans. Tenebatur enim eundem tenorem vitæ, & iniquabili conscientiae tranquillitate persistebat. Nondum tentationum aculeo excruebat Satanas, nondum terrorum minasque suas tyroni Christi intestauerat: nondum depulsis tenebris, rursus consolationis lumen redierat, nondum denique commutationes rerum & spiritualis hominis affecti & læti, incrementis, & exultantis vicissitudines, conuersionesque perspexerat; cum illud die quodam, situ squaloreque confectus & in Xenodochio versantem aggressus est: Et quid tu in his sordibus, inquit, in hoc pedore iaces? quid vilibus vestibus, & obsoletis sordidatus induis? & quid cum abiectis hominibus sedens, generis tui nobilitatem obscuras? Sed Ignatius cōfestim se medicum socium propiorē adiunxit, & familia

rius etiam versari inter eos cœpit, atq;
hoc eius factō diabolus repulsus est.
Alio item die, cū fessus valde esset,
illam etiam cogitationem permole-
stā passus est: Qui (inquit) fieri potest,
vt duram hāc, & feram agrestium ho-
minum vitam septuaginta annos, ad
quos victurus es, perferas? cui ille: Nū-
quid tu mihi vnus horæ spacium cer-
tum præstabis? vitæ enim momenta
non in tua, sed in Domini sunt pote-
state & 70. anni laborum ac pœniten-
tiæ, quid sunt cū æternitate collati?
Atque his duobus tantum telis apertè
intentatis, per vniuersam vitam appe-
titus eius anim⁹ est, vt à cœpto viuendi
cursu pedem referret. Quòd cū eius
omnis vita laborū, periculorum, mo-
lestiarum, vexationū plenissima fue-
rit, (vt ex ijs quæ fecit, passusque est,
facile apparet) perspicuum est diuinæ
erga Ignatium benignitatis argumen-
tum, quā illum Dominus præuenit
in benedictionibus dulcedinis. Il-
lud tamen noui, ab hac tentatio-
ne, eius animo accidit, quòd mag-
nas interdum permutationes, con-
trariosque quasi spirituum impulsus
sentire cœpit. Nam oranti aliquando
illi, & in pijs exercitationibus religio-
sè

se versanti, exarescebat repente non
 nunquam animus, & in eas angustias
 incidebat, ut se explicare vix posset:
 biq; displiceret, & divini spiritus iu-
 tatem minimè sentiret. Rursus tam
 tam copiosa divina consolationis
 affluebat, ut in eius luce, præcedenti
 mœstitiæ caligine non appareret quid
 Quod ille discrimen, varietatem
 attendens, admirabundus, & rei novit
 tate perculsus, Quid hoc, inquit, nisi
 quam nos viam ingredimur: quod
 litæ genus arripimus? Sed interim
 scrupulorum stimulis pungi, & pec-
 torum suorum conscientia torquere
 coepit, ut lachrymans dæes cum nobis
 iungeret, semper anxius, semper
 sollicitus. Etsi enim quàm accuratim
 me omnia præteritæ vitæ crimina
 rat confessus: illa tamen semper cu-
 extimulabatur, nū hoc confessus sum
 num illud bene explicavi: num satis
 pertè quæ ad rem pertinebant adieci
 num aliquid vel affinxi, vel omisi: qu-
 bus quidem aculeis adeò vexabatur,
 nusquam acquiesceret, nullis orati-
 nibus, vigilijs, ieiunijs, flagellis deni-
 leuaretur: sed mœrore prostratus,
 quadam acerbissimi doloris carnifici-
 na exanimatus, & confectus iacere

Ad sacratissimam Eucharistiam de more, quasi ad sacram anchoram confugiebat: sed cum ori iam admo- ueretur panis viuificus, scrupulorum vi, & subito quasi ventorum cōcursu abreptus, surgebat, & lacrymis se gemitibusq; penitus dabat, & ad Dominiū clamabat, Domine vim patior, respō- *Isa. 38.*
 de pro me: & infelix ego homo, quis *Rom. 7.*
 me liberabit de corpore mortis hu-
 ius? Occurrebat quidem vnum illi re-
 medium, idq; presentissimū, si spirita-
 lis pater, cui cōscientiam suam, & in-
 ternos animi motus omnino aperie-
 bat, tranquillo se, pacatoq; animo esse
 iuberet, & Domini nostri Iesu Christi
 nomine mandaret, ne exacte vite pec-
 cata amplius confiteretur. Sed tamen,
 ne à se profecta medicina sanitatem
 non faceret, sed dolorem augeret, spi-
 rituali hoc patri dicere non audebat.
 Cum igitur aliquandiu hanc mentis
 vexationem pertulisset, quodam die
 tam grauitate, dolenterq; ab ijs scrupu-
 lorum tormentis est habitus, vt omni
 solatio destitutus, se totum orationi
 traderet, & fidei feruore succensus, cla-
 ra magnaue etiam voce clamaret:
 Infelix ego homo, quis me libe- *Rom. 7.*
 rabit de corpore mortis huius? Domi- *Psal. 143.*
 ne

*Psal. 17.**Psal. 118.**Psal. 42.*

ne vim patior, responde pro me. Sue lud
currere Domine, subueni Domine: Eo ne
mitte manum tuam de alto Domine: ut po
misericordia mea, refugium meum in mihi
liberator meus: Protector meus in te an q
spero, quia nullam ab hominibus, nepte
lam à creata vlla natura pacem aut rei hil
quem inuenio. Attende, & fac: illuiter
mina faciem tuam super seruum tuum cui s
um: ostende mihi viam, in qua ambulaba
lem, quia Deus meus es tu. Quòd si velas in
catulum præceptorem mihi, & per alijs v
turbatae mentis pacificatorem dede ille
ris, ego verò non recuso: libenter illius a
lum ducem, illum vitæ magistrum titatu
auctore sequar. Inter hæc rursus vehemelle
mētissima hominem cogitatio inuarehe
debat, vt ex cellula, vbi erat (nam eum
hospitali pauperū domo in Domini mor
canorum cœnobium emigrarat) se scisse
præcipitem daret. Sed ille: Non faciant
am, non te offendam Domine: quia tibi su
es Deus meus, fortitudo mea: quare me de D
repulisti, & quare tristis incedo, dum remi
affligit me inimicus, dum dicitur mihi Deo
quotidie, vbi est Deus tuus? In has vo xim
ces erumpenti, & præ dolore gemen die
ti venit in mentem cuiusdam san pug
et viri, qui, vt nescio quid à Deo im nebr
petraret, tam diu cibo abstinuit, donec lus o
illu

Suo lud consequeretur. Ad cuius imita-
ne: Eonem, statuit non prius cibum ullū,
necut potum capere (nisi fortè mors illi
eum mineret) quàm optatam mentis
in tranquillitatem inueniret. Quocirca
s, neptem integros dies ita ieiunus fuit,
ut nihil vt omninò gustaret, cum tamen
illunterea, vel de quotidiana precatione
m tu cui septenas flexis genibus horas va-
mburabat) vel de verberationib. quas ter-
si velas in dies singulos vsurpabat, vel de
per lijs vsitatis instituti ipsius officijs, ni-
dede il iccirco remitteret. Et cum se viri-
teribus adhuc integris, minimeque debi-
um titatum videret, & progredi longius
vehellet, prohibitus à Confessario est, ac
inaua vehementer deterritus, iussusque ci-
um eum capere, cum die Dominico suo
miniore illi peccata sua, & quid etiam fe-
) fecisset, indicasset. Paruit cōfessario ne-
a facienti absolutionem se daturum, ni ci-
uia tū sumeret, & hortanti vt peccata sua,
de Dei benignitate cōfusus ab illo tibi
remissa piè crederet, ne repugnare
Deo velle videretur, eoq; se die, & pro-
ximo liberum sensit: tertio verò post
die oppugnatus iterum est, sed op-
pugnationis is finis fuit, vt disiectis te-
nebris, quas rebus clarissimis diabo-
lus obducere conabatur, & reddita di-
uina

nina luce, quasi apertis oculis, è somno excitatus, magna animi claritate constantiaq; ante actæ vitæ memoriam obliuione obruere, & obducta peccatorum vulnera amplius in confessione non refricare decerneret: tantamque mentis tranquillitatem, & spirituum discretionem, atque scrupulosarum mentium curandarum gratiam à Deo est cōsecutus, ut nemo ferè hac ægritudine affectus, sanitatem ab Ignatio non inueniret. Neq; enim sibi solum probabatur, sed nobis etiam erudiebatur Ignatius. Probat enim Deus cum omnes milites suos, tum eos maximè, qui reliquorum duces futuri sunt, humiles, & probatos consolat, ut possint & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt.

2. Cor. 2.

POST TENTATIONE

Illustratur.

CAPVT VII.

Cum igitur Dei misericordia tentationum angustijs emerisset, & tamē iccirco de summa animi contentione ad virtutum omnium veram in se imaginem exprimendam

nihil omnino remitteret : placuit re-
muneratori bonorum omnium Deo,
seruum suum diuinis consolationibus
mulcere, & mentem illius cælestium
mysteriorum cognitionibus illustra-
re, vt secundum multitudinem dolo-
rum, quas in corde suo pertulerat, cō-
solationes Domini letificarent animā
eius. Ergo quamuis iam inde à princi-
pio tractaret Deus Ignatiū (vt ipse di-
cere solitus est) præceptoris more te-
nerum pueri animū informantis: post
prima tamen tentationum rudimen-
ta plenius illum erudiuit. Ex quo cū
magna erga tres sanctissimæ Trinita-
tis personas deuotione teneretur, sin-
gulisq; suas preces, flatusq; quotidie
persolueret, die quadam in scalarum
gradibus templi Dominicanorū con-
sistens & horarias B. Virgini preces
recitans, cœpit ita in Deum intellectu
ferri, quasi sanctissimam Trinitatem
specie quadam visibili id significante
exterius, quod interius percipiebat,
cerneret, ea diuinæ consolationis
magnitudine & copia, vt sibi à supiri-
js, fletuque etiam inter ipsas publicas
supplicationes, quas deinde prose-
quutus est, ad prandium vsque tem-
perare nequiverit, aut verò à pran-
di-

Psal. 93.

dio aliud omnino vel cogitare, vel
 qui, quā de sanctissima Trinitate, ta-
 ta, tamque varia rationum, similitu-
 num, atque exemplorum copia, ut a-
 mirationi omnibus audientibus esset.
 Quæ res ita in eius mente hoc inel-
 bile mysterium inscripsit, ac vel
 impressit, ut illo ipso tempore, hoc
 legendi scribendique tantum scien-
 de, eo librum scribere sit aggressus,
 ad totam vitam insculptę illius veri-
 tis vestigia extarent. Semper enim
 ad sanctissimam Trinitatem orat-
 ionem funderet, (quod frequenter,
 diu faciebat) eximiam diuinę con-
 lationis suauitatem percipiebat, &
 quando quidem singularem quādam
 in Deum Patrem totius diuinitatis
 tem, & reliquarum personarum ori-
 nem, atque principium, deuotione
 sensit: deinceps etiam in Filium
 stremit in Spiritum Sanctum, singu-
 lum se singulis personis commend-
 & tradens. & simul ex omnibus,
 ex vno atque eodem gratiarum omni-
 plenissimo fonte, virtutes omnes
 undanter hauriens.

Alio item tempore, magna cū
 tus alacritate modus eius menti o-
 ctus est, quo mundum Deus condi-

quem longo post interuallo, cum hæc eadem ipsemet pater narraret, se non satis affirmabat explicare posse.

In templo etiam eiusdem monasterij, cum rei diuinæ venerabundus inter-
esset, & corpus Domini adorandum populo proponeretur, mentis oculis quodā die clarè vidit augusto illo, atq; tremendo Sacramento Dominum Iesum Christum, verum Deum, atq; hominem verissimè contineri.

Sæpissimè orationi intentus, & diu quidem Christi Redemptoris nostri humanitatē interiore animi vidit obtutu, & aliquando beatissimam etiam Virginem Mariam: neque id Manresæ tantum, sed post etiam Hierosolymis, & non longè ab urbe Patauiō, & aliàs sæpè. Quibus quidem visis, ita in fide ac spiritu confirmatus, & celesti lumine completus est, ut sæpè hæc secum reputans, illud etiam statueret, si aut sacrarum litterarum monumentis consignata mysteria fidei non essent, aut certè si sacra scriptura (quod fieri non potest) intercidisset, sibi tamen ita esse certa, penitusque infusa, ut ex illis tantum, quæ viderat, non dubitaret, & rectè ea intelligere, & alijs tradere, & pro illorū defensione

etiam mortem oppetere.

Egressus die quodam Manresa templum, quod ab oppido mille passibus abest, diuinarum rerum contemplatione suspensus, paululum comitatus in via, quam fluuius præterlabitur, faciemque conuertit ad flumen: mentis ei oculi aperti, atque illustrati sunt, non ita quidem, ut speciem aliquam, aut in sensus cadentem imaginem videret, sed ut permulta, tum quæ ad fidei mysteria pertinent, tum quæ ad scientiarum cognitionem, optime intelligeret; tanta, tamque clara luce, ut ab eo res ipsæ nouo quodam lumine cernerentur.

[Porro hæc mentis illustratio, adeo copiosa fuit, atque excellens, ut ipsemet Ignatius negaret, reliquas omnes illuminationes atque diuina adiuumenta, quæ per totam vitam ad annum 62. ætatis suæ à Deo accepisset, in vnum coaceruata, cum his vnâ posse conferri: scilicet quæ quidam aliâs, vel studio, vel labore, vel supernaturali lumine didicisset, minus quam quantum tunc quidem accepisset. Quæ res, cum fixum hominem, heretice temque diu tenuisset, ad crucem quæ iuxta erat, genu flexo procubuit,

LIBER I.

Deo Opt. Max. pro hoc tãto beneficio gratias agret. Antè verò quàm huiusmodi visis illuminaretur, cùm in hospitali domo adhuc ageret, & aliàs siquãter, sese illi clara luce pulchra quædam species obiecerat, quam non satis discernere poterat, aut quid esset, ex quo esset, ex quove constaret, internoscere: nisi quod serpētis nōnullā formā præ se ferre videbatur, multis quasi oculis resplendens, cuius præsentis quantū aspectu recreari videbatur, tantūdem ex discessu doloris, ac mortificatiæ sentiebat. Hoc igitur visum læpissimè ipsi ante oculos versatum, nunquam tamen cognitum, illi se ad crucem istam iacenti, rursus obiecit: sed diuino iam lumine plenus, & ante crucem procumbens, facile perspexit, rem illam non ea esse pulchritudine, atq; splendore, quo se illi antea offerebat, aperteq; cognouit illū esse dēmonem. Ex quo, longo etiā post tempore sæpius illi apparuit, non in via tantummodò, sed Lutetiæ etiam Parisiorum, & Romæ, non iam luce coruscus, sed aspectu deformis, & abiectus, ita ut baculo, quem gestare manu solitus erat, facile illum ab se abigeret.

Porro Manresæ cum adhuc versaretur,

tur, ijs, quas diximus, occupationibus
tam ardentem deditus, accidit ut di
quodam sabbathi, sub horam Com
pletorii, à sensibus sic destitueretur,
à pijs quibusdam viris & mulieribus
reperitus, pro mortuo haberetur
& nisi cordis tenuem palpitacionem
quidamprehendissent, sepultus
proculdubio mandauissent. Māsit
tem in hac extasi siue abstractione
sensibus, ad alterum vsque diem sab
bathi sequentis hebdomadae: quo die
hora Completorii quasi è somno oc
citatus, multis, qui eum obseruabant
praesentibus, oculos aperuit, sacratis
num Iesu nomen ingeminans. At
huius quidem rei qui testes fuerunt
ijdem illi auctores sunt, nam ipse I
gnatius hoc tam insigne Domini be
neficium mirifice occultauit, & (quod
ego quidem sciam) aperuit nemini.

Incredibilia cuiuspiam fortasse ho
videbuntur, & supra ordinem rationis
atque cursum, in eo potissimum vi
qui tyro & rudis omnino miles Chri
sti adhuc erat, qui vix nomen dederat
vix militari sacramento se obstrinx
rat, vix ab hostium castris ad Chri
domini nostri signa transfugerat. Sed
haec magna, pfecto, praecleara, admi

bilia Dei dona esse in confesso apud omnes sapientes est : ita incredibilia videri nō debent, nisi ijs fortē qui dona Spiritus sancti, & inestimabiles benignitatis diuinæ thesauros, ne per somnium quidem audiuerunt. Qui neque lumen cæli viderunt vnquā, neque diuinarum illustrationum participes facti sunt, qui nullam vnquam voluptatem liquidam & solidam animorum esse putant : sed omnes voluptates corporis sensu definiunt, easq; vnde quaque conquirunt & captant, & nouas semper veteribus addunt, turpissimas illas quidem, & honestati contrarias, & homine ipso indignas. Qui hac quidē in re audiendi nō sunt. Animalis homo (inquit Apostolus) non percipit ea quæ Dei sunt, neque enim potest : cæcus enim de coloribus non iudicat. Alij sunt tamen viri eruditi, & monimentis Sanctorum versati, qui sciunt huiusmodi illustrationes Dei, extraordinarias quidem esse, sed conceditamen solitas nonnunquam ijs, qui eximio & præcipuo quodam iure à Deo eliguntur & tractantur. In quibus magna in primis cautio adhibenda est, ne fallamur. Aliqui enī sunt qui falsa persuasionē decepti, existiman-

Deesse dona, quæ satanæ transfigu-
rantis se in Angelum lucis præstigi-
sunt. Alij quorum animus est mob-
lis, & facilis leuitate, vel occulta supe-
bia, cordis, vel atra bili, vel capitis in-
becillitate obscuratus, putant se ea vi-
dere atque audire, quæ reuera neque
audiunt, neque vident. Quæ quam-
ita sint, tamen negare non possumus
in Dei Ecclesia veras esse atque di-
nas reuelationes, quibus amicos suos
& familiares, aliquando Deus benignè
suauiterque permulcet. Quod si in
lorum seruorum numero, cum quibus
Deus se ita communicat, & plenior
manu tanta bona largitur, Ignatius
it, nemini sanè mirum videri debe-
Nam quanquam tyro, multum tamen
iam tunc virtute processerat, & erat
ipsomet, & erat ab ipsomet Deo ele-
ctus, vt innumerabilium filiorum pa-
ter, & sacra huius militiæ antesigna-
nus & princeps esset, vt exercitum du-
cetet, acies instrueret, & signa cum
mani generis hoste strenuè fortiter
que conferret. Quod absq; dubio præ-
stabilius est, maiusque Dei donum
quàm rerum abditarum intelligentia
accipere. Certè quidem si attentè con-
sideremus, quis fuerit Ignati⁹, & qui

effecerit, facile intelligemus illum neque viribus naturæ, neque propriæ industriæ artibus rem tantam aggredi ac perficere potuisse, sed cælesti quodam ac peculiari Dei dono indiguiffe, ut quod videm⁹ opus efficeret. Nā qui fieri potest, ut homo militaris, illiterat⁹, vanitatis vile mancipium, delectū haberet, milites cōscriberet, Societatem egeret, Religionem hanc institueret, & breuissimo tempore per vniuersum terrarum orbem propagaret, ac summa prudentia regeret, & aduersariorum impetus propulsaret, tantosque fructus ad Dei gloriā, suis ex laboribus colligeret, nisi Deus ipse suo illum ornasset spiritu, prudentia instruxisset, virtute armasset? Quam Idæam, quodve exēplar habuit propositum, ex quo huius Societatis exemplum duceret? Quo in libro legit illius regulas, constitutiones, documenta? Vnde speciem formamque Societatis accepit? quæ quidem ut in ijs quæ religionē continent, vna eademq; cum reliquis religionibus est, ita ab illis desuncta atque distincta in multis, quæ nostris temporibus congruentia, & præfenti Ecclesiæ statui sunt necessaria. Accepit nimirum ab eo, qui hæc so-

C. 5.

lus.

lus dare potuit, qui ex lapidibus suscitavit filios Abraham, vocatque ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Qui ad subijciendam & prosternendam sæculi huius vanitatem, duodecim piscatores elegit, ut patefacta Evangelij luce, tenebræ errorum, vitiorumque omniū ab animis hominum depulsæ, penitus evanescerent. Hac enim ratione, se rerum omnium Dominum verissimè ostendit, & ut rebus omnibus vim suam largitur atque naturam, ita nomini cuique atque pretium imponit, ut tanti quæque res sit, quāti eam Deus æstimat. Neque enim Deus, principibus huius sæculi est similis, qui ministros quidem eligunt, sed bonos ministros efficere non possunt: Ipse verò eligit ministros novi testamenti, & sua electione idoneos facit, & ad omnia quæ vult, habiles atque instructos. Quapropter cum effectus divinæ virtutis, & tam multas admirabiles videamus in Ignatio eaque apertæ, expositæ, oculisque omnium ita subiectæ sint, ut negari non possint (nisi ab eo qui neget solem meridie lucere) & maiora Ignatio dare cogamur: demus etiam illi hæc quæ minoris sunt, intelligamusque omnes illos perfectæ vitæ radios, ex

diolos, ex hac diuinarum illustrationum, luce, & quasi ex copiosissimo celestis gratiæ, fonte, tot riuulos profluxisse. Quas quidem illustrationes partim narrauimus, partim deinceps narraturi sumus.

DE EXERCITIORVM
spiritualium libro.

CAPVT VIII.

HOr eodem tempore, Exercitiorum spiritualium librum (quem appellant) ex accurata eorum, quæ sibi congeriāt, obseruatione conscripsit. Quorum exercitiorum vsus, quantum adiumenti Christianæ Reip. in omnem partem attulerit, satis constat. Nam vt pauca ex multis de illorū vsu, atque vtilitate dicamus, primò illis ipsis Societatis nostræ institutionem acceptā ferre debemus. Omnes enim ferimè primos illos patres, quos instituendæ Societatis adiutores, & socios habuit Ignatius, per exercitia ad perfectionis studium, mundiꝑ; despicientiā excitauit Qui postea consecuta sunt, & in Societatem iam stabilitam ingressi, viri vel doctrinæ, vel ingenio, vel nobilitate, vel alijs naturæ fortunæq;

naeque ornamentis insignes, maximae
ex parte, exercitijs huiusmodi, ad hoc
vitae genus complectendum, adducti
sunt. Neque verò tantum hoc bene-
ficium Religionis nostrae solummodo
proprium est: sed etiam commune
ceteris. Meditandi enim huiusmodi
ratio, Coenobia multa refert: mul-
tos religiosos viros labantes, in susce-
pto vitae consilio confirmavit: solu-
tos, vagosque vinculis disciplinae seue-
rioris adstrinxit. Nō tamen Religionis
spatijs eorum fructus circumscribitur.
omne enim hominum genus, statum
officium, aetatem, vitaeque rationem
comprehendunt. Nam & viri tum Ec-
clesiae, tum saeculi principes, & infimi
homines; docti, indocti; mariti, coeli-
bes; iuvenes aetate, ac senes; Deo iam
dicati, & omnia à liberis; in hanc exer-
citorum meditationem ingressi, mul-
tum vel in perditae vitae emendatione,
vel in bonae incremento progressio-
nis fecerunt. Et quod dignum magis
admiratione est, multi viri eruditione
florentes, & sapientia omnium con-
sensione principes, post tot doctrinae
suae laudes, docendo ac disceptando
partas, discipuli Ignatii facti sunt: & ab
ea quae inflat scientia, ad salutare sapien-
tiam

riam cælestemq; traducti. Nam quod
in hac spiritali propriæ cognitionis
schola discimus, nō solum ad excolē-
dū intellectū pertinet, sed ad inflam-
mandam etiam voluntatem: itaque
non tam cognitione, quàm actione
perficitur: ac finem habet, non ipsam
scientiam, sed operationem. Ex quo,
hæc cognitio non subtiles, & argutos,
atq; acres disputatores efficit; sed for-
tes, efficaces, atque ardentes effecto-
res: eosque vehementer permouet, at-
que ad benè beateque viuendum im-
pellit. Hæc enim cælestis est sapientia,
quæ ædificat, vngit, inflamat: illa a-
lia sæpenumero inflat, exsiccat, ho-
minem vëtosum reddit, atq; inanem.
Sed cum eorum utilitas quàm latissi-
mè pateat, tum in ijs solet elucere po-
tissimū, qui de vitæ genere deligen-
do consultant, idque cōstituere ex di-
uina voluntate cupiunt; ne (quod plē-
risque contingit) certo aliquo cursu vi-
uēdi implicentur, priusquàm quid re-
ctissimum sibi que maximè conduci-
bile sit, iudicare potuerint. Neq; enim
omnia omnibus conueniunt: neque i-
dem vitæ gen^o in omnes quadrat, sed
alia alijs congruunt, atque apta sunt.
magis. Quid autem cuique magis ex-
pediat.

pediat, ille solus nouit, qui nos imm-
 ritos in gloriā suā creauit, & sanguine
 suo, immortali & sempiterna beati-
 tudine dignos effecit. Quāobrē vitæ ge-
 nus cuiq; sincerè, cōsideratè, attente
 eligendū est, magnisq; & assiduis pr-
 cibus. Dominus est inuocādus, vt aucto-
 re illo ac duce, illud genus viuēdi quod
 que eligat, quod optimū sit cuique at-
 que aptissimum. Nūc autem secus fit.
 Plerique enī immortales, vel libidinē
 quadam obcæcati, vel utilitatis speciem
 decepti, vel parētū, amicorūve exēpla
 inducti, vel alijs denique rationib. mi-
 nus idoneis impulsī, ætate imbecillē
 cū neque vis animi, neq; consiliū
 adhuc viget, præcipitanter ac temere
 sese proijciunt, genereque vitæ eo im-
 plicantur, cuius statim eos fera capiti-
 pœnitētia erroris enī sui pœnas, per
 totam vitam, incredibilibus quidem
 sed inutilibus lachrymis pendunt. Et
 merito quidem. Nam cum reliqua ne-
 gotia diligentissimè inquirant, discu-
 tiant, & in vtramque partem dispici-
 ant, & conferant: summum sui ipso-
 rum negotium, quod in vitæ genere
 eligendo positum, & negotiorū om-
 niū est maximum, supinè atq; oscitan-
 ter tractāt, imprudenterque, & vt fors
 aut

aut libido tulit, cursum quendam
viuendi arripiunt, quem neq; tenere
iucundè, neq; deferere honestè possunt.
Quod certè non eueniret, si in genere
vitæ eligendo, Dei voluntatem ante
oculos propositam haberent, finem
suum vltimum spectarent, eoque con-
silia dirigerent, vnde omnis certa, re-
ctaue pendet deliberatio. Denique si
rerum naturam non peruerterent, sed
sequerentur potius, sine, vt sine vtèn-
tes, medijs tanquam ijs quæ ad finem
referuntur. Ad quod quidè Dei in pri-
mis gratia nobis opus est, quam ora-
tione, meditatione, solitudine etiam,
& à reliquis negotijs vacatione facili-
us consequemur. Animus enim liber,
& ab alienis curis vacuus, vacabit sibi
liberius, dabitque operam vt siquid
insidet affectus, quod sincerum de
rebus iudicium possit corrumpere, id
totum rescindat, & amputet, præstet-
que se dignum Deo, quo præeunte &
prælucente menti nostræ, nihil erit
non rectum, vtile nobis atque saluta-
re, sine Deo autem omnia nostra cō-
silia, cæca, præpostera, & peruersa sint,
necesse est. Quæ cum ita sint, non ta-
men ideo defuerunt aduersarij, qui
hanc rē tū ratione, tū perpetua experi-
entia.

entia comprobata eleuare con-
fint. Sed in nihilum eorum conatus
ciderunt, simul atque Apostolica
des, post diligentem inuestigationem
exercitijs serio examinatis, aduersari
sele opposuit, & sua auctoritate con-
vsum non modò permisit, verum et
collaudauit, ac suauit. Quod ex literis
Apostolicis Pauli tertij Pontificis Ma-
ximi cōstat, quas anno 1548. scribi ius-
sit, quibus communitus Exercitiorum
liber, postea typis excusus, in lucem
dius est.

IN GRAVEM MORBVM IN-
cidit.

CAPVT IX.

CUm in ea vitæ ratione, quam su-
pra diximus, versaretur, accede-
bat illi sæpissimè, vbi se noctu
quieti dederat, vt illustrationes perma-
gnæ, & spiritales consolationes mira-
ficæ quædam eius animo inmitteretur.
Quæ cum de exiguo, & somno desti-
nato tempore multum eriperent, &
noctes hominem cogerent ferè in som-
nes traducere, diligentius id animad-
uertens, dubitare apud se cœpit, quo
ex sōte caderent. Rebus omnibus prou-
dentes

denter discussis, statuit tandem reiectis illis, satius omnino esse, constitutum temp⁹ somno tribuere. Ex magnis tamen laboribus, & perpetua animi contentione in morbum grauem incidit. Aegrotanti suppeditabat omnia perliberaliter Mantefæ magistratus, & matronæ honestissimæ officiosè ministrabant. Vsq; adeò verò vis morbi inualuit, vt mors instare ipsi videretur. Paranti se ad mortē ea cogitatio subiit, se iustum esse; cui cum summa vi repugnare conaretur, peccata præteritæ vitæ in memoriam vsq; reuocans, & nihil tamen proficeret, cruciabatur miris modis, sic vt vim morbi intimis visceribus grassantem, leuē præ ea molestia duceret, quam ex conatu ad resistendum adhibito sentiebat. Cum meliusculè paulò habuisset, & ab extremo illo vitæ periculo non nihil recessisse videretur, vociferari palàm cœpit, & nonnullos, qui officij gratia eò venerant, compellare, contestariq; vt cum se rursus in extremis laborantem cernerent, magnis vocibus clamarent: O miser peccator, ô infelix, etiam atque etiam cogita, quibus te sceleribus obstrinxeris, quibus vitij Dei in te iram prouocaueris. Vbi
ali-

aliquantulum cōualuit, statim ad cōsuetas pœnitentias, & eandem vitæ asperitatem reddiit, in morbumq; de integro incidit, quod & tertiò fecit, cō indefesso studio, & obfirmato animo seipsum pervincere, & labores viribus maiores repetere, perferreq; adniteretur. Sed tamen experientia doctus, & stomachi grauissimo eoq; frequenti dolore exagitatus, & rigidi cæli hyemali asperitate commotus, piorū hominum consilijs obtemperare coactus est, & ex panno admodum crasso, coloris cæsi exiguas duas vestes, & quales semipileum eiusdem panni, ad se conlegendum, accipere.

NAVIGAT HIEROSOLY.

m. m. m.

CAPVT. X.

ANnum vnum plus minus Manresa se trāsegit, in ea quam diximus vitæ asperitate, quo elapso tempus interim apperebat, quo professionem Hierosolymitanā aggredi statuerat. Ergo Barcinonem versus Manresa discessit, & quidem solus; sic enim peregrinari decreuerat. Quāuis enim esset qui se illi vltro comites offerrent, qui

que illum hortarentur, ac vrgerent vehementius, ut aliquem vel Latinè, vel Italicè scientem, quasi viæ ducem, ac sermonis interpretē, sibi adscisceret: nullū tamē admisit, ea maximè ratione adductus, quòd spes omnes suas in Deo positas habere cuperet. Quòd si viæ sociū secum haberet, vercbatur ne præstans illa in Deum fiducia, in socium deriuata, minueretur. Neq; verò sociorum auxilium excludebat tantū, sed etiam sollicitam viatici omnis curam: nequid esse videretur, quod spem suam infringeret, & animum ad cælestia properantem in suo cursu redderet tardiorē. Erat Barcinone myoparo, erat & nauis oneraria in Italiā parata; voluit igitur in myoparonē conscendere, quia breuiorem fore traiectum sperabat: sed quo minus id faceret, hæc causa fuit: Primaria quædā atq; honestissima matrona Isabella Rossella, in templo quodā eruditum virum de superiore loco ad populum verba facientem, attentè aliquādo audiebat. Quæ oculos in reliquam concionem fortè intendens, Ignatiū in ipsis altaris gradibus cum pueris confidentem aspexit: eumque rei nouitate, & hominis aspectu commota attētius
coepit

coepit intueri. Vidit enim (sicut ipsa
 met Romæ mihi narrauit) caput Ignatij
 circumquaque fulgere, & clarissimos
 quasi radios emittere, seque intus
 rursus admoneri, ac veluti stimulis quibusdam
 vrgeri vehementius hominem, ut accerseret,
 atque alloqueretur. Discessit simulauit tunc
 quidem Isabella, pro loco & tempore, sed
 concione expectata, simul atque domum redijt,
 viro suæquæ atque ipsa nobili, sed cæco, rem
 quæ sibi in templo euenisset totâ narrauit,
 rogauitque maritum, ut hominem è vestigio
 conquiri iuberet, & ad se adduci. Adductus
 Ignatius apud illos pransus est remota mēsa,
 de Deo de virtutibus, de beata vita sermonem
 instituit; omnesque qui adstabant mirabiliter
 ad pietatem inflammauit. Et Ignatio tunc
 rescitum est, ipsum commodam in Italiam
 nauigandi tempestatem præstolari. Quod etiam
 Episcopus, sanguine cum nobilissimo illo viro
 coniunctus, nauigabat. Itaque sanctitatis
 Ignatij admiratione capti, ipsi rogant, cum
 Episcopo uti nauem cõscendat, myoparonem
 relinquat, in quem libellos etiam coniecerat.
 Quod ita factum est. Porro, in ipso Barcinonæ
 conspectu, myoparo naufragio perijt.

rii, fluctibusque haustus est. A navis
autem nauarcho, ea lege admittus est,
si panis nautici, quantum sibi ad victum
ea in navigatione opus esset, in navim
inferret: aliter admitti posse negabat.
Coepit igitur de pane illo quaerendo I-
gnatius agere sed cum hoc eius pro-
posito repugnare videretur, simul gra-
uiter angere cepit, & secum: Hecine est
illa tam stabilis, tam secunda fiducia, ni-
hil à Deo tibi defuturum? numquid il-
le panem non poterit dare, & parare
mesam peregrino suo? Ex quibus spi-
nosae cogitationibus cum exire ipse
per se non posset, ad confessorium, ut
in eiusmodi solebat rebus, causas de-
fert in utranque partem dubitandi: quā-
to, quam incenso perfectionis ardeat
desiderio, exponit, idque pro viribus,
quod Deo gratissimum sit, amplecten-
di illi deinde rem totam permittit, e-
iusque iudicium secutus, panes in navim
imposuit. Sed cum pauculi oboli ex-
iis, quos ostiatim emendicarat, ipsi na-
vim ascensuro superessent, illos in pu-
blico iuxta navium stationem reliquit,
ne quid amplius viatici, quam quod
necessarium omnino videbatur, secum
ferret. Tantum in eo inerat perfectio-
nis studium, & tam incensus pauper-
tatis

tatis amor. Hoc tempore inanis gloria aculeis plurimū exsimulabatur, sic ut neque patriam neque genus suum retere auderet, multo verò minus, quò iter suum dirigeret, ne fortè bona hominū de se opinione intumesceret. Sed redeo ad navigationem in Italiam, qua navigatione, magna foedaque tempestate iactatus, quinque dierum spatio Barcinone Caie tam applicuit. Grauis ille, & pestilens annus Italiae fuit. Sauebat enim multis locis pestilentia: quapropter summa cautio adhibebatur a custodibus oppidorū, ne quis aduena admitteretur. Ex quo Romam proficiscens, multa in itinere passus est graua & permolesta. Nam oppidorum ingressu sepe arcebatur; & ita erat fame, macieque debilitatus, ut subsisteret aliquando, & longius progredi prae corporis imbecillitate non posset. Romam tamen ad diem Dominicum Palmarum anni 1523. venit, sacra urbis loca pie obiuit: benedictionemque summi Pontificis Adriani sexti reuerenter accepit. Cum autem plurimi illū à profectionis Hierosolymitanæ cōsilio deterrent; fierique posse negarent, ut absque pecunia cōperueniret,

niret, neq; tamē infra ctū eius animū,
& in Deo defixū, longa periculorum
enumeratione à sententia dimouere
potuissent, sex septemve aureis coro-
natis octauo pōst Dominicæ resurre-
ctionis die ab eūrem donauerūt, quos
Ignatius, eorum quæ audierat metu
victus, accepit, vt nautis soluendo ef-
fet. Sed paulò pōst, cū à diffidentia,
& humano timore id profectum a-
gnosceret, & conscientia morderetur,
non quasi culpa esset pecuniam acci-
pere, sed quasi desiderio id suo repu-
gnaret, & de proposito, perfectissi-
mā paupertatem omnibus in rebus
sequendi, remittere aliquid videretur,
se inculpans & damnans, & de proijci-
enda pecunia secum ipse cogitans,
decreuit tandem in obuios pauperes
& mendicos, illam conferre, quod
quidem cumulatē perfecit. In hoc iti-
nere, quod Roma Venetias habuit,
multa aspera & acci-ba pertulit. Pro-
pter grassantis enim pestis metum,
vel in porticibus excubare, vel per-
noctare sub dio cogebatur. Et viatores
exanguem illum, ac luridum intuiti,
summaq; macie cōfectū, se in fugā a-
liquando dabāt. Alij verò, qui se in via
illi socios adūxerāt, lentius præ vitū
tenui-

tenuitate ambulante sub nocte
 deseruerunt. Sed qui dixit, Non te de-
 feram, neque derelinquam, ille defe-
 ctum inuisit Ignatium, abiectum susci-
 pit, & complexus est. Namq; obtulit
 illi nocte, postquam relictus est, pro-
 xima, Christus in latissimo quodam
 campo, à Fossa Clodia pergenti Pata-
 uium: plurimumq; aspectu suo recre-
 uit eius animum: & ad grauiora per-
 ferenda roborauit, & ita eius iter diri-
 xit, ut Patauinæ vrbis custodia ingre-
 dientem egredientemve illum nihil
 omnino remorarentur, aut interpe-
 larent, & aditum Venetias perfacile
 haberet. Publicis quippe exploratori-
 bus omnia excutientibus, intractus
 ipse solus pratermissus est: cum tamen
 desertores illi socij laboris multum sub-
 ierint, ut liberum in eam urbem in-
 gressum inuenirent. Legatum Caro-
 li V. Imperatoris, ac Hispaniarum Re-
 gis conuenire numquam voluit. De
 pecunia, qua Hierosolymam nauiga-
 ret, minime laborabat, certissima spe
 aux, Deum expeditam sibi nauiga-
 tionem daturum, ut sanctorum loco-
 rum conspectu aliquando frueretur.
 Atque cum multi multa contra adfer-
 rent, & peregrinorum bona pars, rece-
 cent

centi miserabiliq; Rhodi expugnatione exterrita, retrocessisset, eius tamen sensib. insensu erat, etiam si vna tantum nauicula eò cursum dirigeret, se illo anno Hierosolymam peruenturum. Venetijs dum moraretur, vetere suo instituto stipem cogebat: in platea Diui Marci noctes agebat. Sed ex Senatorio ordine quidā noctu domi suæ cum esset, excitari se repentē huiusmodi vocibus sensit: Tūc, inquit, vt mollibus vestitus domi tuæ sis, seruus meus seminudus in porticu iaceat? tu in lecto pretioso molliter dormias, ille dura cubet humo? quib. stimulis concitatus Senator, surgit confestim, foras proruit, per incerta vagatur, humi cubantē offendit Ignatium, domū ea nocte perducit, & liberaliter tractat. Deinde ne in honore haberetur, ab eo Ignati^o discessit, & ad hominem Hispanum, eius rogatu, diuertit. Ducem Venetiarum Andream Gritū Hispanicè allocutus, faciliè impetrauit, vt in Prætoriana naui, qua eius insulæ Præfectus trans mittebat, in Cyprum vsque gratuito transportaretur. Prætoriana porro naui idoneam nauigandi tempestatē expectabat, cū altera, qua peregrini vehabantur, è portu

D

prius

prius soluisset. Operientem nauim,
 conscendere parantem, grauiissima
 bitò febris illum corripuit: & cū di-
 aliquat afflisset, tandem discessisset
 illud incōmode cecidit, vt soluendi
 pus in eum diem incurreret, quo p-
 macum à medico præscriptū sum-
 rat, qui eo quidem die citra magnū
 vitæ discrimen Ignatium nauim po-
 se ascendere negabat. Sed ille fa-
 entioris, diuiniq̃ medici cōsilio o-
 ctus, eo ipso die, hausto conscendit.
 Atque ita accidit, vt cū multum ma-
 iactatione euomuisset, magnam is-
 es principio morbi leuationē, deinde
 etiam sanitatem integram adferret.
 Cū autem quorūdam flagitia gra-
 ter ferret, & magna spiritus & orat-
 nis libertate acrius insectaretur: ne-
 ab alijs vectoribus aliquod ei exitum
 timentibus, reprimi vllō modo po-
 set: consilium ceperunt nautæ, vt
 lum in insula quadam deserta, & v-
 exponerent. Sed cum nauis ad de-
 natum locum penē esset appulsa, su-
 to vehementique vento repulsi, pe-
 trare meditatū facinus nequius.
 Itaque breui Cyprum attigit: na-
 que peregrinorum nauim, in eam
 scendit: nihilo plus viatici secum in-

res, quam in priorem intulerat, verissimam nimirum spem in Deum : qui sepe Ignatio toto navigationis tempore sese ostendit, illumque incredibili consolatione permulsit, ac sustentavit, & in portum a se toties tam vehementer optatum tandem inuexit.

*HIEROSOLYMIS LOCA SANCTA
perlustrat.*

CAPVT XI.

DEcimaquarta die mensis Iulij, anni Domini 1523 (sicut in commentariolo quodam eius, ipsius manu scripto, inuenio) Venetijs soluit. Quod huius mensis reliquum erat, & totum mensem Augusti in navigatione consumpsit. Itaque pridie Kal. Septemb. Ioppem nauis appulsa est. Quarto vero die Septembris sub meridiem in sanctam ciuitatem ingressus est. Nam vel ex hac tam diligenti dierum obseruatione, & curiola annotatione temporis facile conijci potest, quanta Ignatii iam tum esset in Deum pietas, quanta in consilijs factisque omnibus meditatio. Hierosolymam igitur cum primum venit, admirabilem in ipso sanctae ciuitatis aspectu consolationem per-

D 2 cepit,

cepit, quam constantem, quandiu
 ea vrbe fuit, perpetuamq; semper
 buit. Deliberatum erat Ignatio Hiero-
 solymis remanere, & sacris locis, &
 ex impressis Christi Domini nostris
 stigijs, miram redolent pietatem,
 ligiosè colendis visendisq; reliquijs
 traducere, proximorūq; salutis
 sua virili deferuire. Cuius proposi-
 teram de mansione partem (nam al-
 ram de salute animarum curanda,
 li hominum aperiēbat) Diui Franci-
 Hierosolymitani Cœnobij præfe-
 indicauit, & in eam rē cōmendatū
 litteras, quas adferebat, reddidit: ac
 ipsis inopia fortè laborantibus, on-
 esset, nihil se aliud velle dixit, quam
 suorum peccatorum confessionem
 dirent. A quo bene sperare iussus
 re tamen in aduentū Ministri pro-
 cialis reiecta. Qui cū paulò post red-
 set, hortatus est Ignatium, in Italia
 vt reuerteretur, ne pio quidem,
 præcipiti consilio deceptus, in ea
 tis vel seruitutis pericula incideret
 in quæ permulti alij, simili pietatis
 specie adducti, incurrissent. Sed
 Ignatij animus periculorum mag-
 tudine ab incepto deterreri non
 posset, seque (nisi conscientia for-

aut religione aliqua impediretur) in
sententia permansurū omnino prese-
ferret. Provincialis minister ab Apo-
stolica sede potestatem se habere dixit,
amandandi aut retinēdi, quos aman-
dādos aut retinendos existimaret: sa-
cris præterea interdicens eis, qui sibi
nō obtemperarēt. Discederet proinde
bono ac libenti animo, quandoqui-
dem facillē poterat in animum induce-
re, Dei hanc esse volūtatē, quam i-
pse loci, rerumq; naturæ gnarus, ami-
cē, fraterneque declarabat, ne tradita
sibi potestate contra volūtatē suam
viri cogeretur. Quibus verbis fidem ha-
buit, consiliumq; Dei, aliō ipsum vocā-
tis, secutus, se dicto audientem fore
dixit. Cū de reditu cogitaret, magno
reuisendi montem Oliueti desiderio
incens⁹ (in cuius lapide quodam Chri-
sti Saluatoris nostri ascendentis in cē-
lum, pedum vestigia cernuntur im-
pressi) elanculum se a socijs subduxit,
solusque nullo duce, nullo comite,
nullo Turca custode (quæ res pericu-
losissima est) in montem aduolauit.
Et cū ei aliud nihil suppeteret, gla-
diolū scriptorium, vt admitteretur, cu-
stodi pro mercede dedit: atq; eximia
latina persusus, in Bethphage prope-

ravit : sed statim in Oliueti montem
recurrat, ut qua in parte pedis dextra
vestigium, qua sinistri esset diligenter
animaduerneret, forficesque ex theca
detrahas, ut rursus admitteretur, cu-
stodi dedit. Sed redeuntem gaudioso
maximè exultantem Christianus qui-
dam à Franciscanis ad eum perquiren-
dum missus, Ignatium inuasit, multa mi-
nitans, ac truci vultu frendens, quòd
se in tantum discrimen obiecisset, bra-
chioque apprehenso ad Cœnobium
usque pertraxit. Ipse verò facile duci se
passus est, magnamque in eo itinere
atque singularem à Domino consola-
tionem accepit, cum ita correptus bra-
chio, & impulsus, Christum, semper
supra se astantem, atque incedentem, &
in Cœnobium usque sibi veluti præse-
nsem aspiceret.

REVERTITUR IN HISPANIA.

CAPVT XII.

Posteaquam intellexit, diuinam non
esse voluntatem, ut Hierosolymis
remaneret, ad reditum se accinxit,
quo in reditu nonnulla illi memorata
digna acciderunt. Erat hiems maxi-
ma, rigidum, ac niuosum cælum, neque
ille

ille vestimenti plus habebat, quàm femoralia ex crassa quadam tela ad genua usq; demissa, & thoracem ex nigra tela multis à tergo locis incisum, per exiguā vestē, eamq; attritā & vilē. In insula Cipro tres naues reperit, quarum prima Turcarum erat, altera locupletis potentisq; hominis Veneti ingens ac valida, & aduersus maris, vĕtorumq; impetus satis, vt videbatur, armata atq; instructa: in quā, vt Ignatium admitteret, cū peregrini rogarent nauarchum, hominemq; collaudarent: Si sāctus est, inquit ille, naui nō indiget, super vndas feratur. Itaque in tertiam conscēdit, parua, & iuncturis malè coagmentatā. Eodē die, secundo vento tres simul ē portu soluerunt: sed exorta grauissima tempestate, naus ea, quæ Turcas vehebat, vna cum vĕctoribus periit. Veneta scopulo illisa, naufragium, saluis hominibus, fecit. Exigua illa & minimè stabilis, in qua Ignatius erat, ægre quidem, sed tamen portum quendam Apuliæ tenuit. Inde Venetias salua peruenit, duobus, & eò amplius mensibus in ea nauigatione consumptis. In ea vrbe nonnihil recreatur. Quindecim sexdecimve nummos argēteos hospiti-

tis cuiusdam sui liberalitate, & ad fo-
 uendum stomachum frigoris vi debili-
 tatum, pāni aliquantulum accipit: in-
 de Hispaniam versus discedit. Ferraria
 dum orat in templo, ab illo (vt fit) et-
 iam mendicus quidam elcēmosynam
 petit: Ignatius benignē dat: eius qui
 acceperat admonitu, reliqui egeni qui
 pro templi foribus astabant, certatim
 ad Ignatium confluunt: quibus ille
 quotquot habuit nummos, ad vnum
 elargitur: atque è templo exiens (men-
 dicis omnibus magnis illū vocib san-
 ctum inclamantibus) mendicare ipse
 è vestigio incipit panē, quo eo ipso die
 vefceretur. Ferraria Genuam profectus
 est: sed cum bello atroci inter Hispani-
 arum Galliarumque Reges Gallia
 Cisalpina omnis arderet, admonitus
 est, vt de via deflesteret, ne à militi-
 bus exceptus pœnas acerbissimas da-
 ret, quas multi antea dederant. Ipse
 verò qui Dominum habebat ducem,
 firma in eum fiducia septus, ire per-
 rexit. Aliquantulum progressus, in mi-
 litum Hispanorum potestatem venit.
 Qui exploratorem ex habitu & spe-
 cie rati, primo quidem verbis hominē
 mulcent: deinde diligenter excutunt,
 omnesque partes corporis petulan-

tius

tius etiam perscrutantur. Cum eorum nihil, quæ suspicabantur, inuenissent, veste spoliatum ad Præfectum adducunt. Atq; ante id tempus quidem, vtriusque & agrestis haberetur, omnes quos alloquebatur viros etiā principes inurbanè erat solitus, & contra communè aliorum morem compellere. Sed dū ducitur ad Præfectum, noua quadā formidine correptus, dubitare cœpit, nū expediret suam illam cōsuetudinem intermittere, & alium loquēdi vrbaniore modum, & communī vsui propiorem vsurpare, ac Ducē illum alloqui, quā alios solebat, honorificentius; ne illē fortē contemptū se putans, acerba in ipsum supplicia constitueret. Hanc tamen cogitationem ab humano metu profectā intelligens, ita repulit, vt eam ipsam ob causam, nullū planè honorem Duci habere decerneret: quod & fecit. Namq; ex illo Dux, cuias sit, quærir? ille verò tacet: vnde veniat? silet: nomen sciscitatur: nihil respondet: deniq; ad interrogationes varias multiplicesq; fixis in terrā oculis, animo in cēlū, tacitus perseuerat, ad vnā illam, Est ne explorator? tantū inquit, Nō sum: ne iustā iniuriæ causam dedisse videretur. Tunc

D. 5.

Dux.

Dux ita percitus, milites grauiſſimi
 verbis corripere, ſtultitiam accuſare,
 quod inſanum hominem ad ſe addu-
 xiſſent, & ſimul præcipere, vt eum
 moueant, & abire permittant. Hic mi-
 lites Ducis increpatione irritati, pu-
 gnis hominē & calcib. tūdūr, varijs
 cōtumelijs indignū in modū afficiunt.
 Narrabat ipſemet poſtea mirabilem
 quandā ſe id tēporis conſolationē ac-
 cepiſſe, cū eius ignominie veniret in
 mentē, qua Chriſtus Redēptor noſter
 ab Herode, & ab eius militib. affectus
 eſt. Poſt hāc deriſionē, & per ora homi-
 nū traduſtionē, non defuit militi ſuo
 Deus. Nā Hiſpan^o quidā cōmuni humi-
 litate duct^o, ieiunū adhuc fatigatū q^o
 gnatiū, ac peſſimē acceptū reſecit. Qui
 poſt ieiū iter ſuū proſequens, à Gallis
 ſpeculatorib. ex turri ex erubias agē-
 tibus, captus iterū eſt, ad Ducēque per-
 ductus: à quo per humaniter acceptus,
 ac dimiſſus eſt: Genuāq; peruenit. & in-
 de opera Roderici Portundi, hominis
 Cantabri, Hiſpanicarū triremiū præ-
 feſti, ſibi quondam in Catholici regis
 Ferdinandi curia noti, in nauim aſcē-
 dit; & Barcinonem, non abſque peri-
 culo, re nauigauit,

STVDIA

STVDIA LITTERARVM
aggreditur.

CAPVT XIII.

IN Hispaniam eo consilio redijt, vt
operā studijs litterarū daret, ad eā-
que rē Barcinonē, cōmodam sedē
sibi & maximē opportunam delegerat. Nā sacris Hierosolymē locis exclusus, sese in omnes partes versare coepit, & quid ageret, potissimū quærere, quod Deo esset quā gratissimum. Cū omnia secum diligētius reputasset, denique statuit, quo proximis eius opera vtilior esset, ad spiritus diuini vnctionem, litterarū quoq; cognitionē adiungere. Quamobrē cū fœmina quadā primaria, & de ipso optimē merita, & cū ludimagistro quodam, nomine Ardebalo, viro probo, & ad omnē pietatē propenso, suū hoc consiliū communicauit, quo vtrique probato, altera sumptus, operā suā alter, & industria est pollicitus. Cœpit igitur anno nostræ salutis 1524. grandis iam natu (annum enim agebat 33) studia non cœtati, sed spiritui suo conuenientia exercere, primaque Grammatices rudimenta deuorare. Sed cū neque exilium,

liū, spinosarumq; rerū subtilitas, neq;
 inusitati studij labor vlla eius animū
 molestia afficeret: perturbabat tamen
 illustrationū, quas inter ea ipsa studia
 percipiebat, tum magnitudo, tum cre-
 britas. Nā cū nominum, & verborū
 memoriæ mandare inflexione vellet,
 tanto splendore animus illustrabatur
 ad res diuinas intelligēdas, vt noue-
 discere nihil posset: & si quid antea es-
 set memoriæ traditum, id totum fa-
 cile efflueret. Neque omni studio, a-
 nimique contentione poterat aut ar-
 cere appropinquantes, aut ingressas
 huiusmodi cogitationes abigere. Cuius
 rei nouitate perculsus, Quid hoc,
 inquit, rei? cū oramus, cū confite-
 mur, & supersubstantialē panem ac-
 cipimus, cū vigilamus, cū nos ver-
 beribus cēdimus, cū spiritalia omnia
 ac diuina munera obimus, neque tam
 frequentes, neque tam magnæ, neque
 tam vehementes se nobis illustratio-
 nes offerunt: cū puerilia agimus, & de
 Deo propter Deum non cogitamus,
 tum speciosæ nostrę menti imagines,
 & cēlestes illustrationes occurrunt. A-
 gnosco, agnosco, importunissimi ho-
 stis calliditatem: agnosco veteratoris
 dolos, & astutiam. Cuius conatibus v-

occu-

occurreret, & cōsiliū diaboli se à studiis malitiosè auocantis eluderet, preceptorem suum, in templum, cui sanctæ Mariæ à mari cognomen est, vt veniat, rogat. Illi dæmonis tentamenta narrat: suam in duos proximos annos assiduitatem pollicetur, se à lectionibus non absūturum (panis modo sibi & aqua ad victum suppetat) fidem suā obstringit. Et simul sese ad pedes abiicit, ab eo etiam atq; etiam petit, vt se pro puero habeat, verberibus grauiser accipiat, sicubi minus attentum, aut diligentem esse deprehenderit: Atque hac tam vehementi eius animi contentione, diaboli fraus repulsa est, & pax tum illi diuinitus reddita. In hac studiorū palæstra versanti, pij quidā, ac docti viri cōsiliū dederūt, vt Erasmi Roterodami, qui eo tempore bonus Latinitatis auctor habebatur, libellum de milite Christiano legeret, vt sermonis scilicet elegantiam cum pietate coniungeret. Cuius cōsiliij Confessarius etiā ad reliquos auctor accessit. Quod cū Ignatius simpliciter fecisset, obseruauit illius libelli lectione refrigescere in se spiritum Dei, & deuotionis sensum ardorem restringui. Qua re animaduersa, librum de manibus omnino

abiecit, & ita est auersatus, vt nec ipse
 amplius legerit illius auctoris libros,
 & passim in Societate nostra legi ve-
 tuerit. Thomæ de Kempis de imita-
 tione Christi libello plurimum tū yte-
 batur, illiusq; lectionem valde semper
 probauit, atque ita illius libri spiritum
 & doctrinam hausit, tā auide arripuit,
 tā perfectè in se expressit, vt (vt multo-
 rum iudicio) Ignatij vita solida quæ-
 dam, eminens, ac viua esset imago, eo-
 rum præceptorum omnium, quæ aureo
 illo libello continentur. Barcinonem
 postquā reuertit, valentiori stomacho
 fuit, quàm Manresæ fuerat: quo circa
 aciores pœnitentias, propter stoma-
 chi imbecillitatē, ac itineris difficul-
 tates intermissas, repetere statuit: cœpit
 quæ calceorū soleas perforare, & pau-
 latim magis magisque discindere, sic, vt
 in eūte hyeme dissolutis iam ac fractis
 soleis, plantis omninò nudis, pedibus
 supernè tantum tectis, ad vitandam
 ostentationem, incederet. Barcinone
 duos annos operam Ardebalo dilige-
 ter dedit; tantumque in Latinæ linguæ
 cognitione profecerat, vt præceptor
 aptus iam ad grauiora studia videre-
 tur. Cuius iudicio cum alij nonnulli
 eruditi viri assentirentur, illumque o-

mines

omnes ad philosophiæ studium capessendum hortarentur: ipse tamen, qui ad reliquas disciplinas optima iacere Latinitatis fundamenta cupiebat, non prius illorum consilio paruit, quam Doctor quidam, præstansque Theologus, cognito quantum in litteris profecisset, cæterorum sententiam probauit, & ut commodius philosophiæ studiis vacaret, ad Complutensem Academiam ut proficisceretur, suaserit, quod & fecit anno Domini 1526.

COMPLVTI IN CARCEREM
conicitur & absoluitur.

CAPVT XIV.

Complutum ingrediēti Martinus Olaius puer occurrit, eleemosynarumq; primus omnium est impartitus, is qui lōgo post tempore, ætate iam confirmata, excellēti doctrina, magnaq; auctoritate præstans, Societatem nostrā est ingressus. In eo oppido ad hospitalē pauperū domū diuertit, ostiatim ex more panem in victum mendicat. Id dum aliquando facit, à sacerdote quodam irridetur: ab alijs etiam ociosis hominibus præteriēs contumescit.

tumescit.

tumelijs afficitur. Sed noui Altozana
 nos dochij moderator id grauitate fe-
 rens, Ignatium ad se vocatū, in noso-
 dochium suum perduxit. Ibi cōmodio
 re loco habitus animum cū ad logi-
 ces, ac philosophiæ studiū contulit, tū
 verò ad pietatem religiosè colendam,
 & proximorum salutem studiosè pro-
 curandam. Nā & egenos, fameq; pres-
 sos, conquistis vndiq; eleēmosynis
 alere, & exercitationibus spiritalibus
 ad pietatē informare multos, & Chri-
 stianæ doctrinæ rudimenta populo ru-
 di explicare aggressus est tanto tamq;
 insigni fructu, vt vniuersa illa ciuitas
 cōmota post ei⁹ ingressum videretur.
 Quam rem humani generis hostis nō
 ferens, cōceptum in ipsum odium de-
 creuit effundere. Erant id temporis I-
 gnatio socij tres, qui hominis vita per-
 moti, sese illi eius vitæ sectatores ad-
 iunxerant, eodē panno vestiti, quibus
 quidam Gallus adolescens comes ac-
 cesserat. Quos propterea à panni simi-
 litudine ensayalados, vulgo Hispani-
 co vocabulo appellabant. Itaque tum
 horum Societate, tum hominum ad
 audiendum Ignatium concursu, tum
 verò consecuta eximia vtilitate exci-
 tati multi, multa, vt fit, pro sua quisque
 opinio.

opinione loquebantur, variaque, & supra veritatem etiam aucta in vtramque partem spargebantur in vulgus. Rem ad Inquisitores fidei Toletum rumor pertulit, rei nouitate commoti, vt nascenti malo (si quod esset) occurrant, Complutum veniunt: quid doceat, quid agat Ignatius, quemadmodum viuat, diligentissime inquirunt. Cum autem omnia ex ordine, tum illius verba, tum facta rectæ fidei, pietatiq; consentanea reperissent, ne appellato quidem illo, rem integram Archiepiscopi Vicario, qui tum Ioannes Figueroa erat, relinquunt, ipsi Toletum reuertuntur. Interiectis aliquot diebus, Vicarius Ignatio, socijsque ad se vocatis dixit, inquisitum esse diligenter in eorum vitam atque mores, totamque inquisitionem, & causam accuratè esse perscriptam: nullum tamen errorem in doctrina, nullum in vitæ ratione vitium inueniri. Quocirca posse illos pro suo arbitrio agere, citraque impedimentum vllum in proximorum salutem incumbere. Illud tamen sibi haud placere, quòd vno omnes vestitu, cum religiosi non essent, vterentur, satius fore, idque se velle, atque etiam præcipere, vt socij duo nigris vestibus, duo alij ruffis.

ruffis induerentur, Gallus adolefcen-
 suum habitum retineret. Ignatius, fa-
 cturos se quæ iubebantur, respondit
 quod & fecerunt. Post paucos item die-
 es Vicarius Ignatium nudis pedibus
 vetat incedere: ipse verò calceamenta
 induit, vt erat in huiusmodi rebus, cū
 præciperentur, facile obsequens. Ali-
 quot menses effluxerant, cū denuò
 in eius vitam inquititur: sed post ma-
 gnā inquisitionem, tum etiam inta-
 ctus relinquitur. Neque tamen ideo
 quieto esse illi in posterum licuit. Et
 enim in eorum numero, qui multum
 in pietate Ignatij consilij profecerāt,
 duæ scēminæ erant viduæ, mater & fi-
 lia, nobiles & honestæ, filia etiam at-
 tē florens, & formosa. Quæ pio quidem,
 sed non secundum scientiam deside-
 rio permotæ, primū quidem Igna-
 tio improbante, postea verò etiam ne-
 sciente, solę suis pedibus, & in speciem
 mendicæ, longam peregrinationem re-
 ligionis causa susceperant. Quæ res Ig-
 natio magnam immerito conflauit
 inuidiam. Nam ad eum iam extra Xe-
 nodochium habitantem, ac nihil tale
 suspicantem apparitor Vicarij venit,
 facile sequentem, in carcerem ducit.
 Aestiuum tempus tunc erat, carcereq;
 li-

liberiori utebatur, quocirca frequētes
ad eū auditores confluebant, quibus
Christianas ipse institutiones enuclea-
bat, spiritualesq; exercitationes nihilo
quā antea remissius tradebat. Illustrib.
nonnullis viris atq; fœminis (in ijs Te-
resa de Cardenas, genere & pietate
præstanti, & Leonore Mascarenç, Phi-
lippi Hispaniarū Principis postea mo-
deratrici) sua ad illū liberandū studia
pro fitentib. remisit, neq; illorū aucto-
ritatem interponi, neq; ullū omninō
patronū aut aduocatū adesse sibi apud
iudicem passus est. Nam cū nullius sibi
consciū esset culpæ, defensionem ne-
cessariam non putabat, & simul opta-
bat multa pro Christo subire incōmo-
da, & ab Ecclesiasticis magistratibus
dirigi, quibus obedientem semper se,
ac facilem præbuit. Unus ex socijs Se-
gouix id temporis erat, nōdum planē
ex graui morbo cōfirmatus. Qui cum
in vincula coniectum Ignatium acce-
pisset, properē Complutum venit: in
eūdem se carcerē vltiō includit: Igna-
tij monitu Vicario se sistit: illius iussu
in carcerem reducitur, Sed paulō post
Ignatij cura eximitur, de imbecilla il-
lius valetudine magis, quā de sua in-
columitate solliciti, Septimum de-
cimū

cimum iam diem in carcere Ignatium agebat, cū nihil ipse vel sciret, vel cōstura assequi posset, quam ob rem esset in custodiam à iudicibus traditus. Tunc Figueroa in carcerem ad eum venit, multa de homine sciscitatur, inter alia, eāsne, quas dixi, matrem, ac filiam nosset? annuit Ignatius. Tum Vicari⁹. Ecquid illis profectionis auctor, aut conscius, antequam abirent, fuisset? Nihil certè minus: immò hoc tibi affirmo, percurrationes eiusmodi in vniuersum illis dissuasisse me, ne filia eætate ac forma in cuiusquam petulantiam incurreret. Possent illas intra domesticos parietes, non minus pietati vacare, quàm foris, & quidem tutius, ac liberius. Cui index arridens: Atqui isthæc ipsa, inquit, est causa, cur comprehensus sis. Duo & quadraginta dies abierant ab eo die, quo in carcerem primum missus est: tum reuersis iam mulieribus, & interrogatis, publicus Vicari⁹ scriba Ignatium conuenit: iudicis sententiam legit. Ea sententia tria cōtinebantur. Primum, Ignatium, sociosque prorsus integros, atque innocentes videri. Alterum, vt idem habitus illis, qui reliquis scholasticis, idemque vestitus esset. Postremum, vt quoniam essent

essent in sacris litteris rudes (quod cō-
sulto ipsemet non obscure præ se fere-
bat Ignatius) ne ad populum de sacro-
sanctis Christianæ religionis arcanis,
ad quatuor proximos annos, loquan-
tur, quibus quidem cognitionem rerū
maiores sibi parauissent. Ea sententia
audita, respōdit iudici de ea parte, quæ
ad vestitum pertinebat, Ignatius: Cū
nos iussistis vestes nostras inficere, nō
grauatē obtemperauimus: quia facile
erat eidem pauno alium colorem in-
ducere: nunc verò, cū pretiosum ha-
bitum, & minimē egenis conuenien-
tem imperatis, obedire nō possumus:
neque enim id præstare in nostra est
potestate. Itaque iudex vestes illis, pi-
leos, cæteraque scholasticorum more
eius à se iussit. Sed Ignatius post sentē-
tiam nonnihil hæsitauit, quòd cū cursum
suum impediri, aditumque sibi ad salu-
tem proximorum intercludi cerheret.
Itaque statuit ad Toletanum Archie-
piscopum Alfonsum Fōsecam, Pintia
commorantem, se conferre; eiusque
iudicio stare: ad quem eum in modū,
quem diximus, indutus cum socijs dis-
cessit. Illum benignē exceptum Archi-
episcopus fouit, & sua spōte ad Salmā-
ticensem Academiam propensum via-
tico

rico iuuit, suamque & suorum operam atque omne genus officij humanissime detulit.

*SALMANTICAE RVRSVS
comprehenditur, & liberatur.*

CAPVT XV.

S Almanticæ cœpit (vt cōsueuerat) populi animos ad Christi imitationem acuere. Ex more sæpius confitebatur pio euidam, & religioso ex Dominicana familia viro, qui in doctissimo illo Diui Stephani conuentu cōmorabatur. Haud ita multò post quā Salmanticam venit, Cōfessarius Ignatio significat, sui Cœnobij fratres, magno ipsum alloquendi audiendique desiderio teneri. Cū se pręsto esse respondisset, ad prandium in diem Dominicum inuitat, simulque vt se pręmuniret, pręmonet, velle illos multa de ipso sciscitari, multa cognoscere. Ad conditum diem Ignatius cum socio venit, pransi, in sacellum ipsi, Confessarius, fratres præterea duo cōueniūt, quorum alter Cœnobium pro Priore gubernabat. Is blande Ignatium intuitus, ac beneuolē. Gaudeo, inquit, cū tam multa de tua virtute

ac

ac moribus passim prædicari audio, teque eum esse, qui non tibi solum, sed aliorum etiam salutem seruias, & Apostolicum in morem circumiens, populos doceas. Neque hoc præcipuum mihi, sed commune etiam cum reliquis nostris gaudium est. Quod quo solidius gaudeamus, cupimus his de rebus sigillatim aliqua ex te sanè audire, imprimisque in quo studij genere euigilaueris, quibus in litteris versatus sis. Cum simpliciter candideque id quod erat, Ignatius respondisset: Quid est ergo, inquit, quod tam tenui doctrina præditi, ac primis vix litteris imbuti, concionamini? Nos verò, Ignatius inquit, non concionamur, sed interdum cum res fert, de diuinis rebus familiariter loquimur. Et ille, De quibusnam, inquit, diuinis rebus? hoc enim est, quod maxime scire auemus. Tunc Ignatius: Nos aliquando, Pater, de virtutis dignitate, ac turpitudine vitiorum loquimur: eos, qui nos audiunt, ad virtutes hortamur, à vitijs abducimus. Vos, Prior Vicarius inquit, indo si es, ut vos ipsi profiteamini, de virtutibus tamen, & vitijs sermonem habetis, atqui de his quidem verba rectè facere nemo sanè potest, nisi aut doctrina labore

labore parta, aut diuinitus infusa : in vobis doctrina non præstat, Spiritus ergo sanctus. Atque hoc est de Spiritu sancto, quod scire cupimus. Hic aliquid quantisper Ignatius hæsit, nouo illo genere argumentandi commotus. Post aliquantulum verò silentium, cum collegisset, Sit, inquit, satis, nihil enim est opus, vt ultra progrediamur. Cum verbo de Spiritu sancto Vicarius premeret, & vehementer ad respondendum, Ignatium vrgeret, elicere ab ipso illud tantum potuit : Ego, pater, nihil quidem amplius dicam, nisi id forte iubeant, qui superiores sint, & mecum agere suo iure possint. Cum tot modis dum, Vicarius inquit, errores infestis tot nouæ pestes quotidie existant; quomodo doceas explicare non vis? atqui facili efficiemus, omnia vt dicas. Hic, inquit, manetote. Remanent Ignatius & socius in Sacello. Illi festinanter abeunt. Omnes Cœnobij fores occludi iubent in cubiculum homines abducunt: tres ipsos dies eos retinent in Cœnobio qui quidem dies Ignatio fuere lætissimi. Cum monachis cibum vnà capiebant: vbi Ignatius erat, eò multi ex ipsi ad illum audiendum ventitabant: cubiculum ferè semper erat auditoribus

refer

refertum, quib. ipse audacter, palamq;
de diuinis rebus ex more loquebatur,
multisq; suū institutū, ac docēdi ratio-
nē probabat. Quocirca dissēso quodā-
modo inter illos facta est, cū alij pro-
barēt, alij verò improbarēt eius doctri-
nam. Interea religiosi partes, temporū
calamitatibus admoniti, & Ignatii de
diuinis rebus loquendi vi ac libertate,
hominum ad eum concursu, rumore
denique ipso (qui aliquid veritati sem-
per affingit) commoti, ne quid fortē
mali subesset, rem deferunt ad Episco-
pi Vicarium. Vicarij apparitor post tri-
dum in Ccenobium venit: Ignatium,
sociumque comprehendit: in carce-
rem contrudit, nō quidem in inferio-
rem cum facinorosis hominibus, sed
in superiorem quendam à communi
habitatione seiunctum, malè mate-
riatum, peruetustum, repletum sordi-
bus, foetore retrum, atque eadem ca-
thēna duodecim, tredecimve palmo-
rum longitudine, altero vtrumque pe-
de colligat, atque ita constringit, vt al-
ter alteri semper adesse cogeretur. In
hunc modum noctem illam peruigi-
les, orantesque traducunt. Postridie,
vbi rescitum est eos in custodia esse,
lectorum stragula, cibos, reliqua
E vitæ

vitæ necessaria abundè suppeditârunt
 pij viri, quorum magnus numerus, au-
 diendi causa, ad Ignatium cōcurrebat.
 Ille verò morem suum illum retine-
 bat, virtutes ornandi, accusandi vitia,
 excitandi omnes ad humanarum re-
 rum despicientiam, Baccalaureus qui-
 dam Frias, Episcopi Vicarius, ad eos
 in carcerem venit: vtrumque separa-
 tim interrogat: illi Ignatius scripta
 sua, hoc est, Exercitationum spirituali-
 um librum ad examinandum tradidit
 duos (præter eū qui secum erat) socios
 sibi esse monet: locū, vbi sint, indicat.
 Socij illi, Vicarij iussu, in inferiore car-
 cere detruduntur, vbi reliquæ custodi-
 æ seruabatur, quo ab Ignatio, parietibus
 disiuncti essent. In hac item iactatio-
 ne, & oblata sibi tempestate, nullum
 innocentiae suæ defensores adhibuit.
 Præterierant aliquot iam dies, cum
 ad iudices quatuor, viros eruditos, &
 graues, Ignatius adducitur. In ijs tre-
 doctores fuerūt, Isidorus, Parauignus,
 Frias; quartus, is qui est à me nomi-
 nus Baccalaureus Frias, quem pro Ep-
 scopo fuisse iam diximus. Hi omnes
 traditum Exercitationum librum le-
 gerant, & curiosius etiam expend-
 rant. Productum ad se Ignatium mu-

errogant, multa non modò de libro
 illo, sed de abstrusis, reconditisque
 Theologiæ quæstionibus, de inexpli-
 cabilibus sanctissimæ Trinitatis, in-
 carnationis, atque Eucharistiæ myste-
 rijs, & id genus alia percontantur. Ad
 quæ Ignatius (se inruditum modestè
 præfatus) tam doctè grauitèrque re-
 spondit, vt magis admirationi esset,
 quàm reprehensioni locus. Deinde E-
 piscopi Vicarius quæstionem ex iure
 canonico enodandam Ignatio pro-
 posuit: quam ille (cum se prius igno-
 rare Doctorem de eare sententias di-
 xisset) ita dissoluit, vt scopum ipsum
 attingeret. Deniq; iussus est, primùm
 Decalogi præceptum, vt populis so-
 lebat, exponere. Ille verò tam multa,
 tam exquisita in eam rem differuit, vt
 omnē illi vltra interrogandi cupiditatē
 abijcerent. Vnū erat, quod iudices nō
 satis probare videbantur: quod initio
 ferè Exercitationum spiritualium posi-
 tum, eam doctrinam continet, qua do-
 cemur, cogitationem, quæ peccatum
 veniale sit, ab ea cogitatione, quæ sit
 mortifera, verè secernere. Id vitio pro-
 pterea vertebant Ignatio, non quod
 falsum esset, sed quod cū minus esset
 doctrina excultus, ea constitueret, quæ
 discerni

discerni absque magna doctrina non possunt. Ad quod Ignatius tantum, Vera ne sint an falsa, quæ scripsi, vestri iudicii est (ego enim meum non interpono) si vera sunt, probate; si falsa, rejicite. Illi tamen nullo modo improbare ausi sunt. Multi, ut suprâ diximus, ad Ignatium, visendi audiendiq; gratia, conveniebant; ex quorum numero Franciscus Mendotius (is qui Burgenfis Episcopus, & S. R. E. Cardinalis postea excessit è vita) vicem illius dolens ab eo familiariter aliquando quesivit, dolenter ne ferret carcerem illum, & vincula? cui Ignatius: An tantum malum tibi videtur carcer esse? at verò non tantum, multæ Salmanticę compedes sunt, non tot cathenę, quin ego plures pro Christo cupiam. Atq; etiam sacratæ quædam fœminæ, sanctitatis Ignatii opinione commotæ & priuatis eius colloquiis pietatem aliquando incensę, ad ipsum in carcere inclusum epistolam scripserunt; in qua & eius iniurias dolebant & eos qui Ignatium in periculum illud discrimenque coniecerant, grauius accusabant; ad quas Ignatius respondit, oppido se mirari, illas quibus Christus mysterium notum ac pernotatum esse oportebat, immensos grauius

riæ thesauros in cruce inclusos penitus ignorare: se quidē gaudio exultare, & maiora & grauiora propter Dominum suum patiendi, perferendique cupiditate vehementer ardere. Idque grauissimis verbis atq; ardentibus scripsit, prorsus ut illas & puderet sui, & Ignatium imitandi patiendique propter Christum inflammatū quoddam desiderium incesceret. Dum in custodia Ignatii, socij tenerentur, accidit ut reliqui vincti, præterquam illi, apertò carcere fuga omnes euaderent. Itaque socij postero die manē, soli parentibus foribus reperti sunt. Idq; tum apud iudices, tum apud populum multum admirationis habuit, quocirca è carcere emissi sunt, & in amplam domum traducti. Secundò & vicesimo die, ex quo capti fuerāt, accersiti sunt à Iudicibus, ut sententiam, quæ in eos ferebatur, audirent. Huius sententiæ summa erat, vitam atq; doctrinam Ignatii, sociorūque integram, nullaque omninò labe aspersam videri: liberum illis esse, pro sua cōsuetudine, populum docere, deque omnib. rebus diuinis colloqui: illud vnum cauere, ne, quid mortale peccatum, quid veniale esset, definirent, nisi quatuor adhuc annos in lit-

terarum studio posuissent. Quā sententiam tamdiu seruaturum se dixit Ignatius, quamdiu in illorum iurisdictione, ac potestate esset. Neq; enim esse quum, vt nullo vitio in vita deprehenso, nullo errore in doctrina, ianuā sibi ad animarum vtilitatem obstruerent, ac loquendi liberē facultatē eriperent se sui iuris esse, suāq; vitæ rationibus consulturum.

IN PARISIENSEM ACADEMIAM
studiorum causa contendit.

CAPVT XVI.

EX quo primum Ignatius animus ad studia contulit, magna deliberatione sollicitari cœpit, vtrumne, decurso studiorum curriculo Religionem aliquā ingredi, an liber atque expeditus ad salutem animarum vagari, aliosq; sibi eiusdem propositi socios deberet adiungere. Quæ sanè consultatio valdè eius animū sollicitū habebat. Quod si religio cōplectēda esset, eadem sequenda videbatur, quæ labor factata esset, ac planè dissoluta, in qua videlicet multa pati, multa ab hominibus, seueriores disciplinam recusantibus, perferre cogeretur. Sed in hac deliberatione

deliberatione multò in eā partem ei⁹
animus erat propensior, vt socios co-
geret, quo liberi⁹s, pleniusq; omnes
suas curas cōmodis proximorū conse-
craret. Quæ sententia, quia melior, vi-
cit. Itaq; hunc animū etiam tunc habu-
it, cū ferrea illa cathena deuinct⁹ erat;
ex qua simul atq; expedit⁹ fuit, Salmā-
ticæq; tantū impedimentū obijci suis
cōsilijs vidit, aliò sibi emigrandū exi-
stimauit. Quod & fecit, multis opti-
mis atq; clarissimis viris repugnantib.
molesteq; eius discessum ferentibus.
Re igitur cū socijs cōmunicata, & cō-
posita, solus asellū libris onustū agens,
in viā se Barcinonem versus dedit, vt
Lutetiam Parisiorū studiorū gratia se
se conferret Barcinonē vbi peruenit,
omnes ei⁹ necessarij ac familiares, co-
gnito eius animo, vchementer profe-
ctionem illi Parisiensem dissuaserunt.
Erat summa hyems, bellum inter Hi-
spanos Gallosq; ingens & seuū, iter in-
festū ac periculosum multa crudelita-
tis exempla, eaq; recens, ac hostiliter à
militibus in viatores expropta, profe-
rebantur. Hæc omnia tamen constan-
tem Ignatij animū, ac diuino concita-
tū impulsu, retardare non potuerunt.
Quapropter viç se cōmisit, Deoq; duce

ita pedibus iter illud confecit, ut mense Februario ineunte, anni millesimi quingentesimi vigesimi octavi, Lutetiam Parisiorum sanus incolumisque peruenerit.

VITÆ IGNA. TII LOIOLAE, LIBER SECVNDVS.

STVDIORVM ILLIVS
labor & fructus.

CAPVT PRIMVM.

INGRESSVS Lutetiam Ignatius, cogitationes suas eò potissimum contulit, ut rationē aliquā inueniret, quò cōrū, quæ ad vitā necessaria sunt, cura liberatus, in studijs ingenuarum artium sedulò versaretur. Quares secus longè accidit: magnam enim in illa studiorum tractatione molestiam & difficultatem sustinuit. Principio, quandam pecuniæ summam dono sibi ex Hispania missam, accepit

cam

eamque contubernali cuidam suo seruandam tradidit: in usus ille suos commodumque conuertit: soluendo postea non fuit; itaque Ignatio periit, qui in eas angustias adductus est, ut in hospitalē diui Iacobi domū diuertere, & ostiatim quaeritare victum quotidie cogeretur. Quod tamen si uisitatū ipsi erat, & per se iucundum: multū tamen impedimēti studiorū progressibus adferebat. Iā illud permolestū, quod à gymnasio, ubi discibat, tā procul aberat. Nā cum explicationes à praeceptorib. hyeme ante lucem haberentur, in noctē producerentur vespertine, ipse cū sole domo exire (ut xenodochij leges seruaret) cū sole redire cogebatur. Cum igitur inchoata studia minimē sibi ex sentētia procederent, magnoque labore exiguū fructū caperet, eam tandem rationem excogitauit, ut herū sibi aliquē quaereret, eruditū in primis virū, cui ipse deferuieret, ut quod à domesticis ministris daretur temporis, id totum in litterarū meditatione consumeret. Quem si inuenisset, statuerat illū Christi loco habere, in condiscipulis verò Apostolos ipsos cernere, & Christū ipsum sibi, sanctissimūque discipulorū illius cœtum, pia cogitatione repræsentare.

Quæ eius cælestis veluti pictura quædã
& conformatio in cõmuni vitæ cõsue-
tudinẽ, & religiosa fratrum inter se cõ-
municatione, magnopere à patre no-
stro cõmendabatur, vtpotè quæ ad re-
tinendam in superiores obseruantia,
fraternam erga pares charitatem, va-
leret plurimum. Herũ, magna diligen-
tia multorum conquistum, inuenire
non potuit. Quare vbi hæc non succes-
sit, aliam viam commodiorẽ iniuit. Re-
Domino in oratione diligenter com-
mendata, cõsiliũ religiosi cuiusdam
viri sequutus, in Belgas annis singulis
ire constituit, vt ab Hispanis mercato-
ribus, hominibus copiosis, qui in illa
prouincia negociabatur, aliquid pecu-
niæ in sumptus corrogaret, & paucor-
um dierum iactura, studiorum omni-
um perturbationẽ redimeret. Hac via,
tantum quotannis mercatorum libe-
ralitate pecuniæ referebat, quãtum ad
vitam sufficeret frugaliter sustentan-
dam. Primò & altero anno in Belgi-
cam Galliam profectus est, tertio et-
iam in Angliam excurrit. Post trien-
nium verò, eundi ac redeundi cura li-
beratus est. Nam mercatores ipsi sua-
pte sponte, pecuniam mittebant Ignat-
io in annos singulos, quæ ad eam ad-
dita,

ditā, quæ ex Hispania subministraba-
tur, neq; tenuis omninò erat, neq; vs-
que adeò angusta, vt ad illū parcè mo-
diciq; viuētem, atq; ad alterum etiā
socium alendū non sufficeret. Atque
hunc in modū Ignatius vitam tole-
rabat. Sed non inopiæ solum incom-
modis illius affecta studia sunt, alia et-
iam extiterūt impedimenta. Nam dia-
bolus, qui sibi ab Ignatio timebat ve-
hementer, incitatum illius in litta-
rarū studia cursum auertere molieba-
tur. Quamobrē Philosophiæ curricu-
lum ingredienti, eadē illi impedi-
menta ex cogitationum spiritualium
importuna copia intulit, quæ Barcino-
ne obiecerat in rudimentis Gramma-
tices versanti. Sed fallaces illas imagi-
nes faciliè depulit, & callidi hostis im-
perū, eadē ratione qua superiorem
illum, refutauit ac fregit. Morbis etiam
sub studiorū finem, grauissimè est con-
flictatus. Nam etsi initio aliquāto me-
lius illi à stomacho fuit; postea tamen
voluntaria corporis vexatio, & pœnæ
(quas aliqua ex parte vel remissas au-
xit, vel interdum etiā intermissas Lu-
terix reuocauit) studiorū labor, animi
grauis ac perpetua contentio, cælum
ipsum Parisiense ipsi insalubre & ad-

uersum, ita Ignatium affligerunt, ut
quò perditæ valetudini parceret, stu-
diorum cursum interrompere cogere-
tur. Atq; his tamen tot incōmodis op-
pressus, tantum in litteris profecit, ut
fructus minimè poenitendus videretur.
In Hispania, quorundam consilio in-
ductus, & animas citius iuuandi des-
derio quodam incitatus, minùs expli-
catas studiorum suorum rationes ha-
buit. Nā & Logicę, Philosophiæ, Theo-
logiæq; studia vno tempore comple-
xus est: quæ præpropere festinatio
magnam illi moram intulit. Quapro-
pter ut tarditate cursum corrigeret,
Lutetiæ primùm in mōtis Acuti gym-
nasio, se bonis Latinitatis præceptor-
ibus reformandum tradidit, in eoquē
studio biennium ferè cōsumpsit: dein-
de satis iam Latina lingua promptus
Philosophiæ cursum, anno 1529. est in-
gressus; quem feliciter sanè confecit.
Quare lauream magistralem est ade-
ptus, cū seuerè de eius scientia peri-
culum esset factum, lapideo (ut vulgo
vocant) examine, quod omnium in
la academia solet esse grauissimum. Id
magistro suo auctore, non ad futilem
ostentationem Ignatius, sed ad erudi-
tionis testimonium fieri permisit.

cum

cū animo versaret multa ob inopiā doctrinæ Complati & Salmaticæ ad proximorum salutē sibi obiecta fuisse impedimenta, Spacio Philosophiæ emēso, reliquum tempus, ad annum trigessimum quintum excūtem, sacrae Theologiæ tribuit, parq; suscepto labori fructus, Dei benignitate, respondit. Illud sanē quoniam res admonet, silentio non præteribo. Ex his tot tantisque difficultatibus, quibus Ignatii studia implicata fuere, eam curam natam esse, quam de nobis providus pater suscipiebat. Pressus est magna ipse inopia: at verò cupiebat, diligenterq; curabat, ut dum in studijs literarū versarentur, ita nostris ad vsus vitæ necessarios esset prouisum, ut absque vlla victus quærendi sollicitudine viuerent. Aiebat enim, in summa mendicitate, sapientiæ studium haud facile posse consistere, atque animi cultum anxia illa cura alendi corporis impediri. Ex quo his nostram Societatem institutis temperauit, ut Collegijs nostris cōmuniter habere ea bona liceret, quæ paupertati nullo detrimento, scientiæ cōparandæ magno essent adiumento. Vexatus est ille cœlestium rerum haud opportunis imaginibus. Ne verò isti-

usmodi rebus ab exercitijs auocarentur litterarijs, voluit studiorū tēporē, & meditationes, & ipsas proximū uicini occupationes nostris esse moderatas. Debilitarūt eū morbi, & idcirco filiorū suorū valetudini diligentissimē, dum vixit, per se consuluit, & ut idem semper fieret, essentq; scholasticorum nostrorū conatus ex intermissione diuturni, in constitutionibus prouidit. Perturbatē initio disciplinas multas, uo tēporē cōplex⁹ est. Quod ne nobis eueniret, sapienter cauit, ut nostrorum studia nihil haberent aut preposterū, aut mutilum & cōcisum: sed rectē omnia, atque ordine fierent: in eo enim, in quo passus est ipse & tētatus, didicit eis, qui tentantur, auxiliari. Itaque hac ipsa de re loquens Ignatius, percipere se dicebat aliquē ex studiorū numero nancisci, qui tot tantisq; difficultatib⁹, incōmodisq; constrict⁹, atq; ipse, fuisset, tāta contentione, parem annorum numerū in studijs litterarū posuisset. Et meritō quidem id dicebat, ipse enim studuit magna in primis paupertate pressus, eaque voluntaria, atq; spontanea omnino, & nullo modo ab obedientia profecta, tum multis morbis diuturnisq; confectus: deinde neque honores neq; dignitates

spectans, neq; vllum omninò præmi-
um humanū, quod attrahere homines
solet, atque ad labores perferendos a-
nimare. Nulla prætereà voluptatis, quæ
ex studijs caperet, inuitatus illecebra,
quæ magnum inuitamentum morta-
libus est laborum. Imò verò & suapte
natura, & propter ætatem iam matu-
ram, & ad disciplinas addiscendas mi-
nus idoneam, & propter degustatam
spiritus suauitatem, à studijs litterarū
abhorrebat. Habuit denique toto stu-
diorum tempore occupationes mul-
tas, persecutiones permolestas, ma-
gnas atque innumerabiles curas, quæ
studiorū illius cursum vel impedirent,
vel retardarent. Et tamen tot rebus ad-
uersis, tantis implicatus molestijs, duo-
decim annos litteris nauauit operam,
assiduè atq; strenuè, seipsum frangens,
diuinæ volūtatī per omnia obsequēs,
suamque subiiciens. Atque vt id face-
ret contentius, omnia quæ impedimē-
to ipsi esse poterant, studiosè summo-
uebat. Quocirca Lutetiæ inter Ignati-
um Philosophiæ cursum ingressum,
Fabrumque conuenerat, vt ipso studē-
di tempore de rebus spiritualibus ne
loquerentur, proptereà quod in eius-
modi rerum colloquiū si fortè incidis-
sent,

sent,

sent, ita Ignati⁹ diuini amoris quasi efflu quodam atque impetu abripiebatur, ut cætera oblitus, longius sermoncinando prouheretur, tempusque consumeret, atque id totum de studendi ratione atque utilitate detraheretur. Eadem de causa, ab exercitationibus spiritualibus tradendis alijsque pijs occupationibus; hoc ipso Philosophici studij tēpore abstinuit, ne alienis distractus negotijs, remissior instudendi proposito, atque segnior esset. Quo tēpore cū magna trāquillitate vteretur, nemine ipsum tunc persequente, quidam ipsius familiaris ad Ignatiū: nonne (inquit) vides, quanta rerum vicissitudo, quanta voluntatum commutatio facta sit? qui te paulò antea deprimebant, extinctumque cupiebant, nunc extollunt, & laudibus in cælum ferunt: quid hoc rei est? Ad quem Ignatius. Ex istis (ait) vinculis sine me expediam, expecta dum cursum Philosophiæ conficiam, & tunc causam huius tranquillitatis intelliges. Me enim tacente, tacent; quiescente, quiescunt: ubi me commoueo, inuidia continuo tempestas exoritur, eiusque quasi fluctibus exagitor. Euenit quod euētū prædixit, & decurso Philosophiæ spa-

cio, ubi sese ad homines iuuādos trātulit, & contentius agere coepit, odij & inuidiæ aculei qui excussi videbantur, denuò in ipsū emissi sūt, sicut paulò post explicabo. Quæ dicta sint, ut robur Ignatij, & animi in studijs contentio magis eluceat.

EX CHARITATIS OFFICI-

in inuidiam vocatur.

CAPVT II.

Studiorum tempore, non studijs solum dabat operam, sed etiam commouēdis vitæ exemplo scholasticorum animis, & consilio monitisque ad Christum adducendis. Nam & antequā ad Philosophiæ studiū aggrederetur, nonnullos honestos iuuenes, ingenio & doctrina præstantes, ita inflammavit, ut continuo rebus omnibus se abdicarent. In ipso autem Philosophiæ cursu, ab hac (ut diximus) iuuandi alios occupatione, quasi minus propria & studijs apta ferè abstinerebat. Cursu verò peracto, optimos quosque, & ad cultum cælestis doctrinæ appositissimos adolescentes, ita ad hanc perfectionis disciplinam incitauit, ut in eius ex Lutetia discessu, pluri-

mi

mi eius familiares, rebus omnib. nō
 cium remitterent, & in sacrae Religio-
 nis portum sese conferrent. Nemp-
 usque eò diuini amoris ardore incen-
 sus erat Ignatij animus, vt quocunque
 accederet, quo ipse ardebat igne, ho-
 minum mētes facillē accenderet. Sem-
 per tamen virtutis illius comes erat
 inuidia. Ex quo magnę Lutetię tempe-
 states in illum sunt concitatae. Nam cū
 Ignatij opera, Hispani quidam eam
 morum vitæq; mutationem fecissent,
 vt omnia bona sua pauperibus largi-
 rentur, stipem ipsi ostiatim rogarent,
 & suis domibus relictis, in diui Iacobi
 hospitali domo diuersarentur: eius rei
 fama sēsīm spargi primū cōpta est.
 deinde hominū sermonibus ita per-
 crebuit, vt omnem academiam Parisi-
 ensē peruaderet, & varijs in vtram-
 que partem opinionibus oppleret. Hi-
 spani quidē certē nonnulli, homines
 nobiles, & cum hisce Ignatij iam tum
 discipulis amicitia necessitudineq; cō-
 iuncti, hoc factum illorum molestissi-
 mē tulerūt. Quamobrem ad eos cele-
 riter veniunt; homines, domū suam vt
 redeant, horrantur; contendunt preci-
 bus, vrgent minis, omnia miscent; per-
 suadere tamen nō possunt. Tū verò ira
 perciti,

perciti, armati multi, homines vi abstrahūt; in eā oppidi partē, in qua Academia est, pertrahunt; id tandem extorquent, suis ut studiis finē imponāt, animo suo deinceps obsequatur. Cū autem eiusmodi consiliorum auctor Ignatius haberetur, in summa offensione apud multos erat. In ijs Petrus Ortizius, eruditionis laude florens, rei novitate fortasse permotus est, ut eius doctrinam, de qua tam multa in utrāque partem iactari audiebat, examinandā, interiusque etiam perspicierendā curaret. Itaq; accusatus est apud fidei Inquisitorē Ignatius. Quod simulatq; ille intellexit, nulla mora interposita, vtrō ipsi iudici se sistit. Is tū erat eruditus quidam gravisq; Doctor, Mattheus Ori, ex Dominicana familia Theolog⁹. Huic Ignatius, quid audierit, narrat; se, siue verū id sit, siue quid ipse aliud velit, præsto esse, ut sui rationē reddat. Iudex tranquillo animo hominē esse iubet; eius quidem nomen ad se delatum, nihil tamen sibi videri cur timeat. Aliās item, cū studiis iā confectis, iter ille instaret in Hispaniam necessarium, renunciatum est Ignatio, inquisitum criminose in eius vitam esse, rem ad fidei Inquisitorē de-

de-

delatam Quod ille audiens, nihil sibi
cunctandum ratus, iudicem ipsum cō-
uenit: illud etiam atque etiam orat,
causam vti cognoscat, proque verita-
te sententiam ferat. Se quidem nō de-
se iam solū, sed habere socios, de quo-
rum fama, atque exstimatione labo-
ret: non esse integrū sibi, rem tantam
negligere, & proficiscentem in Hispa-
niam, falsos inanesque rumores de se-
se dissipatos relinquere. Negat iudex
crimē vllum in accusatione esse, quod
Ignatio sit extimescendum; vana que-
dam, atq; inania, hominum vel erro-
re vel improbitate iactata, contineri
ait, quæ quod falsa ipsemet intellige-
ret, se ne Ignatium quidem appellasse:
cupere tamen se Exercitationum spi-
ritualium eius librum legere. Quem cū
legisset, ita probauit, vt eius describē-
di peteret sibi fieri potestatem. De cau-
sa tamen iudicanda, cū aut procras-
tinare Ignatio, aut dissimulare vide-
retur, ne veritas mendacij tenebris de-
mersa iaceret, publicum scribam ad iu-
dicem adducit: testes vocari iubet: po-
stulat suæ innocentiae testimonium.
Quod iudex veritati dedit: in tabulas
scriba retulit: Ignatius scriptum acce-
pit, vt cōtra falsi criminis infamiam,
si quan-

si quando opus esset, hac videlicet re-
stificatione vteretur. Autores habeo
ex nostra Societate idoneos atque gra-
ues, qui Ignatij factum quoddam re-
ferunt, ad rem qua de agimus maximè
pertinens; quod quidem ego, tametsi
in alia libelli huius editione præterij,
propterea quòd Ignatius ipse in nar-
ratione de vita sua illud prætermisit,
tamen scribendum nunc putavi. Est e-
nim Ignatij moribus consonum, eius-
que animi fortitudini, atque prudētiæ
valde consentaneum. Narrant igitur
ij patres, eo ipso tempore, quo Ignati-
us nudis pedibus, ieiunus, tanto chari-
tatis ardore incensus, Rhotomagum
profectus est, ut eum hominem, qui
pecunia ipsum fraudauerat, iacētem
in lecto erigeret, atque afflictum re-
crearet (quemadmodum lib. 5. dicam) *lib. 5. c. 2.*
apud fidei quæsitorem tunc accusatū,
falsosque rumores per totam Acade-
miam Parisiensem dissipatos, multūq;
de illius bona existimatione apud im-
peritos fuisse detractum. Alij enim i-
psam ex conscientia fugisse affirma-
bant; alij vanam illam hominis sancti-
tatis speciem atque ostentationem e-
rupisserandem, & in nihilū recidisse,
nimiaque omnia atque extrema tum
suspicio.

Cuspiciosa esse, tum periculosa: alij alia
 pro suo quisque sensu atque affectu
 loquebantur. Ea amicus quidam ad
 Ignatium scripsit, & ipsum de omni-
 bus quæ vulgo iactabantur, peraman-
 ter certiorē fecit. Accepit amici li-
 teras Ignatius Rhotomagi, in pla-
 tea forē consistens, atque ē vestigio,
 publico Scribæ coram testibus acci-
 to, litteras quas à tabellario accepe-
 rat ostendit, docetque hominem, si-
 mul atque eas legisset, neque in ho-
 spitium recēsum, neq; cum vllō mor-
 talium locutum, sese in viam dare, &
 Lutetiam Parisiorum regredi statui-
 se. Atque huiusce rei testimonium
 à Scribā petit, quo ipso, & testibus
 prosequētib; Rhotomago egres-
 sus est. Lutetiam ingressus, nihil pri-
 us habuit, quàm rectā ad fidei inqui-
 sitorem pergere: illi fideliter simpli-
 citerque exponit, quid Rhotomagi a-
 micorum litteris cognouisset, quid
 ad falsam illam depellendam su-
 spicionem fecisset; seque
 (ait) totum in eius
 potestate fo-
 re.

FIRGA

VIRGARVM PERICVLO
liberatur.

CAPVT III.

EX suorū condiscipulorū numero Ignatius multis persuasit, vt familiaritates voluptatū potius illecebra, quā cōiunctione studiorū atq; virtutis cōciliatas dirimerent; diebus festis, pietati sedulò ac religioni vacarent, & Confessionis atque Eucharistiae sacramenta, ritè susceperent. Quapropter accidebat, vt à constitutis litterarum scholis, interdum per illos dies abessent. Quod Ignatij præceptor molestè ferens, & discipulos dilabiles deserui, aliter quàm par erat interpretatus, Ignatij monuit, sua vt curaret, aliena relinqueret, discipulos suos in nullam fraudem deduceret, nisi sibi fraudi esse, ac vim suam experiri vellet. Ignatius verò, ne tertio quidem admonitus, à proposito desistit. Magister igitur, cum Iacobo Goucano (qui gymnasio præsidebat) re cōmunicata, minas illius nomine iactare cœpit, ac verberum terrorem intentare: sed nihil minis Ignatius cōmot⁹ est. Quare Goucano moderatori magister, vnū Igua-

Ignatium esse dicit, qui inani nescio
qua simulatione sanctitatis, optimum
illius gymnasij statum ac disciplinam
peruertat: se non semel atque iterum
cōmonuisse hominem, minas preci-
bus miscuisse; vsque adeò tamen ad-
uersus omnia obduruisse, vt neque il-
lius, neque suam auctoritatem veritē,
tantillum de pertinaci sententia de-
cederet. His dictis, irritatum iam tum
Goueanum propter Hispanum quen-
dam Amatorē nomine, qui suo gym-
nasio relicto, nudus nudum Christum
fuerat auctore Ignatio secutus, & sua
sponte satis incensum, ardētius etiam
Ignatij magister inflammavit, vt de
illo, quasi de communis oculi perturba-
tore, poenas sumere decerneret. Iubet
igitur, vbi primū Ignatius venerit,
oblerari gymnasij fores, signum dari
hominē corripī, virgas expediri. Qua
res cū emanasset, & ad amicorum
gnatij aures esset perlata, admonitus
ab illis est, sibi vt caueret. Ipse verò ex-
pletus gaudio, pręclaram occasionem
de se triumphandi, prętermittendam
non putauit. In illud ipsum gymnasi-
um, vbi cruciatus sibi, atque ignomi-
nia parabatur, pedes conuertit. Hic ca-
ro Ignatij metu exalbescere, trepidare,
detre-

detrectare imperiū. Sed ille, Ita ne ad-
uersus stimulū calces? Ego te, inquit, a-
sine, literas docebo: & simul propere
gymnasium ingreditur. Occluduntur
ianuæ, ad verberandum signum datur,
virgis præceptores armantur, in cœ-
nationem discipuli omnes conueni-
unt. Tum verò duæ res inter se quidē
cōtrariæ, eodem tamen spectantes, a-
gitare Ignatij animum cœperunt, &
varias in partes distrāhere. Nam Dei
charitas, summum pro Christo pati-
endi ferendique ignominiam deside-
rium, in eam partem illū impellebat,
ut sese verberibus, & paratæ infamiae
vltro obijceret. Ex altera porro parte,
proximorum amor vrgebat, & incli-
natum iam animum suo pondere il-
la reuocabant. Quid illis fiet, qui nunc
primū Dei viam sunt ingressi? Quā
multi ab instituta vita desciscunt? illo-
rumne ego iacturam in meo lucro po-
nam? Quām turpe præterea est at-
que nomine Christiano indignum,
Christianum hominē in Christiano-
rū cōuentu virgis cædi, quòd Christū
sequatur? quod alios ad Christum ad-
ducat? Haud ita: sed Dei amor Dei a-
morem vincat, quo victus ille, vin-
cat, atq; exardescat magis: mea utilitas

F

fra-

fratrum utilitati cedat: desiderio nunc
 quidem aduersa patiendi, & voluntate,
 re, vbi sine detrimento alicuius fiat,
 Deo seruiamus. Hæc secum; & simul
 ad Goueanum moderatorem in cubi-
 culo adhuc commorantem, adit: fa-
 cti sui consilium exponit: sibi quidem,
 nihil accidere in vita posse iucundius,
 quàm verbera pro Christo experiri,
 qui carcerem etiam & vincula expertus
 esset: se tamē pusillorum imbecillitati
 timere; illorum, non sui rationem du-
 cere. Quid multa? prehensa manu Go-
 ueanus, ad cœnationem Ignatium ad-
 ducit, hic repente se, omnibus inspe-
 ctantibus, illi ad pedes abiicit: lachry-
 mis veniam petit: se nimis credulum
 illum virum sanctum clamat, qui non
 intentati cruciatus terrore, sed Dei tan-
 tum honore tangatur. Hoc facto, & in-
 probi perculsi atque afflicti, & probi
 erecti, & ad virtutem ardentius infla-
 mati sunt: & Ignatii verborum vis, &
 animi robur magis enituit, & omnes
 didicerunt, quàm opportunè liberè
 Dominus sperantes in se. Quanta au-
 tem ex intentato hoc supplicio emo-
 lumenta in Dei Ecclesiam redund-
 rint, alio loco huius historiæ dicam.

Lib. 2.
 cap. 16.

270

quos socios sibi
asciuerit.

CAPVT III.

CVM primū ad studia literarum
animum adiecit, cō semper in-
clinauit Ignatius, vt aliquos cō-
miliones, consiliorumq; suorum so-
cios sibi aggregaret. Ex quo iam inde
ab eo tēpore, quo in Hispania tā variē
est grauitēq; exagitatus, comites illos
habuit, qui se in illius societate dede-
rant. Quæ tamen recens conglutinata
Ignatij disunctione, & ab Hispania
discessu facilē diuulsa est. Nam cū Ig-
natius Lutetiæ tot angustijs preme-
retur, eos de rerum suarum statu cer-
tiores fecit, ex quo facilē intelligerēt,
quā exigua spes Lutetiæ ipsos alen-
di ostenderetur. Quamobrem alius
aliō dilapsi sunt. Cū igitur ad Philo-
sophiæ studia Lutetiæ animū Ignatius
appulit, Petrus Faber Franciscusque Xa-
uier, in collegio diuæ Barbaræ, nō mo-
dō studiorum, verumetiam eiusdem
cubiculi socij erant, cursūq; Philoso-
phiæ iam ferē peregerant. In idem cō-
tubernium, vitæque societatem ad-
missus Ignati⁹ est, qui iuuenes illos in-
dole ac doctrina excellētes, deuincire

paulatim sibi officijs coepit. Fabrum in primis sibi maxime obstrinxit, cuius opera in auditis lectionibus repetendis multum utebatur. Ex quo factus est eius in Aristotelica atque naturali doctrina discipulus: in spirituali ac diuina, magister: breuique hominem in ta vitae admiratione permouit, ut sua studia cum Ignatii studiis, voluntatem cum voluntate coniungeret. Neque tamen subito in illo demerendo, vim omnem suam Ignatius profudit: sed paulatim, pedetentimque progressus est. Namque illum docuit, primum conscientiam suam quotidie examinatum, totius vitae crimina, generali confessione eluere: deinde, octauo quoque die, sacratissimam Eucharistiam percipere. Denique cum quatuor iam annos in hac viuendi ratione consumpsisset, eiusque rei maturitas esse videretur, magno Deo seruiendi desiderio flagrantem Fabrum, exercitationibus spiritualibus perpoliuit. Qui tantum ex illis fructus coepit, ut tum demum se respuisse, atque ex magna antea vitae iactatione, conquiescere diceret. Antea exercitationes enim illas, ipsemet Faber scribit, nullam sibi securitatem fuisse. Quibus adductus, ad Ignatium

scilicet

sele totum contulit. Franciscus Xavier
etsi consuetudine familiaris, animo
tamen in principio alienior fuit, sed
ipse tandem vim spiritus loquentis in
Ignatio sustinere minimè potuit. Iaco-
bus Laines adolescens, confecto Philo-
sophiæ cursu, Lutetiam ex Complutē-
si Academia, cum Alfonso Salmero-
ne, item adolescentulo, venerat; ū sta-
dendi, tū etiam Ignatii inquirendi vi-
dendiq; causa. Quem vitæ integritate
ac parsimonia plurimum iam tum
Compluti, hominū sermone celebra-
ri audierat: in eumque ipsum primū o-
mnium Lutetiæ incidit, estq; illi haud
multo post familiaritate adiunctus; &
eodem tempore, quo Petrus Faber;
vnā etiam cum Salmerone, exerci-
tationibus spiritalibus eruditus. At-
que in hunc modum additi etiam I-
gnatio sunt Simon Rodericus, & Nico-
laus Bobadilla. Qui omnes numero se-
ptem, confecto Philosophiæ cursu
laureaque magistrali insigniti, an-
no 1534. die Assumptioni beatæ Mariæ
Virginis sacre, ad ædē beatæ Mariæ,
quæ Mons Martyrum vulgo dicitur,
& ab vrbe Lutetia non procul abest, v-
nā omnes conuenerunt. Ibi ritè, con-
fessione facta, atque sacra synaxi per-
cepta,

cepta, voto se obstrinxerunt rebus omnibus (excepto viatico) ad condiciam renuncianti, procurandæ proximorum salutis, Hierosolymam nauigandi; idque præstituto tempore, atque ea conditione, ut si intra præscriptum anni tempus eò nauigare, aut in sacris locis postea viuere non liceret, Romanam reuerterentur: Romano, summoq; Pontifici sese ad pedes abijceret, ut ad suum arbitrium, ipsis in salutem animarum vteretur. Atque hoc votum duobus sequentibus annis, eadem ipsa die ceremonia, & loco confirmarunt. Sed tum quidem tres alij, Claudius Iaius, Ioannes Codurius, Paschasius Broctus. eiusdem propositi socij, ad septem iam primos accesserant. Ex quibus quidem rebus à nostris Patribus tunc gestis, quartum votum solemne, quod professi nostri edunt, de obedientia P. Max. in missionibus præstanda, & renouatio item votorum simplicium, quæ à nostris ante professionem usurpatur, ortum habuerunt. Inter cetera, ne collectus spiritus paulatim dilaberetur, illos sic Ignatius instruxerat & cõmunierat, ut eorum studia, neque conciderent, neq; languescerent, oratione in primis meditationeq; rerum diuina

diuinarum, crebra peccatorum cōfessione, atque sacratissimi Domini nostri Iesu Christi corporis sumptione, tractatione ipsa litterarum, quæ quoniam sacrę erant, & in Deum iam tum referebātur, magnū pietati etiā adiumentū adferebant: ardenti se Deo consecrandi desiderio, paupertatis voto iam edito, & in annos singulos renouato, frequenti ac penē quotidiano cōgressu, concordissimæ vitæ consuetudine, rerumq; omniū, atque animorū communicatione. Solebant etiam, veteri sanctorum more, alij apud alios cœnitare, & spiritualibus colloquijs sese ad sæculi contēptum, rerumq; diuinarum studium incitare. Quibus rebus factum est, vt toto illo tempore, quo Lutetiæ, vt instituta studia absoluerēt, remanserunt, non modò nulla de illorum ardentivolūtate decessio, verum etiam magna in dies accessio fieret.

LV TETIA IN HISPANIAM

inde in Italiam discedit.

CAPVT V.

INterim Ignatius grauissimis stomachi dolorib. conficiebatur: quare cū reb. omnibus tentatis, nullum morbo remediū inueniret, medicorū

consilio, sociorumque cohortatione, in Hispaniā est redire coactus, atq; experiri, num loci mutatio, natiuiq; soli salubritas, vel sanitatem posset, vel morbi certē leuationem aliquam adferre. Quod Ignatius cō libētius fecit, quod ex socijs nonnulli ea negotia habebant in Hispania, quę si ipse expediuisset, magna illos cura ac molestia liberasset. Itaque anno 1535. Ignatius socijque res ita inter se componunt, ut ipse in patriam reuertatur, ex morbo confirmatus, sociorum negotia diligenter agat; Venetias tū proficiat; socij verō, usque ad diem octauū ante Kalendas Februarias. 1537. Lutetia in studio literarum sint, eoq; ipso die Venetias versus decedant, ut sese cū Ignatio coniungant. Ignatius igitur, iumentis propter summam illius imbecillitatem à socijs cōempto, iter in Hispaniam ingreditur: in patriamque firmior paulō, quā Lutetia discesserat, venit; ubi obuiam illi sacerdotes omnes processerunt. Ut verō ad fratrem suum diuerteret, adduci nulla ratione potuit, sed in publica hospitalique domo diuersatus est, stipemq; colligere ostiatī cōepit (multū fratre repugnante)

te) & Christianę fidei rudimenta pueros docere. A cuius quidem explicatione, frater natus maior vti Ignatius auerteret, futuram auditorum paucitatem obtendit. Sed Ignatius vel vni modò puerum sibi instar omnium fore dixit: nihilq; vel voluntatem fratris, vel prudentiam veritus, eam ipsam institutionem fidei tradere aggressus est, ad quam deinde frater etiam ipse ventitabat, magnaq; hominum copia confluerebat. Ad conciones verò, quas singulis diebus Dominicis, feriisq; nonnullis, magno audientium fructu ad populum habebat, tantus ex longinquis illius provinciarum locis fiebat concursus, ut præ multitudine, ipse in agris concionari, & auditores arbores complere cogeretur. In prima autem concione, quam Azpetiam habuit, magna totius nobilitatis ac populi multitudo audiente, dixisse fertur Ignatius, quiddam, quod hic subiiciam, tum ut quanto studio, & suæ mortificationi atque contemptui, & alienarum famarum, atq; existimationi consuleret: tum verò ut intelligamus, quantum inter Dei vias & sæculi intersit, & quam diuersum atque omnino contrarium iter sequantur illi, qui Deo Duce atq; authore viuunt, ab alijs qui carni & sanguini seruiunt, & per om-

E 6 mne

Lib. 2. conf.

cap. 4.

ne genus flagitij volutantur. Quod videre etiam est in beatissimi Patris Augustini Confessionū libro, in quo amarissimè deflet adolescentiæ suæ errata, & pro magno atq; grauissimo scelere enumerat, quod puer fecit; huic exemplo simile quod Ignatius de se narravit, suntque sanctorum historiæ similibus exēplis passim refertæ. Dixit itaq; Ignatius in concione, se quidem in patriā rediisse, cū alias ob causas, tum verò potissimum, vt quos populos deprauatis moribus olim grauitè adolescentēs offenderat, aliqua melioris vitæ commutatione, si posset ædificaret, & præteritæ vitæ maculas lacrymis tergeret, culpasq; contractas, bene factis palàm expiaret, quo poenitentia suæ iidem testes essent, qui solutæ atq; profligatæ vitæ antea fuissent. Præcipue verò se diu multumq; in magno dolore atq; mœrore fuisse aiebat, & acerbissimis conscientia stimulis exagitatū, quòd adolescens vnà cum alijs adolescentibus in hortū cuiusdam ciuis simul intrasset, & fructuum aliquantulā copiam furtim abstulisset, magno domini damno. Qui quòd furti autorem nesciret, falsa suspicione deceptus hominem quendam in custodiam tradi

tradi curasset, ac pecuniæ certa summa
multari: itaq; nulla sua culpa, nullo
merito, & fama & bonis illum miserū
spoliatū fuisse. Ego, inquit, sum reus, il
le innocens est: ego deliqui, ego erra
ui, ille pœnas haud debitas luit; ho
minemque ipsum, qui in cōcione for
tē aderat, proprio nomine appellans,
etiā atq; etiam rogar, sibi uti ignoscat.
Se quidē publicē voluisse bonæ illius
exstimationi (ut par erat) satisfacere:
& ut iacturam bonorum, quam sua
causa fecerat, etiam resarciret, & quan
tū posset compensaret, habere se dixit
possessiones duas, quas illi dono om
nibus audientib. dedit. Quibus quidem
operibus, & vitæ exemplo, prudentia
que tantum apud illos, homines pro
fecit, ut errores multos corrigeret; vi
tia, quæ in sacerdotum etiam mores
irrepserant, & longa iam consuetudi
ne honestatis nomē obsederant, emē
dare non destitit: multa que consliti
it, quæ ad hominum mores confor
mandos, pietatemq; augendam perti
nerent. In his scueræ leges fuerunt e
ius opera latæ à magistratib⁹, de alca,
de concubinato sacerdotum. Nam cū
patrio more Virgines, quoad viro tra
derentur, capite aperto essent, pessi

mo exemplo multæ, cum apud clericos turpiter viuerent; perinde caput obnubebant, ac si legitimo eis matrimonio iunctæ fuissent: quibus fidem, quasi maritis, præstabant. Quod nefarium institutū, ac sacrilegum, funditus tollendum curauit: & ut egenis, mendicisq; hominib; sumptus ad vitam tolerandam suppeditaretur, prouidit: atque etiā ut ter in die, mane, meridie, vespere, populus ad orandum, campanæ pulsu admoneretur, Deoq; maxime pro illis supplicaretur, qui mortifero aliquo peccato obstricti tenerentur. Quibus rebus, alijsq; id genus constitutis, releuat morbo, quo in patria etiam impeditus est, ad negocia sociorum gerenda decessit. Sed cum pedibus, & absque vlla prorsus pecunia ire vellet, alia Ignatio cum fratre contentio renouatur. Ille enim, qui sibi esse ignominia duxerat, fratrem suum ad pauperes potius, quā ad se diuertisse, abiectum despectumq; summa sui contemptione, medicato etiam in oculis suis vixisse, ut huic dedecori morderetur, & obscurati honoris (ut minus prudentibus rerū æstimatoribus videri paterat) damnū resarciret; illud vehementissimè pugnabat, ut eques, at

bens

Bene nummatus, comitatusque discederet. Quem ut leniret Ignatius, quominus se proficiscentem frater reliquique necessarii, prosequerentur, haud multum laboravit. Cum digressi comites essent, finesque illius provinciae ipse excessisset, equum reliquit, pedibus, pecuniaque vacuus, Pompeiopolim primum venit: tum Almazanum, Seguntum, Toletum peragravit, ut negotia sibi data ab sociis ageret. Quibus cum illorum parentibus ita transactis, vane obolum quidem ab illis, ultro etiam pecuniam liberaliter offerentibus, acciperet: denique Valentiam venit. Ibi amicis contradicentibus atque dissuadentibus, navigationem (quod Aenobarbus, nobilis Turcarum archipyrata, valida classe Tyrrhenum mare tum forte obsidere diceretur), nihil periculi magnitudine commotus, navim conscendit. Ea navigatio gravis fuit ac periculosa: malo enim navis disiecto, multisque armamentis, vi tempestatis vel amissis vel labefactis, spei nihil esse ad salutem videbatur: ex quo ad mortem se omnes perant. Ex quibus Ignatius se diligenter excutens, animumque suum perterritans, atque explorans, timere nullo modo poterat.

terat. Pungebatur tamen acri dolori
morsu, quod non satis diuinis donis
hactenus respondisset: quod tot bene-
ficijs tam plena manu à Deo in se col-
latis, minus strenuè gnauiterque usus
esset, vel in suam, vel in proximorū v-
tilitatē. Perfunctus eo periculo, plac-
tisq; fluctibus, Genuam venit; in de Bo-
noniam maximo grauissimoq; vires di-
scrimine. Cum enim solus per alpium
radices iter faceret, à via aberrauit, in
easque angustias aliquando incidit, ut
edito præruptoq; loco, amne depres-
so, rapidissimoque subterlabente, neq;
progredi, neque regredi posset, cum,
quacunq; se verteret, mirandæ altitudi-
nis præcipitium, atq; horribilis immi-
nentis casus formido ubiq; occurre-
ret. Sed bene longum vires spatium ma-
nibus, pedibusq; reptans confecit, &
Dei misericordia tandem euasit. In i-
pso Bononiæ vrbis ingressu, ex ponti-
culo ligneo in fossam cecidit, ex qua
cum cœno oblitus, sordibusq; scædat^{us}
emersisset, risum spectantibus mouit:
atq; ita urbem ingressus, totamq; ob-
ambulans, eleemosynam petens, qui-
terunciū aut panis frustulum sibi da-
ret, inuenit neminem. Quod in tam o-
pulenta, tamq; celebri ac benigna ciui-
tate.

rate permirum est: sed probat suos inter-
terdum Dominus. Illic tamen morbum
contraxit, quem paulò post depulit,
seque eo quo venerat modo, Veneti-
as contulit. Ibi venturos socios, ut in-
ter ipsos conuenerat, opperitur.

*VENETIIS ACCUSATUR,
& innocens declaratur.*

CAPVT VI.

NEque tamē hoc tempore ocio-
sus Ignatius fuit: nam solita vi-
gilantia & charitate in salutem
proximorum incumberebat. Quapro-
pter nonnullos ad Christi Domini no-
stri sequenda cōsilia permouit. In hoc
numero ponuntur fratres Germani-
duo, Iacobus, Stephanusque Guia, ho-
mines honesti, ætateque prouecti, qui
Hierosolymis redeūtes, in Ignatium,
cuius familiares Compluti fuerant,
Venetijs inciderunt, & sanctissimē in
Societate postea morui sūt. In his et-
iam numeratur quidem Hozius Hispa-
nus, vir eruditus ac probus, qui multū
quidem Ignatij virtute atq; doctrina
capiebatur; haud tamē audebat totum
se illi penitusque committere, quòd
multa de eo audiuiſſet, vel malitiosè
ab

ab improbis conficta, vel imprudenter ab imperitis credita. Sed hæsitantem hominem Ignatius denique perpulit, ut ad exercitationes spirituales faciendas, se inclinaret. dubitanter quidem primò ac timide, postea verò vtrò etiam ac fidenter. Nam cum initio, ne quid sibi ab Ignatio veneni infillaretur, multos secum libros, in cubiculo comportauisset, ad quorum normam, dictorum illius veritatem exigeret; & si quid erroris esset infusum, hæc veluti præsentī medicina sanaret: postea tamen societatem cum illo, animumque coniunxit, & ad reliquos socios adnumeratus est. Venetijs etiam cum Ioanne Petro Caraffa, qui postea Paulus III. Pontifex Maximus appellatus est, consuetudinem habuit. Qui Episcopatu Theatino relicto, ad Caietanum Vicentinum, Bonifacium Pedemontanum, & Paulum Romanum, homines nobiles ac pios socios adiunxerat. A quibus originē eorū hominū ordo traxit, qui Theatini vulgo dicti sunt: q̃ Theatinus (ut diximus) Episcopus, illius vitæ institutū complexus esset, à quibus, vulgi errore falsa Theatinorum in nos est appellatio, cognomenque transfusum.

Nam

Nam cum ordo vterque, noster & illorum, clericorum Regularium sint, eodemque ferme tempore nati, neque habitu valde dissimiles, populus rudis externa specie deceptus; alienum nomen nostris imposuit, Romę primum; unde in alias deinde vrbes influxit, & in remotas etiam provincias penetravit. Aliquos etiam nobiles Venetos, patritiosque viros exercitationibus spiritalibus excoluit, & multum consilio ad virtutem persequendam iuuit. Sed quidam vel malevolentia suffusi, vel falsa persuasionē decepti, sparserunt, fugitium illum esse, in Hispania non semel victum in custodia fuisse: igni tradita combustaque ipsius statua, profugisse: ne Parisijs quidem licuisse homini vivere: ex qua etiam vrbe fugiens, suę salutis consulisset. Demum eo processum est, ut res in iudiciū sit adducta: diligenterque in eius vitam atque mores inquisitum. Et quoniam mendaciores tota nitebatur, facile cōcidit. Nam Ignatius non iam suę, verum sociorū famę prospiciens, ne indefensa veritas opprimeretur, ab Hieronymo Vetullo, qui apud Venetos legati summi Pontificis munere fungebatur, ut rem totam diligenter peruestigatā & cognitam

tama

tam sua sententia declararet, omni studio contendit, atq; impetrauit. Sententia autem, qua Ignatii integritas allegato per iudicem suum ordinariū p̄tēfacta est, apud nos extat exemplar.

SOCII LVRETIA IN ITALIAM ad Ignatium veniunt.

CAPVT VII.

DVm Ignatius Venetijs sociis praestolatur, graue bellū in Gallia subitō exarsit. Namq; Carolus V. Romanorū Imperator, magnū exercitū, per Insubrum fines Galliā inuasit. Quamobrem nostri, qui professioni suae eum diem, qui dies Cōuersioni diui Pauli est consecratus, anno 1537. constituerant: bellico tumultu et praeuenire sunt coacti, & decima quinta die mensis Nouembris 1536. Lutetiam excedere. Iter autem in hunc ferē modum instituerunt. Omnes scriptorum suorum quisque sarcinula onustus vestitu vili abiectoque pedibus iter faciebant. Qui Sacerdotes erant (erant autem tres, Petrus Faber, Claudius laius, Paschasius Broetus) rem diuinam quotidie faciebant; sex reliqui aduersus graues longae molestaeque viæ diff-

cul

cultates, panis cælestis virtute sese
communiebant. Ingredientibus di-
uersorium, egredientibusq; orationis
prima erat cura. In ipsa via orationi
meditatio, meditationi sermo de di-
uinis rebus succedebat: cibus frugalis,
sobriusque. In rebus decernendis, plu-
rium sententijs stabatur, idq; summa
concordia. Quotidianas pluuias per
Galliam pertulerunt, hyemalem aspe-
ritatem per Germaniam. Læti tamen,
atque alacres insuetum durumque la-
borem obibant: & Deo duce, multis
(quæ in tam lōgis itineribus aduenis
præsertim, ignotis, atque egenis homi-
nibus vsu ferè venire solet) maximisq;
periculis liberati sunt. Porro, eo ipso
die, quo Lutetia exierunt, nonnulli ha-
bitum, incessum, numerum nostro-
rum Patrum admirantes, de rustico
quodam, qui prætereuntes illos curio-
sius fortè intuebatur, familiariter quæ-
sierunt, qui nam illi homines essent?
& ille, nescio quo afflatu, Gallicè; Ali-
quam, inquit, provinciam reformatu-
ri discedunt. Venetias ad octauum di-
em Ianuarij, anni 1537. peruenerunt, v-
bi cum Ignatio ipsos (vt inter se con-
uenerat) expectante, & cum alio Sacer-
dote, quem ad Ignatium sese adiun-
xisse.

xiff.

xisse iam diximus, peralacriter se con-
iunxerunt. Et quoniam Romam eun-
di, benedictionemque ad profectio-
nem Hierosolymitanam à Pontifici
Maximo petendi, nondū tempus ma-
turum videbatur: interea rebus omni-
bus intermissis, quinque, ex illis Xeno-
dochium Duorum Ioannis & Pauli
in Xenodochium quod vocant Incu-
rabiliū, totidem, ad pauperum egro-
tantium curam, concedunt. Vbi dum
singulari charitate ac diligentia, vili-
sima quæque munera obeunt, dum af-
fectos recreāt, quibusque possunt
rebus, magnam probitatis ac religio-
nis existimationem adepti sunt. Sed
cum reliquorum omnium, tum vero
magistri Francisci Xavier incensa cha-
ritas, & plena sui, perfecta que victoria
maximè tum quidem enituit, qui non
contentus ea sedulo præstare, quæ sor-
didissima erant, vt horrorē, quem sen-
tiebat, perfectius vinceret, saniosa et
iam vlcera interdum lungebat. Tale il-
lius principium, nec progressus dissi-
milis, aut finis fuit. Ab illis tum Patri-
bus, probationum Societatis funda-
menta iaciebantur. Ad mediam Qua-
dragesimam Romam proficiscuntur
Ignatius tamen Venetijs de industria
reman-

remanſit. Profectionis autem is mo-
dus erat, Terni ſimul ibant, Sacerdos
vnus, Laici duo, Galli, Hiſpanique ſem-
per mixti. Sacerdotes Miſſam facie-
bant quotidie, alij communicabant.
Ieiunabant (quòd Quadrageſimæ tem-
pus eſſet) diebus ſingulis; idque tan-
tùm in cibum ſumebāt, quod ex eleē-
moſyna ſuppeditabatur; quæ vſq; ad-
co tenuis erat, vt non rarò panis tan-
tùm cibus, aqua illis potus eſſet. Qua-
propter multis magnisq; laboribus
ac moleſtijs perfuncti in hoc itinere
Patres noſtri ſunt acciditq; vt die quo-
dam Dominico, cum fruſtulum tan-
tùm panis mane ſumpſiſſent, nudis pe-
dibus, maximis & perpetuis imbribus,
oſto & viginti paſſuum millia confi-
cerent, tanta aquarum inundantium
copia, vt interdum etiam tantùm pe-
ctore extarent. Pergebant tamen ala-
cres, ſummaque lætitia animi geſtign-
tes, Dauidis Pſalmos canillabant. At-
que etiam magiſter Ioannes Coduri-
us, qui pedes habebat ſcabie aſperſos,
eo ipſo die ſanatus eſt. Multa Patres eo
itinere diuinæ erga ſe prouidentia ar-
gumenta ſenſerunt; & tam ſolidis ac-
que eximijs voluptatibus à Deo affe-
cti ſunt, vt laborum magnitudinem
exce-

.exce-

exaequarent, vel etiam vincerent. Romanum erat doctor Petrus Orrizius, a Carolo Caesare in urbem missus, vnde Catharinae Angliae Reginae, Imperatoris amicae, aduersus Henricum VIII, qui, illa, legitima viuentis vxore, aliam duxerat; apud summum Pontificem, matrimonij violati causam ageret. Hic contra opinionem illorum, diuino actus impulsu, Patres urbem ingressos, summa beneuolentia complexus est, ad summumq; Pontificem adduxit. Nostrorum aspectu plurimum Pontifex exhilaratus est, voluitque vti ea ipsa die, qua ad se primum adierant, coram se de proposita quaestione Theologica disputarent. Praeterea ad sexaginta nummos aureos, in viaticum illorum contulit: suamq; benedictionem, ac Hierosolymam abeundi facultatem benignissime est impertitus. Illis etiam, qui sacris initiati non erant, nomine & titulo paupertatis voluntarie, & sufficientis litteraturae, liberaliter facta est, sacros ordines suscipiendi potestas. Alij etiam, Hispani praesertim, pro sua quisq; facultate, pecuniam in sumptus itineris suppeditarunt. Itaq; summa coacta decem supra ducentos ducatorum: quae pecunia sine vectura

per

periculo, Venetijs à mercatoribus est curata. Neque enim nostri, quousque in nauim ascenderēt, quicquam illius attingere voluerunt: sed mendici omnino & vacui, quoq; modo venerant, Venetias ad sua illa Xenodochia reuersi sunt. Paulò post ad pedes Hieronymi Veralli, Rossanensis tum Archiepiscopi, Sedis Apostolicæ apud Venetos Legati, postea verò etiam S. R. E. Cardinalis, paupertatis, castitatisque votis piè susceptis, sacris sunt initiati, sacerdotijq; dignitatem ipso die diui Ioannis Baptistæ, Ignatius, & reliqui sex, ab Episcopo Arbeni sunt consecrati. Quo quidem die in ipsa consecratione, per magnam, atque adeò singularem tum Episcopus, tum ipsi animi senserunt iucunditatem.

IN VENETA DITIONE

passim operantur.

CAPVT VIII.

DVm se Patres ad nauigationem parant, nauigandi spes omnis sublata est. Nam cū eo ipso tempore, Veneti contra Turcarum tyrannū, cū summo Pōtifice & Carolo Cæsare conspirassent, strato classib. mari,
Hicro-

Hierosolymitana peregrinorum nauigatio conquieuerat. Quod quidem multis antè annis nunquam acciderat neque ex illo tempore vsq; ad annum Domini 570. postea accidit. Deus enim qui omnia sapientissimè moderatur ac regit, aliquid maius, atque amplius quàm quod nostri Patres moliebantur, ipsis neque cogitantibus, neque scientibus, cogitabat. Quocirca admirabili planè, ac diuina prouidentia, institutum Hierosolymam nostrorum cursum interrupit, alioque deflexit. Ergo nostri, postquam nauigandi eo anno nihil spei ostendi vident, ad præstandam voti religionem, & fidem suam liberandam, integrum annum nihilominus expectare constituunt: sed ut liberiore animo, & ab alijs occupationibus vacuo, ad sacra Missæ peregranda se compararent, aliò sibi secedendum existimarunt. Quamobrem Ignatius, Faber, Laines, Vicetiam; Franciscus Xavier, & Salmeron in Mōtem Celestium: Ioannes Codurius, & Horzius (quem nostris iam adnumeratum diximus) Taruisium: Claudius Iaius, & Simon Bassanum. Paschasius, & Bobadilla Veronam concedunt. In ditiorum Venetorum omnes versantur, neque

ex illorum finibus vsquam excedūt. Ignatius igitur, socijque extra oppidum Vicetiam, ædiculā humilem ac ruinofam reperiunt, foribus reuulsis, fenestris sublatis, ventis circumflantibus peruiam. In hac, domicilium suum collocant; palearum aliquantulā copia comportata, humum ad cubandum sternunt. Bis quotidie oppidum, ad victum quæritandum, ingrediuntur, quem tenuissimum referebāt: vix enim panis, quantum ad vitam tolerandam satis esset, habebāt; cui si olei, aut butyri paululum accessisset (quod tamen rarissimum erat) id verò in delicijs numerabant. Ex tribus, vnus domi remanebat, ad panem durū mucedumque; aqua macerandū, ac percoquendum. Is ferè Ignatius erat, qui ex oculis, propter maximam profluentium lacrymarū vim, grauissimè tum laborabat. Quod ab eleemosyna procuranda dabatur temporis, id totum orationi, meditationique diuinarū rerum tribuebatur. In hac vitæ ratione quadraginta dies posuerunt: quibus exactis, Ioannes Codurius ad illos Vicetiam venit: cōmuni tum consilio, ad cōcionandum aggredi statuunt. Eodem igitur die, eademque hora in quatuor

G

diuer-

diuersis vrbis plateis, clara primum
 magnaue voce clamare incipiunt:
 homines pileis manu ostensis ac cir-
 cumactis conuocant; & ad cōcionem
 audiendam inuitant. Congregata
 tum populi multitudine, verba faciūt,
 de vitiorum scēditate, de virtutis pul-
 chritudine, de mundi contemptu,
 de diuini in nos amoris magnitudi-
 ne, de reliquis rebus, quæ ad peccati
 seruitutem declinandam, ad bonam
 beatamque vitam persequendam cō-
 ducunt. Sermo illorum indifertus qui-
 dem erat, atque impolitus: & quod I-
 talici sermonis rudes tum essent, ex
 plurimarum linguarum commixtio-
 ne cōflatus; at pius, & eruditus, & qua-
 si malleus conterens petras. Quare ex
 inconditis quidem verbis magna ta-
 men morum emendatio est conse-
 quuta.

Hier. 23.

ÆGER IGNATIUS, ADVEN-
tu suo Simonem curat aegrotum.

CAPVT IX.

DVM in his operibus versatur
 Ignatius, atque omnibus animi
 corporisque viribus in Dei glo-
 riam, sui que ludibrium incumbit, V
 ceti

cetia, fractus laboribus, in febrim incidit. Pater item Laines morbo tentatus est: eodemq; ipso tempore Simon etiam Rodericus Bassani (quod oppidum à Vicetia itinere ferè vnus diei abest) grauius affectus erat. Cùm autem Simonis morbus ingrauesceret, lethalisque videretur, ea de re nuncium Ignatius accepit: atque è vestigio, & quidem eo ipso tempore febre laborans (Laine egrotante in pauperum Xenodochio relicto) pedibus se iuneri, vna cum Petro Fabro Bassanum versus dedit, eo ardore animi, ea pedum celeritate, vt Faber antecedentem Ignatium, & lōgo interuallo præeuntem assequi vix posset. Cùm aliquantulum processisset, è via paululū Ignatius defleuit: preces Deo pro Simonis salute fundit: centior à Deo sit de futura hominis sanitate. Ex oratione porro surgens, Fabro dicit: Non est, Petre, quod nūc quidem de Simonis incolumitate tam anxie laboremus: neque enim hic morbus, qui illum grauius vexat, etiam exstinguet. Ad Simonem cūm venisset, in lecto iacentem, ægritudinisque vi penè consumptum, hominem amplexus: Nihil est, inquit, Simon, quod timeas, sanabere: atq; ita

conualuit. Et hoc quidem Ignatii factū Petrus Faber illius itineris comes, ubi Vicetiam rediit, Patri Laini, Laini mihi ita narrauit, quemadmodū a me expositum est. Pater autem Simon quamdiu vixit, & agnouit & prædicauit hoc beneficium.

Bassani erat Antonius quidam, natione Italus, qui in edito colle extra oppidum, ubi templum quoddam S. Viti est, & iucundissimus amœnam vallem fluminis Meduaci irriganti prospectus, solitariam vitam colebat. Erat autem Antonius vir senex & grandæuus, priscæ seueritatis, illiteratus quidem, sed candidus, & insigni sanctitatis opinione, qui moribus, & etiam ipso aspectu magnum illum Antonium nobis, aut Hilarionem alium quem referebat. Noui ego ipse postea hominem. Hic Antonius, cum Ignatium nihil eximium præ se ferentem haud magnificeret, imò verò in corde suo imperfectum duceret: oratione aliquando impensè deditus, ipsum per speciem, Domino demonstrante, uirum excessum atq; admirabilem esse cognouit, & ad multorum salutem celo demissum: cœpitque illum persequi, ac suum iudicium graui

repi

reprehendere, sicut ipsemet postea falsus est. Antonij igitur vitæ admiratione captus, quidam ex patribus decem Bassiani cum esset, & vna Ignatius, fluctuare cœpit, & addubitare, foret ne Deo gratus, ac sibi vtilius, inceptum vitæ cursum persequi, an ad Antonium sese transferre, & contemplationi vacantem, cælestem vitam, & abstrepitu hominum curisque vacuam traducere. Quarum cogitationum aculeis, cum diutius pungeretur, domo egressus aliquando, ad Antonium ire constituit: vt cum illo videlicet consilia communicaret. Progredienti, vir quidam terrifico aspectu, vultu minaci armatus occurrit, districto gladio in via consistens. Hominis aspectu perculsus. Pater resistit primum; deinde vt se collegit, ire perrexit, sed ille minitabundus & ferox impetum facit, & vt erat gladio vagina educto ipsum insequitur. In pedes se noster quantum potuit coniecit, & pauens fuga suæ salutis cœpit consulere. Fugientem illum armatus homo aliquādiu persequutus est, videntibus incolis, & mirantibus nostrum fugientem ac trepidantem: insequentem alterum non videntibus. Tandem rei noui-

tate anxius, metu exanimatus, diuturno cursu & fatigatione anhelans, domum, vbi Ignatius erat, festinus irumpit. Ad quem statim Ignatius, Ita ne N. inquit vacillas? *Modicæ fidei, quare dubitasti?* Quæ diuinæ voluntatis significatio omnem dubitationem Patri sustulit, & obfusam animo caliginem dispulit. Hoc ipse qui vidit, qui passus est, sibi euenisse narrauit.

ACADEMIAS ITALIÆ inter se distribuunt, & adeunt.

CAPVT X.

Post leues illos nostrorum Patri excursus, Vicetiam omnes ad Ignatium conuenerunt: quæ ciuitas magnopere illius, sociorumq; vitæ & doctrina fuerat permota. Quocirca, in qua ciuitate tres pane tantum & aqua vitam initio vix tolerabant, & à vicinis pagis victum mendicare cogebantur; ea demum undecim in unum congregatis, omnia necessaria abunde suppeditauit. Fecerant noui sacerdotes primum sacrum, præter unum Ignatium. In hoc conuentu, vbi Hierosolymam nauigandi spem extrahi longius vident, illustres aliquot ac celebres Italiæ

liae Academias, & studiosorum hominum maximè refertas, obire constitunt; si quē fortè Deus ex tot ingeniosis adolescentibus, quibus illae abundant, excitare, & ad idem vitæ institutum dignaretur adducere. Hyeme igitur inēte, prouincias ita sortiti sunt, vt Ignatius, Faber, ac Laines primarij socij, Romam ipsam adeant: Salmeron, & Paschasius Senas: Franciscus Xauier, & Bobadilla Bononiam proficiscantur: Claudio Iaio, ac Simoni Ferraria; Patauium Ioanni Codurio, & Hozio obtrigit. Quae in prouincia, præter eam curam, quæ cuique maxima & propria erat, animum suum perpurgandi, atque ex illo, non solum amputandi cupiditatum ramos, sed etiam radicum fibras euellendi: connitebantur quantum poterant, vt proximorum etiam salutem, cum sua salute coniūgerent, & omnibus illos modis, ad diuinarum rerum studiū accenderent. Administrandi porrò prouinciam, hæc ratio erat. Alternis hebdomadis, vtrique socio in alterum potestas erat: ostiatim victū emendicabāt: in publicis plateis cōcionabantur. Ante concionem, qui parebat, scamnū ex officina aliqua commodatum, pro

suggestu, concionaturi socij pedibus
subijciebat: voce, pilcoque ad verbum
Dei audiendum, populum euocabat.
In cōcione nihil petebatur: nihil post
à circumfusa multitudine accipieba-
tur, ne vltro quidem oblatum. Si quem
nacti essent cælestis doctrinæ cupidio-
rem, eum verò libentissimè priuatim
informabant, & vt res dabatur, etiam
perpoliebant. Multorum confessio-
nes audiebant: pueris, rudibusque ho-
minibus tradebant Christianæ fidei
institutions: ægrotis, afflictisq; pau-
peribus in Xenodochijs decumben-
tibus (vbi per maiores occupationes
licebat) sedulo ministrabant. Denique
nihil pratermittebant, quod ad au-
gendam Christi gloriam faceret, &
bene de hominibus merendum. Qui-
bus rebus Christi bonus odor vbique
fuerūt, multiq; singularem ex illorum
consuetudine fructum perceperunt.
Atque ex tenui illo, exiguoque princi-
pio, Societatis nostræ & nomen inno-
tuit, & fama percrebuit, & fructus pro-
pagatus per Italiam, atq; amplificatus
est. Illud non omitam: Patauij nostri
in carcerē ab Episcopi Vicario cōiecti
sunt, cathenisque cōstricti. In quo qui-
dem carcere, noctem vnam tam lætè,
hi-

hilareq; traduxerunt, vt Hozius erumpentem, prægestientis animi lætitia, risum tenere vix posset. Postridie verò re perspecta melius, & cognita, ab eodem iudice liberati sunt, & deinceps semper filiorū loco habiti. Et hæc quidem socij reliqui. Iam ad ea, quæ in sua profectioe, & prouinciæ administratione Ignatius fecit, transeamus.

IGNATIO DOMINVS IESVS

*apparet: & vnde Societatis nomen
inditum sit.*

CAPVT XL

Sacerdotio igitur iam decoratus, integrum anni spacium ad se præparandum, animumq; magis colligendum sumpsit, vt augustissimū Iesu Christi Domini nostri corpus, viuam veramq; pro peccatis nostris hostiam, parius Deo Patri, primū offerret in odorem suauitatis. Quo tempore, toto pectore in diuinarum rerum commendationem incumberebat, & beatissimā Virginem, Deiq; matrem, diu nocturque obsecrabat, vt ipsum apud filium suum in gratia poneret: & quæ cæli esset ianua, & singularis Dei, homi-

G 5 num-

numq; conciliatrix, ipsa sibi aditum ad filium aperiret, vt à filio agnitus, filium ipse agnosceret, & inueniret. Itaque toto hoc tempore, mirabiles illustrationes habuit, Venetijs, Vicetijs, alijs in vrbibus, in via: vt restitutus sibi in eum statum videretur, quē Maresa habuisset, vbi supra modum (vt diximus) illustratus est. Etenim Lute-tiae studiorum tempore, neq; tam insignes, neq; tam multas de diuinis rebus notiones accepit. Porro in toto itinere, quod ad provinciam suam obeundam, vnà cum Fabro, Laineq; Romam versus instituerat, singulariter à Deo & illuminabatur, & confirmabatur, quotidieq; socijs sacra facientibus corpore Dominico reficiebatur, miraculasque, & planè caelestes animi voluptates percipiebat. Accidit autem, cū ad urbem appropinquarent, vt in templum desertum & solum ingressus, oraret ardentius. Ibi mutatum proflus cor eius est; oculiq; mentis clarissima luce collustrati ita sunt, vt perspicuè videret, quomodo Deus pater, Deo Filio crucē gestanti Ignatium sociosque peramanter commendabat, in eiusq; dexteram inuictam, & patrociniū tradebat. Quos cū benignissimus Iesus in

se recepisset: blando, placidoq; vultu,
vt erat cū Cruce, ad Ignatiū cōuersus,
Ego (inquit) *vobis Romæ propitiū ero.*
Qua quidē admirabili, diuinaq; visio-
ne, mirū in modū recreatus Ignatius
& confirmatus est: Fabroq; post ora-
tionem, & Laini, Quid nobis, inquit,
Romæ futurū sit, planē ignoro: in cru-
cē ne Deus nos, an in rotam agi velit:
hoc tamen mihi cōpertum est atq; ex-
ploratum, quicūq; nos exitus maneat,
Iesum Christum nobis fore propitiū.
Remq; totam, quam viderat, socijs pa-
tescitur, vt & animum illis, & stimulos
adderet. Quo etiā factum est, vt cū po-
stea de Societate instituēda, inter Igna-
tium sociosq; constaret: nomen tamē
quæreretur, quo insignita & notata à
Christi Vicario confirmaretur, Igna-
tius à reliquis socijs impetrauerit, vt
sibi integrum esset, ad arbitrium su-
um, Societati quod vellet, nomen
imponere. Quod omnibus probanti-
bus & libentissimis fecit. Et tum præ-
claro illo viso, tum alijs diuinis illu-
strationibus multis magnisque, ita
Dominus Iesus eius in mente sacra-
tissimum suum nomen impressit, pe-
nitentiaque infixit, vt eius ex nomine So-
cietati nomen imponeret: tā clara ac
G G firma

firma luce collustratus, & vsque eo pro certo habens id Deum velle, vt ab hac mente se dimoueri nūquam posset diceret Quodq; volentib. socijs, ac consentientibus fecit, id repugnantib. ac dissentientibus omnino fecisset, propter diuini luminis claritatem. Itaque Societatem Iesu appellari voluit: vt qui huc vocati fuerint, non se in Ignatii ordinem aliquem adscriptos, sed in Societatem filij Dei Iesu Christi Domini nostri vocatos agnoscant: sub illo summo Imperatore mereant: eius signa sequantur: crucem suam cupide tollant: & in auctorem fidei, & consummatorem Iesum aspiciāt, qui proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta. Et ne defatigentur animis deficiētes, certum illis atq; persuasum sit, ducem suū sibi praestito esse: illum non Ignatio solum, & socijs, vt videmus hactenus fuisse, sed sibi quoque futurum semper propitiū sperent, si quidem se veros Societatis filios exhibeant, & Patrum suorum imitatores. Quae de admirabili hoc voto, & suauissima atq; amabili promissione hactenus dixi, qua Christus Redemptor noster pollicitus est Ignatio, & illi Romae fore propitiū, Pater Iacobus Laines

1. Cor. 1.

Hebr. 12.

Laines, cū esset Societatis nostræ
 Præpositus Generalis, & Romæ in con-
 uentu quodam omnium nostrum (cui
 ego quoque interfui) verba faceret, in
 hunc ipsum modum narrauit, quo à
 me perscripta sunt. Et ipse Ignatius dū
 viueret, de hac ipsa cælesti illustratio-
 ne quædam interrogatus, Quarite (in-
 quit) ex Iacobo Laine; cui cū gesta
 res est, verè rem totam fideliterq; nar-
 raui. Porro in Commentariolo quo-
 dam & diario (in quod dum constitu-
 tiones scriberet, affectus in oratione
 suos, & spiritales quasi gustus Ignatius
 manu sua quotidie referebat) scriptū
 reperi, Talem (inquit) hodie affectum
 sensi, qualem cū aternus Pater me
 filio suo commendauit. Atq; hæc qui-
 dem declarissima aq; diuina illustra-
 tione sigillatim explicare volui, &
 veluti digito fontes, vnde hausta sunt,
 ostendere, propterea quòd eximia sit,
 & ad sp̃e erigendos filios Ignatiij, atq;
 roborandos maximè accommodata.
 Possem equidem in similibus benefi-
 cijs, quæ Deus in Ignatium contulit,
 vt eum erudiret, & cælestium rerum
 splendore illustraret, quæ mea hæc hi-
 storia complectitur, hoc idem praesta-
 re, & quos auctores habeam, nomina-

tim referre; sed ne longior sim, facere
prætermitto.

VRBEM INGREDITVR: IN CA-

*sinate monte animam socij celum
intrantem videt.*

CAPVT XII.

Romam ingressus, omnia collu-
strare animo attentè cœpit, om-
nia circūspicere: in primis q̄; ad
omnes diaboli impet⁹ sustinēdos sese
comparare. Prospexit enim, magnam
sibi suisq̄; impendere tempestatem,
Quapropter socijs aliquando, Clausos
omnes, inquit, adit⁹ video: magna quē-
dam periculosi temporis procella no-
bis parata est; sed Iesu nitimur; ille no-
bis propitius erit. Paulò pōst, explora-
ta sociorum Ignatij doctrina, iussu à
summo Pontifice sunt publicè sacras
litteras profiteri; In Sapientiæ igitur
gymnasio Faber reconditos multipli-
cesque scripturæ sacræ sensus enuclea-
bat: Laines eius Theologiæ quæstio-
nes explicabat, quæ via ac ratione plus
vtilitur: vterque eruditè & grauitè suo
munere fūgebatur. Ignatij cōmouēdi
homines, & ad cælestia rapiendi cura
erat. Quocircà D. Ortizium (cuius
suprà mentionem fecimus) virum gra-
uiss.

uissimum eruditissimumque magno
consilio aggressus est. Quem à se o-
lim alienum postea minus abhorren-
tem, ita sibi deuinxit, & consuetudine
obligauit, ut homo id ætatis, maxima-
que existimatione, negotium publicū
gerens, erudiri se ab Ignatio cuperet,
exercitationumque spiritualium do-
ctrinam, ijs rebus omnibus antiquio-
rem duceret: quibus se omninò expo-
liendum dedere, ad Ignatij arbitrium
constituit. Sed ut liberior esset, magis-
que ab interpellatoribus vacuus, Ro-
ma in Montem Casinatem, locum in-
primis diui Benedicti vita & sepultu-
ra nobilitatum, & ipsa loci religione
ac solitudine ad diuinam contempla-
tionem maximè appositum, aliquan-
tis per secedendum sibi existimauit, ibi
per quadraginta dies ab Ignatio erudi-
tus est: eosque progressus fecit in cæle-
sti doctrina, veraque cognitione sui,
ut nouam quandam Theologiam, &
sibi hactenus inauditam, se profiteretur
didicisse: eamque longè antefere-
re ei eruditioni, quam summo tot an-
norum studio sibi peperisset. Permul-
tum quippe dicebat interesse, cōmēta-
ri, ut alios doceas, & meditari, ut ipse
facias: quod illud mētem illuminet, hoc e-
tiam

tiam voluntatem inflammet. Quapropter magnum ab Ignatio beneficium se accepisse semper iudicauit, & prae se etiam tulit: & ut gratiam referret, summus postea Societatis & amicus, & defensor fuit. Dum in Monte Casinate Ignatius est, Hozius (cui Patavium una cum Ioanne Codurio prouinciam obtigisse diximus) excessit à vita, consummatusque in breui, expleuit tempora multa. Qui cum viuus, nigellus esset ac deformis, tantum decoris eius mortui ori, splendorisque additum est, ut animum Codurius satiare illius non posset aspectu, nullum intuenti illum finem faceret; magna animi lætitia lacrymarumque abundantia. Huius mortem multò antè Ignatii animus diuinabat, qui etiam in Monte Casinate, ubi Diuus Benedictus vidit Germani Capuani Episcopi animam in sphaera ignea ab Angelis in cælum ferri, ipse & animam illius clarissima luce circumfusam, in cælumque penetrantem vidit, & animam Hozij esse cognouit. Deinde etiam cum rei sacrae daret operam, & in generali confessione (quæ ante Missam præmittitur) ad illa verba peruenisset (& omnibus sanctis) magnum sanctorum numerum fulgentem

Sap. 4.

*D. Greg.
2. li. dial.
cap. 35.*

tem gloria, ante oculos positum vidit inter quos & Hozius aderat, splendidiore quàm reliqui, habitu, gloriaque multo illustriore, non quòd sanctior ille ceteris, aut beator esset: sed quòd Deus gloriam hominis, per insigniorem hanc formam, compertam Ignatio (vt ipsemet referebat) testatamque esse voluisset. Qua ex re, tanta animi lætitia completus, eius animus est, vt per multos dies suauissimum ex recorde fletum reprimere non posset.

ROMAE SIMVL OMNES DE
Societate constituenda deliberant.

CAPVT XIII.

Commotis populis, apud quos vixerant, & ciuitatibus ad pietatē incitatis, ad mediam Quadragesimam anno 1538. Romam Patres omnes ad Ignatium conueniunt: in domum, vineamque Quirini Garzonij, pij viri, quæ non procul à sanctissimæ Trinitatis Minimorum Cœnobio sita est, diuertunt: ibi magna egestate, pane in diem quæsito, viuunt: concionari deinde incipiunt: Ignatius Hispanicè in templo beatæ Marię Montis Ser-

ram

rati dicato, Faber in diui Laurentij in
 Damaso, Laines in Saluatoris ad Lau-
 rû, Salmeron in diuæ Luciae, Claudi-
 us in diui Ludouici, Simon in diui An-
 geli ad forû Piscarium, Bobadilla in di-
 ui Celsi. His cōcionibus effectum est,
 vt populus longo interuallo ad Con-
 fessionis atque Eucharistiæ Sacramen-
 ta piè frequentanda moueretur. Ex
 quo prisca illa, & sanctissima sæpius
 peccata confitendi & communicandi
 consuetudo, tot iam sæculis intermis-
 sa, tum primùm in vrbe reuocari co-
 pta est. Præterea, Hierosolymitana
 profectonis spe deiecti, pecuniæ eam
 summam, quam in viaticum accepe-
 rant, ei, à quo acceperant, integram
 restituant. Et cum discessus, summi
 Pontificis iussu, varias in partes non-
 nullis instaret, de Societate etiā coe-
 da inter se, vitaq; in posterû cōstituen-
 da, deliberant: decernuntq; in primis
 omniū consensu, in orationes, medi-
 tationes, ac Sacrificia, solito feruenti-
 us incumbere & gratiā ab illo recte
 & sancta statuendi efflagitare, qui
 nulli denegat spiritum bonū petenti
 sed dat omnib; affluenter, nulli impro-
 perās. Interdiu proximorū salutē, imp-
 grē nauabāt operam, noctu orationib;

Iacob. 3.

consultationi vacabant. Prima igitur
cōsultationis nocte, quāsitū est, num
cū digressi à se inuicem essent, & in
varias disianctasq; regiones à summo
Pōtifice missi, ita inter se deuincti, &
mutua caritate colligati, in vno corpo
re esse deberēt, vt alij aliorū curā gere
rent, & nulla quantalibet corporū se
iunctio, neq; mutuae curae, neq; solici
tudinis, nedum amoris seiunctionē ef
ficeret? Communi omnium consensu
decretum est, agnoscendum esse Dei
beneficium, qui homines ex tā diuer
sis prouincijs, moribus, ingenijs, con
ditionibus in vnum corpus, summam
que animorum consensionem con
spirare voluisset: neque eius coniun
ctionem mirabiliter consentientem,
disiungendam esse: aut vnitatem di
scindendam, cuius virtus robustior
semper est ad capeffenda ardua, & per
sequenda, & ad aduersa omnia sustinē
da & propulsāda. Secūdo loco propo
situm est, an paupertatis & castitatis
perpetuae votis, coram sedis Apostoli
cae legato, à se Venetijs iam tum nun
cupatis, expediret, tertium obedientie
perpetuae addere; & aliquem eligere,
qui toti? Societatis caput esset, & parēs?
In hoc nodo expediendo, diu multūq;
labo-

laboratum est. Denique nonnulla sunt illis excogitata, & suscepta ad facilitatem propositę difficultatis explicacionem. Primum fuit, vt nihil de summa orandi Dominum, precandique contentione remitterent: sed in hoc vnũ toto pectore incumberent, vt gaudiũ & pacem in Spiritu sancto inuenirent in obedientia, & quantum in se esset, voluntatem haberent ad parendum, quàm ad imperandum propensio- rem. Alterum, ne inter se hac de re colloquerentur, ne quis consilio fortasse cuiusquam, aut persuasione, in alterutram partem penderet. Tertium, vt cogitatione se quisque ab hac cõgregatione seuocaret, & quasi alienum omninò hominem duceret, vt affectibus, qui incorruptè de rebus iudicaret non sinunt, sepositis, sincera omnis deliberatio esset. Ad extremum multis rationibus, quas enumerare lōgum esset, maximeque vt pro suo modulo similes essent capiti Christo, qui ne obedientiam perderet, perdidit vitā, factus obediens vsq; ad mortem, mortē autē crucis, & eam virtutem retineret, quę precipua in statu Religionis, ac maxima est: sequerenturque omninò Spiritus sancti afflatum, ad perfectionē ipsos
& om.

Phil. 2.

& omnib. numeris absolutā suā victoriā
 excitantem: omnes vna mente, vno o-
 re decreuerunt retinendam in primis
 in Societate obediētiā esse: & aliquē
 eligendum, qui vniuersę Societati prę-
 positus esset, cui omnes iudicia, volun-
 tatesque suas submitterent. Hac eadē
 ratione alia multa sunt per tres men-
 ses summo studio à Patribus constituta,
 & maxima animorum consensio-
 ne definita, cuiusmodi sunt quę se-
 quuntur. Quicunq; profitebūtur, votū
 expressum obediētię nūcupent, quo
 sese ad quascūq; prouincias fidelium in-
 fideliumve mittantur, paratos summo
 Pōtifici offerāt. De missione aut nihil
 vel per se, vel per alium, cum eodem
 Pontifice agant. Pueros rudimenta fi-
 dei Christianę doceant. Qui in Socie-
 tem adscribi voluerint, exercitationi-
 bus spiritalibus, peregrinatione, xeno-
 dochijs probentur. Prępositus Genera-
 lis perpetuus esto. In consilijs, ac deli-
 berationibus, maior sententiarū pars
 esto superior: & alia id genus nonnulla
 Ex quibus extitit formula instituti So-
 cietatis ea, quam postea sibi pro-
 positam summus Pōtifex
 comprobauit.

(.)

M.A.

MAGNA ROMAE IN NOSTROS
tempestas exoritur, & sedatur.

CAPVT XIII.

DVM à Patribus hæc gerūtur, gra-
 uis illa, & multo antè ab Ignat-
 io prouisa tēpestas exorta est.
 Nam cū frater quidā, Augustinus Pede-
 mōtan⁹, ex Augustiniana familia in vi-
 be concionaretur, & Lutheranae do-
 ctrinae venenum occultè populo infu-
 deret, agnitus à nostris Patribus, publi-
 cis concionibus refutatus est. Cuius a-
 mici quidam Hispani (quos nominare
 non est necesse) opibus atq; auctorita-
 te cōfisi, pro Augustiniano vicissim, ac-
 cusationem aduersus Ignatium soci-
 osque suscipiunt, ministro ad eam rē
 adhibito, Michaele quōdam Hispano,
 in quem Lutetiae multa Ignatij, me-
 gnaq; merita extiterant. Ergo iniquissi-
 mos rumores, cum de reliquis socijs,
 tum verò de Ignatio maximè dissipāt:
 in Hispania illum, Lutetiae Parisiorum,
 deniq; Venetijs damnatum hærescos
 fuisse: facinorosum & perditum om-
 nino hominem esse, qui diuina, & hu-
 mana omnia iura peruertat: in ex-
 ercitationes præterea spiritales, &
 in socios ipsos crimina multa con-
 iiciunt.

ijciunt. Atq; ijs fluctibus animos ^{de} fortiterq; Ignatius restitit, & iudicio rem persequutus est, ac veritatē illustrandā patefaciēdamq; curavit. Cū enim ipsum Societatis iugulum peti animaduverteret, & id agi à communi omnium salutis hoste, vt appropinquan-tem iam, & prope maturum Religio- nis nostræ partum aut praefocaret, aut infamia aliqua pollueret, omni con- tentione contra eius conatum sibi e- nitendū putavit. Itaque reiectis dolis, Michaël ille à iudice damnatus, in exi- liumq; missus est: alij verò accusa- tores, autoritate principes, primū multum de accusatione remittere, tū etiam trepidare, postremò accusatio- nem in laudem vertere; idque coram Cardinale Neapolitano, summi Pon- tificis rum Legato, & coram vrbis Gu- bernatore. Qui satis illorū confessione factum esse veritati iudicantes, cōtro- ue siā silētio dirimi voluerunt. Quod quidem socijs, amicisq; probantibus, solus Ignatius minus probavit; ne quid ex oppressa veritate dedecoris a- liquando in Societatem erumperet. Nempe refrigerato iudicio, rei q; gestis memoria senescēte, cū de accusatione constaret, de absolutione taceretur, fa- cile

eilè suspicatos homines datum ha
 gratia, atque hominum studijs, pro
 gnatio socijsque certatium, vt verita
 lateret in tenebris, & silentio tegeretur. Quæ causa fuit, vt nullius autorita
 te neque potentia permotus, ne socio
 rum quidem voluntate, aut amicorū
 consilio, ne minimum quidem de sua
 sententia dimoueri se Ignatius pat
 retur, sed in eo hæreret, & maxime in
 sisteret, vt in iudicium res adducta, in
 dicum sententia omninò declararetur.
 Vir sibi ipsi inglorius, Christo autem
 fratribusque honoratissimus. Qui quā
 diu de se tantū agebatur, nullius patro
 cinio vt ad sui defensionem voluit:
 bi Dei gloriam, aliorumque salutem
 in fraudē adduci vidit, omnes & men
 tis & corporis nervos intendit, vt de
 pulsa caligine, lumen se veritatis ostē
 deret. Quocirca, cum iudices, à senten
 tia ferenda, alienos animaduertentes
 ad ipsum Pontificem Maximum Ignatius
 Tusculum adit: rem ordine Latino
 sermone exponit: quoties in vincu
 culis, quoties in custodia fuerit, &
 quibus de causis candidè, integreque
 aperit: quantum diuinis rebus imped
 imentum iniiceretur, ostendit, si ea
 silentio sopita contemptaque iacerent.

rat

rationes, quibus adductus rei exitū cupiat, breuiter enumerat. Quas cū Pōtifex probasset, iudici mandat, vti rematuret, & pro veritate sententiā pronunciet: quod & fecit. In hoc autem iudicio illud diuinitus cecidit, quod qui in Hispania, Lutetiæ, Venetijs vitę Ignatii iudices fuerant, ij vno eodemque tempore ex ijs ipsis locis, alius alia de causa in urbem conuenerant, & producti testes, omnes præclarum illius virtutis atque innocentie testimonium dederunt. Venerat enim ex Hispania Ioannes Figueroa, is qui Compluti Vicarius generalis Archiepiscopi Toletani, Ignatium in carcerem coniecerat, & eius integritate cognita, liberarat: qui ad amplissimum dignitatis gradum postea euectus, Regij consilij Præses in Hispania anno 1565. mortuus est. Venerat ex Gallia D. Matthæus Ori, ex Dominicana, vt diximus familia Theologus, apud quem fidei Inquisitorem Ignatius Lutetiæ accusatus est. Venerat D. Gaspar de Dostis, cuius iudicio fuerat Venetijs absolutus Ignatius, & aduersus calumniatores defensus, cū is ea in vrbe Hieronymi Veralli Legati summi Pontificis Iudex ordinarius

H esset:

esset: ij fuerūt virtutis Ignatii testes. Exemplum autem sententiæ, qua Ignatius socij; sunt absoluti, quoniam alias ante id tempus latus compellitur, ad verbum addendum existimauimus.

B. CONVERSIVVS, ELECTVS

Britonoriensis Vicecamerarius Alme vrbis, eiusque districtus Generalis Gubernator.

Niuerfis, & singulis, ad quos præsentis nostræ litteræ peruenierint, salutem in Domino.

CVM Reipub. Christianæ multū intersit, vt eos, qui in agro dominico, vitæ exēplo, & doctrina plurimos ædificant in salutem: & item illos, qui è conuerso potius supereminare videntur zizania, publicè notor esse: & nonnulli rumore sparsi essent, & delationes ad nos factæ de dogmatib. & cōuersatione vitæ spiritualib. exercitijs, quæ alijs conferunt, venerabilium virorum, Dominorum Ignatii de Loiola, & sociorum, videlicet Petri Fabri, Claudij Iaij, Paschalis Broet, Didaci Laines, Francisci Xauler, Alfon

Sa

Salmeronis, Simonis Rhoderici, Ioan-
 nis Codurij, & Nicolai de Bobadilla
 Magistrorū Parisiēsiū Presbyterorum
 foculariū, Pāpilonēsis, Gebenensis, Se-
 guntinēsis, Toletanēsis, Vicensis, Ebre-
 dunēsis, & Palētinēsis, respectiuē diocē-
 cesis. Quæ quidē eorū dogmata, & ex-
 ercitia, à quibsdā dicebātur erronea,
 supersticiosa, & à Christiana doctrina
 nōnihil abhorrētia. Nos, pro officij no-
 stri debito, ac speciali etiā mādato Sā-
 ctissimi Dñi Nostri Papæ, circa hæc di-
 ligēter animaduertētes, quæ visa sunt
 ad pleniorē causæ cognitionē oportu-
 na, inquisiimus, si forē de quibus
 prædicti culpabātur, vera esse deprehē-
 deremus. Quocirca examinatis primò
 quibusdam oblocutoribus contra ip-
 sos; & consideratis partim publicis
 testimonijs, partim sententijs de Hi-
 spania, Parisijs, Venetijs, Vicetia, Bo-
 nonia, Ferraria, & Senis, quæ in prædi-
 ctorum venerabilium virorum D. I-
 gnatij, & sociorum fauorem, aduer-
 sus eorum criminatores prolatae fue-
 rūt, & ad hæc examinatis iudicialiter
 nonnullis testibus, & moribus, & do-
 ctina, & dignitate omni exceptione
 maioribus: tandem oēm murmuratio-
 nē, & oblocutionem, & rumores con-

tra eos sparsos, nulla veritate subnixos
fuisse, comperimus. Quamobrem nostra
esse partium iudicauimus, pronū-
ciare, & declarare, sicut pronuncia-
mus, & declaramus, prædictum Do-
minum Ignatium, & socios, ex prædi-
ctis delationibus & susurris, non solū
nullam infamiae notam, siue de iure,
siue de facto iacurrisse; verū potius,
maiorē vitæ atq; doctrinæ sanæ cla-
ritatem retulisse, cum certē videre-
mus, aduersarios vana, & penitus à ve-
ritate aliena obiecisse: & contrā, opti-
mos viros, optimū pro illis exhibuisse
testimoniū. Hanc igitur sententiam &
pronūciationem nostram, vt publicū
eis testimonium sit contra omnes ad-
uersarios veritatis, & in serenationem
omnium, quicunq; sinistram illam de-
eis suspicionem, prætextu talium dela-
torū & criminatorum conceperint, fa-
ciendam duximus: mōnentes in super-
& exhortantes in Domino, ac ro-
gantes vniuersos & singulos fideles,
vt dictos venerabiles viros, Dominū
Ignatium & socios habeāt & teneant
pro talibus, quos nos esse comperim⁹,
& Catholicis, omni prorsus suspicio-
ne cessante. Ita tamen, quatenus in
eodem vitæ & doctrinæ tenore, De

adiuvante (quod speramus) permanse-
rint. DA IVM Romæ, in ædibus no-
stris, die decimo octavo millesimi
quingentesimi trigesimali octavi.

B. Gubernator, qui suprâ.

Rutilius Furius, Secretarius.

Porro Augustinus ille Pedemon-
tanus, qui huius omnis accusatio-
nis fons & origo fuit, posita lar-
ua, apertè publiceque Lutheranus po-
stea factus est. Accusatorum autem
is fuit exitus, ut nostris tacentibus, &
pro ipsis orantibus, illorum se & vi-
ta proderet, & doctrina: quæ usque
adeò tetra fuit, ac detestabilis, ut al-
terius statua Romæ exusta sit, cum
se ipse fuga ab incendio eripuisset: al-
ter perpetuo carceri propter hæresim
addictus, qui tamen sub vitæ finem
resipuit, & suam vitam, erroresque
damnans, Romæ ita mortuus est, ut
extremum hominis spiritum qui-
dam ex nostris patribus
exciperet.

(...)

H 8

IGNA-

CAPVT XV.

False accusationis procellā, magna tranquillitas est consecuta: & quā à diabolo ad obscurandam veritatē fuerant comparata, ea (vt omnibus in rebus, quæ quidem diuino patrociniō nituntur, fieri solet) ad illam magis illustrandam valuerūt. Quamobrē summi viri multi à Pontifice Maximo nonnullos ex nostris petunt, alios alio: eos Pontifex libēter concedit. Mihi si igitur sunt, magister Paschasius Sebas, vt virginum sacratum quoddam cœnobium reformaret: quod & præstitit: & vitæ integritate, mansuetudine, & insigni Christianæ simplicitatis candore, multorum in Deum excitauit studia. Brixiam magister Claudius Iaius, qui morum suauitate, omni-que genere virtutis illius ciuitatis animos sibi obligauit, Christoque coniunxit. Cum Ennio Philonardo Verulano, Cardinali Sancti Angeli, Parmā, Placentiamque magister Petrus Faber, & magister Iacobus Laines, qui in ijs vrbibus, permagnos ex suis laboribus fructus collegerunt, & non paucorum viros, tum egregiæ indolis adole-

scientes ad Societatem adiunxerunt. In Calabriam verò profectus est magister Nicolaus Bobadilla, ubi populos quosdam rudes atque agrestes, plurimum ad pietatem excoluit. Neque verò ij, qui Romæ remanserant, otiosi fuerunt: nam cum frumenti caritas in vrbē tanta esset, ut multi aut fame interirent, aut vinibus consumpti, in plateis passim iacerent: patres, ut huic malo, quo ad eus fieri posset, mederentur, pauperum undique corrogare, panem conquirere, herbas in pulmentum condere, mendicorum hominum quantā maximā poterant turbam cogere, domum perducere, pedes abluere, inedia confectos cibo reficere, vlcerosos curare, rudes docere, nullum denique officium prætermittere, quod tum ad corporis, tum ad animi curationem pertineret. acciditque aliquando, ut tota domus ita cōpleretur, ut conquisitos, & medijs ex plateis abreptos egenos homines vix caperet, cū trecenti, quadringentive, in strato humi sceno iacerent. Quæ res, magna populum admiratione affecit, & ad simile studium, aliorum pietatem excitauit. Multi enim viri clarissimi, & in his nonnulli Cardinales, hoc exēplo permoti, stre-

nuè operam nauarūt, ne annonæ inopia pauperes opprimerentur. Itaque tria millia egenorum hominum varijs in locis alebant. Ad nostros præterea nonnulli, ijsque præclari tum adulescentes, tum viri, adiuncti sunt.

MAGISTER FRANCISCVS

Xavier, & Magister Simon in Indiam destinantur.

CAPVT XVI.

Lib. 2. ca. 3.

L Vtetiꝑ Parisiorum Doctoreꝑ quen dā Theologū, Iacobū Goucanum nomine, fuisse diximus, cum qui collegij diuæ Barbaræ moderator, iniusta indignatione cōmotus, virgarum supplicium in Ignatium primo constituit; veritate deinde, hominisq; innocentia placatus, paratum supplicium in honorem ac reuerentiam vertit. Is erat vir pius, & grauis, & cum Ignatio, beneuolentia ex errore illo parta, coniunctissimus. Qui magno Dei gloriæ desiderio affectus, & Ignatijs sociorumque æquè incensam voluntatem, & sensus in hominum salutem consentientes exploratos habens: scripsit ad Ignatium, magnum ostium in Orientis India apertum esse; latissimum ipsi socijsque patere campum, si qui

qui fortè regiones illas petere vellent.
Cupere se scire, quid sentiat; quo ani-
mo ipse, quo socij sint. Ad hæc Ignati-
us, se suosq; in Pontificis Maximi po-
testate esse: illius se imperium illius:
num intueri: quovis terrarū à Chri-
sti Vicario mittantur, non detrectare:
ros imperium. Hæc responsione ab Ig-
natio Goueanus accepta, Ioannem
III. Lusitanæ Regem suum, tota de-
re certorem facit. Rex nō tam impe-
rij prop. gandi, quā Christiani nomi-
nis amplificandi, & Indorum salutis
percupidus, Petro Mazcharenæ suo a-
pud summum Pontificem Oratori
mandat, de hac re vti cū Ignatio agat:
illius ad Goueanum, Goueani ad se
epistolas mittit: à summo Pontifice,
si non plures, sex minimū impetret: de-
niq; det operam, vt, quo rem confici-
at, neq; labori neq; sumptui parcat.
Functus est Orator officio suo diligen-
ter: Ignatium alloquitur: Regis lite-
ras ostendit. Porro ab Ignatio illud
accipit, se suosque haud sui iuris esse:
summi esse Pontificis imperare: suum,
sociorumque parere: duos quidē impe-
trare, non fore, vt sibi vidēbatur, labo-
riosum; plures autē perdifficile. Cum
sotem Regis legatus instaret, & vehe-

H. 55

mentis

mentius Ignatium vrgeret, vt ex decē socijs, sex vt minimum, ex Regis voluntate eam prouinciam acciperent, Ignatius, sereno placidoque vultu, ijs ferè verbis respondit: Si ex decem, ad vnā prouinciam sex auferas, quid, Iesu bone, reliquo terrarū orbi relinques? In summa, rogatus Pontifex, iubet vt ex Patribus duo, ad arbitrium Ignatij, proficiantur in Indiam: electique sunt ad hanc prouinciam magister Simon Rodericus, & magister Nicolaus Bobadilla. Simō quarrana tū febri laborabat, nauique in Lusitaniam vectus est. Ex Calabria Nicolaus in urbem accersitus est, qui egestate, assidueque laboribus confectus, ex cruciari præterea grauitè laborans, eo ipso tempore venit, quo Petrus Orator discessum in Lusitaniam parabat. Qui cū neque profectionis tempus differre, neque sine altero ex nostris comite, omnino abire vellet, & magister Bobadilla morbo impeditus, consequi Legatum non posset: felici sorte magister Franciscus Xauier in eius locum hac ratione suffectus est. Iacebat Ignatius ægrotus, & Francisco ad se vocato, Non te, inquit, Francisce, clam est,

dua

duob. ex nobis proficiscendū, summi
Pōtificis iussū, in Indiā esse: Bobadilla
aut huic muneri destinato, in præsenti
per morbū ire nō licere, neq; Oratori,
propter festinationem expectare. Tū
hoc, Frāscce, munus tua hęc prouin-
cia est. Tum ille per alacriter, Ecce e-
go præsō sum. Itaq; postridie cum O-
ratore discessit; cū ad salutandōs ami-
cos, cōplectēdos fratres, vilē tunicā re-
farcieudā, paucularū horarū temp⁹ ha-
buisset. Atq; eo animo, eoq; vultu dis-
cessit, vt iam tum Dei prouidētiā sapi-
entissimē suauissimēq; omnia dispo-
nentis, & Franciscum ad iam glorio-
sos labores vocantis, conijcere facile
posses. Atq; eo tēpore Ignatius, Socio-
tate nondū constituta, tamen si parentis
tenebat locū, vt qui filios illos in Chri-
sto genuerat: non tamen prapositus e-
rat vt Dei nomine iubere posset. Ex
quo virtus obedientiæ & charitatis ar-
dor in Francisco magis enatuit. Illud
addam, quod de Patre Magistro Iaco-
bo Laine aliquoties audiui. Multo an-
tea, dum iter per Italianā peregrina-
tes facerent Iacobus & Franciscus,
fiebāt non raro, vt Fran. sēs ex so-
mno expergestus, Iacobū excitaret,
& diceret, Quā sum, Deus bone, defa-
tiga-

tigatu ! Scis quid mihi, frater, in quiete acciderit? Somniabam, me Indum, Aethiopemve humeris sustulisse, & aliquādiu gestasse, sed utque adeo graue, ut suo me pondere perire opprimeret: itaq; fessus valde sum. Huic affine est, quod à magistro Hyeronymo Domeneco accepi, qui magnam cum Francisco Bononiæ consuetudinem habuisset. Is affirmabat, Franciscum, iam ab eo tempore, de rebus Indicis, de quæ illarum gentium ad fidem conuersione, libentissimè loqui solitum esse: quasi hanc sibi prouinciam, aliquando obuenturam, animus præfagiret, eiusque rei incensam præ se tulisse cupiditatem.

SOCIETAS A PAULO III.

Pontifice Maximo confirmatur.

CAPVT XVII.

Sed quoniā suos, & sociorū labores atq; cōsilia pro salute proximorū suscepta, ita demum & Deo grata & proximis utilia fore sperabat Ignatius, si ea summus Pontifex sua auctoritate atque iudicio comprobasset: Paulo III. Pont. Max. per Gasparum Contarenum Cardinalem, propositum suum & sociorum significauit: Se
suos

suosque, ipsius Pontificis, successorūque obediētię se penitus totosq; deuotuisse: labores omnes suos proximorum salutis, curasq; consecrassē. Optare se, ac summis votis expetere, vt quibus ipsi à Deo agrum Domini colendi desiderijs accēsi essent, ea vnā cum ipsorum vita ne extinguerentur, sed in aliorum exemplum adolescerent, si quos fortē Deus sui imitatores excitare dignaretur. Quorum quidam Religio, Clericorum Regularium esset; institutum verò, vt summo Pontifici ad nutum præsto forent, & omninò ad eam normam vitam suam dirigerent, quæ multò ante meditata, & a se esset constituta. Quod quidem Pontifex tertio Septembris Tybure libēter audiuit, atq; laudauit anno millesimo, quingentesimo trigesimo nono. Postea verò Ignatio, cuiusmodi instituti confirmationem scriptam postulante, negotium à Pontifice Maximo tribus Cardinalibus datum est. Qui, ne res conficeretur, magnopere pugnant: præcipuè verò Bartholomæus Guidiccionus, Card: vir pius quidem, atq; eruditus; sed qui tantam Religionum multitudinem, quanta nunc quidē in Dei Ecclesia cernitur, min⁹ probareti:

Conc. Lat. baret: Cōciliorū Lateranensis ac Lug-
ca. 13. quod danensis decretis fortasse permixtus,
est in c. fin quibus nimirū nouarū religionū mul-
de reli. do. tiplicatio prohibetur: aut certe pro-
et Lugd. pter quorundā lapsarū fluxamq; disci-
et habe- plinā, quam in pristinū statū reuocan-
tur in ca. 1. dam censebat potius, quam nouas Re-
de reli. do ligiones instituēdas: atq; de ea re librū
mi. in 6. dicitur scripsisse. Quapropter cū id sen-
 tiret, acriter nostris restitit, & Societa-
 tis confirmationi vnus omnium acer-
 rimè repugnauit, aliq; nonnulli co-
 natus cum illo suos coniunxerunt: ut
 quo res exagitata esset vehemētius, &
 magis lentè probata, eo testatior, atq;
 illustrior Dei volūtas existeret, per Vi-
 carium suum, hoc institutum confir-
 mantis. Namque victa omnis inuidia
 est, & intercessio omnis sublata, I-
 gnatiū continuis ad Deum lachrymis
 precibusque: qui etiam aliquot Mis-
 sarum millia per se & suos Deo of-
 ferre constituit, ad felicem tantæ rei
 exitum impetrandum. Ex quo cum re-
 liquorum Cardinalium, tum verò Gui-
 dicionij cor ita immutatum est, ut
 adiutor ex aduersario repentè existeret;
 & ille nouarum Religionum tam
 acer paulò ante insectator, Societatis
 sine percepto, summo opere eius insti-

tutum laudaret. Sic enim animo commotus est, ut aliquando etiam diceretur. Nouas religiones non probor: hanc tamen non probare non audeo. Sic enim interius afficior, eos motus animi diuinitus sentio, ut quo me humana ratio non ducit, eò voluntas inclinetur & affectu quodammodo inuitus complectar, quæ argumentis antea repudiabam. Ergo ille ipse Societatis institutum Pontifici commendauit. Pontifex cum formula quadam comprehensum perlegisset, vehementer probauit, & pontificio afflatu Spiritum Dei hic esse dixit, seque non tenuerit fructus sperare, neque exiguas, ex tam exiguo tenuique principio, utilitates in Dei Ecclesiam peruenturas. Confirmata est igitur Societas anno 1540. v. Kalend. Octobris: definite tamen & cautè: ijs enim tunc finibus Professorum nostrorum numerus circumscriptus est, ut sexaginta non excederet. Quod diuinitus etiam factum esse credimus, ut media primis, extrema medijs congruerent. Nam hæc Societas nondum nata, in auctore suo Ignatio, primum probata est in Hispania, deinde iam edita in lucem, in Italia Galliaque grauitèr oppugnata, ante hanc sum-

sum.

summi Pontificis confirmationem. Qui ut pedetentim progredieretur, & ipsa sua confirmatione Societatem etiam magis probaret, centum numerum adiecit. Ex quo hæc eius confirmatio, ad annum 1543: probatio quædam fuit quo quidem anno, ubi Domino cooperante, & sermonem nostrorum virtute sua confirmante, successus is fuit, qui sperabatur ab eodem Pontifice numeri illa definitio sublata est. Deinde verò ab anno 1543. ad annum 1550. vegetior facta est, robustior, & à Iulio 3. alijsque Pontificibus confirmata, & multis magnisque privilegijs aucta, & vehementius stabilita, ut suo loco dicam.

DE IN SOCIETATE INSTI-
tuenda consilium exquiritur.

CAPUT XVIII.

ET quoniam huc peruentum est, & de institutione Societatis atque confirmatione egimus, non erit (ut arbitror) abs re, si quod Dei fuerit, in hac ipsa Societatis confirmatione consilium pro modulo nostro inuestigemus. Ille enim Ignatium Ecclesie suae labanti, singulari quadam prouisi-

providentia, auxilio misit: ut & se, & filios suos murum pro domo Dei insultantium hostium furori objiceret. Atque ut hoc Dei Opt. Max. propositum magis eluceat, necessarium est, quo in statu Ecclesia sancta fuerit, quo tempore Ignatius vixit, diligenter consideremus. Ex hoc enim melius intelligemus, quanta fuerit huius auxilii necessitas: ex necessitate etiam Dei consilium magis apparebit. Qui quidem quasi Pater quidam familias vigilantissimus, *Mat. 20.* nunquam non operarios conducit in vineam suam; sed tunc maximè, cum illa magis inculta videtur, atque deserta. Et tanquam Rex Regum, & Dominus dominantium omnium potentissimus atque sapientissimus, regnum Ecclesie sue amplissimum munire non cessat: & sacras religiones in eo, veluti munitissima quædam propugnacula collocare, atque fortissimorum militum præsidis cingere: & armis, com meatu, rebusque ad defensionem necessarijs instruere: ne vitiorum, hæresum atque errorum monstra hostiliter irrumpant: bellumque virtuti atque veritati impunè indicant: & de sanctissima religione nostra triumphare videantur. Nihil temerè facit Deus, nihil

Math. 10.
Cap. 8.

hil fortitudo. Nā si folium arboris ab illius nutu non cadit; si oēs capillos capitis nostri habet numeratos; & sua ipsius providentia attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter; quanto magis in Religionum & sacrorum Ordinū institutionibus (quæ longè nobiliora nimirū atque excellentiora ipsius opera sunt) hanc suā admirabilē providentiā Deus prodere, atq; illustrius debet proferre: Et ut certi⁹ aliquid colligere, & minus dubijs coniecturis Dei consilium assequi possimus; ponam⁹ ante oculos finem, cuius gratia Societas est instituta; qui quidem is est, quem praesens Catholicae Ecclesiae tempus requirebat. Est igitur Societas Iesu, ut in confirmationis Apostolicae literis continetur, ad defensionem ac propagationem fidei potissimum instituta. Fides ab haereticis defeditur, apud Ethnicos propagatur. Videamus ergo, quid op⁹ nostris temporibus fuit, vel fidem Catholicam ab haereticorum oppugnatione defendere, vel eam inter Gentes amplificare: ex ijs enim duobus capitibus, diuinae providentiae consilium fortasse licebit cōijcere. Nam hoc ipso tempore, quo Ignatius lucem hanc hausit,

Haussit, innumerabiles, easq; atrocissi-
 mas calamitates Dei Ecclesia ab infi-
 delibus, atque ab hæreticis perpeffa
 est, vehementerq; debilitata, atq; di-
 minuta. Et tamen (quæ Dei in spon-
 sam suam benignitas est) ad reparan-
 das has tantas ruinas, & damna resar-
 cienda, quæ patitur in Europa, nouū
 Dominus mundum, atq; hætenus in-
 cognitū mirabiliter patefecit, in quo
 se latius funderet lumen fidei, & innu-
 meras atq; latissimas prouincias per-
 agraret. Mitto nunc quas strages edi-
 derit, quas Christianorum prouinci-
 as Ottomanicū Imperiū ab anno fer-
 mē 1300. quo coepit, vsque ad annum
 Domini 1491. quo Ignatius in lucem
 editus est, occupauerit, quas nationes
 subegerit, quæ regna subiugauerit; in
 quibus scilicet, vel extincta, vel certē
 maiorem in modum afflicta & labefa-
 ctata est Christi religio, & spurca te-
 traq; Mahomeris secta inducta Ex quo
 primū certē Ignatius lucis huius vsu-
 ram accepit, religionis nostræ lumen
 magna ex parte obscuratum est in in-
 feriori Pannonia, occiso eius Rege
 Ludouico: in Dalmatia item, & Illy-
 rico. Amisimus Rhodum, fidei propu-
 gnaculum, atq; hostium terrorē, Chiō.

In-

*Ioannis
 Richerius
 de rebus
 Turcicis.*

Insulam, Cypri regnum, Coronem, Methonem, Neapolim, Maluassiam, Neupactum, Giletam, Tripolim, Bugiam, aliaque plurima loca munitissima, à Christianis olim expugnata, ut in illis Christi fides effloresceret. Quid dicam de heresi, atque errorum potentis, quæ nostro infelici sæculo extiterunt? Quot provincias euerterunt? quot regna affligerunt? quot Catholicorum Respublicas deuastauerunt? quales calamitates non importarunt? quibus malis vniuersam Ecclesiam non affecerunt? vexarunt? perdididerunt? Anno humanæ salutis 1483 natus est in Saxonia, superioris Germaniæ provincia, humani generis perniciēs, ac certissima pestis Martinus Lutherus. Anno verò 1517. in condonationes peccatorum, ac remissiones à Romano Pontifice concessis, impiè debacchari coepit. Furijs autem illum agitantibus, anno 1521. palàm Catholicæ Ecclesiæ, per summum scelus bellum indixit. Quo ipso anno Deus in Pompeiopolitana arce Ignatium vulnerauit, ut sanaret, & ex vanitatis vili mancipio Ducem fortem efficeret: & Luthero tanquam acrem Ecclesiæ suæ propugnatorē opponeret. Hoc diuinæ bonitatis

*Eochleus,
Surius,
Fontanus,
& alij.*

pro

proprium est. Hæc est certissima ratio
 diuini consilij. Nunquam Ecclesiam su-
 am deserit Deus; sed ubi maximè op-
 pugnatur, fortissimos excitat defenso-
 res. Sic Simoni Mago Simonem Petrū
 Apostolorum Principem, Ario Acha-
 nasium, Nestorio Cyrillum, Iouinia-
 no, Vigilatio, Eluidio Hieronymum,
 Mani & Pelagio Augustinum, alij. Hæ-
 resiarichis, atque fidei hostibus, alios
 clarissimos defensores opponit. Ex
 quo prudenter est ab Ecclesiasticæ hi-
 storix scriptorib. animaduersum, quo
 die Pelagius in Anglia natus est, ut te-
 nebras errorum mundo offunderet:
 eodem ipso die, Ecclesiæ lumen Augu-
 stinum in Africa emicuisse, ut impij
 ac nefarij hominis caliginem depelle-
 ret, & vniuersam Ecclesiam luce sua
 collustraret. Quo tempore Abigēses,
 alijque peruersæ doctrinæ magistri,
 importunius Ecclesiæ pacem turba-
 bant, & succrescentes spinæ vitiorum
 semen à cælesti satore sparsum mali-
 gnè suffocabant, duo illa mundi lumi-
 na atque ornamenta, Dominicus &
 Franciscus quasi de cælo lapsi sunt, ut
 per se, & per filios suos hæreticorum
 frangerent impetum, errorum radices
 euellerent, vitia tollerent, mores com-
 pone-

IV. ssila.

*Ferdinan-
 dus à Ca-
 stillo lib 1.
 Cronic.*

ponerent, deniq; vniuersum terrarum orbem admirabili vita atque doctrina illuminarent, atq; ad Dei amorem accenderent. Quemadmodum à sanctissimis illis Patribus factum fuisse legimus, & ab optimis eorum filijs, quotidie fieri videmus. Religiones eæ quæ militares vocantur, ijs temporibus constitutæ sunt, quibus sancta Ecclesia armis infidelium mirum in modum diuexata, atque oppressa, virtute etiam Christianorum militum erat defendenda & vindicanda in libertatem. Quod item de reliquis est sacris Religionibus intelligendum, & de ea potissimum, qua de agimus Iesu Societate. Nam cum Martinus Lutherus Monachus, vnà cum suæ religionis habitu pudorem etiam ac Dei timorem exuisset, & sacrilegas atq; incestas nuptias cum virgine Deo sacrata impudentissimè celebrasset, signum in Ecclesiâ Catholicam sustulit, bellum Christi Vicario indixit, milites cōscripsit, denique omnes gentes diris clamoribus & horrendis blasphemijs ad arma cōcitauit. Sequuti Lutherum è vestigio sunt homines prophani, perditī, seipsos amantes, superbi, elati, & rerū no-
uarnarum cupidi. In ijs, magno numero
Poetæ

*Cochleus,
Surius, Fō
banus.*

Poetae leues, Oratores garruli, Gram-
matici fuerunt arrogantes, qui versib.
cantilenis, rythmis, comædijs, decla-
mationibus, & magistrum suum Lu-
therum miris laudibus extulerunt; &
in traditiones, ceremonias, dignitates
Ecclesiasticas atrocissimè inuecti sunt.
Magnus deinde g. ex sese Luthero ad-
iunxit Sacerdotum Monachorumq;
qui quòd infirmis oculis clarissimam
Religionum, in quibus vivebant,
lucem ferre non possent, vt licenti-
us libidini fœnalaxarent, & in tur-
pissimarum voluptatum eceno volu-
tarentur, ipsarum religionum claustra
reliquerunt. Et ne dubitari posset, quid
eos ad tantam insaniam impelleret,
quali cibus igne succensus afluat-
tunt; & tanquam equi admissarij ad
voluptatem incitati, ad Lutheri ora-
tionem adhiuerunt; vxores duxe-
runt; mulierculas deceptas, & virgi-
nes etiam Deo dicatas per summum
scelus constuprarunt: & quidem tam
impudenter, tam scelestè, vt in nuptijs
cuiusdam illorum, Missam etiam com-
posuerint (si sacratissimæ rei nomen,
in tam immanem quadrare potest in-
saniam) execrationibus & blasphemijs
refertissimam, in qua incestos &
fœ-

*In nuptijs
Carolsta-
dijs Fon-
tanus
lib. 8.*

foedifragos, atque impuros sacerdot
tes collaudant, sanctos vocant, à De
illuminatos prædicant, quod excusso
continentiæ iugo, vxorum adhære
rent amplexibus; & ceteros vt idem
faciant, adhortantur. Nempe hæreti
ci, cum vita factique sunt detestabi
les, tum verò ipsa peccandi licentia in
credibili, atque impudicitia longè et
iam detestabiliores. Isti itaque nefarii
atque perditissimi Apostatae, cœperunt
libertatem prædicare, vt homines pec
cati seruos efficerent: annuntiare vo
ce Christum crucifixum, te autem ve
ra Antichristum: denique persuadere
fidelibus, vt poenitentiam, crucem, ve
ram Christi imitationem abijcerent,
& per omne flagitij ac turpitudinis
genus agerentur præcipites. Erat hoc
ipso tempore ijs vitijs contaminatus,
ijs morbis confectus mundus, ac tam
incurabilibus faucibus vulneribus, vt
multi hanc doctrinam facile admit
terent, & venenum haurirēt suauiter,
& tanquam medicamentum salutare
alijs etiam propinarent. Fuerunt in ijs
è face Reipub. sutores, cerdones, tin
ctores, lanij, homines facinorosi, &
vulgo infames, & publicè damnati, &
ignominia notis iniusti, qui noui hu
iu

ius Euangelij, noui magistri atq; con-
cionatores extiterūt. Quos enim alios
huiusmodi doctrina haberet docto-
res? Imò verò eò progressa est quarun-
dam muliercularum garrularum atq;
impudentium audacia, vt absterfa illa,
quæ illis innata & propria est femina-
rum verecundia, & neglecto Aposto- *1.Tim.2.*
li Pauli præcepto, mulierem domi suæ
in silentio discere iubentis, & in Ec- *Fontanus*
clesia loqui prohibentis, in suggestum *lib.5.*
ascenderent, verbum Dei explicarent,
in concione de sacra Scriptura disse-
rerent, doctissimos Theologos ad cer-
tamen prouocarent, assertiones ani-
les, & theses, seu potius deliramenta
quædam publicè defendenda propo-
nerent: vt verum sit illud D. Hierony- *In epistola*
mi: Quod medicorum est promittunt *ad Pauli-*
medici, tractant fabulia fabri: sola *num.*
scripturarum ars est, quam sibi passim
omnes vendicant, scribimus indocti
doctique poemata passim. Hanc gar-
rula anus, hanc delirus senex, hanc so-
phista verbosius, hanc vniuersi præsu-
munt, lacerant, docent, antequam di-
scant. Alij adducti supercilio, grandia
verba trutinantes, inter mulierculas
de sacris literis philosophantur: alij
discunt, proh pudor, à feminis, quod
I viros

viros doceāt; & ne parum hoc sit, quādam facilitate verborum, imō audacia edisserunt alijs, quod ipsi non intelligunt. Hæc ille. Cœpit contagione serpere hoc venenum, & diffundere se quotidie latius Babylonicum hoc incendium, ac vires acquirere magnorum quorundam principum studijs: qui quidem, vel propter ambitionem atque improbam cupiditatem, & ex bonis Ecclesiasticis magnū quem sperabant quæstum, vel ad alendas atque sustentandas quas cū alijs gerebāt inimicitias: vel alijs turbidioribus animi motibus obcæcati, perditorum concionatorum insantias sua potētia, atque benevolentia auxerūt. ijsq; colore ac prætextu quodam religionis, ad suas ipsorum libidines facilius consequendas, per summum scelus abusi sunt. Et quoniam Deus mala nostra grauitè punire decreuerat: alijs malis maioribus & magis perniciosissimos inuolui permisit, & omnium penè maximo, quod hæresis. Itaq; & crucientia extiterunt hoc ipso tempore inter Christianos Principes bella, quæ heresum atq; errorum sunt faces, & alium dormientibus pastoribus & mutis canibus rapaces lupi tantam stragem quāran pro

proh dolor videmus) in Christi ouile
 ediderunt, consequutæque sunt innu-
 merabiles atque grauissimæ calamita-
 tes ex nouo hoc Euangelio, quæ vni-
 uersam Christianam rempub. acerbis-
 simè affligerunt, atq; deformarunt. ex
 quibus nonnullas referam: omnes e-
 nim percensere, esset infinitum. Prin-
 cipio, omnes penè errores, atq; pesti-
 lentes hæreses, quæ ab ipso nascentis
 Ecclesiæ exordio, hætenus extiterūt,
 iamdu sepultas ab inferis reuocarunt:
 vix enim ex omnium præteritorum
 sæculorum memoria, vlla fuit vel opi-
 nio tam absurda, vel blasphemia tam
 impia, vel doctrina tam perniciosa, vel
 dogma tam insanum, quod infelicissi-
 mo nostro tempore non reuixerit, &
 à Luthero eiusque discipulis ab orco
 excitatū non sit. In sanctissimam Tri-
 nitatem, in Christi Domini nostri di-
 uinitatē, in Spiritus sancti personam, *De ijs lege*
 in beatissimam Matrē, atq; immacu- *Nicolaū*
 latam virginem Mariā, in purissimas *Sanderum*
 angelorum mentes, in sanctos, in ani- *lib. 7. de*
 mas quæ purgatorij igne expiantur, *visibili*
 impuro ore perbacchati sunt; in ipso *monar-*
 denique inferno, quod mentirentur *chia, &*
 ac blasphemarent, inuenerūt. Nullum *Sarium*
 est in Dei Ecclesia sacramentū, quod *in historia*
anni 1561.
& Linda-

*nā in ex-
hortatio-
ne ad Hol-
landos
c. 12.*

non peruertant : nulla sacra ceremo-
nia, quam non irrideāt: nulla Aposto-
lica traditio, quam non conuellant:
nulla diuinæ scripturæ pars, quam vel
non excludāt, vel ineptis ac pernicio-
sis trāſlationibus, annotationibus, in-
terpretationibus, nō deprauent & cor-
rumpant. Quid dicam de sacrosanctis
Concilijs, Spiritu sancto autore atque
inspiratore celebratis? Quid de san-
ctissimorum Pontificum, decretis, pu-
blicè à Luthero igne cōsumptis? Quid
de doctissimorum atq; beatissimorum
Patrum monumentis, qui cælestis vitæ
exemplo, atq; admirabili doctrinæ
niuersam Dei Ecclesiam illuminarūt,
& ad Christi Seruatoris nostri imita-
tionem inflammaverunt? quæ tanquam
antidota & medicamenta salutaria, &
corū venenatis erroribus omnino cō-
traria, impostores isti mutilant, lace-
rant, deprauant. Mitto quæ dicunt &
faciunt, contra summam Romanæ
Pontificis, Christi in terris Vicarij
ac Petri successoris potestatem. Nam
veluti latrones ac teterrimi partici-
pæ, leges ac magistratus odio proſe-
quantur: sic omnes semper hæretici
Romanum Pontificem iudicem pro-
uent, ac perhorrescunt. In summa,

nil est tam sanctum, quod nō prophe-
 nent: nihil tam firmum, quod nō labe-
 factare conentur: nihil tam certum, tā
 fixum, tam omnium sæculorum, na-
 tionum, Patrum consensione in Eccle-
 sia Catholica receptum atq; stabilū,
 quod in dubiū non vocent, quod non
 infirmant, quod non conuellant. Et
 quoniam veritas vna semper est, falsi-
 tates multæ sunt, & sibi aduersantes
 atq; contrariæ: tot ex Luthero quasi
 ex Lernæa Hydria capita extiterunt,
 tot sectæ atque hæreses prodierunt, vt
 eas enumerare omnes, sit perdifficile.
 Nam vel ex vna Anabaptistarū secta, *Federicus*
 12. aliæ sectæ emerferunt, tam inter se *Staphylus*
 pugnantes, vt quibus in vrbibus illæ a- *& San-*
 liæq; similes pestes grassantur, vix do- *derus l. 7.*
 mum inuenias, vbi quod maritus cre- *de visibili*
 dit, credat vxor, & quod paterfamiliās *Mon. eas*
 amplectitur, filius ac famulus sequan- *enume-*
 tur, & quidem tanta inconstantia, vt *rant.*
 in ea solum sint constantissimi, Eu-
 ripo omniq; vento mutabiliores. Ge-
 runt præterea inter se grauissimas ini-
 micitias, & plus quàm Vatiniano odio
 se inuicem prosequuntur: in eo tātum
 conueniunt, vt Catholicis omnib. bel-
 lum inferāt; vt Christi Ecclesiā iunctis
 virib. pertinaciter oppugnēt, & tāquā
 1 3 Sam-

Iudic. 15.

Samsonis vulpes, segetes Catholicorum incendant. Neque verò satis ijs fuit, perniciosos errores excitauisse, & plura quam Cimmerias offudisse tenebras mortalibus, eorumque animas pestilenti doctrina perdidisse, sed in corpora etiam, grassati immaniter sunt, & infinitis penè Catholicis vitam hanc mortalem violenter eripuerunt, quod eternam auferre non potuissent, a Sanctissimi Episcopi, Monachi religiosissimi, Sacerdotes sancti, Virgines honestissimæ, atque etiam Deo dicatæ, pueri innocentes, senes ætate & canitie venerandi ab ijs mactati sunt: & quidem tam atrociter, tam truculenter ac dire, ut noua atque exquisita tormenta excogitarent, & omnium tyrannorum, de quibus fortissimi atque beatissimi Martyres olim triumpharunt, sæuitiam etiam atque immanitatem vinceret. Legat qui volet nostrorum temporum historias, quas innumera- bilibus reperiet refertas inauditæ crudelitatis exemplis. Quot virgines castissimæ, quibus ab hæreticis vis est illata, quod fidem Catholicam nollent eiurare, mammillis deinde intra arcarum vel torcularum feras compressis, miserrime lentaque morte perierunt! quot sacrarum familiarum viri & Sacerdotes hæretice

a Hæc om-
nia ex Sa-
rii histo-
ria, maxi-
mè anno
1562. &
1568. ex
Fontano,
ex Clau-
dio de Sæ-
uili, l. de
direptio-
nibus tem-
porum: ex
Sandro. l.
7. de visi-
bili Mo-
narchia:
ex Natali
Comite. l.
28. histo-
rie: ex
Antonio
Pessetino,
Epistola
ad Regem
Polonie.

reticorum truculentā barbariē exper-
ti sunt! alij viui in terrā defossi, alij de
turribus precipites deiecti, alij excoria-
ti, alij elixi, aut viui affi, alij cranio cla-
uis transfixi, alij in os iniecto puluere
tormentario, atque incenso combusti,
atq; in minutissima frustra discerpti?
Quoties ex Catholicorum adhuc spi-
rantiū ventrib. discissis, atq; inter ge-
mentium piorum viscera iniecto hor-
deo, equis ipsis insolens pabulum hor-
rescentibus, cibus est propositus? Qua-
ries mulierum pręgnantium & viuen-
tium vteri secti? eorumque ob oculos
palpitantes fœtus extracti, saxis illisi,
aut in ignem iniecti, aut veribus alli-
gati, lento igne tosti sunt? Quis credat
vsque adeo hæreticos furijs agitari, o-
mnisque sensus, atque humanitatis
expertes, vt Sacerdotibus, Dei que in-
uiolatis ministris, nares atque aures
præciderint, eis que suorum equorum
fræna ornarint? & quasi in publica
gestarint lætitia, magna pompa, feri-
tate, triumpho? Quis religiosissimis at-
que sanctissimis senibus pudenda mē-
bra amputasse, coxisse, in os ingessisse,
manducare eos incredibili impuritate
atque violentia corgisse? Hæc tamen
& alia ijs peiora, à Calvinistis in Gal-

lia nostra ætate perpetrata sunt. Quod si hæc perditorum hominum feritas atq; infania in homines tantum sæu-
ret, nostro tantū sanguine suam insa-
tiabilem rabiem exsaturaret: graniter
quidem, sed minus tamen esset dolen-
dū. Sed proh nefas, Deo, Diuis, sacris
omnibus bellum infert, cælū terrę mi-
scet, & gigantum more pugnat cū Deo.
Templa in Diuorum honorem Deo
dicata prophana fecerunt: calices, va-
sa, vestes sacras, baptismi aquam, sacrę
unctionis oleum, sanctorum virorū
ossa polluerunt, violarunt, dissiparunt.
Quis possit narratione complecti, aut
enumerando percensere templa incē-
sa, & solo equata? monasteria vixorum
& feminarum direpta atque euerſa.
sacrarum rerum omnium instrumen-
ta proculcata, atq; per summam igno-
miniam irrita? beatissimorum virorū
atque in cælo cum Deo iam regnantū
reliquias disiectas & cōculcatas? Quo-
furore ac rabie, SS. Episcoporum cor-
pora Irenæi, Hilarij, Martini, Aniani,
Th. Cantuariensis, Bonauenturæ, &
aliorum exusserunt; in cineres rede-
gerunt? in flumen præcipitarunt? Di-
uorum imagines demoliti sunt; cru-
ces etiam, & Christi in cruce penden-
tis

ris simulachrum flammis tradiderūt?
Sed quod omnem impietatem infinitis partibus superat, & vel dæmon ipse cogitare perhorresceret, illud est, quod angustissimam atque diuinam hostiam, in qua verissimum Domini nostri Iesu Christi corpus continetur (ô immensa bonitas, ô clementia, & patientia Dei infinita) sæpenumero indignissimè tractarunt? Quis est tam stupidus, qui hic non excitetur? tam à ratione atque humanitate alienus, qui hæc non sentiat? Quis qui vel scintillam habet fidei, cuius ad hæc mens, non stupeat? lingua hæreat? sensus non deficiat? Neque verò existimare debemus idcirco Deum hæc pati, & ad grauissimas iniurias suas dissimulare & conuiuere, quòd in scelestissimos atq; flagitiosissimos homines animaduertere non possit. Non est hic, non est defectus potentiae, sed bonitatis excessus: non habet Deus manus ad vindictam inualidas, sed ad ignoscendum faciles: probat fidem nostram, dat infinitae clementiae suae certa argumenta, expectat ut corrigat, præstolatur peccatores, ut sanet, ut vel poenitentia emendentur, vel pertinacia & obstinati animi peruicacia tardius quidem,

sed grauius puniantur. Solet enim Deus tarditatem, supplicij grauitate compensare. Hic enim quem tam impiè ac nefariè ab hæreticis nostri temporis accipi atq; tractari videmus, ille idem est Dominus, qui Ozā percussit & occidit, quòd incautè ac minus reuerenter Arcam testamenti tetigisset, quæ tamen figura tantū erat diuini huius Sacramenti. Ille est, qui quin quaginta Bethsamaritū millia interfecit, quòd eandem Arcam curiosius aspexissent. Ille est, qui omnibus sæculis atque ætatibus, & nostris etiam temporibus, clarissimis miraculis, in omnibus penè orbis terrarum prouincijs atq; regionibus verissimam corporis sui præsentiam, & diuinitatis tremendam maiestatem sæpenumero testatus est. Ille est, qui Iudæos, qui minus pios Christianos iustissimis grauissimisque pœnis non semel affecit, q̃ se indignè atq; irreuerèter in sacrosancto Eucharistiæ Sacramēto tractassent. Et q̃ in illos præstitit, præstare utiq; posset in hæreticos, qui Iudæos perfidia, & tepidos Christianos impietate vincunt. Sed tamē dissimulat Deus & patienter agit, propter eas quas diximus causas, & propter alias nobis occultas, immēsa

V. 11

2. Reg. 6.

1. Reg. 6.

verò illius sapiētiae notissimas. Et quā-
 quam ijs quę retulimus reliqua mino-
 ra sunt, quid dicam tamen de furtis, la-
 trocinijs, prædationibus, rapinis, in-
 cēdijs, cladibus, quibus per summā in-
 iuriam atque tyrannidē Sathanæ mi-
 nistri, infinitā hominum multitudinē
 dinexarūt? Quid loquar de cōiurationi-
 bus, rebellionibus, tumultibus, dis-
 sensionibus, perturbationib. ciuium
 discordijs, quę simul atq; hæresum pe-
 stis exorta est, pacatissimas Prouinci-
 as, & florentissima Regna peruagatæ
 sunt? In Germania, Luthero authore *Sarini in*
 atq; impulsore, rustici cōtra dominos *historia*
 suos arma ceperūt, tantaq; est conten- *an. 1525.*
 tione pugnatū, vt rusticorū centū mil-
 lia occisione sint occisa; tātæ stragēs
 factæ, vt in sola prouincia Franconia
 supra 200. castella, & religiosorū ho-
 minū monasteria funditus sint euer-
 sa. Helueticorum Cantones (quos vo-
 cant) Catholici, pro auita religione,
 parua manu cū Cantonibus hæreticis, *Sarini*
 collatis signis dimicant, eosq; & nu- *an. 1531.*
 mero & militum virtute fretos, tribus
 prælijs fuderunt, ac profligarunt, &
 Zuinglium eorū magistrum atq; erro-
 ris Ducem concremarunt. Magna
 pars statuum Imperij a Carolo v. Im-
 pera-

peratore defecit, delectū habuit, milites conscripsit, exercitum innumera-
bilem conflavit, ut illum opprimeret,
& de vniuersa Germania deturbaret:
sed vera religio, cuius causa agebatur,
Deo Duce atque autore, gloriosam de
potentissimis hostibus victoriam re-
portauit. Quid residui est in omni cala-
mitate, quod florens quondam Fran-
ciæ regnum perpeſsum non sit? quā
diuturna & cruenta bella sæpè gestauit
quantum sanguinis est effusum? quo-
ties inter Catholicos & hæreticos, &
quanta contentione est decertatum,
victoria semper ad veram religio-
nem inclināte? Quoties homines per-
ditissimi ac nefarii in Reges Franciæ
Franciscum I. I. Carolum I. X. Hen-
ricum III. conspirarunt? ut patriæ pa-
rentes trucidarent, nobilissimum atq;
potentissimum regnum vastarēt, Ca-
tholicam Religionē delerent? Quod
nisi Deus piorum atq; integerrimorū
hominum (qui in Gallia adhuc sunt
innumerabiles) vota, preces, lachry-
mas respiciens, impiorum hostiū con-
silia retexisset, conatus repressisset, im-
petus retardasset; actum esset de regno
illo Christianissimo: in quo tāta fuit
& tam aperta atque nefaria Hugono-
torum

torum rebellatio, vt sint qui ad sempiternam eorum ignominiam literis prodiderint, eos Ludouicum Borbonium Condæum Regem coronasse, mone-
Natalis Comes lib. 18. historie.
 tamq; auream illum impresisse, in qua hæc erat in scripto: Ludouicus 13. Dei gratia Francorum Rex, primus Christianus. Quæ inscriptio arrogantissima est, & in omnes Christianissimos Fræ-
Natalis Comes lib. 19.
 ciæ Reges iniuriosa Neque ijs contenti, vt nihil ad summam improbitatem deesset, oratores etiam suos Bizantiû miserunt ad Turcarum Imperatorem, vt teterrimum illum Christiani nominis hostem ad mouenda arma in Galliam, Hispaniam, Germaniam sollicitarent, & auxilia sua pollicerentur, & spem rei bene gerendæ ostenderent, in testinis discordijs, atque tumultib; illis in regnis, ipsorum opera excitatis: vt hac ratione potentissimorum regnorum statum perturbarent, & Catholicam religionem, si possent, extinguerent Sed ea est cordatorum hominum de istiusmodi monstris existimatio, vt vel ipse Turca eorum legationem audire contempserit, quod diceret Hugonottos tam esse abiectos atque despiciatos, vt indignum sit, supremum orbis terræ Imperatorem, cum eis vlla

Vel amicitia iungi, vel foedere, qui in Deum impij, in Regem suum rebelles; perfidiosi in reliquos sint, deniq; communis pacis, atque tranquillitatis perturbatores. In Catholicam etiam atq; probatissimam feminam Mariam Angliæ Reginam conspirarunt: & in Ducem præterea Allobrogum Philbertum, quod ex Valle Engrovia hæreticos extirpasset, ne illorum malum perditiones suas latius serperet: & in alios permultos Principes moliti sunt insidias, ut illos de medio tollerent. In quorum numero est Scotie Rex, quem occidere hæretici conati sunt: Reginam verò eius matrem ceperunt, & coniecerunt in custodiam, quod Catholica esset, eamque Angliæ Reginæ Elisabethæ ipsius odio flagranti, in potestatem tradiderunt. Quæ Elisabetha cum foemina sit, Anglicanæ Ecclesiæ vniuersæ supremum ac spirituale caput, se dici & haberi vult: & ferendis discordijs, auxilijs ferendis, sumptibus subministrandis, callidè & astutè bellum aduersos alios Reges alit, auget, inflammat: in Catholicos verò sui regni tam implacabili immanitate, atq; feritate sæuit, ut omnis barbaria ab ea superata videatur. Quis ignorat, quo

in lu.

Natalis

Gomes

lib. 7.

Idē li. 14.

Idē lib. 19.

Surin.

in luctu iaceat, quanto in mœrore sit, quibus & quàm diuturnis calamitatibus sit oppressa, florens quondã & felicissima Germaniæ inferioris Prouincia: quæ tam graues & acerbæ sunt, vt ad regna etiam alia longè posita peruadant, quæ exangula, exinanita, exhausta sunt, **populorum** victu, vectigalium neruis, **ararij** sanguine, rebus omnibus in bellum pro tuenda religione consumptis? Quantum est humani sanguinis, ex quo primum Lutherus classicum cecinit, religionis ergo per omnes Christianorum Prouincias effusum? Quot depopulationes agrorum, direptiones urbium, oppidorum euersiones, templorum incendia, cœnobiorum spoliaciones, populorum strages, clades Prouinciarum, Regnorum excidia sunt consecrata? In ipso vndecim annorũ spacio, apud grauem scriptorẽ legi, in Gallia & Flandria, quingenta, & eo amplius hominum millia in bello cæsa. Apud alterum verò vno tantũ modo anno, qui fuit salutis nostræ 1567. in sola Gallia **Natalis** supra 600. monasteria incensa atq; euer **Comes** sa, & quinque Sacerdotum, ministro- **lib. 18.** rumque Dei millia, à sanguinarijs istis noui Euangelij concionatoribus, per sum-

*Antenissa
Posseninus
in epistola
ad Polonia regem.*

summam crudelitatem fuisse mactata,
Silentio prætereo permultas alias Pro-
uincias graui hæreticorum motu cō-
quassatas atque afflictas. Non dicam
quas regiones infecerint, quibus in re-
gnis Catholicam religionem vel dele-
uerint, vel labefactauerint hæ furiæ at-
que pestes. Neque commemorabo su-
periores, atque inferiorem Pānoniā
Bohemiā, Poloniā, Lituaniā, Da-
ciam, Sueciam, Noruegiā, Hiberni-
am, aliasque innumerabiles ad Septē-
tionem Prouincias miserabiliter pro-
fligatas, atque conuulsas, ne modum
excedat oratio. Vnum tantum rei ge-
stæ exemplum referam, quo melius,
quædicta hætenus sunt, intelligantur.
Monasterium ciuitas est Prouinciæ
VWestphaliæ Metropolis nobilissima:
ex ea hæretici Anabaptistæ, Sacerdo-
tes omnes, Monachos, Equites hone-
stissimos, atque prudentissimos quos-
que ciues Catholicos sibi aduersantes
violenter eiecerunt, domos diripue-
runt, bona compilarūt. Tum suorem
quendam, hominem scilicet dispica-
tissimum atque contemptum Regem
creant, diadema cum ea pompa, atque
solēnitare omni, quæ in verorum Re-
gum coronatione adhiberi solet, capi

ti illius imponunt. Hic Rex iustitiæ super terrā appellatur: vxores plurimas ducit: ex ijs vnā præcipuam, quasi Reginam cæteris honoratiorem eligit, cum qua concionari, & officio Sacerdotis fungi aggreditur: duo de triginta insanos, atque fanaticos concionatores, & tanquā Apostolos (sic enim nominabat) varias in regiones ad disseminandum impurum suum Euangelium mittit. Quid multa? finis huius fabulæ tragicus fuit ac luctuosus. Rex enim vxorem suam in medio foro securi percuti iussit, quod muliebriter defleret ac lamentaretur miseras atque calamitates, quas ciuitas illa à Catholicorum exercitu eam obsidētium patiebatur. Ipse autem Rex, capta ciuitate, atrocissimis tormētis prius dilaniatus, extremo tandem supplicio, impietatis atque dementiæ suę poenas iustissimas dedit. Satis ne multa mala sunt hæc? nonne fructus noui Euangelij vberes sunt atque copiosi? non tamen hic finis est. Nam præter alia infinita damna, quæ exitiosa ista prodigia in orbem terrarum inuexerunt, illud certè haud minimum est, quod ipsam naturam corruperunt, & laudabiles atque probatissimos quarundam nationum

mo.

*Surius
historia
an. 1532.*

mores ita peruerterunt, atque in peius
 cōmutarunt, ut multi, qui antea hone-
 sti erāt, temperati, ac penē frigidi, ex
 istorum doctrina flagitiosissimi atque
 profligatissimi sint, & quibusdam libi-
 dinis facibus inflammari. Qui fidelita-
 te, ac modestia olim praeſtabant, infi-
 deles nunc sunt, & in fraudem semper
 intenti. Qui virtute atq; animi fortitu-
 dine, cum hoste manum conferere, pe-
 dem conferre, & fortissimē pugnando
 vel occumbere, vel vincere soliti erāt
 iam hosti terga vertere, fugere & ab-
 iectis armis trepidare didicerunt. Vbi
 doctrinae studiū ac sapientiae floruit,
 nūc summa literarum ignorantia. Neq;
 mirum sanē; semper enim veram reli-
 gionem, quali comites quaedam, po-
 tentia & sapientia sequuntur: subla-
 ta autem illa, quae domina & gubernat-
 trix est; haec quasi ancillae dominam su-
 am abeuntem prosequuntur. Ut igitur
 me ipse colligam, & orationem meam
 cōtraham: hi sunt ex infinito penē nu-
 mero aliquot fructus, qui ex haeretico-
 rum doctrina, quasi ex radice
 pullularunt: mala enim arbor fructus
 bonos non facit, & ex turbido atque
 pestilenti fonte, salubris atque dulcis
 aqua non fluit, Haereticorū enim spir-

Matt 7.
 Iacob. 3.

tus, licentiæ, blasphemiæ, maledicentiæ, tyrannidis, crudelitatis, superbiæ spiritus est. Est enim Sathanæ spiritus, à quo instigantur, impelluntur, exagitantur. Spiritus verò Lutheri cæteris terrior fuit, atq; detestabilior, omniumque præteritorum hæreticorum improbitatem atq; impietatem longè superat. quod ut manifestum fiat, & sole lucidius constet, ipsemet Lutherus non dubitavit scribere, sibi diabolum de facie notum esse: de nocte sæpè apparuisse, cum eo modios salis comedisse, atque etiam disputasse, & Sophisticas, atque in speciem probabiles rationes, atque argumenta de eo audiuisse, cum cōtra alia vera & solida & antiqua sanctissimæ nostræ fidei dogmata: tum verò maximè contra veritatem sacrosanctæ Eucharistiæ, eiusque cultum atque venerationem. Ut perspicuè nimirum & certò intelligamus, discipulorum Lutheri in augustissimū atque omnium excellentissimū Sacramentum, quas supra attigimus iniurias, & cōtumelias, quasi rivulos ex Lutheri fonte fluxisse. Quanquam si quod res est proferre volum⁹, pestilētē hunc Lutheri spiritum, Calvinistarū, atque Hugonottorum spiritus, im-

*Libro de
Missa an-
gulari.*

*Surius
an. 1534.*

pie.

pietate, violentia, truculentia, & omni
immanitate superat: & non solum in
Catholicos, veramque religionem, sed
in vniuersas ipsas Prouincias, & Respu-
blicas, Regna, in omne denique homi-
num genus, perniciosissimus & cala-
mitosissimus est, dicique verè potest
orbis terrarum incendium. Atque hæc
tanta, quæ aliæ nationes hæreseón la-
be infectæ experiuntur mala, & pacis,
atque integræ religionis bona quibus
Hispania per Dei gratiam fruitur, ve-
hementer nos excitare atque commo-
uere debent, vt & magni faciamus hoc
tantum Dei beneficium, & gratias pro
eo maximas illi atque immortales a-
gamus. Vtrumque facient libentius,
atque expeditius, quicunque ex Hispa-
nia in alias Prouincias egressi, eas Re-
giones obierunt ac perlustrarunt, quas
effrenatus hæreticorum furor depo-
pulatur & affligit. Poterunt ij minori-
lanè negocio hæresum infinita mala
pro rei atrocitate expendere: eaque cū
pace nostra, & publici status tranqui-
litate conferre. Debemus etiam con-
niti quantum possumus, & dare ope-
ram, vt vitia nostra corrigamus: ne sin-
gulare donū fidei nostris peccatis per-
damus, quod aliæ nationes suis pecca-
ti

ris perdiderunt: & dies noctesque Deum nostris placare atque fatigare precibus, ut Philippum Regem Catholicum incolumem felicissimumque quam diutissime tueatur: qui pro sua auita atque eximia pietate, summa prudentia, incredibili vigilatia, maxima inter omnes qui unquam fuerunt Reges potentia, se murum pro domo Dei opponit, & Catholicam fidem defendit. Quod quidem præstat, non solum armis inuictis, & consilijs salutaribus, sed etiam ijs sacrorum Patrum excubijs, qui fidei Catholice Senatui præsunt, & in perenni quadam vigilia sedentes, hæreticorum furorem ab nostris ceruicibus, & certissimam pestem ab Hispaniæ finibus auertunt. Quod quidem sanctissimæ fidei tribunal, ad conseruationem atque defensionem ipsius fidei, Deus Opt. Max. admirabili prouidentia, in Castellæ ac Legionis Regnis instituit, anno ab ortu Domini 1481 in Aragonia verò, Valentia, Catalonia, anno 1483, quo ipso anno Martinus Lutherus in lucem editus est. Ut vel ex hac ipsa tam opportuni temporis coniunctione, Dei consilium fiat manifestum, fidei tribunal, hostibus fidei antidotum veneno prouidentissime opponentis.

Nam

Nam tametsi cum primū hoc fidei sanctissimæ consilium est institutum, existimabant homines futurorum insciji atque improuidi, propterea solum institui, ut per illud Hispania Iudæorum atque Saracenorum spurcis superstitionibus repurgaretur. Deus tamen qui immutabili præscientia sua, præterita, præsentia, futura, ab æternitate æqualiter complectitur, profligatissimos atque pestilentissimos nostris temporibus hæreticos exorturos prospiciens, sanctissimæ fidei Senatum in Hispania constituit, ad arceudas ab ea etiam hæreticorum futuras calamitates. Sed hæc obiter dicta sint; nos ad propositum reuertamur. & causas diuini consilij in Societatis institutione atque confirmatione inquiramus. Quo igitur tempore Martinus Lutherus quasi furia quædam exitialis, cum sceleratorum atque perditorum manu ex Orco emerfit, ut Catholicæ Ecclesiæ statum labefactaret atque cōuelleret, & tertiā stellarum partem, ceu draco quidā cadēs de cælo, in ruinam secum traheret: eodē ipso tempore Deus, qui Ecclesiæ sue curam vel maximam habet, alterum virum excitauit Luthero dissimilem, peni-

penitusque contrarium, Ecclesiæ defen-
sorem, acerrimum hæreticorum
hostem, Christi imperij amplificato-
rem. Quod vero Luthero eiusque filiis
decretum erat, cum reliqua omnia di-
uina & humana iura peruertere, tum
maximè in sacras religiones impe-
tum facere, & Apostolicos viros san-
ctissimè in eis viuētes euertere, si pos-
set, atque extinguere: vt illis quasi pa-
storibus atque canibus è medio subla-
tis, ipse tanquam lupus sanguinolentus
ac ferus, oues Christi raperet impunitus
atque dispergeret. Incredibili Dei pro-
uidentia factum est, vt noua hæc Socie-
tas ad defensionem ipsius fidei potissi-
mè institueretur. Huius ordinis insti-
tutum est, alios reliquarum religionum
fortissimos duces ac milites, strenuè
pro fide & Christi gloria dimicantes
iuuare, & laborantibus opem atque
auxilium ferre. Vbi verò aliorum præsi-
dia desunt, milites suos armatos mit-
tere: qui hostem longius progredi nō
sinant, furiosum eius impetum fran-
gant, & prædam ex eruentis faucibus
exipiāt. Hoc præstat Societas ijs in Re-
gionibus atque Prouincijs potissimū,
quæ hæreticorum armis & astu pe-
riculosius infestantur: in quibus vi-
deli-

delicet, quòd religiosi alij, qui eas vi-
 & doctrina illustrabant, vel omni-
 defecerint, vel pauci admodum (&
 quidem prostrati, debilitati & confe-
 cti) reliqui sint, necessariò Societas
 hanc prouinciam cepit, vt tantas Ec-
 clesiæ ruinas pro sua tenuitate resarci-
 ret, & hæreticos hostiliter irrumpētes
 comprimeret: ne exultare in mēdacio,
 & imprudentibus atque simplicib. tri-
 umphum agere de veritate atque reli-
 gione videantur. Porro qua ratione
 hoc Societas præstet, & quo fructu in
 nonnullis huius historiæ libris, sum-
 matim legere deinceps licebit.

DE FIDEI CHRISTIANAE
apud Indos propagatione.

CAPVT XIX.

ET hæc quidem ad coërcendos at-
 que frænandos hæreticos perti-
 nent, & ad sanctissimæ nostræ fi-
 dei conseruationem. Iam quæ ad eius-
 dem fidei propagationem atque am-
 plificationem attinent (quæ sanè non
 est minus vel necessaria, vel admirabi-
 lis) hoc capite si placet persequamur.
 In quam quidem propagationem si
 cul

oculos intēdas, magna te admiratio capiet, infinitam sapientiam Dei, atque prouidentiam hac in re perspicientem: magna rursus grati animi pietas, inexhaustos illius misericordiae thesauros considerantem. Nam mihi quidē certē pro miraculo est, noui orbis patefactio ab nostris hominibus inuenti; idemq; dubio procul iudicabit, qui attentē apud se expēderit. Primum, quot saecula fluxerūt, ex quo primū contrahendarum rerū vsus esse coepit inter gentes commerciūq; ex nauigandi facilitate, & cōmeandi in alias Prouincias oportunitate. Deinde quā curiosē clarissimi olim Reges, atque potentissimi, Prouincias atque Regionē occultas indagauerint, easque suo imperio subiiciendas curauerint: tum quā incenso studio, atque exquisita diligentia viri literatissimi, & Cosmographi praeclatissimi, in eam curam incubuerint, ut orbis terrarum omnes partes percererent, diuiderent, distinguerent, nobisq; depictas atq; expressas ante oculos ponerent. Postremō mortalium insatiabilē auri & argenti cupiditatem, atq; opum immensā sitim, qua inflammatus, Impiger extremos currit mercator ad Indos. Per mare

K pau-

pauperiem fugiēs, per saxa, per ignes.
 Hæc inquam, si quis recte apud se at-
 que diligenter consideret, admirabi-
 tur profectò arcanum Dei consilium,
 qui rem tantam tamdiu occultauit, &
 nostro sæculo Prouincias innumera-
 biles, Regna potentissima, Resp. nobi-
 lissimas, maria immensa, regiones
 inauditas, oras terrarum latissimas,
 orbem denique quodammodo alterū
 nobis patefecit, plenissimum, refertis-
 simum auri, argenti, gemmarum, arom-
 matum, odoramentorum, rerum om-
 nium incredibili copia cumularissi-
 mum. Tanta enim est rerum ad nos
 ex nouis regionibus aduectarum vis,
 varietas, pulchritudo, salubritas, preti-
 um, ut omnium fidem excedat. Atque
 magis admirabitur, si quis vestigia
 noui orbis, & quasi indicia quedam
 apud veteres scriptores legat. Nam &
 in Platone sub Atlantis nomine, ali-
 qua (licet obscura) illius sit mentio: &
 apertè apud Tragicum Senecam, illi
 In Medea. versibus: Venient annis sæcula feris
 quibus Oceanus vincula rerum laxet
 & ingens pateat tellus, Typhisque
 novos detegat orbes, nec sit terra
 vltima Thyle. Quib⁹ quasi spiritu po-
 etico afflat⁹, futura pronūtiasse, quibus

In Timæo,

in Critias.

In Medea.

Nam visus est. Et Carthaginenses inco-
 gnitarum regionum notitiam aliquā
 habuerūt, & insulā quandam remotā,
 desertam, fertilem inuenerunt: & Pho-
 censes Gadiū incolæ, ex freto Hercu-
 leo egressi, vento Euro secūdisimè na-
 uigantes, ad nouas terras appulsi sunt,
 quemadmodum ab *a* Aristotele me- *a L. b. de*
 moriæ prodium est. Et Strabo ex *mundi mē*
 Heraclide Pontico narrat. Eudoxi- *raculis.*
 um quendam ex Gadibus in Indiam *Strabo l. 2.*
 nauigātem, in Aethiopiam peruenit. *Marin.*
 Neque delunt qui scribant in India *Siculus in*
 quæ ad Occidentem est, Augusti Cæsa- *Chronico*
 ris effigiem in auri venis repertam, *Hispania.*
 & Romam, ad comprobandam rei ve-
 ritatem, summo Pontifici missam fuisse.
 Sed hæc atq; alia eiusdem generis
 argumenta, leuia atq; incerta sunt. Il-
 lud certissimum, Deum (cuius iudicia
 sunt occulta, cuius consilia nulla ratio
 ne possunt inuestigari) hoc tantū mira-
 culum nostris temporibus seruasse.
 Tum quod Christiani Imperij fines,
 Turcarū potentia, atque tyrannis im-
 pendio, quotidie magis contraheretur:
 tum quod hæreticorum furor Catho-
 licam religionem magis ac magis
 indies deuastabat: tum quod hoc maxi-
 mum beneficium Hispaniæ proprium

voluit esse: ut ex ea videlicet primi illi
explorandi nouas Prouincias autores
prodirent: & inuictis potentissimo-
rum atque felicissimorum Castellæ ac
Portugalliæ Regum armis, nouus hic
orbis nobis innotesceret, & Christi iu-
gum domitus subiret. Qui nauigatio-
nē in Indiā, quæ orientem Solem spe-
ctat, primus tetrauit, Henricus Ioannis
primi Portugalliæ Regis filius fuisse
dicitur. Qui vir cum eruditus esset, &
motus cæli, & Planetarum cursus, &
Geographiæ scientia præstans, totum
se rerum naturalium studio dedit: &
multam in exquirendis atque inuesti-
gandis naturæ arcanis operam posuit.
Qua ex indagatione, paulatim sensim-
que in eam opinionem adductus est,
ut ex Lusitania in Indiā nauigari pos-
se crederet. Ad faciendum eius rei pe-
riculum, naues ornatissimas suis sum-
ptib. misit, & homines peritos, qui A-
fricę oras explorarunt, maris Atlantici
insulas nonnullas incognitas repe-
runt, fidem Christi annunciarunt indi-
genis. Denique Henrici opera & indu-
stria, Matera insula, & alique notæ
nostris hominib. esse cœperunt: mul-
tiq; populi ad oras eius maris in Occi-
dentali Aethiopia degētes, Christiani
rel.

religione exculti sunt. Hoc autem præclarum inceptum, & tanti Principis excellentia dignissimū (in quo ad mortē vsq; perseverauit, & vitā Henricus omnem consumpsit.) Ioannes postea r. Emanuel, & Ioannes r. Lusitanie Reges felicissimè prosequuti sunt: & classes suas fortissimis plenas militib; rebusque omnibus ad nauigandum instructas, in Brasiliam Angolam, Cōgum, Monomotapam, Guineam, Aethiopiam, Sinum Persicum, Dio, Calicut, Goam, Malacam, Sinas, Iaponem, aliasque remotissimas prouincias, ingenti ausu ac felicitate miserunt. Quæ quidem Oceani immensitatem nouis atque inusitatis nauigationibus transmiserunt: ad gentes immanes, & barbaras penetrarunt, easque vel consuetudine ac beneuolentia ad amicitiam allexerunt, vel virtute & armis subegerunt, maxima Dei benignitate. Nam Lusitanos Deus ita roborauit, atq; cælesti gratia protexit & cōmuniuit, vt ipsi sæpenumero, parua manu, innumerales barbarorum copias funderent: & prædicationi Euangelij obstructam atque interclusam ferro ac virtute viam aperirent: & populos incultos & cæcos ad Euangelij splendorem addu-

adducerent. Itaque magno, inusitato,
 atq; inaudito miraculo, domi nostræ,
 Iaponios generis nobilitate imprimis
 illustres iuvenes vidimus, qui sacri ba-
 ptismatis loti fonte, & Christianis sa-
 cris initiati, patrias sedes, amicorum
 familiaritates, parentum consuetudi-
 nem, & ciuium suorum, quibuscū san-
 guine ac necessitudine sunt cōiuncti,
 beneuolentiam Christi amori postha-
 bentes, ex Iapone in Hispaniam vsq;
 anno salutis nostræ 1584. nauigarunt,
 immensis perfuncti laboribus atq; pe-
 riculis. Hi enim sequuti Societatis Iesu
 Patres, à quibus ad fidem & omnē pro-
 bitatem ab infantia sunt educati, Ro-
 mam ipsam quasi ad nostræ religio-
 nis arcem profecti sunt: vt summum
 in ea Pontificem, Christi Vicarium,
 Petri successorem, coram agnoscerēt,
 colerent, venerarentur: eiq; suo, & Bū-
 gi, & Arimæ, & Fiungi Regum con-
 sanguineorum suorum nomine, quasi
 Primitiæ Iaponēsiū Christianorum
 (qui sanè sunt innumerabiles ab Igna-
 tij discipulis ad fidem conuersi) debite
 obedientiæ munus offerret. Quos Gre-
 gorius XIII. Pontifex Max. prudentis-
 simus, admirabili beneuolentia com-
 ple

plexus, omniq̃ue humanitatis atq; pietatis officio, ingenti totius vrbis congratulatione, prosequut^r est. Existimauit enim sanctissimus Pastor, ad magnā Dei gloriam, atq; adeò ad suā pertinere (neq; id iniuria) se Pōt. fice, Christianū Imperiū, non alijs quā orbis terrarum finib. circūscriptū: & ad nouas & incognitas nationes, & ex omnium hominū memoria haften^r inauditas, sic diffusum ac propagatum, vt per immensos marium atque terrarum tractus, oves illæ, quæ non erant in hoc ouili, pastorem suum quærerent, vocē eius audirent, & in illo omnium pastorum Principem adorarent, fieretq; vñum ouile & vnus pastor. Hæc ad orientis Solis pertinent Indiā. Ad occasum verò Ferdinandus atque Elisabetha Castellæ Reges clarissimi, Christophoro Columbo Liguræ Duce, classes suas ad conquirendas, suoq̃ue imperio subiiciendas nouas prouincias miserunt. Et Carolus v. Cæsar Augustus, eorum ex filia nepos, & Philippus Caroli filius, præclara maiorum cœpta vehementius auxerunt: & vsque adeò Hispanici imperij fines propagarunt, vt terra nuper reperta, & magna ex parte inuictis Castellæ armis perdo-

mita (si per orā maritimam, & sinuosos anfract^{us} circumlegatur) nouē mille leucas colligat, vt à nōnullis peritis scriptoribus literis traditum est. Et tamen circuitus orbis, atque ambitus septem millia tantum, & quingentas leucas continet, si Ptolomæo credim^{us}, si Alphragano etiam pauciores, si Fernelio paulò plures. Neoterici verò astrorum curiosi inuestigatores, & nauigandi peritissimi, 6360. leucas tantum modo numerant, cui libet celi gradui 53. passuum millibus in terra attributis, hoc est 18. fermè leucis, si quolibet leuca communis Castellana, tria passuum millia comprehendat. Acciditque nostro sæculo alterū miraculū, nouum item planè atque inauditum, quodque nihil minus habeat vel admirationis, vel stuporis, quàm quod paulò antea de legatione Iaponica dixim^{us}. Nauis enim è classe Castellæ Regum, Ioanne Sebastiano Cano Cantabro gubernatore, vniuersum orbis terrarum ambitum circūlegit, & incolūmis Hispalim (vnde soluerat reuersa) meritò sanè Victoria appellata est. Vt Dei Opt. Max. maximū in nos beneficium agnoscas, qui quidem, vt tanti boni autor effectorque fuit, sic in ipsū
laus

laus omnis, atque excellentissimi operis gloria, est omnino referenda. Ipse enim rem maturavit, oportunitatem inuenit, Catholicos Reges permouit, ut profligato iam, seu potius confecto diuturno, graui, periculoso bello Granatensi, & seruitutis signominiosæ & acerbissimæ (quam 800 ferme annos Hispaniæ nationes pertulerant) iugo depulso, & Christiani nominis dignitate in pristinum splendorem quasi postliminio restituta, alijs bellicis curis expediti, rem tantam animo conciperent, spe aggredierentur, summa felicitate cõficerent. Adde, quòd ad patefaciendum nouum hunc orbem, atq; armis subigendum, eos administratos adhibuit Deus, quorum siue paucitatem, siue animi virtutes, atq; fortunæ ornamenta consideres, intelliges profectò, non humanis viribus, sed summi atq; sapientissimi moderatoris voluntate, tot tantasque Prouincias ad Hispanum imperiũ aggregatas. Quod multo etiam magis eminet, atque exstat illustrius, ex ipso cursu, atque ex vberissimo atq; copiosissimo fructu, quem ad mortalium salutem Deus ipse immortalis collegit. Quis enim posset enumerando percellere nationes multitudine

Innumerabiles, locis infinitas, immen-
 sitate barbaras, impietate idololatrias,
 natura cæcas, vitijs omnibus corru-
 ptissimas, ab omni humanitatis sensu
 tam abhorrentes, vt innocentes ma-
 ctarent filios, & quasi præciosas victi-
 mas Dijs suis offerrent: denique quæ
 demonē ipsū pro Deo colebat, cū illo
 sæpè familiariter loqueretur, ad ei⁹ ar-
 bitriū viueret: ita esse ab errore ad ve-
 ritatē ab vmbra mortis ad vitæ lucē,
 miserrima seruitute, ad gloriosā ani-
 morū libertatē reuocatas, vt Christus
 Deum ac Dominū nostrum, Redem-
 ptorem agnoscerent, feritatem exue-
 rent, idola comminuerent, templa dia-
 bolo dicata vel cuerterent, vel in veri
 Dei cultum cōuerterent, & vitā dignā
 homine, dignam fide, dignam Chri-
 stiano pectore viuere inciperent: Quæ
 tamen omnia nostro sæculo Catho-
 licorum Regum opera diuinitus effe-
 cta sunt. Hoc igitur tempore tam op-
 portuno, tam necessario, admirabili
 planè diuino consilio, Deus nostrum
 elegit Ignatium, vt crucis trophæum
 in disiunctissimas terras atque Prouin-
 cias inferret, & gentes infinitas, agri-
 ces, ac barbaras, depulsis ignorantie

que infidelitatis tenebris, Euangelij
 clarissima luce, per filios suos, colla-
 straret. Vt Lutheri falsi prophetæ, ac
 veri impostoris discipuli, dentibus su-
 is frendant & tabescant, quod quando i-
 psi apud nos tam furiosè debacchantur,
 & diuina atq; humana iura omnia vio-
 lant, fana diripiunt, monasteria incen-
 dunt, crucès Christi demoliuntur, Sacra-
 menta euertunt, à beatissimo Romano
 Pontifice se segregant, ac deficiunt:
 eodem ipso tempore in alijs lōgè plu-
 rimis atque maximis regionibus, no-
 ua templà vero Deo aedificantur, cru-
 cis vexillū in omnium populorum sa-
 lutem extollitur, sacrosancta virent
 Sacramenta, Pontifex Romanus Chri-
 sti Vicarius agnoscitur, & adoratur,
 Denique hæc ipsa Catholica religio,
 quam ipsi tantopere extinctam cupi-
 unt, ab ortu Solis ad occasum, ab Aqui-
 lone ad mare prædicatur, viget, efflo-
 rescit. Et Deus ipse qui in Europa tam
 multas, tamq; acerbis ab hæreticis cō-
 tinenter perfert contumelias atq; op-
 probria: in nouo orbe, hoc ipso tem-
 pore multa, magna, testata, admirabi-
 lia opera perfecit. Constatque ad præ-
 sentiam Christi Domini nostri corpo-
 ris in tēplis collocati, demones obmu-
 tuisse;

misse, aufugisse. neque deinceps appa-
 ruisse, aut cū idololatriis (ut solēbāt) fu-
 isse locutos: plurimosq; mortales va-
 rijs atque insānabilibus morbis op-
 pressos, sanctissimæ crucis contactu, a-
 quæ sacræ aspersione, piacularib⁹ gra-
 nis admotis, ab omni egitudine libe-
 ratos. Alios quod irreuerētur minus-
 que honestē in Ecclesia, ubi Eucharis-
 tia erat, se gessissent, multis incommo-
 dis, ijsque grauissimis à Deo fuisse af-
 fectos, multa que alia literis consigna-
 ta sunt, quæ Deus effecit, tum ut hære-
 ticos nostri temporis (si vllam adhuc
 habent partem sensus) ad sanio-
 rem mentem reuocaret, tum ut gentes ex-
 cas ad veri luminis cognitionē addu-
 ceret. Ea quòd infinita penē sint, neq;
 huius narrationis propria, silentio præ-
 termitto: ex vtriusq; Indiæ historijs pe-
 rat licebit, si quis eiusmodi rerum vbe-
 riorē cognitionem desiderat. Quan-
 quam autem Deus Opt. Max alias for-
 tissimorum militum copias, ad præ-
 clarissimam hæc Indorum expeditionē
 antea misit, & in eā sanctissimi multi
 viri aliorum Ordinū, omnibus virib⁹
 totoque pectore incumbunt: tamen
 tam latè patet hic campus, tam spacio-
 sa, deserta, inculta. vinea hæc est
 sam

tam horrida aspectu, feris fremētibus plena, vitiorum monstris efferata, ut pluribus adhuc cultoribus indigeat. Adde quod militibus aut obsessis, aut acriter pœliantibus, noua auxilia magnos animos addūt, magnos sæpè adiumento sunt. Quæ quidem de India ad Occidentem, quæ Castellæ Regibus patet, potissimum dicta sint: in qua magna scilicet sacrorum hominū vis est, eas regiones excolerium. Nam in Orientali India minor est operationū copia, tum quod Lusitanorum nauigatio longior est ac periculosior: tum quod bellum cum multis, varijs, potētissimis Regibus continenter gerendū sit, anceps, dubium, ac innumeris plenum difficultatibus: tum quod ea de causa Lusitaniæ Reges à mari remota, atque terræ intima loca imperio suo nōdum subiecerint, nec tot sacrorum hominum conuentus constituerint, quot ad innumerabiles populos à tenebris infidelitatis, ad fidei lumen traducēdos sunt necessarij. Quamobrem in Brassilia, insulis Malucis, Iapone, alijsque latissimis atque remotissimis Oriētis regionibus, nulli fermè ex alijs regionibus homines sunt, qui propagandæ fidei Christianæ prouinciam,

& animatum procurationem suscep-
 rint, præterquam Ignatii filij. Quæ qui-
 dem Ignatium, admirabili providentiâ
 Deus (vt diximus) per opportuno tem-
 pore elegit, atque Ecclesiæ suæ acrem
 defensor em constituit. Neque poterit
 sanè quisquâ de diuino consilio dubi-
 tare, qui Societatis ab ipso Ignatio per
 vniuersum terrarum orbem dissemi-
 natæ fructus atque utilitates pruden-
 ter expendit: quiq; ardens quoddam
 atque incensum vitam pro Christo
 profundendi & sanguinem, nostrorū
 desiderium perspexerit: & vel assidu-
 as, vt in longinquas & barbâres na-
 tiones mittantur, preces; vel alacrem,
 cū sponte à Praepositis mittuntur, o-
 bedientiam, quo mortem pro fidei
 amplificatione oppetendi præclaram
 occasionem, nanciscantur. Non enim
 satis habent, vita & doctrina aut furē-
 tibus hæreticis sese obijcere, aut mor-
 tificationem D.N. Iesu Christi semper
 in corpore suo circumferre, vt infide-
 les salutem ac vitam consequantur.
 Sed cū intelligant nullum magni-
 ficentius atq; illustrius ab hominibus
 Euangelio tribui posse testimonium,
 quàm si pro illius veritate sanguinem
 ipsum profundant, omni ratione fa-
 ciens.

ciendum sibi putant, vt pro illo vitam
potissimum reddant, qui vitam suam
pro nobis omnibus in cruce obtulit
Patri. Septuaginta septē Patres ac fra-
tres nostri (quod ego quidem sciam)
ab hæreticis & Gentilibus pro Christi
fide interempti sunt ad annum vsque
1585 quo hæc scribimus Ex ijs 24. va-
rijs in locis, ac temporibus ab infide-
libus, vel Mahumetanis, vel Gentili-
bus, exquisitis tormentorum generi-
bus occisi sunt. Quorum Dux ac Prin-
ceps Pater Antonius Criminalis fuit,
qui à Badegis, ad Cauri promotorium
orās, & in genua procumbēs, oculis ac
manibus sublati in cælum, telis trāsfi-
xus est, anno salutis nostrę 1549. Quo
eodē anno & loco, Pater Alfonsus Mé-
dez capite cæsus, martyrij gloriam est
assequutus. In Brassilæa Prouincia, Pe-
trus Correa, & Ioannes Sosa nostrę
Societatis fratres, anno 1554. à Cari-
bæis hominibus feris ac barbaris, sa-
gittis orantes cōfixi ac perempti sunt.
Eodem ipso anno, alius ex nostris Pa-
tribus in Orientis Solis India, pri-
mum quidem semiustus, postea etiam
veneno sublati sunt. Apud Malucas
verò insulas, anno Domini 1558. à
Mahumetanis P. Alphonsus à Ca-
stro

stro tractus, raptatus per aspera loca,
 ac præcipitatus est. Quid dicam de Pa-
 tre Gonfalu Sylucira, viro cum gene-
 re, tum sanctitate nobilissimo? qui cū
 Monomotapæ Regem ad Christi fidē
 conuerteret, illius prauaricantis in-
 sulæ, & peruersorum hominum consi-
 lijs inducti, Domini nostri Iesu Chri-
 sti in cruce pendentis effigiem mani-
 bus tenens, fune in collum eius inie-
 cto tractus, & crudelissimo mortis ge-
 ner. (Quam ipsemet prædixerat) neca-
 tus est, anno 1561. P. Franciscus Lopes,
 & alij duo fratres nostri Cochino Go-
 am iter habentes, à Mauris, Christiani
 nominis inimicissimis, intercepti, te-
 lis transuerberati perierunt anno Do-
 mini 1567. In ea Occidua Indiarum parte,
 quæ Florida nuncupatur, tres Patres,
 Societates Iesu filij, Petrus Martines,
 Baptista Segura, Ludouicus Quiros, ac
 sex alij fratres ad prædicandū Christi fi-
 dem in eas oras profecti, à sanguina-
 rijs illis hominibus trucidati sunt. At-
 que omnium nouissimi anno 1583. in
 Salsetana regione, quæ à Goa ciuitate
 atque insula frero tantūm disuncta est,
 quinque alij eandem martyrij palmā
 sunt adepti. In quorum numero fuit P.
 Rodolphus Aqua viua Ducis Atrij,
 Claus.

Claudij Aquæ viæ Societatis nostræ
Præpositi Generalis fratris filius, &
Cardinalis Aquæ viæ germanus fra-
ter. Alij 53. hæreticorum odio & cru-
delitate felices euaserunt, & summam
erga se diuini amoris benevolentiam
experti sunt: nam vnus & quinquagin-
ta, quòd ad Catholicam, Apostolicā,
atque Romanam fidem gentibus nū-
ciandam nauigarent, capti ab hæreti-
cis, atque dirè interfecti sunt. Horum
omnium antesignatus P. Ignatius A-
zebedo fuit, vir non tam maiorum
sanguine, quam suo pro Christo fuso
clarissimus. Qui cum in Prouinciā
Brasiliā nauigaret, vt in ea Præpo-
siti Prouincialis, & præconis Euange-
lici munere fungeretur, à pyratibus Gal-
lis Calvinistis, Duce Iacobo Soria, ca-
ptus, odio sanctissimæ fidei Catholi-
cæ ipse atq; alij 38. Societatis filij, eius-
dem propositi socij & pietatis comi-
tes, non vno mortis genere, sed vno
tamen spiritu omnes absumpti sunt
anno 1570. Quos pari fide, constantia,
& felicitate, insequenti anno imitati
sunt 12 alij, qui P. Petro Diaz Duce,
cum eādē nauigationem & causam
suscepissent, à Ioanne Glaudio Hugo-
notto Gallo, extremo supplicio affecti
sunt.

sunt. Nec sanè defuerunt fortissimi milites, qui quòd Catholicā fidem mordicus tenerent, acriter defenderent, sapienter docerent, ab ipsis hæreticis, quos sanare cupiebant, mirum in modum prius excruciat, atque immatissimis tormentis dilacerati, beatissimo exitu gloriosam de perfidia victoriam reportarunt. Eiusmodi fuerunt clarissimi Christi martyres Edmundus Campianus, & Thomas Cotnamus Angli, Societatis Iesu illustrissimi filij, qui anno 1581. & 1582. pro Apostolica atque Romana fide ab Elisabetha Angliæ Regina atrociter mactati sunt. Quamobrem, quis non admiretur consilium Dei? Quis non suspiciat illius providentiam? Quis immensam erga mortales charitatem non redamet? infinitam benignitatem gratissimi animi pietate incolat? laudibus efferat? obsequijs veneretur? qui minimæ huic Societati & martyrum præsidia dedit, & ornamenta? Nimirum ut hoc etiam argumento intelligamus, familiam Ignatii, familiam Dei esse: non secus atque reliquos sacrorum hominum coetus, quos in Catholica Ecclesia alij, sanctissimi Patriarchæ diuinit

ia

instituerunt ac fundarunt. Qui quidem religiosi cœtus viris abundanter perfectissimis, qui omnibus tormentis corpora sua obiecerunt, læti denique atque alacres, se dilaniari atque occidi pro CHRISTI nomine passi sunt: neque hoc præteritis tantummodo sæculis, sed etiam nostro. Testes sunt strenui Christi athletæ Carthusiani, qui propterea quod vnum Ecclesiæ Catholicæ, ac supremum caput Vicarium Christi esse defenderent, ab Henrico octavo Angliæ Rege raptati, suspensi, exenterati, membratim dissecti, elixi, in stipitem ad ignominiam (quæ vera ipsis gloria fuit) sempiternam sublati sunt. Testes sunt etiam multi alij sanctissimorum Dominici, Francisci & aliorum beatorum virorum filij: qui eandem coronam nostra græte sunt adepti in Gallia furorē hæreticorum, qui novī sunt Nerones, Domiciani, Maximini. Benedictus igitur Deus, & gloriosus in sæcula, qui munitissima religionum propugnacula in Ecclesia sua excitavit: atque eiusmodi militum in eis præsidia constituit, qui acerrimè dimicantes occumbunt: & de impietate, vitæ innocentia; de hæresi, fidei
inte-

integritate; de morte, ceruicibus dat
denique de teterrimis hostibus, fu
pro Euangelio ac veritate sanguin
amplissimè atq; honestissimè trium
phant. Neque enim fieri potest, quin
ijs Ducibus, ac fortissimis milicibus,
sancta Ecclesia omnes contra se perfr
dia atq; feritate instructas acies (quod
semper hætenus fecit) profliget ac dis
siperet, atque hostes suos audacia elato
retundat, & tumore inflatos comp
mat: & vel obfirmatos, & in prauita
sua pertinaces despiciat, vel humiles
suumque errorem agnoscentes, beni
gnè suscipiat.

VITAE IGNA

TII LOIOLAE,

LIBER TERTIVS.

IGNATIVS PRAEPOSITVS

Generalis eligitur.

CAPVT PRIMVM.

SOCIETATE à Pau
lo III. Pont. Max. con
firmata, nihil Patre
prius habuerunt, quan
vt Praepositum crea
cum, qui vniuersæ S

cietati præflet, cuiusq; Spiritu ac prudentia omnia, tum Romæ, tum foris administrarentur. Societatis autem status eiusmodi tum fermè erat: Franciscus Xavier, & Simon Rodericus in Lusitania, Petrus Faber ad cōuentum Imperialem Vormaciensem cum D. Ortizio pròfectus, in Germania; Iacobus Laines Parmæ erat, Brixia Claudius Iaius, Senis Paschasius, in Calabria Nicolaus Bobadilla, ipse Ignatius, Salmerò, & Ioannes Codurius Romæ remanserant. Lutetiæ præterea iuvenes aliquot, qui animum ad Societatem appulerant, iam tum in literarum studiis versabantur, Roma ab Ignatio hanc ipsam ob causam missi. In ipsa verò vrbe, duodecim ferè ad Patres accesserant: habitabamusque arctè sanè, & perangustè, ex aduersum veteris templi in conductâ domo, male materiata, & ruinosâ, quæ ad noui templi ædificationem sublata est. Et quod ego ex exiguo illorum eram numero, qui Romæ tunc commorabantur in Societate, & ab Ignatii latere (vt dixi) non discedebam, consequentes res nō quasi auditor, sed vt spectator, & præfens, ac certissimus testis deinceps narrabo. Hoc igitur rerum statu, euocati

euocati sunt Romam, qui ex decem Pa-
 tribus in Italia erant : omnesque sub
 Quadragesimam anni 354. venerunt,
 præter vnum Nicolaum Bobadillam,
 quem Bisiniani fructuosè laborātem,
 summi Pontificis imperium retinuit.
 Diutius autem res differri non potuit,
 quòd idem Pontifex paulò post, ali-
 quot alios ex Patribus varias in Pro-
 uincias dimittere statuisset. Per Qua-
 dragesimæ ergo tempus Ignatius,
 Laines, Salmeron, Claudius, Pascha-
 sius, & Codurius, ad Præpositi gene-
 ralis electionem conveniunt : rebus
 agitatīs, statuunt, ut triduum in ora-
 tione ponant, silentium hac de re in-
 ter se seruent : tum suam quisque suffra-
 gium manu sua scriptum adferat, quo
 sensus cuiusque, ac voluntas declaretur.
 Post triduum rursus coeunt : suffragia
 sua cum absentium Patrum suffragiis,
 quæ illi aut scripta reliquerāt, aut po-
 stea miserant, coniungunt : post terti-
 um item diem, omnib. omnium tū præ-
 sentiū, tum absentium sententijs Igna-
 tius Præpositus Generalis renuntiatur.
 Hic ille, cum ad parendum magis, quā
 ad impetrandum, se ex animo para-
 tum ostendisset, ad socios, Ego fra-
 tres, inquit neque hoc munere dignus
 sum,

sum; neque verè idoneus, qui alios regam: nam, qui me ipse regere nescio, alios quomodo regam? Quod ego verè sincereque coram Deo ac Domino nostro dum considero, dum præteritæ vitæ meæ peruersos habitus, & præsentis peccata, & misérias multas diligenter mecum ipse reputo: facere non possum, vt quod vos mihi onus imponitis, in me recipiam. Quare id vos, quaeso, boni consulite, & de integro, per tres alios quatuorve dies, rem totam Deo commendate ardèsius, vt diuino illius afflatu ac impulsu, in Patrem eum potissimum ex omnib. eligamus, qui optime omnium Societatem sit vniuersam gubernaturus. Patres, principio quide Ignatio aduersantur: sed acquiescere tandem coacti, tempus addendaò deliberandum sumunt. Quatriduo interposito, rursus cõueniunt: sed eadem animorum consensione, Ignatius Præpositus Generalis eligitur. Tū ille, ne aut omnibus vnus obstitet, aut quod sibi non satis conueniens iudicabat, munus susceperet: Ego, inquit, meo confessorio rem totam permitto: ego illi totius vitæ meæ crimina aperiam: illi animi mei morbos, corporisq; ægritudines exponā: quib. audi-

audi-

auditis, si ille, tamen Christi Domini
 nostri nomine, vel mandauerit mihi
 vel consilium dederit, ut tantum onus
 subeam, tunc denique obtemperabo.
 Hic reliqui obstrepere, ac reclamare,
 & satis esse exploratam Dei volunta-
 tem, dicere; Ignatiumque virgere, ne
 diutius humilitatis obiectu rem pro-
 ducat, ne Deo repugnare videatur. Cū
 autem de sententia ille demoueri nō
 posset, tandem ut id fiat, quod vole-
 bat, inuiti decernunt. In cœnobio D.
 Petri, quod in monte aureo Fratrum
 Minorum est, triduum omnino fuit,
 in hanc rem vnam toto pectore incū-
 bens. Et quidem nondum condita So-
 cietate, eiusdem cœnobij F. Theodo-
 sio, viro sanctitate ac prudentia singu-
 lari, confessus est. Post confessionem
 igitur, ipso letissimæ Resurrectionis
 Iesu Christi die, confessarium Ignati-
 us, quid videatur, rogat; ille, videri sibi
 ait, Ignatium Spiritui sancto resistere.
 Tum Ignatius hominem obsecrat, at-
 tentius vi rem totam expēdat, & Deo
 commendat, ac tum demum ad reli-
 quos Socios, quid sentiat, referat. Fe-
 cit ille quod rogabatur. Patribus re-
 fert, sibi videri omnino, ut Ignatius
 Societatis gubernationem accipiat
 ille

ille, maxima omnium gratulatione, se
 facturum dicit. Sextam feriam à Pa-
 scha, proximam ad x. Kalend. Maij cō-
 stituūt, quo die & septē viris insignio-
 ra templa, & illorum stationes obeāt,
 & in diuī Pauli, à turba vacuo & per-
 opportuno loco, singuli professionē
 suam emittant: quod & factum in hūc
 modum est. Ad diuī Pauli cūm per-
 uenissent, & peccata sua confessi inui-
 cem breuiter essent: Ignatius in sacel-
 lo beatę Marię (in quo sacratissimū Ie-
 su Christi corpus tum asseruabatur)
 rem sacram facit: cūm ad perceptio-
 nem Domini corporis ventum est,
 altera illud manu in patena tenens,
 altera professionis formulam, ad suos
 conuersus, vota sua ijs verbis clara vo-
 ce pronunciauit: ¶ Ego Ignatius de
 Loiola; promitto omnipotenti Deo,
 & Summo Pontifici, eius in terris Vi-
 cario, eorā eius virgine Matre, & ro-
 ta cęlesti curia, ac in pręsentia Socie-
 tatis, perpetuam paupertatem, castita-
 tem, & obedientiam, iuxta formam vi-
 uendi in Bulla Societatis Domini no-
 stri Iesu, & in eius constitutionib. de-
 claratis, seu declarandis contentā. In-
 super promitto specialem obedientiā
 summo Pontifici circa missiones in

L

Bulla

Bulla contentas: rursus promitto me curaturum, ut pueri erudiantur in rudimentis fidei, iuxta eandem Bullam, & constitutiones. Percepto ab Ignatio Domini nostri Iesu Christi corpore & sanguine: quinque Patres alij ante sumptionem Dominici corporis, nullo ordine antiquitatis seruato, Professionem suam emiserunt, cuius formula sic habet: ¶ Ego N. promitto omnipotenti Deo, coram eius Virgine Matre, & tota caelesti curia, ac in praesentia Societatis, & tibi, Reuerende Pater, locum Dei tenenti, perpetuam paupertatem, castitatem, & obedientiam, iuxta formam viuendi in Bulla Societatis Domini Iesu, & in eius constitutionibus declaratis seu declarandis contentam. Insuper promitto specialem obedientiam summo Pontifici circa missiones in Bulla contentas. Rursus promitto me obediturum circa eruditionem puerorum in rudimentis fidei iuxta eandem Bullam. Re diuina confecta, sacrisque illius templi locis pie sancteque obitis, ad aram maximam, sub qua beatissimorum Petri & Pauli Apostolorum principum condita sunt, Patres consistunt: ibi mutuo sese, amanterque complectuntur
an

animos suos magis deuinciūt: & summa deuotione, ac pietatis ardore, profluentibus lachrymis Deo Opt. Max. gratias agunt, quod quæ ipse inchoasset, dignatus esset perficere: quodque diem illum videre ipsis licuisset, quod se holocaustum in odorem suauitatis admittere, & ex tot prouincijs collectos homines, in vnum corpus coalescere voluisset. Porro Magister Ioannes Codurius eo die singularem quādam, atq; eximiam deuotionem sensit, & vsque adeo vehementem Dei consolationem, vt illam, quominus effruesceret, & foras erumperet, nulla ratione cohibere posset. Itaq; illum per vias ambulātem audiebamus magnis vocibus complētem cælum, & ad Dominum sic clamantem, vt præ affectus magnitudine, dirumpi omnino videretur: quasi se ex custodia hac breui educendum, animo prælagiret. nam hoc ipso anno, qui primus ex decem post Ignatium professionem emiserrat, primus omnium ad 4. Kalend. Septembris decessit è vita. Hic Pater in Prouincia oppido Sein, ipso natali die D. Ioannis Baptistæ natus, ipso mortis eius die, eademque ætate qua ille, mortuus est, cum ipso quoq; B. Ioannis natali

tali die, Sacerdotij dignitatem adeptus fuisset. Vir fuit in audiendis confessionibus apprimè exercitatus, tractandisque proximorum animis, & ad pietatem promouendis efficax, prudentiaq; singulari: ex qua re magnam apud summos viros auctoritatem erat cōsequutus. Eius mortui animae cœlum intrare cuidam peccanti cōspecta est, clarissima gloriæ circumfusa luce, Angelorumq; permixta choris, quod Ignatius ad Fabrum scripsit. Qua verò hora mortuus est, ipsemet Ignatius qui ad D. Petri Montotij pro illo sacrificaturus pergebat, in Ponte Xisti, repentè quasi horrore quodam perflatus restitit, & ad comitem suū Baptistā Violæum, qui adhuc viuit, conuersus, Ioannes (inquit) Codurius, iam vita excessit.

IGNATII GENERALIS
INITIA.

CAPVT II.

Prepositi Generalis munere suscepto, ea Ignatius cœpit grauitè constituere, quæ tum ad vniuersæ Societatis administrationem, tum etiam ad domesticam disciplinam pertinerent. Atq; vt quo altius ascenderat,

eo se gereret submissius, exēploq; suo omnes ad veræ humilitatis studium prouocaret, culinā statim est ingressus: in eaq; permultos dies, & coquum agere, & alia vilia ministeria domestica obire cœpit, tam accuratè ac seriò, vt quasi nouitius aliquis, sui tantum profectus causa facere videretur. Et quoniam per occupationes (quæ multæ quotidie & magnæ illi occurrebāt) liberè atque integrè eiusmodi officijs vacare non poterat: ita tempora diuidebat, vt & negocijs grauioribus adesset, & culinæ tamen non decisset. Deinde Christianæ doctrinæ rudimenta tradere exorsus est, & pueros instituere, quod in templo nostro, per sex & quadraginta dies continenter fecit: plurimique ad eum audiendum veniebant quotidie, neque tam pueri quàm viri, & feminæ, indocti, doctiq;. Et cum pia potius quàm docta diceret, & impolitis, atque improprijs verbis vteretur: illa tamen rudia, & inculta verba fortia erant, ac robusta, audientiumque animos mouebant, nō ad inanē plausum, atq; admirationem, sed ad fletum, & vitiorum detestationem salutarem. Itaq; cum finem dicēdi fecisset Ignatius, permulti se ad

Sacerdotum pedes gembundi aduoluebāt: ita commutati animis, dolore, quē commoti, ut prae lacrymis & singultibus, vix possent peccata sua confiteri. Quod P. Laines, qui tum confessionibus audiendis operam dabat, mihi saepe affirmavit. Neque mihi tamen hoc nouum aut admirabile videtur, cum ea quae tum vidi, memoria repeto. Namque memini, ea energia Ignatium, atque spiritus feruore, verba facere solitum, ut flagrare charitate ipse, & ardentes diuini amoris faces quodammodo iaculari videretur: ut etiam illo tacente, vultus ipse, & totius oris inflammatio incendere facile auditores posset, eorumque animos quocumque vellet, impellere. Atque ut Dei in illo loquentis virtus, simulque Ignatii humilitas, sui que contemptus magis eluceat, illud non praetermittam. Hoc ego tempore puer eram, repetebamque postmodum, quae pridie Ignatius docuisset. Cum autem dubitarem, ne praeclarae sententiae, & ad mores hominum pietate confirmandos maximè utiles; minus contortae ferrentur, obscurarenturque verborum improprietate, Ignatium monui, ut curam aliquam in exponenda oratione poneret. Et ille, quae

erat

erat humilitate, & incredibili modestia præditus, blandè ac suauiter, Bene (inquit) mones, observa (amabo) diligenter me dicentē; & quicquid vitiosum videbatur, notato, ut me corrigas. Feci postridie, Ignatus quod iusserat, calamo notare cœpi linguæ Italicæ errata. Porro tam multa occurrebant, ut non partem aliquam, sed totam orationem Hispaniis perpurgandam iudicarem. Itaque emendatione desperata, annotare desij, & quid accidisset, ad Ignatium retuli. Tum ille, qua solebat vultus hilaritate, Quid (inquit) Petre faciemus Deo? quasi diceret, nemo potest aliquid accipere, nisi ei datum fuerit desuper: ego autem à bonorum omnium largitore, non plus, quàm quod vides, accepi: conferam tamen in eius laudem hoc quidquid est, quod ut Deo redderem, ab ipso accepi. Itaque sermo eius & prædicatio eius, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & 1. Cor. 2. virtutis. Neque enim Regnum Dei in sermone est, sed in virtute.

FRANCISCVS XAVIER IN IN-
diam proficiscitur, Simon in Lusita-
nia remanet.

CAPVT III.

Hoc eodē anno 1541. 7. Aprilis,
Magister Franciscus Xauier ex
portu Vlyssipponensi in præ-
toria naui, qua Martinus Alfōsus Sof-
sa prætor vehebatur, feliciter in Indiā
soluit. Magister autem Simon in Lusi-
tania remansit, remanendi autem cau-
sa eiulmodi fuit: Dum idoneam in In-
diam nauigandi tempestatem ambo
expectāt, ne oriosi interim essent, pro
sua consuetudine, homines ad veræ
pietatis studium excitare incipiunt,
& in his præcipuam Lusitaniæ nobi-
litem: & vitæ exemplo, pijsque mo-
nitis plurimum profecerunt. Qua de
causa ex aulicis viri nobilissimi Re-
gem ipsum docent, quanta in homi-
nibus virtus ac prudētia sit: monentq;
secū cogitet, nū in Lusitania vtiliores
eiulmodi homines, quā in India, futu-
ri sint. Quod nostri subodorati, ad I-
gnatium scribunt, quid præsentiant:
vereri se, ne Regis auctoritate, contra
Summi Pontificis mandata, in Lusi-
tania diutius hæere cogantur. Ignati-
u

us cum id egisset, ut Pontifex rem totam intelligeret, eamque Pontifex Regi liberam reliquisset, eos per epistolas certiores facit, rem totam à Pontifice in Regem reiectam esse: itaque Regi per omnia obtemperet: nulla prioris mandati religione moueantur. Sibi tamen (si Rex fortè scire velit, quid ipse sentiat) videri, ut Franciscus in Indiam proficiscatur: Simon in Lusitania remaneat: quod utique consilium Rex probauit. Hæc sunt disseminatæ in Lusitania, & remotissimis Indiæ regionibus, nostræ Societatis exordia.

ALFONSVS SALMERON ET
Paschasius Broetus in Hyberniam
legantur.

CAPVT IV.

HOc item anno, Magister Alfonsus Salmeron, & Magister Paschasius Broetus, cum per aplopotestate, nuntij Apostolici à summo Pontifice in Hyberniam missi sunt. Quæ potestate castè, prudenterque vsi sunt, suoque munere functi diligenter: rudes illos, & incultos populos Regis Angliæ potentia, & vicinitate labantes, in vera religione retinere studerunt: fidei

dei Christianæ dogmata imperitis explicarunt: pecuniam neque exegerunt, neque spontè oblatam acceperunt: si quid multæ nomine imperassent, id totum egenis tribuebatur, ipsi nihil penitus attingebant. Arque hac sobrietate vitæ, & moderatione, in ea prouincia aliquamdiu versati, in Galliam redierunt, quod aditū veritati clausū, & insidias à perditis quibusdam hominibus sibi fieri cōperissent, qui eorū vitā pretio Anglis mercatoribus addixerant, vt eos Henrici VIII. Angliæ Regis, traderent potestati, cuius ipsi, dum eò nauigarent, manus diuinitus effugerant. Certior factus de periculo Summus Pontifex, iusserat quidem, vt illi se in Scotiam transferrent, cum eadem potestate: sed cum illa Prouincia, pessimè aduersus sedem Apostolicā iam tū affecta esset, animique nobilium ab illius reuerentia abalienati, inopportunum tempus ratus Pontifex, homines ad se reuocauit. Itaque Lutetia iter in Italiam suis ipsi pedibus, tenuique pecunia, Apostolici nuntij sunt ingressi. Et cum bellum in Hispaniam Gallia instrueret, quasi speculatores Lugduni intercepti, in vincula coniunguntur: à Cardinalibus.

nalibus Turonensi deinde, & Gaddio agniti, educuntur, & viatico equisque benignè donati, Romam ad Ignatium remittuntur. Interea Faber cum D. Ortizio in Hispaniam hoc ipso anno 1541. est profectus: in cuius locum Nicolaus Bobadilla, professione edita, in Germaniam, Pont. Max. iussu, missus est. Et vix ijs, quæ diximus, perspicui potest, ex quo à Summo Pontifice confirmata nostra Societas est, vix anno vertente in Italiam, Galliam, Hispaniam, Germaniam, Indiam, atque Hyberniam disseminatam illam videre licet:

DE COLLEGIIS CONIM-
bricensi, & Goensi ac Romane
demo.

CAPVT V.

Hoc rerum statu, Ioannes III. Lusitaniæ Rex, ut Indorum saluti consuleret, misso ad Indos Francisco Xauier, alios ex nostris, quæ ratione in annos singulos posset mittere, cogitauit: Collegiumque nostræ Societati decreuit omnium primus instituere, quod illius propagandæ in Lusitania, quasi seminariū esset. Quare

L 6

ad

ad celebrem Conimbricēsem Academiā à se fundatam, nostrum quoque Collegium adiecit: cuius collegij propagatio, & soboles, origo reliquorum in Lusitania collegiorum est. Ad quod quidem constituendum, Ignatius ex nostris, qui & Romæ erāt, & Lutetiæ, in Lusitaniam adolescentes aliquot, virosque probatissimos, anno 1541. & 1542. ad Simonem misit. Mittabantur autem nostri id temporis ab Ignatio (vt obiter hoc quoque dicamus) in remotissimas etiam terras, in hunc ferè modum: Pedibus suis peregrinabatur: nō vno omnes habitu, sed semper vili: mendicatio viuebāt: in hospitali pauperum domo, vbi eius erat copia, dormiebant. Si quādo vel victus ex eleēmofyna deesset, vel lect⁹, tenui aliqua pecuniola se sustentabant, in eum ipsum finem reseruata. In plateis, pro loco & tempore concionabantur: hortabantur quoscūq; nacti erant, ad detestationem vitiorum, ad cōfessionem, orationemque, & veræ pietatis cultum: egredientes hospitium armarbat oratio: ingredientes excipiebat. Diebus Dominicis, qui Sacerdotes nō erant, aut sapius etiam confitebantur, & communicabant: inter ipsos
sum.

summa pax, summa cōcordia: & quod mirabilius est, in magnis laboribus, magna alacritas, animusq; semper lætus, & præ laborandi pro Christo, patiendoque desiderio, ne de ipsis quidem longissimi itineris molestijs aut periculis cogitans. Imbecillus qui maxime in ambulando erat, antecedebat alios, ut quod ille poterat, ad id se valentiores accommodarent. Et quoniam nulla tunc collegia in via occurrebāt, nullus certus locus (ignota adhuc Societate) quō nostri, si quid in viā accideret, sese reciperent: illud etiam præcipiebatur ab Ignatio, & seruabatur diligenter, ut si quis foris morbo aliquo impeditus, persequi iter non posset, pro morbi conditione, ad breue quidē tempus, reliqui omnes consisterēt: si diuturnior fore videretur, unus certe remaneret, qui ad ægrotum subleuandum videretur aptissimus. Hūc in modum, illis initijs, nostri Roma mittebātur ab Ignatio, & Lutetiam, & in Hispaniam: hoc modo in Lusitaniam usque profecti sunt, qui Collegij Conimbricensis fundamenta iecerunt qui benignè à Rege accepti, dum Conimbricæ res futuro Collegio parantur, Vlyssipponē aliquandiu commorati, dom^o

sancti Antonij initium etiam fecerunt. Sed etiam in India, simul atque Francisci Xavier virtus & prudentia tractari ab hominibus illis, & agnosci coepta est, vberes protulit ex se fructus, ut subloco dicam. Anno enim statim 1542. Goa, quae ciuitas Regia est, & Indiarum omnium, quae Lusitano Regi parent, metropolis, Collegium quoddam alendos Gentilium filios ad Christi fidem conuersos, atque educandos, Lusitanorum liberalitate, iam tum fuerat informatum, nostris datum est: ut eorum ipsorum puerorum ad pietatem informandorum curam susceperent, & venientes suos ex Lusitania fratres exciperent, & accolae Societatem ingredi volentes probarent: essetque Collegium illud Christianae fidei hostibus quasi propugnaculum quoddam oppositum. Multum ex humili ducta principio duae haec collegia, Conimbricense & Goense creuerunt: Nam ad 200. Conimbricense ex nostris continet: Goense ad 120. & in utroque disciplinae omnes ingenuae, quae quidem à Theologo non sint alienae explicantur: & quidquid apud Indos à nostris gestum est, quicquid apud Iaponios, Sinas, Persas, Aethiopes, & alias innumerabiles

natio-

nationes, veri Dei Ignoracione cæcas effectum, ex his duobus Collegijs profectum est maximè. Ex quo intelligimus Collegiorum, quæ in vniuersa Societate cõstituta hætenus sunt, primũ omnium tenere locum Conimbricæ, Regis Lusitanix munificentia iam tum informatum, postea verò etiam perfectum. Collegiorum dico; nam Romana domus reliquæ Societatis parens est: ex qua, vt ex matrice quadam ciuitate. Ignatij opera & consilio, Colonia deductæ in diuersas terras, & propagatæ sunt. Quæ quidẽ domus Romana cum ipsa Societate nata est: Siquidem exeunte anno 1540. templum Beatæ Mariæ (vt vocant) de Strata, Petri Codatij industria & beneficio nobis additum est. Hoc autem templum humile tunc fuit ac perexiguum, sed cum cõfluentes ad verbum Dei populos propter eius angustias non caperet, multis postea addimenti auctum est: atque diuersis tẽporibus varias in formas commutatum, donec anno 1568. Alexander Farnesius Cardinalis, Pauli I. I. S. Sapientissimi Pontificis nepos, ac S. R. E. Vicecancellarius, Princeps excellenti autoritate, eximiaque prudentia, qui Societatem

tem

tem nostram ab ipso eius exordio singulari patrocinio complexus est, ut bene mereretur de suis ciuibus, atque adeò de vniuersa Ecclesia Dei, & aui sui Pont. Max. maximum in ordinem nostrum beneficium immortalitati consecraret, & præstantem suam in nos beneficentiam testatam relinqueret, templum amplum, magnificum, pulcherrimum, à fundamentis excitare constituit, regio sumptu, opere præclaro, structura mirabili, in quo mortuus conderetur & quidem merito, ut quoniam Farnesium familia, Societatis nostræ constituendæ princeps fuit, ipse qui eiusdem familiæ decus ac lumen est, in eo templo, atque in ea professorum domo, quæ ipsius Societatis caput ac parens est, principem locum obtineat. Anno verò 1543. templum sancti Andree per opportunum ac propinquum, opera ac studio Philippi Archinti, Seleuciarum Episcopi, ac summi Pontificis, tunc in alma urbe Vicarij, & de vniuersa Societate optimè meriti, ipsius Pontificis summi decreto adiunctum est. Nam Philippus iussu Pōt. Maximi cum obiret urbis omnes Ecclesias, ac lustraret, ut earum facta recta tueretur, & ea quæ ad cultum earum,

rum, atque ornatum pertinerent, in
D. Andreae templum incidit, curā qui-
dem animarum habens, sed à pastore
suo desertum, & feminæ custodiæ cō-
missum. Cuius rei indignitate permo-
tus Pontifex eiusdem Philippi moni-
tu, illud nostris decreuit adiungere, qui
in vicino Beatae Mariæ templo, omni
pietatis officio, Romanum populum
ad benè beateq; viuendum excitabant.
Paucis post diebus, huic Pontificis de-
creto reclamatum à multis est. Sed Ar-
chintus vir prudens, atque acris animi
magnique, eorū conatibus vehemēter
restitit, & verissimis grauissimisque ra-
tionibus persuasit Pontifici, ratum vti
suum decretum haberet, nostrisque in-
tradita iam possessione permanere li-
ceret. Itaque hoc ipso in templo D. An-
drae domus, quam incolimus, anno
1543 ædificari cœpta est. Porro a-
nimarum cura vtriusque templi,
Sanctæ Mariæ de Strata, & San-
cti Andreae, ne impedimento nostris
esset, auctoritate Pontificis cum
redditibus in Ecclesiam San-
cti Marci vicinam ac per-
celebrem, transla-
ta est.

PAT 4

PEr idem tempus, Repub. Veneta postulante, anno 1542. missus à summo Põtifice Venetias est P. Iacobus Laines, vt pietatis quædam opera promoueret: qui cùm strenuè suo fungeretur munere, in Andream Lipomanum, Ecclesiæ Sanctissimæ Trinitatis Priorem, virum Patritium ac religiosum incidit, ad eumque ipsius rogatu diuertit. Qui domestica consuetudine, mores Iacobi ingeniumque perspicuens, & Societatis nostræ institutum intelligens, ita permotus est, vt de extruendo Patauino Collegio, statim cū Iacobo ageret. Habebat enim Patauij etiam Prioratum Dnæ Magdalænæ, ordinis hospitalis Sæctæ Mariæ Theutonicorum, olim in expeditione Christianorum contra Turcas à Germanis constitutum: quem in Collegij Societatis institutionem conferre decreuit: & dum res à summo Pontifice impetratur, aliquot ex nostris alere, vt non solum futuri beneficii spæ, sed præsentis etiã utilitate fuertur. Itaque Roma missi Patauium ab Ignatio sunt, anno 1543. qui cum Ioã.

ne Polanco, & Andrea Frusio (iam tū
in Patauina Academia studijs littera-
rum operam dantibus) sese coniunge-
rēt, & Collegij fundamenta ponerēt.
Anno deinde 1546. impetratus à Pau-
lo III. Pontifice Maximo Prioratus est,
ac sedis Apostolicæ autoritate, Colle-
gij vsibus in perpetuum consecratus.
Sed anno 1548. nostris, vt in possessio-
nem mitterentur, à Senatu Veneto pe-
tentibus, quidam sanguine Priori An-
dræ maximè coniunctus, vehemen-
ter obstabat: & vt erat Senatoria di-
gnitate, & opibus inter suos præstans,
facile Iacobo Laini, & Alfonso Salme-
roni, rem curantibus, aduenis, igno-
tisque hominibus, & pauperibus ne-
gotium exhibebat. Accidit etiam, vt
aliquando in Senatum ingressi, vt suæ
postulationis rationem exponerent,
penè exsibilarentur: quod illo Patrum
confessu, homines specie habituque
contemnendi, indigni viderentur. Sed
silentio tandem impetrato, causaque
ab Iacobo perorata, magna omnium
consurrectio facta est, & per honorifi-
ca compellatio: cū in homine pru-
dentiam, & dicendi vim, modestiæque
admirarētur. Sed cū difficultates per-
rumpere nostri non possent: neque
aduc-

aduersarij potentissimi consilijs obfistere, ad Ignatium Laines scripsit, quo loco res esset: petijtque vt ad illam cōficiendam, felicemq; exitum à Domino impetrandum, sacratissimum Missæ sacrificiū offerre Deo dignaretur. Fecit Ignati⁹ quod rogabatur, ipso die natali Beatæ Mariæ, Iacoboq; referipfit: Feci quod rogasti: esto bono animo, nec te hæc res sollicitum habeat, sed confectam puta. Nec sefellit euentus. Octauo post sacrificium die, frequens Senatus ea de re habitus est, & omnibus omnium ferè sententijs, possessio nostris adiudicata. Permirus autem illius Reipub. peritis videbatur, & inusitatus, tantus frequentissimi Senatus, pro peregrinis, aduersus ciuem cōsensus. Atque vt eiusmodi euētus Deo, nō hominibus tribueretur; quo die relatum ad Senatum de hac re est, probatissimi Senatores, qui nostras partes agebant, eo die in Senatum non venerunt: ne quid homines sibi de diuina laude decerperent, & nos non hominibus, sed Deo niti, disceremus: qui etiā salutaria effecit, quæ in perniciem ab aduersarijs parabantur. Nam cum iactata de nobis, qui in Collegio Parauino cramus, multa ab aduersarijs essent

sent, vt nos in periculi suspicionem adducerent, Senatus decreto in nostram vitam inquisitum diligenter est: eaque à quibus mandatum erat, inuēta & scripta sunt ad Senatum, quæ nos suspicionē liberarent, & Societatem nostram probitatis testimonio commendarēt. Eodem anno 1542. in Galliam Bellicam nostri, non tam sua volūtate quā necessitate quadam, sunt ingressi. Nam cum bellum inter Carolum v. Imperatorem, & Franciscum Galliarum Regē repentē exarsisset, Hispani omnes, Flāndrique, qui in Gallia versabantur, Gallia excedere iussi sunt: quo tempore, quindecim sexdecimve de Societate, partim Itali, partim Hispani, Lutetiæ Parisiorum literis dabamus operam. Ex quibus, vt Regio edicto satisfaceret, Italici Lutetiæ remanentibus, Hispani in Belgicam, amicam Prouinciam, duce Hieronymo Domeneco, ac moderatore, profecti, & studia litterarum in Louaniensi academia sumus prosequuti. Ibi verò tantum exemplo à nostris, & Francisci Stradæ Latinis concionibus effectum est, vt multi studiosi egregijque adolescentes, & viri doctrina atque autoritate nobiles, nostrum institutum auidē arriperent: quos Ma-

fieri

gister Petrus Faber ab Hispania reuertus, ex superiore Germania in inferiorem descendens, suis consilijs postea confirmavit. Et hoc quidem propagatae in Prouincia Belgica Societatis semen & origo est.

CONFIRMATVR DENO
Pontifice Maximo Societas. & au-
gendi numeri sit potestas.

CAPVT VII.

A Nimaduertens igitur Ignatius non modò præclaros adolescentes ad Societatem animū adijcere, verum etiā viros graues atq; eruditos, Collegiaque, in quibus alerentur, institui, magnum fructū à suis edi: neque tamen sibi per summi Pontificis decretum licere, omnes qui à Deo vocarentur, in Societate, professione edita cooptare, à Christi Vicario contendit, vt Societatem ipsam denuò confirmare dignaretur, dilatareq; tractum illum ac breuem numerum, quem in prima Societatis approbatione, nostris admittendis circumseperat. Quod vtiq; Pontifex (sicut dictum est) anno 1543. pridie Idus Martias, magna voluntate fecit: cum patres

no

nostros, vita, doctrinaque sua, vberes
Ecclesie Christi fructus tulisse intelli-
geret, vberiores etiam laturos spera-
ret. Ex quo tempore, magnum Socie-
tas nostra incrementum cepit. In-
tereà, cum semen illud, quod Petrus
Faber ac Iacobus Laines in Parmensi
solo sparserant, feliciter adolesceret,
multi que essent Sacerdotes, illorum
studio discipuli, Socij voluntate, qui,
quod illi plantarant, ipsi rigarent at-
que excolerēt, & Parme magna pieta-
tis accessio quotidie fieret: inimic⁹ ho-
mo per cōcionatorē quendam hæreti-
cum zizania superseminare conatus
est: qui multa impia, atque heretica ex
suggero iactavit: & Sacerdotes illos,
quorum vitam, doctrinamq; ob stare
sibi intelligebat, falsi criminis inuidia
onerare aggressus est. Itaque grauis in
illos (quaminus prorsus innoxios) quos
Contemplantes vocabant, tempestas
coorta est, quæ in nostrum etiam no-
men erupit. Nam etsi illi beneuo-
lencia tantum nostri erant, & imita-
tione magis, quàm professione: in nos
tamen quasi in autores, conferebatur
culpa, aut nobiscum certè commu-
nicabatur. Ignati⁹ igitur curauit in pri-
mis, vt summus Pontifex, quod Parme
gestum

gestum erat, intelligeret. Qua re per-
motus (vt par erat) grauiter Pontifex
& alijs contagionibus malorum ad-
monitus, quæ in nonnullis Italiæ ciui-
tatibus serpere quotidie magis nun-
ciebantur: ex vniuerso Cardinalium
Collegio sex omnino delegit, qui sum-
ma cum potestate in hæreticos inqui-
rerent, & in perenni quadam vigilia
aduersus Ecclesiæ hostes essent. Quod
præclarum inuentum, non vrbi so-
lum, sed Italiæ etiam vniuersæ extitit
salutare. Illud etiam acriter pugnavit
Ignatius, vt, quæ in Sacerdotes illos
conijciebantur, ea iudicio excuterentur,
ac proferrentur in lucem, ne qua
ex silentio infamiæ nota illorum vi-
tæ, nostroq; nomini inureretur: quod,
multis repugnantibus atque obniten-
tibus, tandem vicit. Ergo illi, senten-
tia pronunciata à Ludouico Milane-
sio, Protonotario Apostolico, ac Vi-
celegato, omni criminis suspitione li-
berati sunt.

COLLEGIUM COMPLUTENSE

CAPVT VIII.

EX eorum numero, quos Roma ab
Ignatio, anno 1541. ad Conim-
bricam

bricense Collegium constituendum
missos fuisse diximus, Franciscus Villa
nova fuit. Qui cum ex longi itineris la
boribus, incommoda vteretur vale
tudine, medicorum consilio, & patrū
nostrorum voluntate, ut cælum muta
ret, Complutum venit. Vbi utcumq; ex
morbo confirmatus, sedem Ignatii
iussu, fixit: & homo natu grandis, ad
Grammatices studium aggressus, ver
borum inflexiones atque nominum
meditari cœpit, & puerilia rudimen
ta studiosè deorare. Quo in labore
duos annos posuit, summa inopia &
tolerantia, rerumque humanarum
contemptione; sed pari vel homi
num admiratione; vel fructu. Nam
homo literarum rudis, conditione hu
milis, ignotus nomine, doctissimos
grauissimosque viros, in nobilissima
Academia consuetudine ita sibi deuin
xit, ut spiritū hominis, prudentiamque
admirari, ad illum de rebus suis refer
rent, illum sibi magistrū exercēdæ pie
tatis adseiscerēt, illum ducem seque
rentur: plusq; illi autoritatis apud bo
nos adderet virtutis opinio, quā ino
pia adimeret doctrinæ. Adiuncti sunt
paulò post res alijs, quorū exemplo cō
moti Scholastici nonnulli, duob; an
ni.

stitutū Societatis animū applicuerunt. Qui quidem molestijs perfuncti sunt multis, & rei nouitate, & falsi criminis suspicione cōmotis. Qua suspicione nostri, cognita veritate, publico. M. Velæ Academiae Rectoris testimonio liberati sunt. Resq; cū aliorum benignitate, tum verò Doctoris Vergarae in primis, Canonici Conchenſis studio ac beneficentia eò progreſſa eſt, vt commodum numeroſumque Collegium Compluti habeamus. Ex quo lōgum ſanè eſſet enumerare, quot vel maximis ingenijs adoleſcentes, præſtantiq; ſciētiæ ac virtutis ſpe, vel viri ſapiētiæ prudētiæq; laude clari, Societatem noſtram ſint ingreſſi. Vt mihi quidem Cōplutense Collegium, principium conſtituendæ propagandæque in Hiſpaniarum provincijs Societatis, & quaſi ſeminarium præcipuum fuiſſe videatur.

IGNATIUS IN VRBE PIETATIS opera inſtituenda curat.

CAPVT IX.

Sed non modò domesticarū reſurgētiæ ſed & vniuerſæ Societatis ſolicitudinem gerebat Ignatius, verū etiā cura &

& cogitationis suæ, quam poterat partem, in externorū utilitates deriuabat. Quamobrem multa, quæ consuetudine inoleuerant vitia, abolenda, multa in urbe instituenda curauit: quæ cū hominum essent salute coniuncta, illud in primis, vt Decretalis Innocentij III. hominum vitæ maximè necessaria & salutaris, instauraretur: qua nimirum cauetur, ne medici corpori curando manum prius admoueant, quàm agrotantis anima confessione curata sit: mitigata tamen illius decreti seueritate, eaque moderatione adhibita, vt vno atque altero die medicus ægris adesse possit; tertio verò nullo modo, nisi prius confessi sint. Quod quidem decretum sanctissimus Pius Quintus, sui Pontificatus initio, seuerioribus etiam legibus in perpetuum sanxit. Præterea cū in urbe tanta Iudæorum esset turba, nullus tamen locus erat, quò se reciperent ij, si qui fortè, quod super coreorum adhuc positum est, Dei misericordia sublato velamine, ad Christi lucem sese conuerterent. 2 Cor. 3. Nulli doctores certi, qui illos ad Ecclesiæ gremiū venientes erudirent: nulli reditus ad subleuandam eorū inopiam constituti. Ergo ne tantus periret fructus,

Cap. Cum
infirmas
de pæn.
& remis.

etus, eos ex nostris angustiis, domi nostrae aliquot annos sustentare, erudire, & in certo genere vitae collocare, non dubitavit Ignatius: multique ex Iudeis vel charitate nostrorum allesti, vel exemplo suorum commoti, ad Christum conuersi sunt. In quorum numero, etiam fuerunt Iudeorum primarii, qui ad Christianorum fidem amplificandam, momenti plurimum attulerunt. Vehementer enim reuincebant Iudeos, ostēdentes per scripturas, esse Christum Iesum. Verum ne haec utilitas exigui temporis esset, in eam rem diligentiam suam nauauit Ignatius, ut locus in urbe constitueretur, qui Catechumenis recipiendis esset, sustentandisque accommodatus: quod magnis laboribus tandem perfecit. Et quod mollior illis ad Christum via esset, à Paulo III. Pont. Max. impetrauit, ne quid suarum rerum amitterent, neve detrimēto Christi fides ijs esset, qui Christum Saluatorem agnoscerent: imò verò Iudeorum liberis, ad Christum contra parentum voluntatem venientibus, bona ipsorum omnia integra omnino essent. Et quae ab illis usui fuissent parta, quorum iusti domini ignorarentur, atque ideo per manus Ecclesiae

essent in pios vsus cōuertenda, Iudæis
ipsis ad sanctissimam Religionem cō
uersis, in suscepti baptismatis gratiam
tribuerentur. Ad quæ illud etiam
deinceps à Iulio III. ac Paulo III.
præclare additum est, vt singulæ Italiæ
Iudæorum Synagogæ, certam pecu
niæ summam, ad eos alendos, qui
ex Iudaica perfidia euadunt, huic Ca
techumenorum domui quotānis im
pendant. Multaque alia ad illos vel in
uitandos, vel in Christi fide retinen
dos, sapientissimè constituta sunt. Ex
quo magnus aditus apertus est ad illi
us gentis salutem, multiq̃ue se ex re
liquijs & scæce illa Israël ad Christum
adiunxerunt. Ad hæc, magna Ro
mæ muliercularum earum visebatur
multitudo, quæ ex prostituta pudicitia
quæstum faciebant (maior enim per
id tempus, morum in vrbe licentia,
quæ sanctissimorum Pontificum vigi
lantia, seueris postea legibus com
pressa est) & vrbs ipsa meretricijs for
dibus obsolefcebat: erantque istiusmo
di muliercularum nonnullæ, quæ di
uino instinctu, cuperent aliquando se,
ex impura illa flagitiorum voragine,
in portum salutis recipere. Ad quas a
lendas, Diuæ Magdalensæ (cōuersarum
M 3 vul-

vulgo appellant) Cœnobium est institutum. Sed ea tamen lege venientes admittuntur, si perpetuæ se religioni consecrent, & illius limine eo animo ingrediantur, ut ex illo pedem nusquam efferre constituent: quo minus latè parenteius Cœnobij fructus. Nam permultæ ex ijs nuptæ sunt, quæ hoc perfugio excluduntur: quibus tamen locus aliquis dandus est, quo se recipiant, dum maritis reconciliantur, ut à vitæ honestate, quam petunt, absit periculum. Porro aliæ emergere quidem ex facibus illis vellent: sed non continuo se diuturnæ pœnitentiæ dedere: neque si ut pessima fugiât paratæ sunt, sedari idcirco optima concupiscunt: quibus receptum ad tempus dari Cœnobij illius leges non sinunt. Ignatius igitur, ut omnium saluti consulere: & ne qua esset, quæ victus querendi difficultatem suæ turpitudini prætexeret, locum peropportunum instituendum curavit, quod omnium esset commune perfugium. Cùm igitur hoc suum laudabile & præstantis operis consilium principibus multis viris, ac feminis communicasset, quorum autoritate, ac benignitate conficeretur: opem suam illi quidem sunt

facul

facultatesque pollicici, si quis inueniretur, qui eius rei perficiendæ princeps & autor esse veller. Volebat enim quisque gloriosi operis comitem se potius aliorum præbere, quàm ducem. Sed cum hac reculatione, diem ex die duci videret Ignatius, & pium opus impediri, ut omnem diabolo eximendi tempus occasionem præcideret, hanc rationē excogitavit. Ex arca quadam nostra, quæ Romæ ante templū nostrum est, Petrus Codarius domus nostræ Procurator, eo ipso tempore effodiendos curauerat ingentes lapides ex antiquæ Urbis ruinis. Tum Ignatius Codatio ait: Vendito lapides, Petre, summamque ex eis centum aureorum mihi cōfiscito. Fecit ille, in magna nostrorum inopia, quod fuerat iussus. Hanc pecuniam Ignatius primus omnium, in opus eximium contulit. Si nemo est (inquit) qui anteire velit, me ducem sequatur. Subsecuti sūt reliqui: & ita in æde diuæ Marthæ opus eximium inchoatum est, & perfectum: Sodalitasque instituta, cui à Gratia beatæ Mariæ nomen est inditum. In hoc autem diuæ Marthæ Cœnobium, mulierculas à turpi quæstu abductas, ipse et sæpe numero, ne perirent, vel

M. 4.

vel

vel in matronæ alicuius honestæ domum, instituēdas ad virtutis studium, id ætatis vir, & Generalis Præpositus deducebat. Quo in genere, Leonoræ Oforiæ (ea Ioannis Vege Cæsarei apud Pontificem legatierat vxor) pietas atque benignitas in primis enutrit. Cum autem Ignatio obijceretur, in curandis huiusmodi multerculis male operam poni, quippe quæ in vitijs iam occaluisſent, facileque reuerteretur ad vomitum: Minimè sanè, inquit Ignatius: sed si omnibus meæ vitæ curis, atque laboribus id possim efficere, vt vel vnā noctem, peccato vacuam præterire istarum aliqua velit: omnes ego quidem nervos contendam, vt vel illo tā exiguo tēpore Deus ac Dominus noster non offendatur: etiam si sciam illam statim ad ingenuum redituram. Orphanorum etiam solitudini vt consuleretur, multum laborauit: itaque eius etiam opera, duæ habitationes in vrbe sunt constitutæ: in quibus pueri & puellæ parentum orbatī, præsidio ac vitæ commodis destituti, à periculis eripiuntur ætatis, & ab inopiæ molestijs, & separatim moribus, doctrina, artibus instituuntur. Illud etiam excogitauit, in lubrico ver-

sant

fanti virginum pudicitiae qua ratione
succurreret : ne videlicet puellatis ca-
stitas, aut matrum turpitudine incu-
riave defloresceret, aut paupertate.
Quamobrem præclarum, omnique
laude dignum Cœnobium constru-
ctum est, Sanctæ Catharinæ, vt vulgo
vocant, de funarijs: in quod, tanquam
in asylum arcemque transferuntur
adolescentulæ, quæ in periculo pudi-
citiae versantur. Et hæc quidem Igna-
tius Romæ, & alia id genus nonnulla, ad
proximorum salutem effecit. In ijs au-
tem operibus constituendis, hanc ser-
uabat rationem : Consilium suum, cū
certis hominibus, grauib, prudenti-
bus, & ad omnem charitatem propen-
sis, communicabat : è quibus Iacobus
Crescentius, nobilis Romanus, inti-
mus Ignatii amicus, & ad omnem pie-
tatem semper propensus : Franciscus i-
tem Vanutius, Pontificis summi Elcē-
mosynarius : Laurentius Castellus, &
aliiq; nonnulli præstabant: quibus cōsi-
liarijs Ignatius, adiutoribusque vsus
est. Rebus inter ipsos agitatīs, compo-
sitisque, opus ipsum primarijs viris, lo-
cupletibus, benignis proponebatur,
quorum opibus, atque autoritate nite-
retur in primisque aliquis S. R. E. Car-
dinalis

dinalis deligebatur, qui ad patrocini-
um eius operis suscipiendū, videretur
aptissimus. Cōstituta deinde Sodalita-
te, sancitis legibus, totius gubernatio-
nis ordine, rationeq; præscripta: cum
iam suam operam minus esse necessa-
riam intelligeret, vigiliam suam alijs
tradebat Ignatius, seque sensim ad alia
æquè utilia inchoanda conuertebat.
Neque enim otiosa esse illius chari-
tas poterat, sed semper nouū aliquid
meditabatur, hominibus salutare.

*VARIIS LOCIS COLLEGIA
instituantur.*

CAPVT. X.

DVM hæc Romæ Ignatius ageret,
totus in Dei gloriam intētus, De-
us eius gerebat curam, & res Societa-
tis propagabat; mouebatq; hominum
animos, nostrorum Patrum integrita-
te, ac charitatis studio excitatos, vte-
os aut expeterent beneuolē, aut accer-
sitos studiosè retinerent, & apud se
certis in sedibus collocarent. Et quan-
uis omnibus, qui petebant, satisfieri,
in tanta nostrorum paucitate non
poterat: conabatur tamen Ignatius
Dei gratiā non negligere, sed eos ipsos
quos

quos habebat, in ea loca dispergere ac distribuere, in quibus vel propter ipsorum locorum opportunitatem ac naturam, vel propter civium ingenium, & in nostros benevolentiam, uberioribus fructibus sperabantur. Cum igitur Hieronymus Domenecus, civis Valentinus, non solum se (quod multo antea fecerat) sed sua omnia etiam Societati consecrare, & Collegium ex suis redditibus valentiae inchoare statuisset, Ignatius illius civitatis amplitudinem & nobilitatem, ac Gymnasij celebritatem secum reputans, & vicinorum oppidorum ac pagorum copiam, ad quos excursions facere nostri possent, & apud illos utiliter aliquando versari, Jacobum Mironum (qui Lutetia Parisiorum, anno 1541. Conimbricam venerat, & eius Civitatis Collegio aliquandiu praefuerat) aliosque nonnullos anno 1544. Valentiam destinavit, ut Valentini Collegij ponerent fundamenta. Quod illi quidem fideliter praestiterunt. Anno vero 1545. diploma à summo Pontifice impetrato, certis redditibus constitutum est Collegium illud, quod & copioso optimorum iuvenum in Societatem ingrediensium prouentu, & ipsorum civium fructu,

fructu, hactenus Dei beniguitate semper floruit. Eodem tempore Petrus Faber, & Antonius Araoz, in comitatu Mariæ, Ioannis III. Lusitaniæ Regis filia (quæ Philippo Hispaniarum Principi nupsit) Regis iussu, ex Lusitania in Castellam profecti sunt: & Pinciæ commorantes, eius Collegij prima fundamenta iecerunt. Quod initio quidem tenue ac perangustum, ita postea amplificatum est, ut propter eius oppidi magnitudinem ac frequentiam, & eos qui percipiuntur fructus, ad Collegiū domus etiam Professorum addita sit. Sed etiam in oppido Gandiæ, Valentia vicino, soli amoenitate præstanti, hoc ipso tempore Collegium nobis inchoatum est: quod ei oppidi Dux, D. Franciscus Borgia, eximia Societatis opinione ac benevolentia incitatus, à fundamentis erexit, & idoneo loco, & ad populi commoditatem, & domesticam nostrorum quietem, ac relaxationem peropportuno, perpetuis fructibus stabilivit, temploque exornavit. Missique sunt Roma ab Ignatio anno 1545. ex nostris quinque, qui cū alijs in Hispania se coniungerent, & primi Gandiense Collegium habitarent.

DE MORTE PETRI FABRI.

CAPVT XI.

GAndienſis Collegij ſuaſor, in primis, atq; adiutor extitit magiſter Petrus Faber, qui Romæ anno 1546. Kalend. Auguſti, quo die Beati Petri Apoſtolorū principis vincula celebrantur, ex hac vita migravit ad Dominum. Vir planè admirabilis, qui in Allobrogibus, pago Vilarcto diœceſis Gebennenſis, anno M.D.VI. humili loco natus eſt, parentibus quidem agricolis, ſed pijs. quorum ille veſtigijs inſiſtens, tanta iam inde a in- eunte ætate, religionis indicia præbu- it, vt ſingulariter à Deo electus eſſe vi- deretur. Nam & ſeptimo ætatis anno, eximios quosdam ad pietatem ſenſit inſtinctus: & duodecimo, conſervan- dæ caſtitaſis præclaro quodam incenſus ſtudio, eiſdem votum in agro emiſit: & tam ardenti in- ſapientia ſtudio incitatus eſt deſide- rio, vt contra voluntatem ſuam pa- ter, à paſtoritia illum cura, pecorisque cuſtodia, ad literarum ludum traduce- re cogeretur. Quo in ludo, optimæ in- dolis, excellentisque ingenij ſpecimen edidit: Grammaticis que mediocriter

eruditus, Lutetiam Parisiorum, vnde
vigefimum annum agens, profectus
est. Ibi post Philosophiæ curriculum
feliciter immensum, Magistrali laurea
infignitus, cum magnis icrupulorum
stimulis conficeretur, & vel in deser-
tum locum se addere, radicibusque
victitare, vel alia æquè gravia, ad
eum depellendum angorem, sibi pro-
poneret: neque tamen vlla in re eius
animus acquiesceret, in Ignatium in-
cidit (quemadmodum diximus) à quo
liberatus omnino, & ad eius vitæ cur-
sum, quem postea Socij omnes sunt in-
gressi, primus adductus est. Confectis
studijs, in Italiam dux reliquorum ve-
nit. Roma deinde Parmam primum,
tum in Germaniam à summo Pontifi-
ce missus est: postea etiam cum D. Or-
tizio in Hispaniam, haud ita multo
post reuocatus iterum est in Germani-
am. Quæ in Prouincia insigni doctri-
na, vitæ grauitate, atque prudentia, Ca-
tholicorum Principum animos miti-
ficè sibi obligauit. Pergratus ille fuit
Alberto Cardinali Maguntino, apud
quem diutius habitauit, Psalmosque
Dauidicos in schola Theologica Ma-
guntia est interpretatus Gratus Otho-
ni Cardinali Augustano, Episcopo
tunc.

Lib. 2.

Cap. 2.

tunc Spirensi, multisque magnatibus, principibusque Catholicis. Hæreticorum furorem vehementer repressit, ac cum illorum antesignanis & magistris, in primisque cum Bucero, sæpenumero est congressus, tam acriter ac fortiter, ut (nisi illi obduruissent) fidem, quam ipse profitebatur, facile illis probare potuisset. Admirabilem pro Hæresiar- chis, totaque Germania orandi spiritum à Domino acceperat: sentiebatque, ac verò aperte etiam prædicabat, Catho- licam religionem suæ integritati, atque pristino splendori tam demum resti- tuendam, cum quorundam bonorum sanguine, Dei ira primum esset placata. Ex Germanis, Petrum Canisium, hominis fama excitatum, atque ipsum videndi desiderio Maguntiam Colo- niam profectum, Christo luerificit, So- cietatique primum adiunxit. Hospitem suum Maguntinum Carthusianum ef- fecit. Colonia multas sæpè conciones Latinas habuit, non solum in sacerorum hominum conuentibus, sed etiam in to- ta Academia, easque mira, & graui pie- tate conditas. In templo verò D. Visu- læ, locum sacrum (quem verissimè au- ream cameram vocat) beatissimarum Virginum omnibus atque reliquijs re- fertiss.

fertissimum, ac caelestem quendam odorem spirantem, humi abiectus diu multumque venerabatur. Vbi inter sacrificandum, sicut alias saepe, illustres diuinis de rebus cognitiones accepit. Infracto semper pectore peruersorum hominum calumnias, furiosorum minas, obstrepentium maledicta cōtempnit: denique nostrae Societatis bonum odorem ubique sparsit: ei que in nobilissimam illam & religiosissimam olim Prouinciam, viam aperuit, in qua ipse seminavit cum lacrymis, quae posterum cum exultatione meterent. Eius exemplo permoti Monachi Carthusiani, in publico conuentu, vniuersam nostram Societatem, omnium bonorum operum, meritorumque suorum fecere participem. In belgica deinceps Prouincia, Lusitania, Castella, Hispania tota, omnibus, quibuscum vixit, venerationi fuit. Postremo dum ex Hispania, ut Tridentino concilio adesset, à Pontifice Maximo accersitus, anni tempore grauissimo, urbem ingreditur, celeriter in morbum incidit, breuique extinctus est. Sed eius iacturam Iacobus Laines, atque Alfonso Salmeron refarcierunt, in eodem Concilio Pontificis Max. nomine, iam tum commorantes.

rantes. Fuit Faber omnino, vir maxime pius, eruditus, spiritu discretionis excellens, sanitarum dono ornatus, orandi meditandique assiduitate praestans: tantae vero abstinentiae, ut aliquando sex totos dies cibi potusque nihil sumpsit. Obedientiae in primis cultor & tenax, sui contemptor egregius, Dei gloriae, hominumque salutis cupidissimus: familiari, quotidianoque sermone ad permouendos animos, in primis efficax: grauitate morum, & suauitate quadam solida venerabilis. Diuinis illustrationibus mirifice abundabat. Id tum ex libello quodam liquet, quem quasi commentarium de eiusmodi rebus scripsit: tum ex ijs literis, quas ex Germania, anno 1542. Venetias ad P. Iacobum Lainem eodem spiritu, & caritate & consuetudine sibi coniunctissimum, quasi ad alterum se, fraternè misit. Quarum literarum particulam, in qua de se loquitur, ut plenius hoc intelligatur, adscribendam duximus: VT IN AM (inquit) tibi, frater charissime, explicare possem, quae & quanta bona, ex quo abs te Placentia digressus sum, usque ad hunc diem, & animam meam intrauerint, & in ea permanserint, quae cognouissim.

sim.

rim, quæ transferim in ijs quæ ad Deum,
 quæque ad sacratissimam eius ma-
 trem pertinent, & ad beatissimos tum
 Angelos, tum animas, quæ vel in cæ-
 lo: vel in Purgatorio sunt. Interiora
 verò mea quid referam? elevationes,
 & depressiones meas? introitus in me,
 & exitus ex me? quomodo didicerim
 mundare corpus, & animam, & spiri-
 tum, purificare cor meum, & reiectis
 impedimentis præparare vt diuina-
 rum gratiarum liquores recipiat, reti-
 neat, conseruet: petendo ad omnia
 hæc diuersa dona, quærendo, pulsando:
 De ijs verò, quæ ad proximum spe-
 ctant, non minus multa possent dici,
 in quibus Dominus Deus modos mi-
 hi & vias dedit, veritates ostendit &
 vitas, vt illum cognoscam, illi de bo-
 nis congaudeam, de malis compatiar
 in Christo, illum amem, illum feram,
 illum patiar, & illi compatiar, pro illo
 gratias, & agam, & petam, & veniæ ac
 remissionem quæram, & excusationes
 inueniam, & coram Deo, & Sanctis e-
 ius bona de illo, ac pro illo loquar. In
 summa, Iacobe frater charissime, nun-
 quam ego nō dicam factis aut verbis
 exequi, sed neque cogitatione possum
 comprehendere, quæ beneficia in me
 Deus

Deus meus contulit, & conferre paratus est, meas contritiones alligans: sanans omnes meas infirmitates: delens meas iniquitates: ipsi gloria, amen: ipsi laus, ipsi honor, & benedictio ab omni creatura. Ego quidem dico amen: sed & tu etiam (obsecro) de hoc fratre tuo illū laudato: illi benedicito: quod ego de vniuersa Societate, & de misericordia Domini rā abundanti, hactenus super illam effusa, facere quotidie non desisto. Hæc ille. Cum verò ex nostris nōnulli tanti Patris obitu mœrerent, cuius vita plurimum Societati contulisse, plura adhuc conferre posse videretur: ad illos Ignatius: Nihil est, inquit, quod doleamus: sarciet enim hanc nobis iacturam Dominus, alterumque pro hoc Societati Fabrum dabit, qui eius res multo etiam magis & augeat, & illustret. Quod quidem ita certè factum est. Nam dux Gaudiæ D. Franciscus Borgia, Collegium nostris Gaudiæ exædificasse non contentus in seipsum lapidem viuum Christo, in spiritualis ædificij structuram, offerre constituit. Itaq; ad Ignatium scripsit, statuisse nuncium se mundo remittere, & nudum Christum, nudū in Societate sequi: professionemque possi

post mortem Fabri primus omnium
emisit, ut ei successus, eiusque locum
subiisse omnino videretur. Quantum
verò incrementi, insigni sanctitate nō
minus quā nobilitate, huius viri ex-
emplo & cura res Societatis accepe-
rint, nemo est qui ignoret: cū tot e-
ius opera Collegia cōstituta, tot ado-
lescentes eximia indole, tot matura
gravitate senes, tot viros vel sangui-
ne, vel doctrina clarissimos, eius ex-
emplo commotos, in Societate videa-
mus. Et hæc quidem antequam Prepo-
situs esset Generalis.

UNIVERSI ORDINIS CAR-
thusiensis erga Societatem charitas
& benevolentia.

CAPVT XII.

ET quoniam de præclaro ordinis
Carthusiensis erga Societatem
studio atque benevolentiam en-
tione fecimus, non erit abs re, sigil-
latim ea referre, quæ ad sanctissimi
Ordinis de Societate existimatione,
atq; testimonium pertinent. Nam qui
hæc leget, intelliget profectò, quam
suauem probitatis, ac sanctimonie o-
dorem, nostri patres ab ipso Soceta-
tis initio vbique sparserint, quam tam
qu

que sui admirationem excitauerint: & eorum filij dabūt operam, vt optimotum parentum vestigijs insistant: & vniuersa Societas gratissimam se exhibere conabitur religiosis Patrib. Carthusiensibus, à quibus se tot charitatis atq; fraternitatis vinculis obstrictam videt, eosque pro sua tenuitate, quam simillimo munere renumerari. Tanta igitur P. Petri Fabri erat motum grauitas, & vitæ integritas, vt omnes ad sui admirationē alliceret: ex quo Colonienſes Patres Carthusianos ita cepit, vt sponte sua cum Reuerendissimo P. Petro de Sardis, magnæ Carthusiæ Supremo, Generalique Priore agerent, & in publico conuentu, qui anno Domini 1544. habitus est, curarent, vt Ordo Carthusianus cum vniuersa Societate sanctissimam quandam amicitiam contrahere, non que in patrem bonorum suorum omnium, & quasi hæreditatis admitteret. Quod quidem factum est summa animorum consensione, & maxima Patrum illorum beneuolentia sicut ex ijs literis, quas hic subijciam manifestum fiet.

Fater Petrus humilis prior maioris Carthusiæ, ceterique defintores Capituli generalis Ordinis Carthusiensis, Reuerendo
in

in Christo Patri, ac deuotis viris Dominis Ignatio Praeposito, suique fratribus nouae Societatis nominis Iesu, vbi libet locorum constitutis salutem, quam preparauit Deus diligentibus se. Audita fama odorifera fratres in Domino dilectissimi, de vestra exemplari conuersatione, salutari doctrina, & voluntaria paupertate, ceterisque virtutibus, quibus in tenebris nostri deplorandi saeculi resurgentes, perhibemini homines in via perditionis errantes ad arctam viam salutis reuocare, vacillantes stabilire, stantesque ad proficiendum in virtutibus stimulare, & magnam in Domino Ecclesiae Catholicae fructum afferre: gauisi sumus in Domino, gratias illigentes, quod in tanta desolata Ecclesiae sua calamitate, qua preminur, excitare dignatus est, & mittere novos operarios in vineam suam, recordatus misericordiae suae. In quo quidem sancto opere, cupientes vobis pro nostro modulo cooperari, fraternitatem vestram obsecramus, per charitatem eius, qui pro nobis non dubitauit animam suam ponere, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: sed in sancto proposito perseverantes, in omnibus exhibeatis vos, sicut Dei ministros, in multa patientia, non deficientes inter labores, pericula & persecutiones quae omnibus pie vivere volentibus occurrere solent: tempore enim suo metetis non deficientes. Et nos,
fratres

fratres, si quid poterimus apud Dominum,
divinis sacrificijs, orationibus, abstinentijs,
ceterisque pijs exercitijs, quorum omnium
vobis & successoribus vestris, in vita pari-
ter & post mortem singularem concedimus
participationem, vestris pijs conatibus libe-
ter cooperabimur in Domino, postulantes ve-
ros vicissim in orationum & bonorum par-
ticipatione commēdatos suscipere dignemini.

Datis Carthusiæ sub sigillo nostro, Anno
Domini 1544. feria 5 post Dominicam
Cantate. Sedente nostro capitulo generali.

SIGILLETVR.

Pater Prior
Carthusiæ.

IGNATIUS BENEFACIENS
malefactora recipit.

CAPVT XIII.

Firmata hunc in modum Societa-
te, magnæ & turbulentæ procellæ
ad eam labefactandam sunt exci-
taræ Romę quidam uxorem marito e-
ripuerat, hanc Ignatius à consuetudi-
ne illius in D. Matth. hæ nuper institu-
tam domum transferendam curauit.
Hoc factum ille, quod mulierem mi-
serē

ferè deperiret, ægerrimè tulit: & utè-
 rat vir acer, ac ferox, & in ipsum San-
 ctæ Marthæ Cœnœbium furere no-
 cturnis lapidationibus cœpit, & in no-
 stros iniquis criminationibus debac-
 chari: multaq; in vulgus spargere, quæ
 non solum falsa essent, sed dictu etiam
 turpissima. Eoque processit (gratia for-
 tassis, qua valebat plurimum, & autori-
 tate fretus) ut Ignatii nomen publicè
 infectaretur, & laceraret: & ea nostris
 per se, & suos coram obijceret, quæ ho-
 nestè audire nō possent. Famosos præ-
 terea libellos confecit, & vulgo iacta-
 vit, quibus multa nefaria, & impura,
 multa impia, & scelerata contineban-
 tur: ut nostris vix in publicum prodire,
 vix cum hominibus de ipsorum sa-
 lute agere liceret: ita aut conuicijs ab
 improbissimo quoque, aut male dictis
 excipiebatur. Neq; imperitorum mo-
 dō peruaferat animos hæc infamia,
 sed virorum etiam principum, & ipsi-
 us Pontificis Maximi aures oppleue-
 rat. Cui quidem infamiae ut obuiami-
 ter Ignatius, eamque patientia & dis-
 simulatione gliscentem diutius cor-
 roborari non sineret, à summo Ponti-
 fice impetrauit, ut res tota optimis, in-
 tegerrimisque iudicibus mandaretur,
 & no-

& nominatim de his criminationibus
quereretur, quæ ab illo maledicè ef-
fent in nostros iactatæ. Commissa res
est Francisco Michaëlio almæ vrbis
Gubernatori, & Philippo Archinto
eiusdem vrbis Vicario. Illi diligentis-
simè inquirunt, ac perscrutantur o-
mnia: denique sententiam anno Do-
mini 1546. ad 3. Iduum Augusti pro-
nuntiant: nostros non solum infam-
ia liberant, sed laudibus etiam or-
nant: calumniator illi silentium indi-
cunt: poenis propositis, eius petulanti-
am coercent: in hominem grauius nō
animaduertunt: & quidem Ignatio i-
pso deprecatore. Ille tamen Ignatij,
nostrique nominis olim exagitor,
vbi cæcus ille insani amoris ardor re-
frixit, & morbus curatus est, palino-
diam cecinit: medicum amare coepit
quem oderat, & beneficijs eos affice-
re, quos contumelijs affecerat, tam of-
ficiose ac prolixè, vt præteritam culpā
præsenti beneuolentia redemisse vi-
deatur. Non minor, atque haud scio
an sæuior procella, ex Catechumenor-
um exstructa domo, in Ignatium no-
strosque commota est. Illam libido
peperit, hanc ambitio, quæ præceps æ-
quæ, ac demēs est. Nam Sacerdos qui-
dam

N

dam

dam illius loci curam gerens. quod si
 bi aduersarium existimaret Ignatium
 vel in illa certe cura administranda, e-
 ius consilia videret suis præferri, inui-
 dię stimulis incitatus ita exarsit, vt fal-
 sis illum odiosisque criminationibus
 in inuidiā vocare, nostro q; infamia
 labe aspergere conaretur. Nam & hæ-
 resis calumniam, & auditatum cōfes-
 sionum sacratissima iura violata, & a-
 lia, quæ honeste dici non possunt, nō
 est verecundatus obijcere: & Ignatium
 ipsum viuum flammis cremandum ia-
 ctare. Sed quia diuini amoris ille flam-
 mis ardebat, languentem hunc miseri
 hominis impetum, & debilitatum, ne
 repellendum quidem putauit: sed in
 silentio, & spe pro illo Deum precari
 constituit, qui quidem seruis suis tacē-
 tibus, pro ipsis pugnare solet. Quare
 hanc iniuriam esse insultam non est
 passus: à iudicib. enim damnatus est,
 & à diuinis perpetuo suspensus, bene-
 ficijsque omnibus priuatus & officijs,
 carceri in perpetuum addictus, pro-
 pter crimina: quæ artificio quodam si-
 mulationis aliquam diu testa,
 dies tandem pa-
 refecit.

IGN

IGNATIVS SOCIETATEM

fœminarum cura liberat.

CAPVT XIV.

Eodem fermè tempore, tētata Societas alia ratione est. Nā fœminæ nonnullæ pietatis retinendæ studio, & perfectionis desiderio flagrant, à Summo Pontifice impetrarunt, sibi vt liceret sub obedientia nostræ Societatis viuere, & votis se Religionis obligare, idque deinceps fecerunt. In harum numero erat Isabella Rosela, quæ cum esset matrona honestissima, & optimè de Ignatio merita, eius visendi desiderio ex Hispania usque Romam venerat: & cæteris rebus pro nihilo habitis, illius prudentiæ se regendam tradere omnino decreuerat. Cuius animo Ignatius, vehemèter alioquin gratificari cupiens, non potuit tamen hac in re non omni ratione resistere: cum perspiceret, pium quidē esse illius desiderium, sed nobis perincommodū, & valde ab instituto Societatis alienum. Quam eius sententiam, à certa ratione profectam, ipsa deinde experientia comprobauit. Mirum enim est, trium muliercularū gubernatio, quantum illi molestiæ, & occupationis, paucis diebus attulerit.

N 2

Ergo

Ergo Pontificem Maximum docet, quanto ea res impedimento Societati sit futura: orat, obsecratq; Pontificem, ut se præsenti molestia, Societatem tuam perpetuo liberet: neque permittat nostros homines, alijs in reb. magnis, utilib. necessarijs occupatos, hac mulierum cura minus necessaria implicari. Quod utique Pontifex, rationes Ignatii probans, Societati dedit: literasque Apostolicas scribi iussit, quibus nostri in perpetuum ab onere Monialium eximuntur, & quarumcunque mulierum cura sub obedientia nostrorum in communi, vel alijs vivere volentium, anno 1547. 13. Kalend. Iunij. Quo non contentus Ignatius, ut locum hunc maximè periculosum communiret, omnesq; aditus obstrueret, illud etiam anno 1549. ab eodem Paulo III. impetrauit, ne curam Monialium, seu Religiosarum quarumlibet personarum recipere teneamur, per literas Apostolicas impetratas, vel in posterum impetrandas: nisi de indulto illo, & ordine nostro, expressam facientes mentionem. Totidem enim verba Pontificij diplomatis sunt. Sapienterq; etiā in Constitutionibus Societatem ab ea foeminarum cura reme-

uit Ignatius, honesta illa quidem, sed nostris occupationibus aduersa, minusque ab alijs deserta. Vt verò se ab hoc onere suauius eximeret, ad Isabellam Rosselam, cui multis eius beneficijs deuinctus erat Ignatius, epistolam scripsit Hispanicè, quam totidem verbis referam:

Venerabili (inquit) D. Isabella Rosselæ,
matri ac sorori in Christo Domino nostro.
Cum verè atque ex animo cupiam studio tuo
ad maiorem Dei gloriam obsequi, teque in
obedientia mea permanentem ad salutem
anime tue perfectionemque dirigere qua
tamen ratione id faciam haud equidem in-
uenio. Nam & vires me deficiunt conti-
nuis morbis affectum, & tempus, multis
magnisque occupationibus districtum at-
que implicatum, quas reijcere aut præ-
termittere, cum mei officij proprie sint,
haud sanè possum, citra mee salutis di-
spendium, eiusque seruitutis, quam Chri-
sto Domino, eiusque Vicario debeo. Illa
præterea ratio exstimulat conscientiam
meam ac vehementer vrget, quòd video,
& verè atque ex animo coram Domino
iudico, peculiarem hanc fœminarum cu-
ram ac precipuam, qua votis nuncupa-
tis sub obedientia nostrorum viuunt, huic
N 3 minime

minime Societati nullo modo convenire
 Quod, & causas quamobrem ita sentio, Be-
 tissimo Romano Pontifici, aliquot ante men-
 sibus explicavi. Quocirca, ad maiorem Dei
 gloriam fore iudico (quando mihi per obe-
 dientiam licet) hanc provinciam deponere,
 quam eiusdem obedientie praecepto suscep-
 ram. Te igitur non pro spirituali filia sub o-
 bedientia mea viventem deinceps habebo,
 sed tanquam bonam piamque matrem, qua-
 lem te mihi semper praestitisti, omni officio
 ac pietate colam, ad maiorem Dei ac Domi-
 ni nostri gloriam. Quam unam intuens at-
 que spectans, & sempiternae eius bonitatis
 laudem & cultum ubiorem tantummodo
 ante oculos propositum habens, quantum pos-
 sum & debeo, hanc curam depono (salva sem-
 per obedientia) teque committo ac prorsus re-
 linquo prudentissimo iudicio, obedientiae, ac
 voluntati Sanctissimi D. N. Papae, orans inte-
 rim Dominum, ut anima tua in ipso Deo to-
 tius consolationis, & verae pacis autore, pa-
 cem habeat, & divinae dulcedinis abundan-
 tia ad maiorem eius gloriam perfruatur Ro-
 mae Kalend. Octobr. 1546 Hæc ille. Qui et-
 iam Ferrariæ, ut nostri curam sacrarum loco-
 rum eius monasterij, quod mater Du-
 cis fundaverat, ad tempus susciperent,
 ipsi Duci obnixè postulanti negavit
 Et Pinciae quendam ex nostris, qui la-
 crymi

crimis fœminarum penè coactus, & obedientia victus, per similem curam acceperat, ubi retinuit Ignatius, deponere iussit.

NE AD ECCLESIASTICOS

honores aditus nostris hominibus pateat,

Ignatius summa vi apud

Pontificem niti-
tur.

CAPVT XV.

Is sedatis tempestatibus, alia gravissima in Societatem cōmota est: cōpericulosior, quò occultior, & blandior, & minus vulgo formidabilis. Nam Ferdinandus Romanorum Rex, ut hæreticorū pestem magis quotidie suas in provincias influentem reprimeret, probatissimos quosque viros atq; doctissimos conquirebat, quī Pastores Ecclesijs destitutis præpōnerentur. Ex quo Magistro Claudio Iaio, de cuius integritate, atque doctrina magnam habebat opinionem, Tergestinae Ecclesiae Episcopatum detulit. Quem eūm ille constanter repudiasset, ad Summum Pontificem de illius statu Ecclesiae, & impendente (nī celeriter obliteretur) à lupis irruentibus.

N 4

tibus.

tibus vastitate, diligentissime scripsit & simul addidit, voluisse quidem se Claudium Iaium pastorem ei Ecclesiae praeficere, propter hominis insignem probitatem, cum pari eruditione coniunctam, verum illum obstinato animo recusasse. Petijtque à Pontifice summa cōtentione, ut Claudium pro imperio cogeret Episcopatum suscipere, cui ipse persuadere sua auctoritate non potuisset. Regis voluntatem complexus est Pontifex, Claudiumque Summo S. R. E. Cardinalium consensu, Episcopum creare constituit. Id ubi cognovit Ignatius, confestim omnes nervos intendere decrevit, quo minus id fieret. Itaque alijs rebus frustra tentatis, ipsum Pontificem Maximum fidēter alloquitur: quamobrem Claudium, Episcopum fieri non expediat, rationes multas exponit: supplex rogat Pontificem, & obtestatur, ut qui omnium Pastor est, omnibus consulat, & aliorum vulnera, sine aliorum vulneribus curare studeat. Vereri se ait, ne conatus Societatis, & labores usque ad id tempus per Christi misericordiam eius Ecclesiae haud infructuosi, ad nihilum recidant: & radicibus paupertatis atque abiectionis, quibus

bus nitebantur, exarescentibus, inu-
tiles atque inanes fiant. Magnam im-
pendere ruinam ipsi Societati, magnū
esse periculū, ne, quod charitas & hu-
militas coagmentarunt, cupiditas am-
bitioq; dissoluant: & nōnulli, qui no-
men suum in Societate Christo dede-
runt, vt rerum humanarum vinculis
expediti, paupertatis, sui que contem-
ptus quasi gradibus quibusdam, faci-
lius ad cælum ascenderent, pedem re-
ferant, & ab incepto desistant. Contra
multi, honorum quos in alijs cernant
specie delusi, spe que adipiscendi simi-
les dignitates commoti, cupiant ani-
mum ad Societatem adiungere: qui-
bus nimirum, non contemptus vani-
tatis, sed vanitas ipsa suadeat ingres-
sum. Timendum præterea esse, ne hic
Episcopatus non vno Claudio Iaio,
sed multis Societatem priuet, eiusque
statum labefactet, atq; conuellat: Secu-
turos enim alios, & facturos exemplo,
quod sine exemplo non fecissent. Ne-
que ideo (inquit) hæc disputo, vt aut
honores ipsos improbem, aut religio-
sos permultos, qui honoribus pie, san-
cteque & magna cum Ecclesiæ utilita-
te funguntur: Sed illud contendo, Pa-
ter Beatissime, aliam esse cæterarum
N 5 religio-

religionum conditionem, ac nostræ. Illas diuturnitate iam, longoque usu corroboratas, cuiuslibet oneri ferendo esse: nostram nascentem adhuc, & infirmam, grauiori pondere oppressum iri. Illas in militantis Ecclesiæ exercitu, quasi statarias cohortes, & certos ordines ducere, & proprio loco, stabilique posse consistere: nostros homines quasi velites, ad subita belli ministeria promptos, huc, illucque discurrere: atque ob id ipsum, ab omni eiusmodi munere vacuos, liberosque esse oportere. Quis enim dubitat, quin, si non tam ipsius Societatis vtilitatem, quæ tamen ab Ecclesiæ vtilitate seiuncta non est, sed aliorum salutem spectare velim^{us}, vberiores perceptura sit fructus Christi Ecclesiæ, ex nostris non Episcopis, quam Episcopis? Nam qui Episcopus est, etsi maiorem auctoritatem habet ac potestatem, certis tamen locorum finibus continetur, & suis est tantum pascendis ouibus addictus. Fieri autem potest, ac sæpè fit, ut à suis non recipiatur: neque tamen aliò se transferre, neque alias oues curare possit. Si verò liber sit, & nulla certa administratione impeditus, illum in una ciuitate cum persequetur, fugiet.

fugiet in aliam: & mundi vniuersi incolae, omnibus se Episcopis ministrum, omnibus populis praebebit seruum. Adde Societatis existimationem, & famam, quae in hac causa agitur. Nam vt alios permoueas, & ad virtutem impellas, permagni refert, quam opinionem, quibus persuadere velis, de te habeant: vt exploratum illis nimirum sit, te non ipsorum bona, sed ipsos quaerere: non opes, non honores, non titulos concupiscere: sed Christi duntaxat gloriam, & ipsorum salutem omni studio & labore conquirere. Quod homines aegrè adduci poterunt de nobis vt credant, si ipsis nostrae Societatis, ac fervoris initijs, dignitatis insignibus nos videant ornatos. Neque verò id adscribent obedientiae, & charitati, sed ambitioni potius, & cupiditati: deponentque opinionem eam, quam de nobis conceptam habent, quaeque in primis ad proximorum salutem, Christi operarijs est necessaria. Ea autem iactura tanta est, vt vnius Episcopatus fructu compensari non possit. Ijs rationibus, alijsque permultis Pontificem legnatijs permouere conatus est, vt Claudium priuatum viuere sineret. A quo tamen illud tantum in praesentia

N 6

obte-

obtinuit, res ut Deo amplius commē-
daretur, se attentius deliberaturum. I-
gnatius igitur, & sacrificia omnium Pa-
trum qui Romae tum erant Deo quoti-
die offerri iussit: & assiduas fratrum
preces, ut imminens discrimen à So-
cietate depelleret: & ipse lacrymis, o-
rationibusque se penitus dedit: & huc,
illuc, dies, noctesque cursans, Cardina-
lium omnium penè domos obiit,
eosque docuit, quantum inesset in hac
re periculi. Itaque tantum preces eius &
lacrymae apud Deum valuerunt, tantum
apud homines prudens sollicitudo po-
tuit, & industria, ut res quae certa o-
mnino & constituta videbatur, lon-
gius proferretur, dareturque ipsi tem-
pus scribendi ad Regem Ferdinandum.
Qui rationibus Ignatii edoctus, cum
sine magno Societatis incommodo,
quod volebat, fieri non posse animad-
verteret, ut erat optimus ac religiosissi-
mus Princeps, nostrique amantissi-
mus, passus non est, nostro nos ma-
lo, alijs bono esse. Quamobrem Ora-
tori suo mandat ea causa uti desistat:
atque hunc in modum periculum tunc
evasimus. Deinceps etiam cum Episco-
patus & Cardinalatus nostris homini-
bus deferretur, seper resistit Ignatius,
&c.

& omnibus viribus contrà pugnavit. Nam anno salutis nostræ 1551. Iulius III. Pont. Max. Caroli Cæsaris rogatu, Franciscum Borgiam (qui Christi pauperiorem sæculi diuitijs præferens, nostram religionem nuper fuerat ingressus) in S. R. E. Cardinalium Senatū statuit cooptare. Quod ubi pro certo Ignatius audiuit, incertus ipse de Domini voluntate, animi dubius & anxius, rem totam explorare, ac precibus peruestigare constituit. Mandat igitur, omnia omnium domesticorum sacrificia, precesque in eum finem triduo ipso referri. Ipse verò ceteris curis abdicatis, in cubiculum se abdit, in hæc unam rem summa animi contentione incumbit, habenas pijs lacrymis laxat, & incensis desiderijs, atque inflammatis affectib⁹, diu noctuq; Deum suppliciter orat, obsecratque, uti voluntatis suæ, ipsi lumen ostendat, quo illustratus vel de hoc negotio nihil laboraret, vel certè quantum in se est, det operam ne transigatur. Primo igitur die, ita dubius fuit atque anceps, ut neutram in partem potius propenderet: proximo, eam in partem inclinavit, ut rem quo ad eius fieri posset, impediret. Tercio verò tanta luce diuinitus comple-

tus est, ut clarissimè atque manifestissimè intelligeret, ex Dei volūtate, nihil sibi prætermittendum esse, ut rem totam disturbarer, atq; excluderet. Quod & fecit, & Pontifici Iulio persuasit, ut amplissimam illam Cardinalatus dignitatem Francisco quidē volenti offerret, sed vim recusanti non afferret. Sic enim futurum, ut Carolo Imperatori honesta petenti satis faceret, & tamen Franciscum in suscepto proposito perseverantem non perturbaret, atque affligeret. Dixitque mihi ipsemet Ignatius, tanto se fuisse tunc caelesti splendore perfusum, tanta firmitate roboratum, ut nullius potentia abduci potuisset, ab illo, rem deliberatam, & iam propemodum confectam, disijcendi consilio. Anno item 1553. Ferdinandus Romanorum Rex, Petrum Canisium virum modestiæ atque sapientiæ laude in nostra Societate præstantem, ac remque fidei Catholicæ adversus hæreticos defensorē, optavit creari Episcopum Viennensem. Videbat enim, cum in ipsa ciuitate Viennarum per vniuersam Austriam hæresion pestem impunè grassari: & Pastore sanctissimo atque vigilante opus esse, qui à Christi grege luporum passim sequen-

uentium rabiem arceret. Cum igitur à Pontifice Iulio III. hoc Rex Ferdinandus summis præcibus cõtenderet, Pontifex rem totam ad Ignatium reiecit, ut si ille probaret quod Rex petebat, id ipse concederet. Negavit Ignatius id ex usu atque commodo Societatis fieri posse. Adhibitæ sunt omnes machinæ ad expugnandũ illi^o animum, sed frustra: mansit enim semper in sententia, nec se ab illa ullis rationibus deduci passus est. Denique anno 1555. Octobris mense ineunte, grauissimis autoribus intellexit Ignatius, Paulum III. Pont. Max. statutum habere atque deliberatum, Iacobum Lainem ad purpuratorum patrum numerum omnino aggregare. Qua de re cum sermonem haberemus, dixit tunc Ignatius mihi, Nisi Deus obset, & suo consilio & paterna prouidentia res impediatur, breui Iacobus erit Cardinalis. Sed si hoc quidem fiat, ita certè fiet, ut omnes intelligat, quàm grauatur atque repugnanter Societas nostra eiusmodi honores atque dignitates accipiat. Exemplum autem Ignatii omnes qui illum postea consequuti sunt Præpositi Generales diligenter imitati sunt, dederuntque operam, ne qua ad

ambitionem fenestra Societati aperi-
retur. Quin etiam illud impetrauit à
Summo Pontifice & in Constitutioni-
bus suis diligenter cauit Ignatius, ne
cui dignitatem vllam extra Societate
liceat admittere, sine Præpositi Gene-
ralis facultate. Quam ille quidem nun-
quam dabit, nisi Summi Pontificis o-
bedientiæ iure compulsus: eiusque rei
professi nostri voto quodam peculiari
se obstringunt. Et quoniam ad conser-
uandam Societatem res qua de agi-
mus, magni ponderis est, & nonnulli
fortasse in ea erunt sententia, vt existi-
ment gratius Deo futurum, & sanctæ
eius Ecclesiæ fructuosius, si Societas
nostra (vbi confirmata fuerit ac robu-
sta) Episcopatus aut dignitates admit-
tat, quàm si in sancta humilitate (vt ha-
ctenus fecit) & humili paupertate vi-
uat: addam etiam alia, quæ ad vebrio-
rem huiusce rei explicationem perti-
nent. Marcellus Cerninus S.R.E. Car-
dinalis, titulo sanctæ Crucis, is qui po-
stè à Pontifex Maximus creatus, Mar-
cellus n. appellatus, breui bonis om-
nibus lugentibus Ecclesiæ Christi ere-
ptus est. Is inquam vir vitæ grauitate,
eximiaque prudentia excellens, haci-
psa de re cum D. Olauio (de quo in hoc
libel.

libello mentionem fecimus) aliquando agens disputansque, num commodè faceret Societas nostra, atque è republica Christiana, Ecclesiasticas dignitates atque Episcopatus reiiciens, multas in contrariam partem rationes afferebat. Sentiebat enim Cardinalis Societatem nostram, si sanctos Episcopos Ecclesiæ Dei suppedicaret, tanto vtiliorem rem facturam, quam nunc facit, dum egregios cōfessarios, concionatores, ac doctores illi subministrat: quanto Episcopus simplici Sacerdoti potestate atque autoritate præstat, & antecellit. Cum autem Olavius Cardinalis rationes refelleret, ac verissimè doceret, nulla re Societatem nostram Sanctæ Ecclesiæ tam posse prodesse, quam si in incorrupta sui institutionis integritate atque abiectione se quā diutissimè conseruet (sic enim diuturni⁹ securi⁹ atq; efficacius suā operā illi nauare poterit) Cardinalis nihilominus tamen in sua sententia persisteret, subiecit Olavius: Non rationibus tantum Illustrissime Domine tecum agā, sed etiam autoritate. Magister quippe Societatis nostræ ac parens Ignatius, vtilius hoc iudicat, & maximè probat, nec solū nostra referre putat, sed multo e-

to etiam magis Ecclesiae Dei. Tunc Cardinalis, Nunc cedo, inquit, Olavi, & man⁹ do: Plus enim apud me, in hac quidem causa, monenti habet Ignatij autoritas, quā omnes rationes, idque ipsa ratio manifestè docet. Probabile enim est, Ignatium, qui Societatem vestram tam opportuno tempore, & Dei Ecclesiae necessario diuinitus instituit, felicissimè propagauit, prudentissimè haecenus gubernauit, eius qui illum vnum ad tam eximium opus elegit, voluntatē Dei potius habere compertam, quā nos qui saepe hallucinamur, & media in luce non videmus. Quis enim, qui Ignatium ad fundandam religionem vestram, amplificandam, atque administrandam, tanta à Domino gratia atque Spiritu donatum videat, non etiam intelligat, illum ipsum caelesti lumine collustratum, certissimam rationem accepisse, in qua nimirum Deus velit, ut se ad eius obsequium Societas vestra exerceat, & perpetuò conseruet? Quapropter vestris quidem potissimum in rebus, vnus Ignatius omnium mihi rationum instar est. Ipse verò Ignatius, quo tempore primum urbem ingressus est, Aguilaris Marchionem

Ora

Oratorem tunc Caroli Cæsaris apud
Rom Pont. tum officij gratia conue-
nit, tum vt sui instituti rationem redde-
ret. Cum autem mutuo colloqueren-
tur, significauit in sermone Marchio
atque innuit, Ignatium multis in su-
spicionem occultæ ambitionis venis-
se: quasi splendida sanctitatis specie, te-
nebras oculis intuentium offunderet,
& ad honores insidiosè obreperet, ca-
praretque paupertatis simulatæ atque
humilitatis quasi esca, aliquam digni-
tatem. Tum Ignatius nihil omnino
verbo respondit, sed facto. Confessus, e-
adẽm vultus grauitate, caput aperit,
signo crucis se munit, se nullam extra
Societatem dignitatem, ne oblatam
quidem admissurum, voto se obstrin-
git, nisi à Christi Vicario ita compel-
latur, vt tergiuersari, repudiareque il-
lam sibi citra peccatum non liceat. At-
que hoc facto expurgauit tunc suspi-
cionem atq; dimouit. Alias item hoc
idem coram Cardinali quodam eadẽ
suspicionem laborante fecit: vt falsitati
aditus omnes obstrueret, & tam certo
grauique testimonio, eorum homi-
num, qui ex se alios fermè metiuntur,
fallacis suspicionis calumniam depel-
leret.

V. ARIA

His Societas difficultatib. opera Ignatij, & laborib. expedita, feliciter in dies procedebat, & numero & fructu, & nouis semper collegijs augebatur. Nam præter Collegiũ Barcinonense, quod à pijs quibusdam viris propter D. Araoz, aliquandiu in ea vrbe commorãtem, fuit inchoatũ: præter Bononiense: quod anno 1546. initium accepit: Cæsaraugustam nostri anno 1547. accersiti sunt à primarijs quibusdam viris, in primisque à Ioanne Gõzales, Regni Aragoniæ Cõseruatore. Illi verò, quæ pietatis opera Societas suo ex instituto administrare solet, in ijs se exercere, & ciuitatem opibus, nobilitate, & autoritate præstãtem, ad omnem virtutem commouere instituerunt, multaque vt suo loco dicam, passi sunt. Quamobrem Ignatius, vt crescentem suam familiam cõmunicata cum alijs cura melius gubernaret, & Societatem in ordinem certũ paulatim redigeret, Collegia in Hispania partiri, Prouinciasque designare cõstituit: & magistrum Simonem, quem

quem à principio nostris omnibus in Lusitania præfecerat, eo in Regno Pro- uincialem Præpositum esse voluit: in reliqua Hispania D. Antoniũ Araoz. Qua in Prouincia, hoc ipso penè tem- pore, Collegium Salmanticæ est in- choatum, quod tenue quidem princi- pium habuit (vt reliqua ferè) sed pro- gressus felices, Nam Franciscus Men- doza, Episcopus tunc Coriensis, ac S.R.E. Cardinalis, Ignatij vita, & no- strorum hominum fructu commot⁹, in Academia illa Collegium nobis æ- dificare constituit: quod etsi varijs oc- cupationibus impeditus distulit pri- mum, deinde etiam morte intercept⁹ non perfecit, eius tamen voluntatem tunc complexus Ignatius, D. Michaëlẽ Torrensem, paulò antè in Hispaniam missum, cum duobus socijs Salmanti- cam anno 1548. ire iussit. Vbi in peran- gusta domo, eaquẽ conductã habitare primũ cœpit, & ciuium atque scho- lasticorum iuuenum animos, ad pieta- tem tum factis, tum verbis excitare. Tam multa autem à principio, ea in ciuitate de nobis iactata, per viros eti- am doctrina, ac religionis professione insignes, publicè ac priuatim, in ser- monibus, & in concionibus diffemi- nata

nata sunt, ut nostrum nomen suspectum
 vulgo esset, & inuisum : & non modo
 infirmi homines, qui aliorum fere opi-
 nione ducuntur, sed viri etiam, vel
 nobilitate, vel literis, & rerum usu, atque
 autoritate praestantes, à nostrorum ho-
 minum consuetudine abhorrent, &
 perspicua etiam, atque honesta in su-
 spicionem vocarent. Sed eorum, qui
 eo tempore aduersari nobis sunt, dux
 omnium fuit & princeps, vir quidam
 tum religionis professione, tum sapi-
 entiae laude clausus, Episcopatusque
 depositi admiratione venerabilis. Qui
 ut se canem acrem, ac vigilantem Do-
 minico praeberet gregi, ad latrare eos
 coepit, quos lupos arbitrabatur, no-
 strumque institutum grauer in se-
 ctari: cuius auctoritatem multi, ac iu-
 dicium sequebantur. Verum, proceden-
 te tempore, emerfit veritas, omnisque
 falsus rumor celeriter (ut solet) defluxit,
 & nostrorum patrum vita, atque ope-
 ribus, & Francisci Stradae maxime
 concionibus, obsequendi omnis licen-
 tia compressa est. Atque ita exagitatio
 ne illa, Societatis cognitio creuit, ut
 nostri, qui intacti si fuissent, & quieti,
 diu fortè in tenebris latuissent, exa-
 gitati, in cognitionem hominum
 breui

breui venerint, & magnopere ciuitatem illam commouerint. Nam præter eos, qui nostrorum opera & consilio sacrarum Religionum instituta, in nobilissima Academia secuti sunt (quorum magnus est numerus) huic Collegio potissimum, & Complutensi, propagationem nostræ Societatis in Hispania, acceptam ferre debemus.

MAGISTRI GENERALIS ORDINIS Prædicatorum de Societate publicum testimonium.

CAPVT XVII.

Sed illud minimè prætereundum videtur, quod occasione huius Collegij factum est. Nam cum vir grauissimus, atque doctissimus Franciscus Romæus, Ordinis Prædicatorum Magister Generalis, ex sua familia in Ecclesia Christi sanctitate, doctrina, numero, fructuq; clarissima, esse aliquot intellexisset, qui Salmanticæ nostri instituti ignoratione homines publicè hortarentur, vt suspectam haberent nouitatem, ac nostros vitarent, eos vt errore liberaret, omnesq; qui ad eius obedientiam pertinebant, cautiore redderet: patètes literas Ignatio dedit, qui.

quibus, si opus esset, vteretur: in quibus
& Societatem præclare sua autoritate
commendat, & suis, ut eam comple-
ctantur, nostrosque commilitonum
loco habeant, grauissimè præcipit. Qua-
rum literarum exemplum, ut magis pa-
teat, quantum optimi viri memoriae
debeamus, & sanctissimæ eius religio-
ni, idque persolvere studeamus, hoc
loco duximus adscribendum.

Vniversis in Christo venerabilibus
Patribus, & fratribus Ordinis Præ-
dicatorum, ubique terrarum consti-
tutis Frater Franciscus Romanus à Castillo-
ne, sacre Theologiæ professor, ac totius dicti
Ordinis humilis Generalis Magister, & ser-
uum, salutem, & Spiritus sancti consolationem.
Pateat vobis, qualiter hoc calamitoso tempo-
re, quo religio Christiana Hæreticorum telis
impetitur, malorumque Christianorum per-
uersis moribus labefactatur, nouus ordo Pres-
byterorum regularium sub titulo nominis
IESU de vrbe, quasi prædiaria manus, Dei
benignitate submissus est: quem ob ingenes
fructus, quos lectionibus, & concionibus pu-
blicis, priuatorum adhortationibus, confes-
sionum audientia, cæterisque sacris exercitijs,
ac sanctorum morum exemplis in Ecclesiâ
facit, Sanctissimus in Christo Pater, & Do-
minus

minus noster Paulus Papa 111. approba-
 uit, & confirmavit. Quod ideo vobis signi-
 ficatum volumus, ne huius instituti ro-
 uitate seductus quispiam vestrum, commi-
 liones suos ad eundem scopum tendentes,
 & à Deo sibi suppetias missos, per errorem
 fortassis oppugnet, eorumque detrahat in-
 stituta, quorum fructibus gratulari, & pi-
 os actus emulari debuerat. Credimus
 quidem vos omnes, utpote celesti sponso
 dilectos, & amicos, varietati, qua
 sponsa illius amicitur, non detracturos: sed
 eam potius caritate, quæ congaudet veri-
 tati, complexuros & exosculaturos. Atta-
 men ne officio nostro desimus, omnesque
 motus præueniamus, vobis omnibus, &
 singulis præfatis Fratribus presentium te-
 nore mandamus, & autoritate nostri of-
 ficii in virtute Spiritus Sancti & Sanctæ
 obediencie, ac sub pœnis arbitrio nostro
 taxandis, precipimus, ne dicto ordini per
 Apostolicam Sedem approbato, & confir-
 mato, aut eius institutis vlllo modo detra-
 here, aut de eo obloqui audeatis, tam in
 publicis lectionibus, sermonibus, & con-
 gressibus, quàm in priuatis vestris collo-
 quijs quin potius eum, Presbyteros eius,
 tanquam vestros commilitones, iuuare,
 & contra impugnantes præregere, & tueri
 studeatis. In quorum fidem, & robur, has
 fieri,

feri, & nostri officij sigillo muniti infirmus Datum Romae decima Decembris anno millesimo quingentesimo quadragesimo octavo.

Frater Franciscus Romæ, Magister Ordinis Prædicatorum, assumptionis nostræ anno III. &c.

Hactenus ille, cui⁹ in Societatem animi propensionem, ac benevolentiam, decimo septimo post anno, vniuersus diui Francisci Minorum ordo de obseruantia, Ecclesiæ & ipse lumē, ac ornamentū, insigni claritate imitatus est: cū in generali conuentu Vallisoleri anno 1565. habito, inter alia præclara decreta, hoc quoque de nobis adiecit:

Preterea, cū Ordo noster Fratrum Minorum existat, atque in humilitate præcipua & caritate fundatus, noverint Fratres omnes ubique terrarum dispersi, Religiosos cuiusvis Religionis cum omni humilitate, & humanitate tractare, tum maxime eos, qui de Societate Iesu fuerint, quos diligere & honorare debent, eosque ad actus litterarios, ad Sacrorum nostrorum celebrationem, aliosque

publicos actus, ad quos Religiosi convenire
solent, cum caritate invitare, & suscipere
nec eis quisquam nostrum publicè, vel occid-
ere audeat detrahare.

IN VARIAS AFRICAE RE-
giones penetrant nostri.

CAPVT XVIII.

HOc præterea anno millesimo
quingentesimo quadragésimo
octauo, nostri in interioris, atq;
exterioris Africæ oras penetrarūt. Nā
ex Lusitania in Mauritoniā ad Chri-
stianos captiuos redimendos, missi
sunt P. Ioannes Nugnetius, is qui Ac-
thiopæ Patriarcha postea Gog mortu-
us est, & P. Ludouicus Gonzalez à Came-
ra: qui in commissio sibi munere egre-
giam operam posuerunt, magna sua
patientia & vigilantia, nec minori
miserorum hominum salute. Multos
enim labantes in fide confirmarunt:
lapsos reuocarunt: afflictos, ac mœren-
tes consolati sunt: viros, fœminas, pue-
ros, puellas conquisito pretio à crude-
li seruitute redemerūt: suoque officio
diligenter perfuncti, in Lusitaniam re-
uenerunt.

In Congum verò, extremæ occidentalis Aethiopiæ Regnum, quatuor ex nostris nauigarunt. Nam cum Emanuel Lusitanæ Rex, Christi nomen amplificari cuperet, homines certos, atque ad eam rem idoneos misit, qui Euangelij lumen in maritimas Africæ regiones inferret. Quod quidem multis in locis factum est: & cælestis doctrinæ semen in Cōgi etiam solo sparsum. Illud tamē postea cultorū vel peruersitate, vel inopia exaruit: donec à Ioanne III. Lusitanæ Rege, Emanuelis pietate atque hæreditate filio, anno 1548. eò nostri missi sunt, ut oppressū illud fidei semen (si quid adhuc superesset) excitarent, & deserta, atque inculta excolerent: quod illi quidem initio feliciter præstiterunt. Rex enim ipse Congi baptisma suscepit, & pluri alij eius exemplum secuti sunt.

Postea vero cum illorum mores nostri ad fidem exigerent, ipsi autem fidem ad libidinem suam detorquerēt, & barbarus Rex vitam Christiano homine indignam, non solum ipse profiteretur, sed alios eodem etiam exemplo inuitaret, vel imperio cogeret, nostri ne porcis margaritas praeberent, à quibus distrumperentur,

po

post cognitionem retrorsum conuer-
sis, ab eo, quod illis traditum erat, san-
cto mādato, posteriora priorib. dete-
riora fierēt, aliō se transtulerūt, Multi
enim, ut ait Paulus, bonam conscien-
tiam repellentes, circa fidem naufra-
gaue unt. Nec meliorem sanē exitum
habuit nostrorum in Angolam profe-
ctio. Nā cum Angolæ Rex in magno
se Christianæ fidei desiderio esse ostē-
disset, eius precibus adductus Rex Lu-
sitanæ, aliquot ad illum ex nostris
mittendos curauit: quibus Oratorem
suum cum magnis ad ipsum Regem
muneribus adiunxit, quō benignius
reciperentur. Qui sanē ut à barbaro
Rege suscepti quidem primo humani-
ter sunt, postea verō missis à Rege Lu-
sitano muneribus, pecuniaque con-
sumpta, in carcerem coniecti: ubi cum
Regio Legato, magno suæ patien-
tiæ fructu, multos annos asseruati sūt.
Itaque quamuis nostri ex hac mis-
sione homines illos barbaros ad hu-
manitatem, & Christianam mansue-
tudinem non traduxerint, patientiæ
tamen & fortitudinis suæ fructum vel
maximum perceperunt: & pro Chri-
sto aduersa multa patiēdo, moriendi-
que desiderio merita sua cumularunt.

1. Tim. 1.

SICILIA SOCIETATEM COM-
plectitur.

CAPVT XIX.

Eodem etiam tempore Sicilia in-
sula Societatem nostram ample-
xa est, in quam Iacobus Lhostius
Flander, vir singularis modestiæ, ac do-
ctrinæ, nostrum nomen primus inue-
xit. Hic Agrigentum vt mitteretur, Ro-
dolphus Pius Carpenfis S. R. E. Cardi-
nalis, nostræque Societatis Protector,
atque Agrigētinus Episcopus ab Igna-
tio impetrauit. Subsecutus illum est
Hieronymus Domenecus, quem An-
no 1547. Ioannes Vega Sicilien-
sis Regni Prorex, ex vrbe ab eodem
Ignatio secum adduxit, vt eius opera,
& consilio in piarum rerum admini-
stratione vteretur: quod quidem lar-
gè, prolixèque admodum fecit. Nā pa-
rum fore arbitratus, oppida mœnibus
ac præsidio cingere, itinera sublati la-
trocinij aperire, securitatem in illo re-
gno, ac fidem constituere: quos guber-
nabat, eorum animos virtute, ac pieta-
te impleri voluit, & à diuini nominis
propagatione auspicari: vt superiora in
la hoc

la hoc stabili fundamento constituta,
 splendidiora multo essent, atque fir-
 miora. Et quoniam Romae magnam
 habuerat cum Ignatio cōsuetudinem,
 & nostrorum mores perspexerat, at-
 que institutum, eam ad rem illos
 delegit, quos suo proposito congruen-
 tes, sibiq; vsui fore arbitrabatur. Atq;
 ut fructus esset diuturnior, Messanen-
 sem Magistratum sua autoritate per-
 mouit, nostros ut ex peteret, atque ac-
 cereret, & fundato Collegio in do-
 micilio certo apud se collocaret. Illa
 vero ciuitas, & nobilis, & opulenta, &
 sacrarum religionū in primis cultrix,
 grauiissimi, atque sapientissimi Princi-
 pis iudiciū secuta, diligere eos coepit,
 quos nondum viderat, cupere quos il-
 lus testimonio vtilis sibi futuros spe-
 rabat. Itaque anno 1548. Sūmi Pontificis
 imperio, & Ignatii voluntate, ad quos
 & Prorex Vega, de hac ipsa re, & Messa-
 nensis ciuitas scripserat, profecti sunt
 Messanam Magister Hieronymus Na-
 ralis Hispanus, Andreas Frusius Gal-
 lus, Petrus Canisius Germanus, Bene-
 dictus Palmius Italus, alijque nonnul-
 li ex varijs item nationib⁹ mixti, ut no-
 uum Collegium constituerēt, & opti-
 marum artium ludum aperirēt. Quod

in oportuno ciuitatis loco, æde D. Nicolai, domo, Magistratus benignitate commodè instructa, feliciter sanè præstiterunt. Auctus postea nostrorum numerus est, primaque in Societate probationis domus Messanæ instituta.

Sed & Panormitana ciuitas, eiusdem Vegæ consilio, atque autoritate, & Messanensis Collegij fructu incitata, cum sua amplitudine, soli fertilitate, hominum splendore, ac frequentia, reliquas Siciliae Vibes vincat, passa non est se in pietatis studio ab vlla superari. Quamobrem à Paulo III. Pōt. Max. & ab Ignatio per literas petit ut ad suam iuuentutem literis ac moribus instituendam, & ciuium animos pietate imbuendos, ex nostris aliquos eò mittant. Ignatius ergo anno 1549. duodecim Panormum misit, è quibus erant. Nicolas Lanoius Flander, Paulus Achilles Italus, & alij lecti viri, itidem diuersarum nationum. Eis mandat, ut cum Iacobo Laino (qui in ea Prouincia ipsius Ignatii gerebat vices, & Alexandri Farnesij Cardinalis & Archiepiscopi Mōtis Regalis rogatu, in eius diocesi, ad cōponēdas inueteratas quorūdā Ecclesiasticorum

eorum discordias, visitatoris munere
fungebatur,) & cum Hieronymo Do-
meneco sese coniungant, & Panormi-
tani Collegij fundamenta ponant:
quod & factum est magno hominum
concurſu, magna ciuium beneuolen-
tia. Porro hæc duo Collegia, Mamerti-
num, ac Panormitanum, annuis, cer-
tisque fructibus Caroli Quinti Impe-
ratoris benignitate, & ipſarum ciuita-
tū liberalitate ſūdata ſunt. Reliqua præ-
terea quæ in Sicilia habemus collegia,
ab his duobus exordium ac progres-
ſum acceperunt. Sed ille maximus,
atque vberimus fructus eſt, qui ex ijs
duobus Collegijs in vniuerſum Sici-
liæ Regnum peruenit, quod Ioannes
Vega multa eorum Patrum, qui in hi-
ſce Collegijs verſabātur, vel conſilio,
vel miniſterio inſtituit, multa perfe-
cit, quæ ad veræ pietatis cultum au-
gendum, ac hominum ſalutem perti-
nebant. Eodem anno 1549. Vene-
tias noſtri aſciti, & ab Andrea Lippo-
mano, qui Patauinum Collegium
fundauerat, in certis ſedibus collocati
ſunt.

Tyburtinum etiam Collegium ortū
hoc tēpore habuit à noſtris eò profe-
ctis, vt ipſam ciuitatem pacarent, &

eum alia vicina ciuitate grauer diffi-
dentem reconciliarent.

In Germania præterea coeperunt no-
stri maiori cū utilitate versari. Nā Gu-
lielmus Bavarizæ Dux clarissimus, aui-
tæque, & Catholicæ religionis in Ger-
mania præsidium, & ornamentum, no-
stros accersit, ut Ingolstadt i sacras li-
teras profiterentur. Missique ad Ducem
sunt ab Ignatio Alfonso Salmeron,
Petrus Canisius, Claudius Iaius, qui
in illa Academia aliquot annis antea
docuerat, & magna fuerat cum laude
versatus. Hos Patres Gulielmus Dux
peramanter complexus est, ac supre-
mo suo Cancellario Leonardo Ekio
viro nostri cupidissimo studio recom-
mendauit. Itaque Alfonso Diu Pau-
li Epistolas, Claudius Psalmos Dau-
dis explicare aggressus est, Canisius
Magistrum Sententiarum, vnusquis-
que eruditè, & grauer, magnaue
hominum admiratione, suo funge-
batur munere. Quo ex tempore A-
cademia illa reuirescere ac celebrior
esse coepit, & Theologiæ studia, quæ
hæreticorum impetu conuulsa atque
prostrata iacebant, excitata sunt. Vi-
cini Episcopi spe erecti, Catholici
animati, furor hæreticorum com-
presh-

pressus, multa passim in Dei laudem
 effecta. Quibus Gulielmus commotus,
 Collegium Societati ædificare con-
 stituit, sed morte interceptus, quod præ-
 clare cogitauerat, non perfecit. Et Al-
 berto filio pietate, prudentia, animi
 magnitudine sui quam simillimo, rem
 integram reliquit, Qui optimi patris
 vestigijs insistent, Catholice religioni
 accerrimum sese in Germania propu-
 gnatorem semper præbuit. Et quam-
 vis sui principatus initio, grauissimis
 districtus negotijs, in longum Colle-
 gij fundationem distulit (ex quo Alfō-
 sus Salmeron in Italiam redijt, Clau-
 dius Viennam profectus est, Canisius
 cum Nicolao Gaudano Ingolstadij
 ad tempus remansit) postea tamen,
 ita hanc moram diligentia, & præcla-
 ra beneficentia compensauit, vt non
 solum Ingolstadij nostros, sed eti-
 am Monachij apud se habere
 voluerit, & in domicilio
 certo collocare-
 rit.

○ NOSTRÆ

CAPVT XX.

DVm hæc in Europa geruntur, in
 Brasiliam Prouinciam vastissi-
 mam, & cæli quidem salubritate læ-
 tissimam sed Anthropophagorū feri-
 tate horribilē, & omnis humanitatis
 expertem, anno 1549. Regis Lusitani
 voluntate, nostri primū nauigarunt.
 Vbi in hunc vsque diem, magna cum
 patientiæ & caritatis laude, atque in-
 digenarum utilitate perseuerant. Mul-
 ti enim varijs monstrosissimisque I-
 dolorum figmentis superstitioni-
 busque abiectis, vnius Dei, verique
 lumen aspexerūt: multi cū infidelitate,
 immanitatem etiam, & crudelem il-
 lam deuorandi homines naturam e-
 xuerunt, & ad mansuetudinem, atque
 humanitatem traducti sunt. Vxorū ve-
 ro multitudinem sacratissimis Euange-
 lici connubij legibus astrinxerunt, &
 impuras nuptias, vagamque libidi-
 nem Christiana honestate commuta-
 runt. Hoc item anno 1549. P. Anto-
 nius Criminalis Parmensis, in India
 à fidei hostibus occisus est. Qui hone-
 stis

his parentibus ortus, in ipso adoleſcē-
tiæ flore se Deo ſacrauit, & Societate
eſt ingreſſus, miſſusq; anno 1542. Ro-
ma ab Ignatio in Luſitaniam, omni-
bus quibuſcum vixit, raræ modeſtiæ,
ac ſingularis probitatis exemplo fuit.
In Indiam deinde, ad gentium illa-
rum ſalutem, inter primos mittitur:
cognitaque eius virtute ac prudentia,
ab ipſo Franciſco Xauier, in eo tractu
collocatur, qui olim Cori, nunc Co-
morini promontorium appellatur, re-
liquisque noſtris præſicitur. Vbi pro-
pter continua vicinorum Regum bel-
la, propter idololatrarum ſacerdotum
infeſtum odium, & victus cultusq; in-
opiam, incommoda multa pertulit, &
in illuſtranda Chriſti gloria, ac propa-
ganda, maximos labores tulit. Cum i-
gitur in Menanor Regis Prouincia
verſaretur, & quos Chriſto per fidem
genuerat, Catholica doctrinæ lacte
nutraret, magnæ militum copię Biſna-
gæ Regis, ad illâ Prouinciâ deuſtādā,
& Chriſti in ea fidem extinguentem,
hoſtiliter ſunt ingreſſæ. Quarum re-
pentino aduentu nunciato, Antonius
vbi eo ipſo die ſacrificauerat, in tem-
plum primo confugit, vt Deo oues ſu-
as commendaret: tum ad litus egreſ-
ſus, in

fus, in Lusitanorum naues, quæ in sta-
 tione erant, Christianas feminas, par-
 uulosq; earum filios cōpulit (in quas
 tamen ipse, vt ea teris omissis conscen-
 deret, seq; periculo eriperet, nullis pre-
 cibus adduci à Lusitanis antea potue-
 rat.) Dum igitur sui oblitus Christia-
 norum saluti consulit, reditū ad naues
 intercluso, aduentantibus Badeghis
 hostibus (sic enim appellantur) atque
 irruentibus, obuiam procedit intrep-
 dus: flexis genibus, expansis manibus,
 oculis in cælum fixis mortem expe-
 ctans, & se ceu bonus pastor, offerens
 Deo pro omnibus suis. Ita repertus, à
 prima & secunda hostiū acie intactus
 relinquitur, à tertia verò, sarissis ha-
 stisq; transfigitur: & capite abscisso,
 spoliati corpus in arce suspenditur. Fu-
 it vir sui contemptor, diuini honoris
 studio flagrans, obedientiæ imprimis
 cultor, orationis assiduitate ac virtute
 præstans, cui ipse Franciscus Xavier
 probatissimæ vitæ testimonium da-
 bat, eiusque similes optabat esse om-
 nes, qui in Indiam ex nostris mitte-
 rentur. Ego verò, qui anno 1542 Lu-
 tetiam Roma proficiscens, bonam iti-
 neris partem cum illo confeci, fre-
 quenterque adiutus ab eo, & subleua-
 tus.

cus sum, singularem in Antonio virtutem agnoui, & sæpentinero caritatem illius, ac pietatis studium mecum ipse sum admiratus: ut mirum non sit, ex tali principio talem exitum extitisse.

A IVLIO III. PONT. MAX.

Societas confirmatur.

CAPVT XXI.

INterim mortuo Paulo III. Pont. Max. qui primus Societatem suam autoritate confirmarat, multisque privilegijs (quæ commemorare longum esset) ac magnis ornatat, Julius III. successit anno 1550. à quo Ignatius postulavit, ut ratum haberet, quod Paulus fecerat, cuius ipse successor esset, nostrumque institutum stabiliret, & quædam etiam, quæ in eo videri poterant obscuriora, apertius explanaret. Quod utique Pontifex, cum è Republica Christiana esse intelligeret, libentissimo animo fecit, Pontificumque diploma scribi iussit, quo approbatio eiusmodi, confirmatioque continetur. Quod ego diploma, quoniam Pauli III. confirmationem, & multa eius privilegia Societati concessa, breuiter perstringit, & plenius quam.

us quam alia, ipsius institutum, distin-
ctiusque comprehendit, subijcere hoc
loco oportuna iudicavi. Sic igitur
habet:

IVLIVS EPI-
SCOPVS SERVVS
SERVORVM DEI,
AD PERPETVAM
rei memoriam.

Xp̄oscit debitum pastoralis of-
ficij, cui nos, licet immeritos,
prætulit diuina Maiestas, ut fi-
deles quoslibet, præsertim reli-
giosos, in via mandatorum Domini, ad illius
honorem & gloriam, & proximorum spiri-
tuale profectum deambulantes, paternis
confoeamus affectibus: ut fideles ipsi, de-
xtera Domini sibi assistente propitia, æternæ
salutis præmium feruentius exquirant, & in
eorum pio proposito confoeantur. Dudum si-
quidem, per felicis recordationis Paulum
Papam Tertium, prædecessorem nostrum, ac-
cepit, Quod dilecti filij, Ignatius de Loiola,
& Petrus Faber, ac Iacobus Laines, nec non
Claudius Iainus, & Paschasius Broet, ac Frã-
ciscus

Summa
literarum
Apostoli-
carum.
Pauli III.
de Insti-
tuto So-
cietatis.

eiscu Xavier, necnon Alfonso Salmeron,
 & Simon Rodericus, ac Ioannes Coduri &
 Nicolaus de Bobadilla, Presbyteri Pampilo-
 nen. Gehennien. Seguntin. Toletan. Viscen. E-
 bredunen. & Palentin Ciuitatum, & Dioc.
 respectiue, in Artibus Magistri, in Vniuersi-
 tate Parisien. graduati, & in Theologicis
 studiis, per plures annos exercitati, Spiritu
 sancto afflati, iam dudum à diuersis mundi
 regionibus decedentes in vnum conuene-
 rant, & exemplaris ac religiose vite Socia
 effecti, abdicatis huius seculi illecebris, eorū
 vitam perpetuo Domini nostri, i. Iesu Christi,
 atque suo, & successorum suorum Romano-
 rum Pontificum seruitio dedicauerant, & iā
 pluribus annis verbū Dei prædicando, & fi-
 deles priuatim ad pias meditationes, beneq;
 ac beatè viuendum excitando, hospitalibus
 inserviando, pueros & alios rudes salubria
 dogmata ad Christiani hominis institutionē
 necessaria docendo, ac denique omnia chari-
 tatis officia, quæ ad animarū adificationem
 pertinebant, vbique terrarū, vbi peregrinati
 fuerant, quisque iuxta traditam sibi ab ipso
 Spiritu Sancto gratiam, multa cum laude ob-
 eundo, laudabiliter in vine t Domini se exer-
 cuerant, eorum institutum, sub quadam vi-
 uendi formula ab ipsis edita, Euangelicæ ve-
 ritati, & sanctorum Patrū sanctionibus con-
 formi, vt vinculum charitatis & vnio in i-
 psis

psis quidē Socijs, & alijs qui prae dicta vel-
 leti institutum sequi, cōseruarentur, approba-
 uit, & confirmavit, & benedixit ipsosq; So-
 cios (quorum numerum, non ultra sexagin-
 da esse tunc voluit) sub sua, & Apostolice se-
 dis protectione suscepit, illisq; condendi cō-
 stitutiones & statuta quaecunq; ad ipsius sic
 institutae & confirmatae Societatis conser-
 uationem, & felicem progressum, licentiam
 concepit per quasdam. Cumq; postmodum
 progressu temporis, Spiritu sancto cooperan-
 te, ex Societate praedicta spiritualem anima-
 rum fructum crescere, & multos, qui insti-
 tutum praedictum sequi vellent, in Parisijs,
 & alijs generalium studiorum Vniuersitati-
 bus studere intellexisset idem praedecessor,
 Ignatij & aliorum Sociorum praedictarum
 vitam & doctrinam attendendo, eidē
 Societati, vt quoscunq; alios idoneos, & iu-
 xta suas Constitutiones probatos libere ad-
 mittere possent, concepit. Et nihilominus, vt
 Coadiutores tam presbyteros, qui in spiri-
 tualibus quā in laicis, qui in temporalibus &
 domesticis officijs eos adiuuarent (qui qui-
 dem Coadiutores per actus probationibus, iu-
 xta Constitutiones Societatis huiusmodi re-
 quisitis, ad maiorem deuotionē suā, & me-
 ritum, etiā tria vota, Paupertatis videlicet,
 Castitatis, & Obedientiae possent emittere,
 non solemniter, sed quibz, pro eo tempore, qua

Præpo-

Prepositum generalis Societatis predictæ eis, in ministerio spiritali, vel temporali, utendum iudicaret, astringerentur: quiq; omnium bonorum operum, quæ in dicta Societate fierent, ac meritorum omnium participes fierent, perinde, ut qui solemnem professionem, in eadem Societate emisissent, possent assumere, & alias gratias ac privilegia ad fovendam, & adiuvandam in ijs, quæ ad Dei honorem, & animarum salutem pertinebant, Societatem predictam, de benignitate Apostolica concessit. Ut autem predicta omnia prius ab eodem predecessore concessa, magis confirmarentur, & simul omnia, quæ ad institutum Societatis predictæ pertinent, eisdem in literis aliarum summam continentibus comprehendantur: et ut aliqua obscurius dicta, & quæ scrupulū ac dubitationem possent iniicere, per nos exactius explicentur: nobis fuit humiliter supplicatum, ut formulā, quæ predictæ Societatis institutū exactius & distinctius, quā antea, edocente experientia ac usu rerum, expressum, eodem tamen spiritu comprehenditur, confirmare dignaremur, cuius tenor sequitur, & est talis: Qui-
cunque in Societate nostra, quam Iesu nomine insigniri cupimus, vult sub crucis vexillo Deo militare, et soli Domino, ac Ecclesie ipsius sponse, sub Romano Pontifice, Christi in terris Vicario servire, post solenne per-

petue

Supplicatio pro
parte Societatis.

Institutus
Societatis
for-
mula co-
piofior.
Vota
pauperum.

eris, ca-
ritatis &
obedien-
tiae.
Instituti
onis.

Societa-
tis mini-
steria.

Gratis o-
mnino
exhiben-
da sunt
Societ.
ministe-
ria.

Habendū
semper an-
te oculos
institu-
tum.

Graduum
& officio-
rum distri-
butio to-
ta est pe-
nes Ge-
neralem.

petuae Castitatis, Paupertatis, & Obedien-
tiae votum, proponat sibi in animo, se partem
esse Societatis, ad hoc potissimum instituta, ut
ad fidei defensionem, & propagationem, &
profectum animarum in vita, & doctrina
Christiana, per publicas predicationes, le-
ctiones, & aliud quodcumque verbi Dei mini-
sterium, ac spiritualia exercitia, puerorum ac
rurum in Christianismo institutione, Chri-
sti fidelium in confessionibus audiendis, ac ce-
teris Sacramentis administrandis, spiritua-
lem consolationem praecipue intendat: & ni-
hilominus ad dissidium reconciliationem,
& eorum, qui in carceribus vel in hospitali-
bus inveniuntur, piam subventionem & mi-
nisterium, ac reliqua charitatis opera, prout
ad Dei gloriam, & commune bonum expe-
dire visum erit, exequenda gratis omnino, &
nullo, pro suo in praedictis omnibus labore, si-
pendio accepto se utilem exhibeat: curetque
primo Deum, deinde huius sui instituti ratio-
nem, quae via quaedam est ad illum, quoad vi-
xerit, ante oculos habere, & finem hunc sibi
à Deo propositum totis viribus assequi, unus-
quisque tamen secundum gratiam sibi à Spi-
ritu sancto subministratam, & vocationis suae
proprium gradum Ideoque, ne quis forte zelo
utatur, sed non secundum scientiam, proprii
cuiusque gradus iudicium, & officiorum discre-
tio, ac distributio tota sit in manu Praepositi
Gene-

Generalis, seu Prælati, per nos quocumque tem-
 pore eligendi, vel eorum, quos ipse sibi ex cā
 autoritate substituerit, ut congruus ordo ser-
 uetur in omni bene instituta communitate
 necessarius. Qui quidem Præpositus, de con-
 filio consociorum Constitutiones ad constru-
 ctionem huius propositi nobis finis conducen-
 tes condendi, maiorum suffragiorum parte
 semper statuendi ius habente, & quæ dubia
 esse poterunt in nostro instituto hac formula
 comprehenso, declarandi auctoritatem ha-
 beat. Consilium verò necessario conuocan-
 dum ad condendas, vel immutandas Consti-
 tutiones, & alia grauiora, ut alienare vel
 dissoluere Domos, ac Collegia semel erecta,
 intelligatur esse maior pars totius professe
 Societatis (iuxta Constitutionum nostrarum
 declarationem) quæ sine magno incommodo
 potest à Præposito Generali conuocari. In
 alijs, quæ non ita magni momenti sunt, idem
 Præpositus adiutus, quatenus ipse oportu-
 num indicabit, fratrum suorum consilio, per
 seipsum ordinandi, & iubendi quæ ad Dei
 gloriam & commune bonum pertinere in
 Domino videbuntur, ius totum habeat, prout
 in Constitutionibus eisdem explicabitur. Qui
 cunque autem in hac Societate professionem
 emiserint, non solum in primis professionis sue
 foribus intelligant, sed quoad vixerint, me-
 mores sint, Societatem hanc vniuersam, &
 singu-

De con-
 dendis
 consti-
 tutionibus,
 & decla-
 randis.

Consiliū
 ad graui-
 ora conuo-
 candum.

In his
 quæ non
 tanti mo-
 menti
 sunt, ius
 totum ha-
 ber Præ-
 positus.
 Subobe-
 dientia
 Pontif.
 Rom.
 militat
 Deo So-
 cietas.

singulos, qui in ea profitentur, sub sanctissi-
 mi Domini nostri Pauli Papae tertij, & a-
 liorum Romanorum Pontificum successo-
 rum eius fidei obedientia Deo militare. Et
 quamvis Euangelio doceamur, & fide or-
 thodoxa cognoscamus, ac firmiter tenea-
 mus, omnes Christi fideles Romano Pontifi-
 ci, tanquam capiti, ac IESU Christi Vica-
 rio subesse: ob devotionem tamen maiorem
 ad obedientiam sedis Apostolicae, & maio-
 rem voluntatum nostrarum abnegationem,
 & certiores sancti Spiritus directionem
 summo opere conducere iudicavimus, singulos
 nos, & quicumque eandem in posterum pro-
 fessionem emisserint, ultra illud commune viri
 votorum vinculum, speciali ad hoc voto ad-
 stringi ut quidquid modernus, & alij Ro-
 mani Pontifices, pro tempore existentes ius-
 serint ad profectum animarum, & fidei pro-
 pagationem pertinens, & ad quascunq; pro-
 vincias nos mittere voluerint, sine ulla ter-
 giuersione, aut excusatione, illico, quantum
 in nobis fuerit (sive nos ad Turcas, sive ad
 quocunque alios infideles, etiam in parib;
 bus, quas Indias vocant, sive ad quoscunque
 Hereticos, Schismaticos, seu etiam ad quos-
 vis fideles, mittendos censuerint) exequi te-
 neamur. Quamobrem qui ad nos accessuri
 sunt, antequam huic oneri humeros suppo-
 nant, diu multumq; meditentur, an tantum
 pecunia

Ingressu-
 ri Socie-
 tate quid

perennie spiritalis in bonis habeant ut tur
rim hanc iuxta consilium Dominicum pos-
sint consummare, hoc est, an Spiritus san-
ctus, qui illos impellit, tātum illis gratie pol-
liceatur, ut huius vocationis pondus, illo ad-
iuuante, se laturos sperent: & postquam,
Domino inspirante, huic IESU Christi mi-
litiæ nomen dederint, die noctuq; succincti
lumbos, & ad tam grandis debiti solutionē
prompti esse debebunt. Ne qua autem possit
esse inter nos missionum aut provinciarum
huiusmodi ambitio vel detrectatio: intelli-
gant singuli, sibi per se, vel alium, de huius-
modi missionibus quidquam cū Romano Pō-
tifice non esse curandum, sed omnē hanc cu-
ram Deo, & ipsi Pontifici tāquam eius Vi-
cario, & Societatis Præposito dimittendam:
cui quidem (sicut ceteris) de sui ipsius mis-
sione ad alterutram partē, nisi de Societatis
consilio, cum dicto Pontifice curandum erit.

Voveant etiam singuli, se in omnibus, quæ ad
regulæ huius nostræ observationem faciunt,
Societatis Præposito (qui ad hoc munus quā
fieri possit idoneus, ad plura vota, prout in
Constitutionibus declarabitur, eligetur) obe-
dientes fore. Ille autem omnem eam auctori-
tatem, & potestatem habeat supra Societa-
tem, quæ ad bonum eiusdem Societatis ad-
ministrationem, correctionem, & governa-
tionem utilis erit. Iubeat autem ea, quæ ad
constru-

confide-
rare de-
beant.

Missiones
non pro-
curandæ.

Votum o-
bedientiæ

Præpositi
electio &
potestas.

**Gubernā
di ratio
qualis fu-
tura.
Obedien-
tia & re-
uerentia
subdito-
rum.**

**Paupertas vo-
luntaria.**

**Modus
nostrae
pauper-
tatis.**

**Professi
reditus
habere
nequeunt**

constructionem propositi sibi à Deo, & à So-
cietate finis cognouerit esse oportuna, & in
praelatione sua benignitatis, ac mansuetudi-
nis, charitatisq; Christi, Petri, Paulique for-
mulae semper sit memor & tam ipse, quam
consilium praedictum ad normam hanc assi-
duè spectent. Singuli verò subditorum, tum
propter ingentes ordinis utilitates, tum pro-
pter nunquam satis laudatū humilitatis assi-
duum exercitium, non solum Praeposito in
omnibus ad institutum Societatis pertinen-
tibus parere semper teneantur: sed in illo
Christum veluti praesentem agnoscant, &
quantum decet, venerentur. Cū autem ex-
perti fuerimus iucundiores, puriores, & ad
proximi aedificationem aptiores esse vitam,
ab omni auaritiae contagione quā remotis-
simam, & Euangelicae paupertati quā si-
millimam, cumq; sciamus Dominū nostrum
Iesum Christum, seruis suis regnum Dei so-
lū inquirentibus, necessaria ad victum &
vestitum esse subministraturum: sic voveāt
singuli et vniuersi perpetuam Paupertatem,
vt non solum priuatim, sed neque etiam cō-
muniter possint Professi, vel vlla eorum Do-
mus, aut Ecclesia ad aliquos prouentus, re-
ditus possessiones, sed nec ad vlla bona stabili-
a (praeter ea, quae oportuna erunt ad vsum
propriū, & habitationē) retinenda ius ali-
quod civile acquirere, rebus sibi ex charitate
donatis

donatis ad necessarium vite vsus contenti.

Quia tamen Domus, quas Dominus dederit, ad operandum in vinea ipsius, & nō ad scholastica studia exercenda destinandæ erunt: cum valde opportunum fore aliqui videatur, ut ex inuenibus ad pietatem propensis, & ad literarum studia tractanda idoneis, operarij eidem vinee Domini parentur, qui Societatis nostræ, etiam professores velut quoddam seminarium existant: possit professor Societas ad studiorum commoditatem, Scholarium habere Collegia, ubicunque ad ea construenda, et dotanda, ex deuotione aliqui mouebuntur: quæ simul atq; constructa, & dotata fuerint (non tamen ex bonis, quorum collatio ad sedem Apostolicam pertinet) ex nunc autoritate Apostolica erigi supplicamus, seu pro crectis haberi: quæ Collegia possint habere redditus, census, seu possessiones, vsibus & necessitatibus studentium applicandas, retentæ penes Præpositum, vel Societatem omnimoda gubernatione, seu superintendentia super dicta Collegia, & prædictos studentes, quod ad Rectorum, seu gubernatorum, ac studentium electionem, ac eorundem admissionem, emissionem, receptionem, exclusionem, statusuorum ordinationem, & circa studentium instructionem, eruditionem, ædificationem, ac correctionem, victus, vestitusq; & aliarum rerum necessariarum

De collegijs, & eorum redditibus.

Collegiorum gubernatio penes Præpositum, vel Societatem est.

Quales fu-
turi Scho-
lastici no-
stri.

De offi-
cio diui-
no reci-
tando.
In vesti-
tu se-
quendus
nobis v-
sus hone-
storum
Sacerdo-
rum.

Periodus.

sarum eis ministrandarum modum, atque
aliam omnimodam gubernationem, regimē,
et curam, ut neque studentes dictis bonis ab-
sti, neque Societas Professa in proprios usus
conuertere possit, sed studentium necessitati
subuenire. Qui quidem studentes, ingenij, &
morum indole tales esse debebunt, ut merito
speretur, post absoluta studia ad Societatis
functiones idoneos fore: & sic demum post
cognitum in spiritu & literis eorum profe-
ctum, & post sufficientem probationem, in
Societatem nostram admitti possint. Socij au-
tem omnes cum Presbyteri esse debeant, ad
dicendum officium secundum communē Ec-
clesiae ritum, sed priuatim, & non commu-
niter, vel in Choro, teneantur: & in iis, quae
ad victum, & vestitum, & cetera exte-
riora pertinent, honestorum sacerdotum commu-
nem & approbatum usum sequentur: ut quod
inde pro cuiusque necessitate, vel spiritualis
profectus desiderio subtrahum fuerit ex de-
uotione, & non ex obligatione, rationabile
obsequium corporis Deo, prout expedit, of-
feratur. Hec sunt, quae sub praefati Domini
nostri Pauli, & sedis Apostolicae beneplaci-
to, de nostra professione, typo quodam explica-
re potuimus, quod nunc fecimus, ut summa-
tim informaremus tum illos, qui nos de nostro
vite instituta interrogant, tum etiam poste-
ros nostros, si quos (Deo volente) imitatores
vquam

inquam habebimus huius vie: quam cum Ad pro-
 multas magnasque habere annexas difficul- fessionem
 tates fuerimus experti, oportunitate iudica non ad-
 nimus etiam statuere, ne quis ad profesio- mittan-
 nem in hac Societate emittendam, nisi diu tur nisi
 turnis & diligentissimis probationibus (pro tumque
 ut in Constitutionibus declarabitur) eius vi probati-
 ea & doctrina explorata fuerit, recipiatur:
 quia reuera, hoc institutum omnino humi-
 les, & prudentes in Christo, & in Christia-
 ne vite puritate ac literis conspicuos exigit.
 Immo & ij, qui in Coadiutores tam in spiri-
 tualibus, quam in corporalibus, & in Scho-
 lares admittentur, quorum viriq; , post sus- Coadiu-
 ficientes probationes, & tempus in Constitu- rores &
 tionibus expressum, vota sua, ad deuotione, Schola-
 & meritum maius, non quidem solemnia (pre res vota
 ter aliquos, qui de licentia Præpositi Gene sua de-
 ralis, propter ipsorum deuotionem, & perso bente-
 narum qualitatem, tria vota huiusmodi so mittere.
 lemnia facere poterunt) sed quibus tenean Aliqui
 tur, quoniam diu Præpositus Generalis in So tria vota
 cietate eos retinendos esse censuerit, emitte solemnia
 re debeant, prout in Constitutionibus latius emittere
 explicabitur, non nisi diligenter examinati, possunt.
 & idonei reperti, ad eundem finem Societa Non nisi
 tis, admittantur ad hanc IESV Christi mi idonei
 litiæ, qui tenuibus cæptis nostris fauere di Coadiu-
 gnetur, ad gloriā Dei Patris, cui soli sit sem- rores ad-
 per decus & honor in secula amen. Qua- mittendi.

Approba-
tur Socie-
tas & eius
instituta
tum
Nihil nō
sanctum
in insti-
tuto no-
mīo.

Omnia
privile-
gia prius
concessa
confir-
mantur.

propter considerantes, nihil, quod pium, san-
ctumq; non sit, in dicta Societate, eiusq; lau-
dabilibus institutis, ac exemplar. Ignatii. &
aliorum Sociorum predictorum vi a & mo-
ribus reperiri, eaq; omnia ad suorum, & alio-
rum Christi fidelium animarum salutem, &
fidei exaltationem tendere, Socios ac illorum
Coadiutores predictos, & ipsius Societatis
Scholares à quibusvis excommunicationis,
suspensionis, & interdicti, alijsq; Ecclesiasti-
cis sententijs, censuris, & à pœnis à iure, vel
à homine quavis occasione vel causa latis,
si quibus quomodolibet innodati existunt, ad
effectum presentium duntaxat consequen-
dum, harum serie absolventes, & absolutos
fore censentes, illosq; sub nostra, & Aposto-
lice sedis protectione suscipientes, Motu
proprio, & ex certa nostra scientia, autori-
tate Apostolica, tenore presentium, erectionem,
& institutionem Societatis, ac exten-
sionem numeri illius Sociorum, ac receptionis,
& admissionis Coadiutorum, ac omnia
& singula, Privilegia, immunitates, exem-
ptiones, libertates, & condendi, & alteran-
di statuta, & ordinationes, ac alia quœvis
indulta eisdem, Societati, & illius præposi-
to, per prædecessorem nostrum, & sedem
huiusmodi sub quibuscunque tenoribus, &
formis concessa, & confirmata, ac desuper
confecta tam sub plumbo, quam in forma
Brevi

Breuis literas, & in eis contenta, ac deinde
 secuta quacunque, perpetuò approbamus,
 & confirmamus, ac eis perpetuæ firmitatis
 robur adijcimus, supplemes omnes & singu-
 los tam Iuris, quàm facti defectus, si qui
 interuenerint, in eisdem: Eaquæ omnia &
 singula, perpetuæ & inconcussæ firmitatis
 robur obtinere, & inuiolabiliter obseruari
 debere, & sic per quoscunque Iudices &
 Commissarios, quauis autoritate fungentes
 (sublata eis, & eorum cuilibet quauis ali-
 ter iudicandi & interpretandi facultate &
 autoritate) iudicari, interpretari, atque de-
 cidi debere, nec non quidquid secus super his
 per quoscunque, quauis autoritate, scienter
 vel ignoranter contigerit attentari, irritum
 & inane decernimus, & declaramus. Quo-
 circa vniuersis & singulis, venerabilibus
 fratribus, Patriarchis, Archiepiscopis, Epi-
 scopis, ac dilectis filiis: Abbatibus, Priori-
 bus, & alijs personis in dignitate Ecclesia-
 stica constitutis, per Apostolica scripta man-
 damus, quatenus ipsi, & eorum quilibet per
 se, vel aliū, seu alios, præfatis Præposito, &
 Societati in præmissis, efficacis defensionis
 præsidio assistentes, faciant autoritate nostra
 singulas prædictas, & præsentis literas
 plenum effectum sortiri, ac ab omnibus in-
 uiolabiliter obseruari: non permittentes
 quenquam contra illarum tenorem, quomo-
 do.

Iudices
 qui ass-
 stant.

Non ob-
stantibus,
&c.

solibet indebitè molestari, contradictores
quoslibet & rebelles per censuras Ecclesia-
sticas, & alia iuris opportuna remedia (ap-
pellatione postposita) compescendo, ac censu-
ras predictas, legitimis super his habendis
servatis processibus, etiam iteratis vicibus
aggravando: inuocato etiam ad hoc (si opus
fuerit) auxilio brachij secularis. Non ob-
stantibus constitutionibus, & ordinationi-
bus Apostolicis, ac omnibus illis, & singu-
lis, quæ in literis predictis idem prædeces-
sor noster voluit non obstare, ceteris quæ con-
trariis quibuscunque, aut si aliquibus com-
muniter, vel diuissim ab Apostolica sui sede
inductum, quod interdicti, suspendi, vel ex-
communicari non possint, per literas Aposto-
licas non facientes plenam, & expressam,
et de verbo ad verbum, de indulto huius-
modi mentionem. Nulli ergo omnino homi-
num liceat hanc paginam nostre absolutio-
nis, suspensionis, approbationis, confirmatio-
nis, adiectionis, suppletionis, decreti, decla-
rationis, & mandati infringere, vel ei ausu
temerario contraire. Si quis autem hoc at-
tentare præsumpserit, indignationem omni-
potentis Dei, ac Beatorum Petri & Pau-
li, Apostolorum eius, se noverit incursum.
Datum Romæ, apud Sanctum Petrum,
Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo
quingentesimo quinquagesimo, duodecimo.
Kalsndas

Kalendas Augusti: Pontificatus nostri, An-
no prime.

F. de Mendoza.
Fed. Cardinalis Cæsius.

**SOCIETATIS IESU INSTI-
tutum & forma descri-
bitur.**

CAPVT XXII.

EX Pontificio hoc diplomate ma-
nifestum esse arbitror, quis sit hu-
ius Societatis finis, quod institu-
tum. Sed quoniam breuiter illud poti-
us attingitur, quàm explicatur: cre-
do equidem nonnullorum sitim ef-
fe incensam, & ex his quæ de hoc insti-
tuto intellexerunt, reliqua intelligen-
di cupiditate inflammata. Quorum
ego pio desiderio pro mea parte obse-
qui conabor: & quæ summatim per-
stricta sunt, ea enucleatius paulò, atq;
vberius explicare. Etenim pertinet
hoc quoque ad Ignatij (cuius vitam
seribimus) laudem, intelligere homi-
nes, quibus hanc Societatem tempe-
rauerit institutis.

Societas ergo Iesu, hoc nomine &
summa.

Sess. 25.

Cap. 16.

summis Pontificibus insignita, Religio Clericorum & est, & appellatur à Concilio Tridentino. Eius vita neque in sola contemplatione, neque in sola actione, sed in utraq; simul posita est. Finis quò spectat, & quò actiones omnes suas refert, suæ est, & alienæ salutis, ac perfectionis cura. Hanc perfectionem, quæ maximè charitate cōstat, in rebus omnibus propositam habet: ad eius normam, & suos & externos dirigit. Reliqua quæ finis causa quæruntur, huic fini consentiunt: omnia enim ferè pietatis officia quæ huc conferunt, diligenter exequitur. Nam assidue concionatur, pueros rudesq; rectè credendi regulam instituit, virtutes operandi, fugiendi vitia, præceptis erudit: orandi cum voce, tum mente certam rationem docet: ad pium frequentemq; Sacramentorum usum hortatur: ægros inuisit & cōsolatur: morientes in angore positos confirmat: victos in custodia, pauperes in Xenodochio, miseros ubiq; & calamitosos subleuare studet: odia extinguere, & sublatis dissidijs inimicorum animos beneuolentia conglutinari: deniq; cuncta pietatis opera institui, augeri, conseruari. Quæ quidē omnia

omnia Domibus ac Collegijs nostris communia sunt. Collegiorum verò (in quibus quidem nostri docent) illa sunt propria: literarum studia exercere sedulo, & disciplinas omnes quæ quidem homini Theologo necessariæ sunt, pro cuiusque Collegij facultate diligenter explicare: iungere cum pietate doctrinam: formare adolescentiæ mores, & mollem ætatem ac lubricam ad omnem virtutem fingere. Hæc non apud Catholicos tantum, atque integros populos conatur efficere, sed multo etiam libentius apud Barbaros, & hæreticos: tum quod sunt ab omni ope deserti ac destituti, tum verò quod hæc Societas, quemadmodum in Pontificio diplomate dicitur, ad defensionem ac propagationem fidei est potissimum instituta. Ex quibus ipsius Societatis perfectio atque præstantia, reliquarumque religionum, quæ idem habent institutum, facile elucet. Religionis enim excellentia atque perfectio ex perfectione finis dependet: estque illa religio perfectior, quæ perfectiorem finem, & ea quæ finis gratia sumuntur, aptiora habet, & ad finem consequendum magis accommodata

*D. Thomas 2.
2 q 183.
artic. 6.*

*Luc 10.**Matth. 10.**1. Cor. 9.**Ibidem.*

In ijs muneribus quæ diximus, ad
proximorum salutem Societas ita se
exercet, vt omnia gratis omnino ex-
quatur: nihilq; pro confessionibus au-
diendis, concionibus, lectionibus,
Missis, reliquisq; suis functionibus ac-
cipiat. Neque tamen ignorat, dignum
quidem esse operarium mercede sua,
æquumque, vt qui altari seruit, de al-
tari viuatur, & propterea sacrarum
Religionum filijs, eleemosynas hoc
nomine debitas à populo esse: sed hoc
tempore, quo Sacerdotes quidam ma-
le propter cupiditatem audiunt, & Sa-
cramentorum administratio ab hære-
ticis nundinatio appellatur & quæ-
stus, vt amputet occasionem eorum,
qui volunt occasionem, aliorum con-
suetudine laudata, ipsa Paulum in hac
parte imitatur, atque Euangelium sine
sumptu ponit, & ne eius gloria eua-
cuetur, gratis tribuit quod gratis ac-
cepit.

Ex eadem item causa factum est, vt
in victu atque vestitu communem
quandam viuendi rationem seque-
tur: parcam quidem & sobriam, mo-
deratam tamen, & quæ vitæ susten-
tandæ sufficiat: Itaque habitum quidē
peculiarem nullū habet, sed cōmunē

Cura

eam Sacerdotibus earum regionum
in quibus viuit: in quo tamen & hone-
statis, & paupertatis ratio maximè elu-
ceat. Quod quidem factum est, tum
quòd hæc Societas Clericorum est
Religio (vt diximus) non Monacho-
rum: tum verò quòd hæreticis atque
alijs hominibus perditis, & suo & tem-
porum vitio valde ab habitu Mona-
chali abhorrentibus (ad quos potissi-
mum in rectam viam reuocandos est
instituta) plus se prodesse posse hac ra-
tione arbitratur. Et asperiores in vi-
ctu atque vestitu leges, corporisque
castigationes ordinarias suis homini-
bus nullas imponit, ad quas ratione
sui instituti equè omnes adstringantur.
quo ad ipsam veniētium omni homi-
num generi, naturæ, valetudini, ætati,
communis quædam, & æquabilis vi-
uendi ratio proposita sit, quam susci-
pere & tenere omnes possint. Atque ob
eam etiam causam, quòd plures habet
ac maiores difficultates hoc institutū,
illiusque sunt onera interna grauiora,
quàm in specie videntur. Non tamē aspe-
ritates eiusmodi aspernatur, aut ab-
iicit, quas in alijs Religionibus suspi-
cit, & sanctissimè institutas videt:
sed vbi necessitas poscit, aut vtilitas.

cas Præpositi vel suscipiendas præferunt, vel ut suscipiatur, probant. Quod tam studiosè sapè fit ac feruenter, ut per DEI gratiam freno potius hæc in re nostri, quam calcaribus indigeant.

Iis tantisque occupationibus proprijs hæc Societas disenta, Chorum ubi horæ Canonica decantentur, ordinariè non habet. Neq; enim ad cōstituendam Religionem, Chorus requiritur necessario. Possūt enim Religiones institui ad varios fines, & ad varia misericordiae & pietatis opera exercenda: quibus qui sedulò student, etiam si à Choro vacent, quam alij qui Choro distringuntur, religiosi nihilominus sint. Itaque ordo Diui Dominici principio Chorum videtur non habuisse, cū impetrata sui ordinis confirmatione, in varias Prouincias atque orbis terrarum partes, ad prædicandum Domini nostri Iesu Christi Euangelium, omnes suos discipulos, & à sanctissimo hoc Patriarcha missos esse legamus. Quo tempore cū pauci essent, & dispersi, & docendis populis vehementer occupati, verisimile est, Chorum frequentare non potuisse. Neq; tamen dicemus Ordinem illum

*S. Tho. 2.
2. q. 188.
artic. 2.*

*a Apud
Sur. t. 4. l.
2. c. 2. vitæ
S. Domi-
nici.
Anto. 3 p.
hist. ii. 23.
§. 3.*

illum sanctissimum, Religionem tunc
 propterea non fuisse, quando maxi-
 mē eius Religio floruit, & vita & do-
 ctina, & miraculis Dei Ecclesiam tan-
 topere illustravit. D. etiam Gregorius *92. dist. 6.*
 in Concilio Romano seuerē sanxit. ne *in sancta.*
 Diaconi, quos ad prædicationis offici-
 um, & eleemosynarum studium vaca-
 re cōgruebat, cantores eligātur. Quod
 videlicet (vt grauissimi sancti Patres in *Tho 2.2. q.*
 interpretātur) nobilius sit homines ver- *91. ar. 2.*
 bo & doctrina, quā cantu in Deum *Ad tertiz.*
 excitare. Quam obrem quorum est do-
 cere populum, ac doctrina pascere, &
 ad cælestia inflammare, ij cantibus in- *Ibidem.*
 sistere non debent, ne dum illis occu-
 pantur, ab vtilioribus abstrahantur.
 Neq; si Canon ille iam obsoleuit, mi-
 nus tamen verum est quod in Cano-
 ne continetur, nec minorem vim ha-
 bet illa ratio: Qui præstantioribus, &
 magis necessarijs distringuntur, eos &
 Choro, & minus necessarijs officijs va-
 cuos, liberosq; esse oportere. Itaq; vi-
 demus initio nascentis Ecclesiæ, Apo-
 stolos curam viduas alendi in septem
 Diaconos reiecisse: ne à verbi Dei præ-
 dicatione, quæ grauior ac magis ne-
 cessaria erat, sancta quidem illa sed mi-
 nus necessaria occupatione implicati,

Ab. 6.

ullo modo retardarētur. Nō est (inqui-
unt) bonum, relinquere verbum Dei,
& ministrare mensis. Quocirca in re-
liquis Religionibus (ijs etiam quæ ex
instituto Chorum habent) publici pro-
fessores, scholastici, concionatores, &
quotidiana domesticorum, vel grauio-
rum munerum administratione oc-
cupati, liberiores à Choro vacatio-
nem habent, vt à Choro scilicet expe-
diti, munus suum quisq; pro dignitate
tueatur. Quod eò etiam magis ei Reli-
gioni licebit, quæ Chorum non habet
ex instituto. In hac autē Societate, qui
aut scholasticus, aut publicus profes-
sor, aut concionator, aut confessorius,
aut coadiutor temporalis non sit, aut
denique maioribus ministerijs suo ex
instituto non vacet, reperies profe-
ctò neminem. Ex quo cum multa aliæ
Ecclesiæ, ac Religiones, diuinis laudi-
bus publicè celebrādis, sanctissimè suo
ex instituto consecratæ sint, è quibus
petere quiuis possit hoc ad excitandum
animum, & pietate inflammandum
adiumentum : & vtrumque hæc So-
cietas complecti nequeat, in eam par-
tem quæ minus culta ab alijs, & magis
necessaria, variaque & multiplex est, in-
cumbendū sibi omni ratione putat In-
quæ

qua tractanda atq; excolenda, ut inten-
 ta semper sit, ac nihil remittat, cetera
 quę per se beneficia quidem sunt & prę-
 clara, sed hoc eius instituto aliena, ne-
 cessariò prætermittit, alijsq; cōcedit. I-
 mitaturq; in hac etiam parte Pau. 1. Cor. II.
 lum Apostolum, qui de se dicit: Non
 misit me Dominus baptizare, sed euā-
 gelizare. Non quòd præclarum non
 sit, & ad salutem necessarium, ba-
 ptizare (si quidem Baptismus ianua
 Sacramentorum omnium est, & ne-
 cessarius ad salutem) sed quòd multi
 essent alij qui baptizandi officio fun-
 gi possent: pauci verò qui prædica-
 toris Evangelici personam pro digni-
 tate sustinerent. Multiformis est gratia
 Dei, & varia atque innumera Spiritus
 sancti dona. Neque in bello minus uti-
 les sunt exploratores, qui hostium
 consilia inuestigant, quàm milites,
 qui manum cum hoste conferunt: ne-
 que minus prosunt, qui cuniculis actis
 oppositas munitiones disijciunt, quàm
 qui in illas iam euersas impetum fa-
 ciunt. A Equa etiam pars est descendē. 1. Reg. 30.
 tis ad prælium, & remanentis ad sarcina-
 nas, & similiter diuidunt: paremq;ue
 prophetandi gratiam à Deo acceperunt
 Eldad & Medad, duo ex septuaginta seni-
 bus,

Num. 11.

bus, quos elegit Moyses, tamen si remanserunt in castris, quam sexaginta octo alij, qui stabant ante tabernaculum. Ut is qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet: sed oēs laudent omniū Dominū, q̄ dona sua distribuit prout vult. Existimatque Societas, se, tot laboribus atq; operis fructuose in animarum salutem occupata, precibus etiam ac Missis quas iugiter facit, etiam si Chorum non habeat, plenē populo satisfacere, & acceptas ab eo eleēmolynas pro sua tenuitate retribuere.

Rom. 14.

Et quoniam ad ea quæ commemorauimus munera, rectē atq; ex ordine præstāda, magna in primis virtus, doctrina haud mediocris est necessaria, commoditas præterea naturæ, & adagendum cum hominibus dexteritas, bonaque apud ipsos homines existimatio: neque facinorosos hæc Societas admittit, neque iure ipso, siue Canonico siue Ciuili infames, neque eos quos inconstantes in sua vocatione, & leues aut inutiles omnino sibi, atque ineptos futuros putat. Nullū verō qui alterius cuiusvis religionis habitum susceperit (cupit enim ut in qua voca-

1 Cor. 7.

tio.

ne quisque vocatus est, in ea permaneat : & vt reliqui sacrorum hominum conuentus numero, fructu, & quæ in Christo Iesu sit gloria floreant) eos tantum recipit, quos à Deo intelligit ad suum institutum vocatos. Horum quatuor sunt genera. Primum doctorum hominum est, qui diuino Spiritu tacti, quam adepti sunt eruditionem ac scientiæ laudem, Deo consecrare cupiunt, & in hac Societate ad spiritualem aliorum vtilitatem conferre. Alterum est eorum, qui cum vitæ inculpatae & sufficientis doctrinæ sint; vt profectos ipsos in spiritualibus rebus adiuuent, in Societatem admittuntur. Tertium genus constat ijs adolescentibus, quos bona spe animi & ingenij præditos admittit, eam doctrinam vt addiscant & comparent, quæ ad alios iuuandos est necessaria. Postremum eos homines continet, qui Marthæ sorte contenti, domestica ministeria curant (vt alij ijs expediti spiritalia liberius exerceant) quos propterea Coadiutores temporales vocat. Hi omnes, quicunque admittuntur, duos annos in nouitiatu sunt, intra quos votum nullum ex instituto edere coguntur, sed se ipsi ac Religionem probant. Hoc autem proba-

ba-

a De Reg.
trans-
eunt ad
rel. c. 16.
ad Apo-
stolicam.

Pachomi⁹
regulā ac-
cepit ab
Angelo in
quatrien-
nij proba-
tio præci-
pitur, de
quo Nice-
phor li. 9.
c. 14 &
Paladius
in vita
ipsius.
Hoc idem
triennij

spatium in
militibus
inbet Gre-
go. lib. 7.
reg. Epi-
stola 11.

bationis tempus, quod productius,
quā in reliquis Religionib⁹, ac prolixius
est, magnam affert vtilitatē ijs qui pro-
bantur, & ipsi etiā Societati. Nam cum
in subsidium humanæ fragilitatis spa-
rium probationis sit institutum, ut In-
nocentij a tertij verbis vtar, & non so-
lum in fauorē conuersi, sed etiā Mona-
sterij a sanctis Patribus indultū, ut &
ille huius asperitates, & hoc mores il-
lius valeat experiri: hoc biennij spatium,
nostri nouitij diligentius rem totā ex-
pendūt, ac lentius institutū probāt, ver-
santes diu, quid ferre recusent, quid va-
leant humeris (ne impetu quodā animi
potius quā ratione, aut Dei spiritum im-
pulsū, on⁹ tollāt quod ferre nō possint)
& Societas vicissim illos etiā probat,
& int⁹, & in eute noscere studet: ne ho-
minibus sese inutilibus oneret, eosque
minus probatos admittat, quos paulō
post dimitti necesse sit. Estq; omnino
& ra-
tū Iustinianus Auth. col. 1. tit. 5. Sacras se-
quē regulas idē statuit. Greg. iamē l. 8. Epist.
23. biēnio probari vult eos, qui ad cōuersionē
suscipiuntur in Religionib. deformatis, Bene-
dictus annū tantū probationis instituit. & S.
Greg. cōfirmavit, ut scribit Alex. 2. 17. q. 2 c.
Göfaldus. Magna itaq; fuit olim varietas in
Ecclesia Dei.

& rationi consentaneū, & sanctorū Patriū doctrinæ conueniens, & ab ipsa etiam antiqua consuetudine nō alienū (quæ varia olim, & multiplex in Ecclesia Dei fuit) vt eo diutius atq; attentius Religionis institutū quisque perpēdat, antequā illud aggrediatur, & capiat, quo grauius ipsum & præclarior est: & vt Religio etiam eò magis perspectos habeat, atque exploratos illos, qui veniant ad se, quo eius institutum arduum magis atque excellentius est. Quamobrem duorum annorum spatium, ad probandos nouitios suos, sedes Apostolica Societati dedit. Quo toto tempore, omnibus in rebus proprii instituti accuratè probantur, & orandi, tum voce tum mente assiduo vsu exercentur, varijsque rationibus, quæ pertinent ad extirpandas prauas animi cupiditates, & mortificanda membra quæ sunt super terram, vt quidem ait Apostolus, & humilitatis officijs sum deorsum versantur. Probationis enim tempore, Præfecti atque nouitiorum Magistri, eorum vocationem diligenter explorant & diiudicant: & vt illi ipsi eam intelligant, & confirmant, magnopere laborant: in singulorum ingenium ac facultates

Coloss. 3.

su.

studiosè inquirunt: quas cùm habent
compertas, in suo quemque loco &
gradu constituunt, nihil supra vires
præscribunt, sed illas potius subleuant,
& gratiæ Dei & naturæ seruiunt. Porro
cum multa ijs tradunt, quæ ad confir-
mandos eorum animos pertinent, &
ad Regulam instituti proprii, normâq;
reuocandos, tum verò quatuor illa, quæ
ex Ignatii disciplina atque exemplo,
quasi dogmata præcipua, & præcepto-
rum reliquorum tâquam fontes sunt:
Primum est, vt Deum in rebus omni-
bus inuenire studeant. Alterum, illud
vnum propositum habeant, vt omnia
ad maiorem Dei gloriam fiant. Ter-
tium, obedientiam mordicus teneant,
summamque in ea colenda religionē
constituant. Postremum est, vt aliud
nihil ex hoc mundo quærant, quàm
quod quæsiuit Christus, vt sicut ille
venit animas saluas facere, pro ijs pati,
ac mortem oppetere, ita ipsi animas
Christo lucrificare omni ratione nitā-
tur: pro eis labori se, ac morti alacres
etiam obijciant: opprobria & contu-
melias, si inferantur, non solum æquo,
sed etiam libenti atque hilari animo
propter Christum excipiant: si non in-
ferantur, cupide appetant, nullam ta-

men

mēdantes ipsi causam vel occasionem
maledicti, Quod si quis consilijs Præ-
positorum, ac monitis, aut Societatis
institutis, vel pertinaciter repugnat,
vel non satis se accommodat, à Socie-
tate dimittitur. Illud enim antiquissi-
mum huic Societati est, ut quo puram
se ac sincerā tueatur, quicquid vitio-
sum ac corruptum est, præcidat, neque
quenquā retineat, quem ex instituto
retinere non debet. Biennio igitur ex-
pleto, primi generis illi, quos comme-
morauimus, ab eruditione satis instru-
cti, si ad doctrinam, virtutem quoque
ac probitatem adiecerint, & se Socie-
tati probauerint, possunt professionem
emittere: si probata satis eorum vir-
tus non videatur, amplius explora-
tur. Sed tunc quidem illi ipsi, & ij eti-
am qui secundo genere continentur,
ac spirituales Coadiutores vocantur,
Scholastici præterea, ac temporales
Coadiutores, votis se perpetuæ pau-
pertatis, castitatis, & obedientiæ
post nouitiatum obstringunt. Quæ
quidem vota simplicia, non solemnia
sunt: quibus nimirum ita astringuntur,
ut liberum tamen Societati ante pro-
fessionem sit, quos nō probat dimitte-
re, ac dimissos ab omni votorū obliga-
tio-

tione absolvere. Quocirca in huiusmodi votis, pollicitatio quædā est, voluntaria & libera, ac simplex offerentis promissio, quo qui vouet, quantum in se est, in perpetuum se tradit Religioni. Qui quidem, re tota per biennium (ut diximus) explorata & perspecta, teneri sponte vult, & viuere ac mori hac conditione in Societate: quod certè ante ingressum cum liber sit, sui que iuris ac dominus, re minus explorata utique facere potuisset. Societatis verò tametsi nulla est obligatio peculiaris ac propria, quæ quidem ab votis illorum pendeat, illa tamen maxima est atq; firmissima, quam constitutiones ipsius Societatis, ac leges imponunt quæ nimirum sanctè vetant, temerè quenquam, aut inconsideratè dimitti, aut propter morbum quæ Societati seruiens contraxit, aut propter causas quæ sanari aliter possunt. Dimittendi autem causæ præcipuæ (ut vno verbo dicā) ad duas rediguntur: cū aut illi ipsi qui dimittitur, aut Societati expedit hominē dimitti. tūc enim illū retineri, contrariū esset charitati, cui omnia seruire debēt. Et quidem cū necessario dimittitur, tā cōsideratè, tā cautè, tā beneuolè ac dolenter faciendū esse cōstituitur.

rationes iubet, ut nihil ad summā moderationē, religiosamq; prudētiā præmissum esse videatur. Atque ut hoc quā consideratissimè fiat, solus Præpositus Generalis potestatem habet, eos ab Societate dimittendi, qui huiusmodi votis post biennium obligati sunt. Quocirca non est in eorum, qui regunt, potestate, quenquam pro suo arbitratu à Societate dimittere, sed præscripto ac lege viuitur: & si qua in remoderatos se illi præbent, ac benignos, in hac (ut par est) quā maximè. Nā præterquam quòd Christiana charitas hanc moderationem postulat, Societatis ipsius rationes vehementer exigunt, atque adeò flagitant, ne inconsultè aut facilè, eruditi iam, & magnis eius multorum annorum laboribus, & sumptibus exculti ac perpoliti homines dimittantur, quos lentè, magnoque iudicio, rudes atque impositos admisit. Inconsultum enim esset, in serēdo strenuè laborare, metē di maturam frugem, percipiendique fructus tempus negligere. Sed cū Societatis excellēs finis sit, ac proinde innumeris plenus difficultatibus, probatos viros, atque exercitatos omninò desiderat, ut sine offensione obtineat.

neatur. Quæ causa est, neminem ut cē-
seat ad professionem admittendum,
cuius virtus ac doctrina multis experi-
mētis ac diuturnis perspecta antea nō
sit: ne videlicet sui, onus supra vires tol-
lant, eoque opprimantur, atque exitio
ijs sint, quibus saluti esse debuerant. At
dum probantur, dum instituuntur, ne
vagi omninō sint, & liberi, votorum
huiusmodi (ut diximus) religione vin-
ciantur, & pedetentim, gradatimque
ab imis ascendunt ad summa. Est igitur
hæc ratio nova quidem, sed in hac
parte nouo instituto cōueniens, Scho-
lasticis salutaris, Societati necessaria,
perutilis Ecclesiæ Dei. Nam Scholasti-
ci votorum merito ac fructu gaudent,
& firmiores in sua vocatione, ijs obli-
gati redduntur. Et Societas votis eius-
modi veluti obsidibus acceptis, minus
de eorum voluntate constantiaq; du-
bitabit: neque metuet, ne populus ole-
um, ipsa vero operam perdat, & utriq;
beneficium apud eos ponant, qui ipso-
rum benignitate atque opera, bonas
artes adepti, ubi referendæ gratiæ tem-
pus aduenerit, ad sæculū redituri sint.
Quod profecto si fieret, iniquum esset,
neque minus iniustum, quam si quis
bonis Ecclesiasticis locupletatus, &
Chri

Christi patrimonio diues, stiuā manu
 tenens, post tergum respiceret, statum
 que Ecclesiasticum deferens, negotijs
 rursus hui⁹ sæculi se implicaret. Quod
 nequando fieri possit, sacris Canonib⁹ *In 6. de e-*
 cautum est, vt si quis ad regimē Ecce- *lest. & e-*
 siæ parochialis assumptus, ad Sacer- *lesti pote-*
 dotium intra annū propter studiū non *state tit. 6.*
 promoueatur, subdiaconatū tamē su- *c. cām ex*
 scipiat, votoque se astringat. Quod *v. eos*
 tique votum, quasi fideiussor qui-
 dam est Ecclesiæ Dei, eius qui voto
 se obstringit futuræ constantiæ. Ne
 quemadmodum Pontifex ait; sicut à *Ibidem.*
 multis, de Christi patrimonio subli-
 matis, olim factum esse dignoscitur, à
 statu retrocedere valeat Clericali. Ec-
 clesia verò Christi magno eorū Apo-
 statarum numero hac ratione libera-
 tur, qui è Societate egressi, suis votis
 obligati perpetuo existerent, neque a-
 liam viuendi rationem suscipere tutò
 possent; sicuti aliarum Religionum a-
 postatis accidere, ipsa experientia do-
 cet. Neque verò ei vlla sit iniuria, qui
 dimittitur, quandoquidē volens, ac sci-
 ens hāc legē subiit cum admissus est: ac
 liber omnino, sui que iuris relinquitur
 cum dimittitur: & meliori conditione
 plerumque egreditur, quàm ingressus
 est.

Q

est.

est. Neque dimittitur, nisi propter ipsius, aut propter vniuersae Societatis bonum: cuius (quoniam multorum commune bonum est) maior sanè ratio, quàm cuiuscunque boni priuati habenda est.

Inno. III.
de reg. &
transf. ad
relig. c. Li-
cet.

Vt enim maius bonum, minori bono præponitur: ita communis utilitas speciali utilitati præfertur. Quod si Religiones omnes possunt, & solent, professos etiam suos qui insanabiles videntur, & curationem non admittunt, è coetu suo pellere; cum tamen sic eiectione, professionem suam quo ad possunt præstare teneantur: nulli sanè mirum videri debet, si Societas eos ab se dimittit, qui professionem nullam suscepserunt, sed vota tantum simpliciter ediderunt, quorum, cum dimittuntur, vinculis exoluti, liberam quocunque velint abeundi habent potestatem. Neque verò, si is qui Societatem ingreditur, ipsi Societati sese committit & credit, sperans se nullo vnquam tempore ab illa dimittendum, nisi magna quadam ratione: par est vt Societas illi ipsi ita confidat, vt nullam illius perseuerantiæ atque stabilitatis exigat cautionem. Nō enim partes pares sunt. Neque tamen si rectè perpendas, minor aut infirmior est cautio (vt

pau-

paulò antè diximus) quam filijs suis
 præstat Societas ex instituto, ea, quam
 ab illis accipit ex voto. Et ijs quidem v-
 titatibus nouum hoc institutum fir-
 matur. Neque tamen ita nouum est, vt
 non multa eius vestigia in seminarijs
 antiquis Clericorum habeamus, quæ- *Tol. 2 c. 1.*
 admodum in nonnullis Toletanis Con- *Tol. 4. c. 23*
 cilijs, alijsque videre est, quæ huc addu- *cabil. c. 3.*
 cere, & alias rationes afferre, nimis *sub Ludo.*
 longum esset, & à nostro instituto a- *Pio Aquisf.*
 lienum, minimeq; necessarium. Nam *c. 135.*
 quod caput est, cum vniuersum Socie-
 tatis institutum, tum verò potissimum
 hæc eius pars, multorum summorum
 Pontificum iudicio atque institutio-
 ne, & sacrosancta œcumenici Triden-
 tiniq; Concilij autoritate compro-
 batur. Vt ergo ad quatuor illa homi-
 num genera, quæ in Societatem ad-
 mittuntur, reuertamur: Primi illi qui
 eruditione sunt conspicui, ad profes-
 sionem quatuor votorum admittuntur.
 Secundi, in Coadiutorum spiritualium
 formatorum gradum, per tria illa vo-
 ta similiter publica, sed simplicia, in
 superioris manibus emissa, adsciscun-
 tur. Eodemque modo, qui ad domesti-
 ca munia obeunda sunt admissi, certum
 suum temporalium Coadiutorum for-

matorum gradum, & ipsi consequuntur: utriusque autem formati Coadiutores, nullius postea hereditariae successionis sunt capaces, ut in constitutione Gregorij XIII. (quam paulò post subiiciam) videre est. Spirituales Coadiutores, quasi subsidarii milites adiuuant profectos & subleuant, & ad omnes excursions parati sunt. Temporales verò Coadiutores, reliquos domesticarum rerum cura leuant. Scholastici literas discunt, & cū spiritu quē in Nouitiatu hauserunt, doctrinam coniungunt: totoque studiorum tempore, ita literarum disciplinas vacant, ut pietatem teneant, sui que mortificationem non omittant: immò verò in multis se Professorum & Coadiutorum spiritualium muneribus exercēt (pro facultate cuiusque & ingenio) ut consuetudine bene agendi paratiores sint, & tanquam exercitatiores, ad illorum ministeria suo tempore obeunda. Hoc in Collegijs fit. Habet enim Societas Domos & Collegia, quae ita distinguuntur. Domus aut probationis sunt, in quibus eo quo diximus modo, ad religionis disciplinam conformantur Nouitij: aut Professorum, in quibus scilicet, qui Nouitatus, ac studio-
rum

rum laboribus perfuncti sunt, confessionibus, prædicationibus, aliisque pietatis ministerijs, ad proximorum utilitatem se exercent. Collegia Scholasticorum sunt, in ijs quamuis nonnulla Professorum usurpentur munia, propria tamen illorum sunt, quæcunque pertinent ad discendas vel docendas eas disciplinas, quæ ad Professorum ministeria rectè obeunda sunt necessaria. Domus professorum reditus nullos habere possunt (ne ad ædificationem quidem Templi, aut cultum eius, ac ornatum) nec possessiones ullas, priuatim vel in communi: nec ius petendi villas, perpetuas eleëmofynas, sed quotidianis viuunt. Domibus probationis & Collegijs bona in cōmune habere licet: vt & nouitij oneri ne sint populis, antequam vsui esse incipiant, & Scholastici victum quærendi solitudine expediti, liberius in rerum cognitionem incumbant. Eiusmodi autem reditus, vel à ciuitatibus publicè constituuntur, vel priuatim à primarijs viris ac copiosis, qui facultates suas rectè se collocare hac ratione putant, & præclarè de hominibus mereri, vt xxiiii. capite dicam. Collegiorū bona professa Societas admini-

Q 3

strat

Arat: ex quibus tamen ad ipsam nulla
peruenire potest utilitas, sed in victu
Scholasticorum & vestitu penitus con-
sumuntur. Ita fit, ut quorum est fru-
ctus, ij subsint imperio, neque bo-
nis abutendi habeant facultatem: qui
præsumunt, ex suis laboribus utilitatem
nullam propriam percipiant, sed eam
in certos usus fratrum suorum, præsti-
tutosque conuertant. Scholastici stu-
dijs confectis ad incudem rursus reuo-
cantur, ac veluti excoquantur, ut in
Professorum, aut spiritualium Coadiu-
torum formatorum adsciscantur nu-
merum. At verò Professis magna est
in primis autoritas, & ius Societatem
gubernandi. Ex illis, Assistentes, Pro-
uinciales, Cōmissarii, Visitatores creā-
tur, & Præpositus ipse Generalis. Ex
quo etiam conuenit, ut spectatæ virtu-
tis ac eruditionis laude, rerumque usu
præstent, cum omnibus tamen æquali-
ter (ut faciunt) viuant, & humilitate ac
modestia exæquent, quæ poterant vi-
deri inæqualia. Edunt autem professi
solemnia vota tria, cæterarum Reli-
gionum more, Paupertatis, Castitatis,
& Obedientiæ (ijs enim tribus vo-
tis, vis Religionis & natura contine-
tur) addunt quantum peculiare, ac pro-
pri-

primum Societatis, de Obedientia ad-
missiones Romano Pontifici fideliter
præstanda. Quod quidem his tempo-
ribus luctuosis ac perditis, quibus sa-
cro sanctæ Sedis autoritas ab hæreticis
acerimè impugnatur, diuinum pla-
nè inuentum fuit. Nam præter alias v-
tilitates, quas continet multas & ma-
gnas, quæ in ipsa Instituti formula in-
guntur, certè arctius adstringit, quod
hæretici laxare student. Sed ut non so-
lùm in præsens optimè Societas gu-
bernetur, verùm etiam in posterum,
& cupiditati atque ambitioni, religio-
si status certissimis pestibus, quarum
in ipsa est, occurratur: alia vota
simplicia professi emittunt, promit-
tuntque se non consensuros, ut Con-
stitutiones de paupertate, quæ nunc est
in Societate, immutentur, nisi fortè ut
magis illam contrahant & arctèt, nul-
lam in Societate dignitatem, neque
apertè neque occultè quæsituros: si
quem verò abijisse sciuerint, fideliter
prodituros: extra Societatem verò,
nullam admissuros dignitatem, nisi e-
ius qui præcipere possit, obedientia
compellantur.

GVBERNATIONIS porro forma &
ratio hæc est. Vniuersæ Societati cum

Q.4

sum.

summa potestate praest Praepositus v-
 nus generalis. Is Praepositorum Pro-
 uincialium suffragio adlegitur, & duorum
 praeterea Professorum, qui in congrega-
 tione Provinciali electi, una cum Pro-
 vinciali ex singulis Prouincijs ad gene-
 ralem conuentum veniunt, perpetuus-
 que est, ac maximam inter omnes ha-
 bet auctoritatem. Ipse ex cognitione
 rerum omnium & personarum Socie-
 tatis, quam habet permagnam, Rectores
 Collegiorum, Domorum Praepositos
 constituit: Prouinciales, Visitatores, ac
 Commissarios creat. Quae ratio com-
 modissima est, & ad pacem, modesti-
 am, humilitatemque conseruandam
 aptissima: tollit enim ac rescindit per-
 turbationes animorum, dissensiones,
 inuidias, odia, quae Praelatorum electio-
 nes ferè consequuntur eas, quae ex mul-
 torum pendent iudicio ac voluntate.
 Praepositus item Generalis per se, vel
 per suos Prouinciales, Collegia mode-
 ratur: facultates à sede Apostolica So-
 cietati datas, & priuilegia suis dispen-
 sat, eorum vsum adstringit, relaxat, cō-
 cedit, reuocat: admittendi in Societa-
 tem, atque ab ea dimittendi, in Pro-
 fessorum numerum cooptandi, Con-
 uentus generales (quibus ipse praest)

indi-

indicendi, ac peragendi, plenissimam
potestatem habet: denique ad eius ar-
bitrium iudiciumque, summa omniū
rerum, consiliorumque redit. Qua po-
testate ne ille fortè abutatur, præter
eam curam, quæ in optimo Generali
præposito eligendo, atque ad id mun-
cipatissimo adhibetur (quæ summa est,
parique religione seruatur) quorum
suffragio Præpositus Generalis crea-
tur, ab eisdem quatuor spectatissimi
Patres eliguntur, qui Assistentes appel-
lantur, suntque præposito Generali à
consilio. Illi victum eius ac vestitum
moderantur, labores definiunt, de er-
ratis in humilitate admonent: ad eam-
que rem Admonitor (sic enim voca-
tur) ab ipsa Societate est constitutus. Si
quid grauius accidat, si acerbus ille pl-
æquo ac violentus, si bonorum Colle-
giorum profusus aut præposterus di-
stributor fortassè sit, si doctrinâ de-
prauatus, vel moribus (homines enim
sum) congregationem generalē (quæ
quoniam vniuersam Societatem re-
præsentat: ipso etiam Præposito Gene-
rali superior est) indicendi penes Assi-
sistentes ius est, in qua veritas earum re-
rum, & pondus examinatur; & pro
modo culpæ, pœna imponitur. Priuati
Q 5 enim

enim Generalatu Praepositus Generalis potest, si res exigat, & grauioribus etiam supplicijs affici. Ex quo Societatis gubernatio, cum proximè ad Monarchiam accedat, multum etiam habet Aristocratiae. Vitato enim quod vitiosum esse potest, id quod in utroque genere est optimum, Societas sumpsit. Nam vnum esse in gubernatione Principem, praeclarum quidem est, & ad conseruationem firmum: sed si ille sit moderatus & sapiens. Verum tamen periculosum est, ne honore elatus, libidinem suam, non rationem sequatur: & quod traditum est ad salutem, in perniciem multorum conuertat. Et ut hoc quidem absit, utque maximè sapiens sit, omnia certè scire vnus non potest, ac propterea, Ibi salus populi, ubi cōsilia multa. Quod enim quisque prae alijs scit, id in commune confert. At verò illud subest in multitudine periculi, ne quot capita, tot sint sententiae, & illud vnum, quo maximè hominum conuentus ac consociatio continetur, distractum in varia dissoluatur. Quae pericula in utroque genere vitaret, & vnitatem hanc Societas à Monarchia accepit, & ab Optimabus consilijs, & ita vtrunque tempera.

Benier 12.

peravit, ut Præpositus Generalis & præsit omnibus, & ipse quodammodo subfit, eiusque Assistentes Consiliarii, non Indices sint. Hæc est instituti Societatis huius species quædam, ac gubernationis forma, quam Ignatius expressit, ac nobis reliquit. Quæ quidem, ut ex superioribus liquet, quanquam multa cum reliquis Religionibus coniuncta atque communia, nonnulla tamen propria habet ac singularia. Nam cum hæc Societas Religio sit, ea habeat necesse est, quæ cæteræ habent Religiones, & quæ ita propria Religionis sunt, ut ab ea diuelli, distrahiq; nō possint. Ea autem sunt vota tria, Paupertatis, Castitatis, ac Obedientiæ, in quibus vis ac natura religionis posita est, & quæ si absint, religio esse, dicere nō possit. Sed cum etiam Religio Clericorum sit (quemadmodum Tridentina synodus testatur) à religionibus omnibus Monasticis differat, oportet: in ijs quidem, quibus illæ à Clero distant, dissidentque. Et quamuis religiones omnes eodem spectent, & ad perfectionem Evangelicam tanquam in vnum eundemque finem ultimum referantur: vnæquæque tamen finem suum præcipuum ac peculiarem.

sess.
c. 16.

Q. 5

lietem

liarem habet, quem respicit ac sequitur. Qui finis cum alius alibi sit, etiam ea quæ ad finem illum diriguntur, diuersa, diuersis in Religionibus sint, necesse est. Pendent enim ex extremo media; & ex fine, ea quæ finis gratia quærantur. Neque vlla Religio reperiri potest quæ tantam habeat cum vlla alia religione similitudinem & affinitatem, ut non multa etiam habeat dissimilia, & propria. Nam si nihil omnino inter vtramque intersit, non duæ similes, sed vna, eademque sit Religio. Habet præterea Religio quolibet sua priuilegia, & iuris communis dispensationes, quas Christi in terris Vicarius, quasi ipsius iuris communis autor, interpres, ac dispensator sua autoritate facit, ad vtilitatem atque ornamentum Ecclesiæ sanctæ. Quæ quidem admirabili hac varietate circumamicta est, & tanquam castra Dei, habet plurimas atque inuictas armatorum militum acies, in comune quidem fortissimè dimicantium, sed non eisdem omnes, sed singulas aptis, suis, propriisque armis utentium. Quæ quidem armorum genera, tam inter se differunt, quam milites, qui armis utuntur. Denique

Deus,

Deus, qui sapientissimè omnia gubernet, ad morbi naturam medicinam accommodat, & pro temporum varietate, ad Ecclesiam suam vel excolendam, vel illustrandam varias Regiones præfinitis à se ætatibus mittit.

NOVA GREGORII XIII.

Constitutio, & Instituti Societatis

Iesu confirmatio.

CAPVT XXIII.

CUm hæc scripsissem, & publicare ac prælo mandare vellem, noua Constitutio felicitis recordationis Gregorij XIII. in manus meas venit. In qua cum vniuersum Societatis Institutum declarat, omniaque eius privilegia, constitutiones, atque statuta approbat, & denuò confirmat: tū verò præcipua quædam ex ijs quæ à me in proximo capite explicata sunt, ita definit & statuit, vt rem totam qua de agimus, maximè illustret. Atque etiam excommunicationis lætæ sententiæ anathemate eos constringit, qui ijs contraria dixerint, docuerintve. Et temerariam quorundam frænat audaciam, qui de hoc instituto, & de alijs Apostolicis eiusdem Gregorij literis. illud

Q 7

similitæ

similiter confirmantibus detrahere,
ausi sunt: omnesque illorum assertio-
nes huic Constitutioni repugnantes,
falsas & temerarias esse pronuntiat. Nā
cum hæc religio, Iesu Societas sit, ef-
fugere certè calumnias non potest,
quas quidem ipse Dominus Iesus, &
omnes alia religiones, quæ Societa-
tes item Iesu, ac vera membra sunt,
nusquam non pertulerunt. Id quod
Sacri Ordines Diui Dominici, ac Diui
Francisci abundè testantur, qui gra-
uissimè initio ab improbis exagitati
sunt, atque omnibus machinis perti-
naciter oppugnati. Sed Deus qui & in-
stitutor sanctarum Religionum, &
propugnator est, Vicarios suos, Pon-
tifices Maximos diuinitus permouit,
vt illarum protectionem atque defen-
sionem susciperent: & clarissimos at-
que sanctissimos Doctores Thomam
Aquinatem, & Bonauenturam, eo-
pso tempore prouidentissimè illis au-
xilio misit, vt hostium conatus retar-
darent, calumnias obtercerent, audaci-
am frangerent atque contunderent, &
doctrinæ cælestis splendore, offusam
animis caliginem discuterent. Sed ve
hæc omnia Lector magis etiam per-
spiciat, partem ipsius Sanctissimi Do-
mini

mini N. Constitutionis hic subiicien-
dam existimaui.

GREGORIUS
EPISCOPVS, SERVVS
SERVORVM DEI,
AD PERPETVAM
rei memoriam.

Stendente Domino & Sal-
uatore nostro in nauiculam,
ecce motus magnus factus
est in mari, ipse autem à dis-
cipulis rogatus, ventis im-
perauit, & facta est tranquillitas, quam nos
in Petri nauicula collocati, turbinibus exci-
tatis, ab eodem Domino assiduis precibus pp-
stulantes, nostram inter cetera operam in fran-
gendis procellosis fluctibus impendere non
desistimus cūq; tanti laboris socios, & vali-
dos remiges diuina nobis prouidentia prapa-
rauerit, eorum opera in superandis saeuientis
pelagi tempestatibus nos maxime subleuat,
qui pro communi fluctuantium animarum
salute propria commoda nihil pendunt, se q; ad
omnia discrimina expouunt. In quo cum alia-

FINIS.

rum Religionum studia, tum Societatis Iesu assiduus pro Christo labor, nec non usque ad finem perseverantia, promptam se ostendit, eamque prolem Catholicae Religionis valde proficuum, & ad omnia pericula pro universali Ecclesia subeunda paratam procreaverit, aliam atque aliam à prima non degenerem præstante gratia Dei, quotidie substituit, ut nobis eorum alumni per multiplices probationum gradus altius prouecti, semper presto sint: quos in rebus arduis suscipiendis fructuosos operarios adsciscamus: eos autem, ut firmiorē nobis opem ad prædicta nauare possent, ab omni non modò iniuria, sed etiam calūnia studemus intactos conseruare. Quod ut à nobis efficiatur, ipsius instituta tāquam fundamenta eius presidij, quod Catholica Religionis impendunt, immota atque inconcussa, aliorum etiam Romanorum Pontificum exemplo debemus Apostolica auctoritate tueri, quorum felic. recor. Paulus 111. & Iulius etiam 111. Constitutiones, & laudabile dictæ Societatis institutū confirmarunt: Paulusque idem eam ipsam ab omni quorumcunque ordinariorum iurisdictione exemptam, quo instituto per Paulum 1111. examinato, & à Synodo Tridentina commendato, Pius V. item prædecessor noster, Societatem ipsam ordinem esse mendicantem declarauit, quæ omnia non immerito ab eis sunt concessa.

Societatis confirmationes alie.

Exemptio Societatis.

Societas

concessa ob egregias virtutes, & dona So- mendicie
 cietati antedictæ diuinitus elargita, cuius declarata
 precipuus finis Catholicæ est Religionis de- Finis.
 fensio ac propagatio, animarumque in Chri-
 stiana vita & doctrina profectus. Gratiæ
 quoque eius vocationis est proprium, diuersa
 orbis terrarum loca in Romani Pontificis,
 seu Præpositi generalis eiusdem Societatis
 directione peragere, vitamque in quauis
 mundi parte agere, vbi salaandarum sua o-
 pera animarum copiosior proventus ad Dei
 gloriam speretur. Ad quem finem Spiritus
 sanctus bo. me. Ignatij Loiolæ, Societatis i-
 psius Institutoris, eiusque sociorum excitator,
 media quoque prædicationum ac cuiuscunque Media.
 ministerij verbi Dei doctrineque Christianæ,
 & spiritualium exercitiorum, aliorum nem-
 charitatis operum, & Sacramentorum ad-
 ministrationis, ac præcipue Pœnitentiæ, &
 Eucharistiæ, horumque frequentioris vsus ac-
 commodauit. Ad quæ sufficienter & pro di-
 gnitate præstanda, difficultates superandas,
 periculaque adeunda, quibus dictæ Societa-
 tis Religiosi in huiusmodi discursionibus &
 ministerijs exponuntur, necesse est ut ipsi ta-
 lia obituri, magno virtutis & deuotionis
 presidio muniantur, quod illis gratia in pri-
 mis omnipotentis Dei, simulque educatio ipsa,
 longa ite in Societate probatio, nec non regu-
 larum & constitutionum obseruatiæ præsta-
 re uol-

Lōga pro-
 batio.

Novitij
biennio
proban-
tur.

Tria
substan-
tialia vo-
ta simpli-
cia.

Schola-
res appro-
bati.
Coadju-
tores tem-
porales.

re noscuntur. Quibus Constitutionibus, ut ita
ta ponant rudimenta virtutis ad quam alun-
tur, statutum est, ut Novitij in Societate bien-
nio probentur; quo expleto, si ipsi persevera-
re voluerint, & Societati fuerit ab eis satisf-
factum (quoniam Societas ipsa non solis No-
uitijs, & Professis, ut reliqui regulares or-
dines, constat) tria substantialia vota simplicia
(nisi quis interdum ad professionem, vel gra-
dum Coadiutorum formatorum admitten-
dus videretur) Paupertatis, Castitatis, &
Obedientie, in eadem Societate ex Apostolico
indulto, ac iuxta ponendi formulam in eis-
dem Constitutionibus expressam emittunt,
ac secundum illas promittunt se eandem So-
cietatem ingressuros, hoc est, v'teriores ali-
quem illius gradum, prout Praepositus videbi-
tur Generali. Quibus votis emissis, Novitij
esse desinunt, & in Societatis corpus, qui li-
teris operam dederint vel daturi sunt, ut
Scholares approbati; alij verò ut Coadju-
tores temporales, nondum formati cooptantur,
ac quantum est ex parte ipsorum, perpetuos;
ex parte verò Societatis, iuxta Apostolica
indulta, & Constitutiones praedictas tamdiu
obligati sunt, quamdiu Praepositus Generalis
eos in Societate retinendos, esse censuerit.
Quod ad Societatis conservationem maxi-
mè esse necessariū, idq; ab illius exordio pro-
missum, & post experientia comprobatum
est.

est, idq; initio ingressus illi explicitè manifestatur, atque ipsi conditionem hanc amplectuntur, quæ eis (si quos dimittere oporteat) multo est commodior, ut liberi potius, quàm votis obligati dimittantur, alijsq; iustis & rationabilibus de causis. a Coadiutore temporalibus non formati, quinon ad studia literarum, sed ad domestica munia curanda destinantur, post aliquot annos, quibus Generali Præposito, & Societati satisfecerint, per tria item Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ vota, licet publica, & in manibus Superioris emissa, non tamen solemnia, sed tum ex Constitutionum præscripto, tum ex votantis & admittentis intentione simplicia existunt, in Coadiutorum temporalium formatorum gradum admittuntur. Scholares verò studijs in Societate absolutis, antequam profecti, vel Coadiutores spirituales formati fiant, non solum tertium adhuc ulterioris probationis annum, in deuotionis & humilitatis exercitijs impendunt, ut si qua fortasse in re, harum virtutum feruor per literarum occupationem intepuerit, per earundem virtutum frequentiore exercitationem ardentiorēque Diuini auxilij inuocationem recalescat; sed etiam in verbi Dei sacrarum & scholasticarum lectionum, penitentiaque & Eucharistiæ Sacramentorum Societatis ministerijs tãdiu probantur.

a Coadiutorum temporalium forma.
 torum tria substantia-
 lia vota publica,
 & in manibus,
 sed simplicia.

Tertius probationis annus

Qui nam
ad pro-
fessionē
quatuor
votorum
admitten-
di.

Professi-
trium vo-
torum
Coadiu-
tores spi-
rituales
formati.
Coadiuto-
rum for.

bantur, quamdiu Praeposito Generali vide-
tur, nec antequam ipsi Praeposito sint plane
perspecti, eique in omnibus satisfecerint, ad
huiusmodi gradus promouentur. Qui enim
ad professionem quatuor votorum admitti-
di sunt, eos iuxta Constitutiones easdem, &
Apostolica decreta et indulta viros omnino
humiles ac prudentes in Christo, & in vita
puritate ac literis conspicuos, diuturnisq; ac
diligentissimis experimentis probatos, atque
Sacerdotes, et in ministeriis huiusmodi prius
diu multumq; versatos, vocatio haec requirit,
ut potē quos ardua maneant ministeria. Quo-
fit, ut nō omnes ad eandem professionem ido-
nei esse, nec tales sine longa exercitatione at-
que experimento fieri, aut etiam cognosci
possint. Quapropter Societatis corporis infra
membra & gradus idem Ignatius diuino in-
stinctu ita duxit disponendum, ut praeter eos
quos Praepositus Generalis ad professionem
quatuor votorum idoneos esse censuerit, et nō
nullos, quos interdum ad professionē trium
admittere potest, reliqui etiam Sacerdotes,
quorum vita & doctrina in Societate diu
probata esset, ac Praeposito Generali perspe-
cta, & de ipsius licentia in Coadiutorum spi-
ritualium formatorum gradum, per tria il-
la vota similiter publica, sed simplicia, in su-
perioris manibus emissā admitterentur. Qui-
bus emissis, tam hi qui spirituales, quā qui
tempo

temporales Coadiutores formati fuerint, certum in Societate gradum habent, suntque omnis hereditarie successione incapaces, nihilque omnino proprii iuxta Constitutiones easdem habere possunt. Nec propter emissam huiusmodi vota publica, aut per mortem ab intestato in illorum sicuti nec in Professorum bonis Domus ulla, aut Ecclesia vel Collegium di-

ta Societatis succedere potest. Qui vero quatuor votorum Professi futuri sunt, ij tribus illis solemnibus substantialibus votis quartum similiter solemne addunt specialis Summo Pontifici obedientiae circa missiones praestande ob certiore Spiritus sancti in missionibus ipsis directionem, ac maiorem ipsorum mittendorum Sedi Apostolicae obedientiam, maioremque deuotionem, humilitatem, mortificationem ac voluntatum abnegationem.

Post emissam vero professionem siue quatuor siue trium votorum, Professi ad paupertatis, quae regularis instituti murus est et propugnaculum, perfectionem tuendam, omnemque ambitionis occasionem excludendam, nonnulla alia simplicia vota emittunt: quibus promittunt se nunquam quacunque ratione acturos vel consensuros, ut quae in Constitutionibus Societatis circa paupertatem ordinata sunt, immutentur, nisi quando ex iusta rerum exigentium causa paupertas magis restringenda videretur: neque praetensuros

matorum certus in Societate gradus, & paupertas.

Quartum votum solemne.

Alia vota simplicia Professorum.

Qui e-
missis
votis
etiam sim-
plicibus
sine li-
centia
disce-
dunt, apo-
stasie, &
excom-
munica-
tionis
pœnas
incur-
runt.

Pœnz
reserva-
tz.

Omnibus
vna est vi-
uendi, &
obedi-
entia ratio.

sensuros ne indirectè quidem, ut in aliquam
prælationem vel dignitatem intra vel extra
Societatem eligantur: nec extra Societatem
in sui electionem, quantum in eis fuerit, con-
sensuros, nisi coacti obedientia eius, qui idi-
psis possit sub pœna peccati præcipere. Item
Societati vel eius Præposito manifestatu-
ros, si quem sciât aliquid huiusmodi moliri.
Porro non solû Professi, & Coadiutores for-
mati, sed ex alijs, quicûq; absoluto probatio-
nis biennio prædicta tria substantialia vota
etiam simplicia emisserint, si absque expressa
licentia à Societate discedant, etiam si præ-
textu melioris frugis, & transitus ad alium
quemcunque ordinem (Carthusiensem duntaxat excepto) id faciant, apostasie & ex-
communicationis ex Apostolicæ sedis de-
creto pœnas incurrunt, à quibus non nisi à
Summo Pontifice, vel à Generali Præposito
absolui possunt. Iniquè enim cum Societate
ipsa ageretur si viris multo labore ad ardua
ministeria eruditis, cum religionis Catholicæ
& huius Sedis detrimento priuaretur, præ-
sertim cum Societatis Constitutiones, & pri-
uilegia quæ supradicta continent, insepara-
ta, antequam ad novitiorum conuietum ad-
mittantur, habitatione eis maturius consi-
deranda tradantur. Biennio Novitiatum com-
pleto, & emissis votis simplicibus, vna est
omnibus omnino viuendi et obediendi ratio,
debent

debet enim omnes in omnibus obedire, & in
 communi vivere, non secus alij, atq; ipsi Pro-
 fessi & Coadiutores formati, idq; in Domi-
 bus quidem Probationum & Collegijs ex
 reditibus; in Domibus vero Professorum,
 que nullos omnino redditus habere possunt,
 ex eleemosynis tantum. Et licet qui ad gradus
 Professorum, & Coadiutorum formarum
 nondum pervenerunt, bonorum suorum in
 atque dominium tum alias ob iustas causas,
 tum etiam: ut maiorem Societas habeat li-
 bertatem, illos, si opus fuerit, cum minori of-
 fensione dimittendi, ad tempus Generalis
 Praepositi iudicio praescribendum valeant re-
 tinere, ut in pauperes tandem seu alios pios
 usus pro ipsorum devotione distribuant iuxta
 Evangelicū consiliū ac promissionem, quam
 initio Novitatus faciunt, interim tamen
 quantum ad illorum usum, religiosam pau-
 pertatem servant, nec vlla re tanquam pro-
 pria, & sine superioris facultate uti possunt.
 Et quamvis ij omnes qui post biennium Novi-
 tatus dicta tria vota simplicia, ut praefertur
 emiserint, ac in corpus Societatis cooptati,
 illiusq; meritorum, et privilegiorum non se-
 cus atq; ipsi Professi participes effecti, quiq;
 quantum in eis est, & professionem emitte-
 re parati si ipso Praeposito Generalis id pre-
 dictae Societatis instituto congruere iudica-
 verit, & in perpetuum Dei servitio votis sim-
 plicibus existant.

Domus
 proba-
 tionum.
 Collegia.
 Domus
 professo-
 rum.

Promis-
 sio di-
 stribuen-
 di bona
 in pau-
 peres.

Qui ex-
 pleto
 biennio
 novitia-
 tus tria
 substan-
 tialia so-
 cietatis
 vota sim-
 plicia e-
 miserint
 vere &
 proprie
 religiosi
 existant.

Si à So-
cietate
deficiant,
excom-
muni-
cationis
& alijs
Apostata-
rum
pœnis
subia-
cent.

Societa-

plicibus consecrati, ac sua sorte, prout laudabile Societatis institutum exigit, contenti, verè, & propriè religiosi existant; & si à Societate deficiant, excommunicationis et alijs Apostatarum pœnis sint subiecti: tamen cum non ita pridem intellexissemus nonnullorum animos, qui pij alioqui et viles operarij existebant, solitari interdum & affligi, quasi non essent religiosi, eo quod non essent Professi, nec etiam deesse qui Religionis preceptu, transfigurante se in angelum lucis Satana, non solum ea occasione inquieti existerent, sed etiam aliorum pacem & vocationem disturbare, eosque in fraudem & defectionem deducere conarentur, unde fructuosa hæc religio gravissima potuisset accipere detrimenta. Idcirco cum divina providentia pro temporum necessitate, varia & salutaria Ordinis instituta in Ecclesia sua produxerit, novisq; subinde in ea nascentibus morbis nova remedia; novisq; emergentibus hostium impugnationibus, nova regularium Ordinum auxilia excitavit; & cuiq; illorum, iuxta cuiuslibet peculiaris gravis vocationem, peculiare quasdam notas, propriæ insignia, ac opportuna ad finem quem intendit, media suggererit, & nunc maximè (ut felicissimi toto orbe successus testatur) mirificos in agro Dominico fructus prædicto Societatis Iesu instituto proferat: quæ Societas (quemadmodum &

dum & alia nascentium regularium Ordinum exordia) à spiritu contradictionis impugnatur, cumque ipsi Ordines Romanorum Pontificum propterea constitutionibus circummuniri consueverint: cuius rei sanctorum Dominici & Francisci præclarissimi Ordines exempla abundè suppeditarunt: ita nos licet aliàs institutum prædictum, Privilegia & Constitutiones ipsius Societatis confirmauerimus et declarauerimus, motu proprio: statuantes eos, qui biennio Novitiatus peracto, tria vota tamen simplicia emiserunt, esse verè, & propriè Religiosos: cum præcepto, ne quis hæc in dubium revocare audeat, ac cum irritante, et alijs decretis, prout in nostris super hoc confectis literis plenius continetur: quia tamen non defuit temeraria quorundam audacia, qui post declarationem, decretum, præceptum, & interdictum nostrum huiusmodi non solum multa ex prædictis, & fortè alia ad Societatis institutum, ac vivendi formam spectantia labefactare, sed & ipsa Apostolica decreta, ac præcepta publice, & ex cathedra, aut temerario impugnare, mentemque nostram peruersè interpretari non erubescunt, disputantes, & prædicta in dubium revocantes: omniaque ex aliorum regularium Ordinum communibus regulis formis, ac statutis metientes, Societatis institutum, peculiare Constitutiones, ac

tis exordia impugnata, ut & aliorum ordinum.

Alia instituti declaratio & confirmatio refectur.

Impugnanti-um obiectiones.

nes, ac vim votorum simplicium illius, à Sede Apostolica, in eadē Societatis Religione probata admissorum, penitus ignorantes, ac nonnulla iure antiquo, quæ post illud successu temporum huius Sedis autoritate, approbatione, & confirmatione, ac peculiaribus privilegijs, sancta, & roborata esse dignoscuntur, perperam interpretantes, conuellerentur. Hæc Pontifex; & infra: Nos vniuersalis Ecclesiæ vtilitati, quam ex inuolante & inconcussa dictæ Societatis instituto, & religiose sobolis educatione sentimus, & maiorem in dies speramus. prospicientes, & præterea eiusdē Societatis indemnitati, paci, quieti, & incremento consulere volentes.

Nota instituti ac præmissorum omnium Constitutionumque & privilegiorum Societatis Confirmatione.

Motu simili, & ex certa scientia nostra, deq; Apostolicæ potestatis plenitudine laudabile ipsius Societatis institutum, & quæ illud cernunt præmissa omnia, & singula prædicta; illius ac quæcunque alia privilegia, facultates, exēptiones, immunitates, gratias, & indulta, à prædictis prædecessoribus nostris, & à nobis etiam per communicationem concessa, Constitutiones quoque, ac statuta, & decreta qualiacumq; ac si ad verbum præsentibus infererentur, pro expressis habentes, tenore præsentium approbamus & confirmamus, suppletes omnes iuris & facti defectus, si qui interuenerint in prædictis Constitutionibus & Statutis. Ad hæc dictæ Societatem

ratem firmo sedis huius presidio communire
volentes, hac nostra perpetua Constitutione,
motu, scientia, & potestatis plenitudine si-
milibus statuimus atque decernimus tria vo-
ta huiusmodi, etsi simplicia, ex huius sedis
institutione, ac nostra etiam declaratione &
confirmatione esse verè substantialia Religio-
nis vota, ac in dicta Societate tanquam in
Religione approbata, per sedem eandem ad-
missa fuisse, & esse, ac per nos admitti, nec
in illis à quoquam præter nos, & sedem hu-
iusmodi dispensari, nec ea vlllo alio modo
quam per legitimam dimissionem à Societa-
te cessare posse, & non modò eas, qui in Co-
adiutorum formatorum, siue spiritualium,
siue temporalium gradus & ministeria, ut
preferatur, admittuntur: sed & scholares i-
psos ac supradictos alios omnes, et quoscumque
qui in ipsam Societatem admissi, biennio pro-
bationis à quolibet eorum iterato, tria vota
substantialia prædicta; tametsi simplicia,
emiserint, aut emittent in futurum, verè &
propriè religiosos fuisse, & esse, ac fore, &
ubique semper & ab omnibus censerì & no-
minari debere, non secus atque ipsos tñ So-
cietatis, tum quorumvis aliorum Regulariũ
ordinum Professos, siueque Præpositos in o-
mnibus & per omnia obedire, & huic Sedi
immediatè subiectos, & à quorumvis ordi-
nariis, & delegatorum, seu aliorum indi-

Huius-
modi
tria vo-
ta, & sim-
plicia,
verè ta-
men sunt
Religio-
nis sub-
stantialia
vota.

Huius-
modi vo-
ta, etsi
simplicia,
emit-
tent verè
& pro-
priè sunt
religiosi.

Noua ex-
emptio.

Poenae a-
postata-
rum in-
nouan-
tur.
Earūdem
pœnarū
absolu-
tio de-
novo re-
serua-
tur.
Nouum
matri-
monij
impedi-
mentum
dirimens.

Præcipi-
tur sub
excom-
munica-
tionis,
& inha-
bitatis
pœnis eo
ipso in-
currē-
tis, ne

cum iurisdictione omnino exemptos, pro-
ut nos etiam vigore presentium eximimus,
denique ut omnium Societatis privilegiorū
iuxta Generalis Præpositi dispositionem sunt
participes, ita quoque excommunicationis
maioris late sententia, & alijs Apostatarū
pœnis, si qui à Societate deficiant, subiacere,
ac tanquam veros apostatas puniri posse, nec
à quoquam, nisi per nos, & sedem prædi-
ctam; aut Generalem Præpositum ab eisdem
pœnis absolui, nec ante huiusmodi absolutio-
nem, & à Societate dimissionem, matrimo-
nium contrahere, quinimò eos omnes id cō-
trahendum inhabiles, ac contractus huius-
modi nullos, & irritos esse, pronū irritos faci-
mus, & annullamus. Et ut cōtradictentiū au-
dacia coërceatur, præmissa omnes & quif-
vis alijs illis similes assertiones contra dictæ
Societatis institutum, vel quomodolibet in
iūris præiudicium pronūciatas, aut scriptas,
falsas omnino & temerarias esse, & censeri
debere. Præcipimus igitur in virtute sanctæ
obedientie, ac sub pœnis excommunicationis
late sententia, nec non inhabilitatis ad qua-
cumque officia, & beneficia secularia, & quo-
rumvis Ordinum regularia, eo ipso absque
alia declaratione incurrendis, quarum abso-
lutionem nobis, et successoribus nostris reser-
uamus, ne quis cuiuscunque status, gradus,
et preeminentie existat, dictæ Societatis in-
stitutum,

stitutum, Constitutiones, vel etiam presen-
tes, aut quævis earum, vel supradictorum
omnium articulum, vel aliud quid supradi-
cta concernens quouis disputandi, vel etiam
veritate indagandæ quæsito colore, directe
vel indire. Et impugnare, vel eis contradicere
audeant: districtius inhibentes, ne quis siue
extra siue intra dictam Societatem, nisi de
illius Generalis, aut inferiorum Præpositorū
licentia notationes, declarationes, glossas,
vel scholia vlla super præmissis facere, vel ea
nisi quantum verba ipsa sonant interpretari,
aut de eis disceptare, seu scrupulum cuiquā
inijcere, vel in controuersiam aut dubiū re-
uocare audeat quoquo modo; nec glossas, aut
interpretationes siue impressas, seu scriptas
ad id pertinentes, legere, docere, alijsq; tra-
dere, vendere, vel apud se retinere præsu-
mar: si quid verò dubij de eisdem oriri conti-
gerit, ad sedem prædictam, vel ad Generalē
Præpositum dictæ Societatis, aut ad eos qui-
bus id ipse cōmiserit, referatur. Sicq; in præ-
missis omnibus & singulis per quoscumque
Iudices & Commissarios etiam causarū Pa-
latij Apostolici auditores, ac S. R. E. Cardi-
nales in quavis causa & instantia sublata
eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi
& interpretandi facultate, & autoritate,
iudicari, & definiri debere, nec non irritum
& inane quidquid secus super his à quoquā
quis au-
deat So-
cietatis
institu-
tum &
cetera
impu-
gnare.
Nec nisi
de Præpo-
sitorum
licentia
interpre-
tari.
Nec in
contro-
uersiam
reuoca-
re.
Nec gloss-
as legere,
docere, a-
lijs trade-
re, vel a-
pud se re-
tinere.
Sic iudi-
cari &
finiri o-
bere.

Manda-
tur omni-
bus Ordi-
narijs, vt
presen-
tes lite-
ras obser-
uari faci-
ant.

Non ob-
stanti-
bus.

quauis autoritate scienter, vel ignoranter
contigerit attentari. Mandantes vniuersis
& singulis Patriarchis, Archiepiscopis, Epi-
scopis, & ceteris Ecclesiarum & locorum
etiam Regularium Prælati per vniuersum
orbem constituti, vt presentes literas in suis
quisq; Ecclesijs, Provincijs, Ciuitatibus, die-
cesibus et iurisdictionibus ab omnibus inuo-
late obseruari, quin etiam Præpositū ac per-
sonas Societatis huiusmodi defendant, eosq;
præmissis omnibus & singulis pacifice frui
faciant, & gaudere, non permittentes ipsos
per quoscuq; quomodolibet molestari, Con-
tradictores per censuras Ecclesiasticas, & a-
lia iuris & facti remedia opportuna, appella-
tione postposita, compescendo. Inuocato etiā
ad hoc si opus fuerit, auxilio brachij secula-
ris. Non obstantibus recol. mem. Bonifacij Pa-
pe VIII. quæ incipit: Quod votum & alijs
Apostolicis constitutionibus, ac etiam alio-
rum ordinum, iuramento, confirmatione
Apostolica, vel quauis firmitate alia robor-
atis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs
quoq; indultis & literis Apostolicis quibus-
cunque huiusmodi ordinibus, Vniuersitati-
bus, locis vel personis per quoscuq; Roma-
nos Pontifices prædecessores nostros, ac nos,
& sedem prædictam etiam motu proprio &
ex certa scientia, ac de Apostolica potestatis
plenitudine, & cā quibusuis irritatiuis, an-
nullatiuis,

nullatiuis, cassatiuis, reuocatiuis, modificati-
 uis, præservationis, exceptiuis, declaratiuis,
 mentis attestatiuis, ac derogatoriis de-
 rogatorijs, alijsque efficacioribus & insolitis
 clausulis irritantibusque, & alijs decretis in
 genere, vel in specie, ac alijs quomodolibet
 etiam pluries concessis, confirmatis, & in-
 nouatis. Quibus omnibus & singulis, etiam si
 in eis caueatur expresse, quod illis nullatenus,
 aut non nisi sub certis modo & forma
 in illis expressis derogari possit, pro illorum
 sufficienti derogatione de illis eorumque totis
 tenoribus specialis, specifica, & expressa men-
 tio habenda, seu aliqua alia exquisita for-
 ma ad hoc seruanda foret, tenores huiusmo-
 di presentibus pro sufficienter expressis ha-
 bentes, illis alijs in suo robore permansuris,
 hac vice dumtaxat specialiter & expresse
 derogamus. Contrarijs quibuscunque, aut si
 aliquibus communiter vel diuissim ab eadē
 sit Sede indultum, quod interdici, suspendi,
 vel excommunicari non possint per literas
 Apostolicas, non facientes plenam, & ex-
 pressam, ac de verbo ad verbum de indulto
 huiusmodi mentionem. Præsentis autem
 Constitutionis & gratiæ communicationem
 omnibus alijs, qui sua privilegia cum ipsa
 Societate copiosè participant, participareque
 poterunt quomodolibet in futurum, fieri o-
 minino prohibemus. Ceterū volumus, ut præ-
 sentium

Præsentis
 concessio non
 commu-
 nicatur.

Transsum.

pris ha
beatur
fides.

sentium transsumptis etiam impressis minus
Secretarij dictae Societatis, vel Notarij pu-
blici subscriptis, & sigillo Praepositi Genera-
lis eiusdem Societatis, vel alterius personae in-
dignitate Ecclesiastica constitutae munitis
eadem omnino fides habeatur in iudicio, &
extra illud, quae literis ipsis originalibus ha-
beretur, si essent exhibitae vel ostensae. Nulli
ergo omnino hominum liceat hanc paginam
nostrae approbationis, confirmationis, supple-
tionis, decretorum, statuti, praeepti, interdi-
cti, derogationis, & voluntatis infringere, vel
ei ausu temerario contraire: si quis autem hoc
attentare praesumpserit, indignationem om-
nipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli
Apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, Anno
Incarnationis Dominicae 1584. octavo Ka-
lend. Iunij, Anno Pontificatus nostri tertio-
decimo.

M. Card. S. Stephani.

Cesar Glorierius.

A. de Alexijs.

Registrata apud Caesarem Secretarium.

COL-

COLLEGIA CVR HABEAT
Societas ad instituendam iu-
uentutem.

CAPVT XXIII.

INter alia munia & ministeria, in quib. ad Dei obsequium, Ecclesiæque sanctæ utilitatē, hæc Societas, autore Ignatio, atq; institutore, se exercet, vnum (vt diximus) idque in primis vtile Collegiorum est, in quib. ad pietatem atq; ad doctrinam adolēscētes conformantur. Quod docendi munus sunt nonnulli, & quidem viri graues ac prudentes, qui ex ea parte quæ pueros attingit, & prima Grāmatices continet rudimenta, tanquam nouū, & a religiosa grauitate alienum minus probant, causasque petunt, quam obrem Ignatius Collegia instituit, & ludum literarium pueris aperiri iussit, suosque ea occupatione distineri, quæ laboriosa ac permolesta est, & abiecta in speciem videtur, & nō satis propria religionis? Horum ego quæstioni, Deo adiutore respōdebo, rationesque aperiam, quibus id quod fit, rectē ac sapienter fieri intelligatur.

Sunt igitur Collegia nostra ipsius Societatis, quasi seminaria, in quibus scilicet nostri Scholastici, postquā in

R 5

virtutis

virtutis studio, ac domandis pravis animi affectionibus, biennium nouitij posuerunt, ad pietatem literas etiam adiungunt, vt pro mensura gratiae sibi à Domino traditae, vtilis esse eius Ecclesiae aliquando possint. Sed eiusmodi Collegia ita sunt Societatis semina-ria (vt diximus) vt in eis nostri interdum literas non doceant alios, sed ipsi addiscant. Plerumque tamen ita instituuntur, vt nostri scientias omnes profiteantur ac doceant, Theologo quidem necessarias, & à primis Grammatices principijs, tamquam ab incunabulis incipientes, ad summum Sacrae Theologiae fastigium, auditores suos gradatim, sensimque perducant. Non tamen omnia haec Collegia equalia & paria sunt, neque in omnibus omnes, sed in quibusdam omnes, in omnibus quaedam, in alijs aliae facultates ac disciplinae explicantur. In omnibus tamen aut in plerisque omnium, pueri Grammaticorum preceptis, ac primis literis instituuntur. Et hanc quidem partem tanquam puerilem, & grauitati religiosae ac tranquillitati haud satis congruentem, nonnulli reprehendunt.

Multae sunt igitur causae, eaque grauissimae, quae Ignatium ad constituendum

dum huiusmodi scholas impulerunt: sed illa vel maxima, quæ ex propria vocatione, ac præsentis Ecclesiæ statu pendet. Nam videmus (neque sine ingenti animi dolore) quàm sit calamitosa, & perdita nostrorum temporum conditio: quanta breui tempore rerum omnium sit facta conuersio: quanta ruina, perniciies, ac bonorum omnium strages sit secuta. Maximam enim orbis terrarum partem, aut infideles occupant, aut hæretici: & quæ nobis reliqua pars est, in qua quidem, doctrina sincera, atque catholica adhuc vigeat (quæ est sanè perexigua) ea tamen morib. est inquinatissima, vitijsque usq; eò contaminata, vt timendū sit, ne corrupti ac perditī mores viam (vt solent) erroribus etiam atq; hæresibus aperiant: & hoc quantulumcunque est quod nobis restat in Europa, eodem labefactatum motu concidat. Multi, inquit Apostolus, repellentes *1. Tim. 1.* bonam conscientiam, naufragauerūt *1. Tim. 6.* circa fidem. Et alibi, Radix omnium malorum est cupiditas; quam quidam appetentes, errauerunt à fide. Peruersa igitur vita, peruersam doctrinam parit. Cor enim à vitijs occupatum, & virtuti inimicum, eam doctrinam quærit

R. 6. semper

semper ac sequitur, non quæ vera, sed, quæ blanda ac suavis sit, & quæ iucunda præbeat, iniucunda rejiciat. Et voluntas per se cæca, & perturbationum tenebris cæcata magis, lumen veritatis obscurat, aciemque intellectus perstringit, ac habetat, & secum impetu quodam rapit mentem, facileque persuadet, eam ut doctrinam & fidem abijciat, quæ tanquam parens quædam, custosque virtutis, ut bonorum conscientia blanditur semper, sic maiorum sceleribus grauius aduersatur. Obstandum igitur principiis est, & arbor in radice sananda. Quod quò commodius fiat, danda est opera, ut extinctis vitijs, radicitusque euulsis, virtutum omnium fructus efflorescant. Ut autem hoc assequamur, nihil facilius, præstantius, diuinius, recta & accurata puerorum institutione reperimus: ut videlicet, cum lacte nutricis virtutem sugant, Dei timorem imbibant, eosque mores ab incunabulis discant, quibus robusta ætate victuri, & Rempublicam administraturi sunt.

Hoc spectauerunt, hoc sibi proposuerunt omnibus sæculis, nationibus, Regnis, quicunque de optima Republica leges scripserunt. Hæc ferme est summa præcepto-

præceptorum omniū Hūc referuntur,
 in hoc consumuntur dicta, facta, scri-
 pta penè omnia, quæcunque apud au-
 tores omnes, virosque sapientissimos
 legimus, ad constituendam præclarā
 quādā ciuilis gubernationis formam.
 Nā vt qui inseritur surculus coalescat,
 & quæ plantatur arbor radices agat, te-
 nella sit oportet: citius enim frangas
 quam corrigas, quæ in prauum indu-
 ruerunt. Adcō (inquit ille) à teneris as-
 suefcere, multum est. Et quidam alius: *Virgil. 2.*
 Quo semel est imbuta recens, seruabit *Georg.*
 odorē Testa diu. Et illud Philosophi: *Hor.*
 non parum differt à iuuentute, sic, vel *Arist. 2.*
 sic, assuefieri, sed multum. Quem imi- *Ethic.*
 tatus Poëta quidam ait, Plurimum e- *Iuue. Sat.*
 nim intererit, quibus artibus, & quibus *14.*
 hunc tu Moribus instituas. Et paulò
 antè: Nil dictu foedum, visuque, hæc li-
 mina tangat, Intra quæ puer est, pro-
 cul hinc, procul inde puellæ Lenonum
 & cantus pernoctantis parasiti. Maxi-
 ma debetur puero reuerentia, si quid
 Turpe paras, nec tu pueri contempse-
 ris annos, Sed peccaturo obsistat tibi
 filius infans. Sed longe illustrius atque *Prov. 22.*
 sapientius hoc idem Spiritus sanctus,
 per Salomonem testatur: Prouerbum
 est, inquit, Adolesceus iuxta viam su-

*Iob. 20.**Plato.**August.
in Psal.*

127.

*Lib. 21.
& de le
gib. 2.*

am ambulans, etiam dum senuerit, nō
 recedet ab ea. Et Salomone antiquior
 dixit Iob: Ossa eius implebuntur vitijs
 adolescentiæ suæ. Plato quidem, nihil
 sibi videri scribit, in quo magis sit elab-
 orandum, quàm ut filij teneris (ut
 ita dicam) vnguiculis rectè instituan-
 tur. Et Beatus Augustinus maiorem e-
 tiam curam adhibendam esse præcipit
 in educatione, quàm in procreatione
 liberorum. Magis (inquit) cogita, quo-
 modo nutrias qui nati sunt, quàm ut
 nascantur. Non enim iam felicitas
 est habere filios, sed bonos habere. Et
 idem ille ipse Plato, in libris quos de
 Republica & de legibus conscripsit, ni-
 hil accuratius præcipit, quàm opti-
 mam ac diligentem puerorum institur-
 tionem, ex qua vna salus pendet Rei-
 publicæ. Atque optimis legibus scri-
 ptis, optimos magistrat⁹ præfert, qua-
 si legibus inanimatis, leges animatas.
 Nam lex scripta, si magistratum nullū
 habeat, qui ad obtemperandum le-
 gi ciues pro suo iure cogat, etiam si
 vel maximè salutaris ac præclara sit, ta-
 mē lex mortua, iaceatq; necesse est. O-
 ptimus autē magistratus, tametsi lege
 scripta careat, ipse tamen sit lex. Quan-
 tum igitur quæ vita prædita sunt nō vi-
 uen-

nentibus, & animata inanimatis præ-
 stant, tantum optimus Reipublicæ gu-
 bernator, quasi lex viua, legi in es inci-
 sæ antecellit, quæ per se quidem mor-
 tua est. Addit Plato, Magistratus opti-
 mos haud posse fieri, nisi ciues viri sint,
 optimi, ex quibus magistratus crean-
 tur. Viros porro nunquam fore tales,
 nisi adolescentes, puerique tales sint.
 Ex pueris enim viri existunt, qui Rem-
 publicam, ijs firmè moribus atque o-
 pinionibus gerunt, quibus à puero im-
 buti sunt. Hinc fit, vt nisi rectam pue-
 rorum educationem in Republica sa-
 pienter administranda, quasi funda-
 mentum ieceris, quidquid ædificij su-
 perstruxeris, corruat necesse sit. Plato-
 nem secutus Plutarchus, Philosophus
 prudentissimus, atque Traiani Princi-
 pis quondam præceptor, aureum libel-
 lum de liberorū educatione scripsit, in
 quo rem totam accuratissimè persequi-
 tur. Cuius hæc ipsa verba sunt: Sicut
 infantium membra, simul ac nati sūt,
 formari, componique debent, vt recta
 minimeque obliqua fiant: ita puero-
 rum mores principio, aptè concinne-
 que fingere conuenit. Illa namque no-
 uella ætas, ad fingēdum facilis & tene-
 ra est, & ipsorum animis, dū molles ad-
 huc

*Plutar.
 lib. de pue-
 rorum e-
 ducatione.*

huc extant, disciplinæ melius instillantur: difficilius autē quæ dura sunt molliuntur. Quæadmodū enim sigilla molibus imprimuntur cæris, ita & doctrinæ, dum puerilis animus est, insculpuntur. Aptissimè igitur diuinus ille Plato, nutrices admonuisse videtur, ut ne friuolas ac turpes pueris fabellas mandent, ne illorum animos ex initio, stultitia & corruptis imbuant moribus. Pulchrè igitur Phocylides Poëta monuit: Dum tener est gnatus, generosos instrue mores. Hæc ille, & paulò post: Maximum omnium (inquit) longeque primarium dicturus accedo. Inquirendi filijs præceptores, quorum vita nullis obnoxia criminibus, irreprehensibiles mores, & optimum experimentum. Honestas enim fontem simul ac radicem esse liquet, legitimam consequi disciplinam. At veluti coloni sepes arbusculis circumponunt: ita & æquissimi præceptores, cōsona pueris instituta, & admonitiones inserunt, vnde rectissima morum genera pullulent. Nunc verò respuendi, stomachandi que nonnulli sunt genitores, qui prius quàm vllam ex præceptoribus experientiam sumpserunt, hominibus aliquando improbis, imperitisque æi-gno.

gnorationis insignis, liberos cōmen-
dāt. Hæc Plutarchus. Docet præterea,
nihil esse in rebus humanis, quod tan-
ti aestimandum sit; neque opes, copias,
genus, gloriam, honores, formam, sa-
nitatem, robur, cæteraque quæ in bo-
nis numerantur, vlla ratione esse cum
exquisita liberorum educatione com-
paranda: eos verò paterna appellatio-
ne indignos, qui plus studij arque tem-
poris ponūt in comparandis pecunijs
quam in filijs, quibus pecunias relin-
quūt, ad virtutem effingendis. Neque
hoc aliud esse ait, quam magnam cal-
ceorum sedulitatem habere, pedem ve-
rò ipsum paruipendere: esse autē perri-
diculum atque absurdum, liberos, si le-
ua manu cibos capiant obiurgare, &
grauiter reprehendere, distortis verò
atque prauis si moribus sint, patienter
ferre. Eandem cum Plutarcho senten-
tiam habet B. Chrysoſt. ijs verbis: Ma-
gnū habemus pretiosumque depo-
situm filios, ingenti illos seruemus cu-
ra; atque omnia faciamus, ne fur id nō
bis astutus auferat. At verò nunc, con-
trā penitus facimus. Nā vt fundus qui-
dem sit optimus, cuncta molimur, c-
umque fideli viro magno cum studio
tradimus, & agasōnem, atque mulio-
nem

Chrysoſt.

in 1. Ti-

moth.

2. hom 9.

nem, procuratorem quæ ac dispensatorem, qui nobis magna beneuolentia afficiatur, inquirimus: cæterum quod nobis charissimum omnium est, omnino negligimus, neque curamus quo pacto filium nostrum fidelicuiam viro permittamus, qui ipsius tueri ac conseruare pudicitiam possit. Et certè nulla nobis possessio, nullus fundus equè nobis gratus atque charus esse debet, quippe hæc omnia filiis queruntur. Igitur maior nobis possessionum cura est, quam eorum, quorum illæ gratia comparantur: quod profectò absurdissimum atque stolidissimum est. Exerceamus igitur ad virtutem atque pietatem molles filiorum animos, cætera omnia secundo loco queramus. Nam si quidem illi improbi fuerint, nihil ijs pecuniæ proderunt: sin autem probi, nihil ex paupertate læduntur. Hactenus Chrysostomus. Xenophon quidem Philosophus, & Historicus excellens, docet: Cyrum Persarum legibus educatum, qui forum habebant in partes quatuor distributum, quarum una erat puerorum, altera puberum, tertia virorum qui perfectam ætatem iam agunt, quarta verò eorum qui sunt emeriti. Et præerant cuique harum partium,

*In padia
Cyri.*

tium, duodecim Principes. Hi verò inquit pueris præsumt, qui selecti ex senioribus, eos videantur reddituri quæ oprimos. Et leges, studia atq; eas exercitationes puerorum diligentissimè persequitur, quæ absque admiratione legi non possunt. Idem ille ipse Xenophō alibi tradit, Lycurgum pro seruis pedagogis, quos priuatim pueris suis quisq; præficit, virum præesse illis voluisse ex eorum numero, qui Rempublicam gerunt, qui quoniā pueros moderaretur, Pædonomus appellabatur. Deinde eius officium atque instituta commemorat. Atque hoc quidem Lacedæmoniorum institutum, Aristoteles vehementer laudat, docetque eius qui ciuitatem legibus constituere velit, primam ac maximam curam esse oportere in erudienda iuuentute; quæ sublata, pereat Respublica necesse est. Negatque vbi pueri educantur, pictas tabulas, in quibus aliquid insit turpitudinis, aut imagines nudas Deorum collocandas, aut comœdias lasciuas, illis præsentibus exhibendas. Et merito sanè. Multi enim ad perpetuas inferorū tenebras damnantur quorū pessima vita ex mala educatione ortū habuit, atq; ex parentū incuria: quib. præstant:

*Lib. de
Repub.
Lacedæmoniorū.*

*6. Politic.
c. 1.*

standum certè est, quicquid in re tanti momenti per imprudentiam, aut socordiam deliquerunt. Philippus Macedonum Rex, nato Alexandro filio, epistolam scripsit ad hunc ipsum Aristotelem, qui sapientiæ laude, ea tempestate florebat; in qua minus se gaudere ait, quòd Regni hæredè suscepisset, quàm quòd eo tēpore suscepisset, quo tantus vivebat Philosophus, cuius curæ Alexander rectè committi posset: rogatque vehementer Aristotelē, ut filium formandum, atque in omni genere virtutis atque officij erudendum suscipiat. Neque enim tanti est Regem esse, quàm sapientem ac præstantem Regem esse. Poëta quidam Græcus: Beatus (inquit) est, qui beatus est in liberis instituendis: significans cætera, quæ in humanis bona existimantur, non tanti esse momenti ad veram felicitatem Romanæ eloquentiæ parentis illa verba sunt: Nullū munus Reipublic. efferri maius, meliusve posse, quàm si doceamus atque erudiamus iuventutem, ijs præsertim morib⁹ atque temporibus, quibus ita prolapsa est, ut omnibus opibus refrenanda atque coercenda sit. Et Quintilianus, ut perfectum & omnibus suis numeris ab-

*Aulus
Gel. l. 9.
c. 3.*

*Eur. in
Oresto.*

*Cic. 2. de
divin.*

*Quint. li. 1.
c. 1. & de in
ceps.*

solutum oratorem fingat, ab ipsis incunabulis praecepta tradere aggreditur, & magnam curam adhiberi vult, in ipsa nutrice deligenda, cuius etiam mores, & verba diligenter spectari iubet. Hieronymus, ea sanctitate atque *Hier. to. 1. Epist.* auctoritate vir, inter maximas occupationes atque grauissimas, quibus distringebatur assidue, puellam instituendi curam suscepit: itaque ad Gaudentium Epistolam optimis refertam praeceptis scripsit, de Pacatulae infantulae educatione: & alteram ad Lætiam de institutione filiae, qua carptim breuiterque perstringit, quicquid de hoc argumento videri potest: & multa minuta, & penè puerilia grauissimè persequitur, quae absque admiratione legi non possunt: propter summam, quam maximus vir in minimis rebus exigit curam. In hac igitur epistola ita ait: Magister probè eruditus, & vitae, atque eruditionis est eligendus: nec puto erubescet vir doctus id facere in propinqua vel nobili Virgine, quod Aristoteles fecit in Philippo filio, ut ipse librariorum utilitate initiata traderet literarum. Non sunt contemnenda quasi parua, sine quibus magna constare non possunt. Ipse elementorum sonus, & prima institutio praecepto-

ceptorum, aliter de erudito, aliter de
rustico ore profertur: & post paululu:
Difficiliter eraditur, quod rudes animi
perbiberunt. Lanarum cōchylia, quis
in pristinum candorem reuocet? Re-
cens testa, diu & saporem retinet, &
odorem quo primum imbuta est. Græ-
ca narrat historia, Alexandrum po-
tentissimum Regem, orbisque domi-
torem, & in morib⁹, & in incessu, Leo-
nidis pædagogi sui, non potuisse care-
re vitijs, quibus paruulus fuit infectus.
Et infra: Legi quondam in scholis pu-
er, ægrè reprehendas quod finis con-
suescere. Hæc Hieronymus. Cum San-
cta quædam femina vehementius ora-
ret Dominum, vt Ecclesiam suam de-
formatam & oblitam reformaret, ac
pristino splendori restitueret, quæsitū
ex ea est, quānā ratione, ex malo quo-
dam corrupto penitus & putrido, pos-
sent mala, & ad aspectum pulchra, &
ad gustum suauia procreari? audiuit-
que tandem, id nulla alia ratione fie-
ri posse, nisi corrupti mali, incorrupta
& integra adhuc semina, terræ mol-
li ac subactæ mandarentur, ex quibus
malus nasceretur, quæ ex se optima
& suauissima mala proferret. Neque
secus esse faciendum in Ecclesiæ re-
para-

paratione : itaque ut ea quæ vel aruerunt, vel infecta sunt reuirescant, in semine esse excitanda, atque sananda. An sine causa factum putamus, ut ea Virgo, quæ Dei Patris sponsa, Filij mater, atque Spiritus sancti templum futura erat, triennis in Dei templo præsentaretur? aut Ioannes Baptista præcursor, vox, tuba Domini nostri, à primæ ætate se in desertum abderet vsque ad diem ostensionis suæ? Aut alij sancti per multi, qui vitæ exemplo præluere alijs, atque anteire debebant in Dei Ecclesia, à puero expressæ præbere inciperent sanctitatis documeta? quorum ex numero sunt Nicolaus & Hildesonus, sanctissimi Episcopi : Benedictus, & Dominicus, clarissimarum Religionum institutores: Thomas Aquinas sacrae Theologiæ decus: Ludovicus Franciæ Rex, Regum specimen, & alij non pauci: qui suo exemplo nos docent, quantum habeat ad virtutem ponderis, sancta ac diligens à teneris educatio. Prudentissimè D. Basilii animaduertit; D. Paulum, cum laudare vellet Timotheum discipulum, ad alias laudes hanc etiam adiecisse: quod ab infantia sacras literas nosset. Heret enim tenacius (ut D. Thomas scri-

In reg. latin. disp.

c. 15.

2 Tim. 3.

ptum

Tho. quod.
li. 4. art.
23.

Eccles.
Hierach.
s. ult.

ptum reliquit) & perfectius conseruatur, quæ ex illa ætate memoriæ commendantur. Quæ item causa fuit, vt sanctissimi Apostoli (quemadmodum à D. Dionysio Areopagita præclare traditum est) instituerint, vt infantes baptismi aqua tingerentur, & cælestis gratiæ splendorē reciperent. Vt puri videlicet, sancti, & omnis erroris foeditatis, quæ expertes, ad obediētiā veri summiq̃ue Dei ab ipso matris vtero educarentur, pietatemq̃ue cum lacte nutricis sugerent, & reuati in Christo, nihil aliud scaperent ac discerent, quàm Christum quem simul atque editi in lucem, ac suscepti fuissent, per Baptismi sacramentum induissent. Crudelissimi Imperatores, qui Christi Ecclesiam omni diritate atque immanitate diuexarunt, vt religionem nostram funditus delerent, atque ex animis hominum fidē Domini nostri Iesu Christi, veramq̃ue pietatem radicitus reuellerent, eam rationem inierunt, vt molles puerorum animos peruerterent, & Christi odio imbuerent. Nam Maximinus Imperator, tyrannorum omnium teterrimus, cūm omnibus tormentorum ac mortis generibus, nihil aduersus Christi fidem profecisset,

set, astu & calliditate perficere cogita-
 uit, quæ violentia & crudelitate effice-
 re frustra tentauerat. Librum enim cō *Euseb.*
 scribi iussit (vt ab Eusebio Cæsariensi *hist. li. 9.*
c. 3. literis proditum est) cui acta Pilati titu-
 lus fuit, infinita mendacia, & detesta-
 biles in Dominum nostrum Iesum
 Christum contumelias continentem.
 Præcepitque, vt præceptores omnes,
 ac puerorum magistri, discipulis illum
 suis explicarent, & ipsi discipuli me-
 moriter addicerent: vt videlicet pue-
 ri, impietatem à prima infantia com-
 biberent, & deprauati Christi odio, &
 sensim pestifera opinione infecti,
 Christianos homines per totam vi-
 tam detestarentur; quos execrabiles,
 ac pestilētes esse, à teneris didicissent.
 Hoc nefarium impietatis exemplū se-
 cuti sunt nostra tēpestas hæretici Lu-
 therani in Germania, & Hugonoti in
 Gallia, vt errores suos longē lateque
 disseminarent, & in hominum animis
 infigerent. Multa enim & soluta ora-
 tione, & astricta numeris ab oratori-
 bus poëtisque eruditis illis quidem,
 sed impijs, contra summum Pontifi-
 cem, atque Ecclesiasticos homines, &
 recepta Ecclesiæ dogmata, elegan-
 ter, facerē, falseq; conscripta in vulgus
 S
 emi-

emiserunt, quæ in scholis pueri ediscerent, ut dulciter venenum haurirent, & in totam vitam seruarent, quæ incuncte ætate credenda, & seruanda in animum induxissent. Almirallus certe Colinius (quem perduellionis, & diuinæ atque humanæ maiestatis læsorem & omnibus probris notatum, Carolus nonus Franciæ Rex interfici iussit) ut in Galliam hæreses inueheret, accertissimam pestem in Regnum florentissimum inferret, multis in ciuitatibus illius Regni atque oppidis, puellarum magistras, ac puerorum magistros sui simillimos constituit, hoc est, hæreticos & pestilentes, villorum animos corrumpere, & cæcos, & in omnem partem sequaces fingerent ad impietatem. Quæ in re tantum (ut audio) curæ, studijque ponebat, instigante, & oleum camino addente generis humani hoste, ut vix credibile videatur. Quod si Sathanae ministri, ad nostram perniciem ita inuigilant, quid causæ est, quo minus Dei ministri pro sua virili conantur, omnesque industriæ atque ingenij neruos ad salutem multorum intendant? Hoc idem sibi proposuerunt, atque spectauerunt sanctissimi Patres nostri, qui in

*Cont. Lat.
sub Alex.
3 p. 1.*

Con

Concilijs multis, præclara & salutaria c. 18. &
 de institutione puerorum decreta edi- *sub Inno-*
 derunt. Nam & magistros moribus at- *cen. 3. c. 11.*
 que eruditione spectatos scholis præ- *& sub*
 fici iubent, qui iuventutem institu- *Leon. 10.*
 ant; & stipendia eis constitui; & quod *Ses. 9. c. 7.*
 docere debeant præscribunt: quamque *Concil.*
 viam tenere, vt discipuli sanctissimæ *Valentem*
 fidei nostræ instructi rudimentis, ad *pore Lota-*
 expressam virtutis effigiem, & certissi- *rij c. 18.*
 mam bene viuendi regulam confor- *Synod. Pa-*
 mentur. Et in Cathedralibus Ecclesijs, *ris. l. 1.*
 Scholastici nomen & dignitas est in- *c. 30. &*
 stituta, vt honore atque utilitate inui- *l. 3 ca. 12.*
 tati (quæ ferè homines sequuntur)
 non deesset qui in hoc maximè utili
 atque necessario docendi munere se
 exerceret. In canonibus qui sextæ sy- *Sexta syn.*
 nodi nomine (quæ sexta est vniuersa *cap. 5.*
 lis, & tertia Constantinopolitana) in
 quibusdam exemplaribus circumfe-
 runtur, præcipitur vt Clerici scholas a-
 periant, & filios fidelium admittant,
 & cum charitate doceant, nihilq; pro
 suo labore, vel petant, vel accipiant,
 nisi si quid fortè parentes ipsi sua spō-
 te offerāt: memores illorum Danielis *Dan. 12.*
 verborū, Qui ad iustitiam erudiunt
 multos, quasi stellæ in perpetuas æter-
 nitates. Denique huc spectant semi-
 naria,

Cōcil. Tri-
den. se/23.
c 18.

naria, quæ nouissimè Concilium Tridentinum in Cathedralibus Ecclesijs institui iubet, in quibus qui clerici futuri sunt, Ecclesiæque Dei ministri, ad Religionem ac Dei cultum omnemque pietatem à pueris instituantur, iisque moribus & disciplinis ornentur, quæ Sacerdotes, verosque Dei ministros decent. Et quod tantopere referat in re omnium utilissima maximam diligentiam adhiberi, quales esse debeant in seminarium admittendi, quas artes discere, ac totam gubernationis formam diligentissimè sacrosancta synodus præscribit. Accedit eodem, Religionum sacram omnium exemplum, quæ ad nouitios suos probandos formandosque, tempus, & locum, & modum designat: quòd nimirum intelligat vix fieri posse, vt ex malo nouicio, bonus profusus existat. Quemadmodum ex diloluto ac perdito adolescente, honestus Sacerdos & grauis, aut utilis Reipub. ciuis, sapiensque gubernator vix vllus euadet. Est enim rara avis in terris, nigroque simillima cygno. Nam quæ seminauerit homo in adolescentia sua, eadem metet in senectute. Vt ad propositum igitur reuertamur, hæc cau-

causa est, quamobrem Societas nostra, hoc pueros docendi, instituendique munus suscepit. Quod quidem neque nouum, neque Religione indignum, neque vile abiectumve dici debet, sed perantiquum, & in sanctissimis sacrorum Ordinum institutis usitatum, & laudabile in primis, atque honorificum. Nam ipso nascentis Ecclesiae exordio, eximij atque excellentes vita & doctrina viri deligebantur, ut catechesim, & fidei nostrae rudimenta populis traderent: & Alexandriae (autore Eusebio Caesariensi) schola ea de causa instituta est, cui praefuerunt, Panteus, praeclarus Philosophus, & Clementis Alexandrinus, vir eruditissimus, Origenis praceptor; & ipsemet Origenes Clementi successit, & socium sibi ad eam rem asciuit Erachlaeum virum sapientissimum. Et Protogenes vir sanctitate & miraculis clarissimus, ludum aperuit scribendi, puerosque, hac quasi esca, ad Christi cognitionem atque amorem pellexit, ut autor est Theodoretus, semperque hoc etiam Grammaticam docendi munus, in laudatissimis Ecclesiae Dei officiis habitum est. Quod ut perspicuum magis fiat, referam quod D. Basilus, monachorum in Oriente lux, institutor, & pa-

*Euseb.
hist. eccle.
lib. 5 c. 10.
et II. c.
lib. 6 c. 12.*

*Theo li. 4.
c. 16.*

*Basil. in
regu. bre.*

ter, de hac re tradit. Is igitur quærit, nū-
quid conueniat vt inter fratres magi-
ster sit puerorū seculariū? cui quæstioni
ita respondet: Cum Apostolus dixerit:
Patres nolite ad iracundiā prouocare
filios vestros, sed educate illos in disci-
plina & correptione Domini, si qui e-
os adducunt, hac mente adducunt, &
qui suscipiunt, tales sunt, qui plenissi-
mè confidant, posse se qui sibi addu-
cantur in disciplina & correptione
Domini educare: seruetur quod præ-
ceptum est à Domino, qui dixit: Si-
nite paruulos venire ad me, talium
est enim regnum cælorum. Remo-
to autem huiusmodi proposito ac-
spe, hoc neque Deo gratum, neque
ex decoro aut utilitate nostra esse exi-
stimo. Hæc ille. Atque hoc quod Di-
us scribit Basilius, vsu postea receptum
est. Nam & in Ecclesijs, & cœnobi-
js gymnasia literaria habebantur, vt
ex sextæ Synodi vniuersalis Cano-
nibus, qui (vt diximus) circumferun-
tur, manifestū est: quo facultas datur
Laicis, ad scholas in templis mona-
sterijsque constitutas ventitandi. Et i-
dem ipse Basilius, non solum pueros,
sed puellas etiam admittendas, & sepa-
ratim instituendas docet, & ritu cære-
carum.

*6. Syno.
6.4.*

*Basil. in
regu lat.
diff. 9. 15.*

earū animos cōfestim ab ipso initio
 omni rerum bonorum fingi exercita-
 tione. Quod præclarum inuentum i-
 mitatus est D. Benedict^{us}, monachorū *D. Greg.*
 & ipse in occidente parens, qui pueros *in vit.*
 in cœnobijs educabat, informabatque *S. Bene-*
 ad pietatem (in eum sermō modum *dicti.*
 quo Societas nostra quibusdā in Col-
 legijs separatim nunc facit) sic Placi-
 dum & Maurum puerulos à Benedicto
 receptos legimus, & in omni genere
 virtutū exultos atque perfectos. Quæ *Ioā. Diac.*
 consuetudo diu postea tenuit. Nam D. *l. 2. n. 46.*
 Gregorius, Anglos pueros magna di-
 ligentia conquiri iubebat, & in sui or-
 dinis cœnobijs ali, atque educari. Et *in vit.*
 D. Thomas Aquinas longo post tem- *Greg.*
 pore, in Cassinensi monasterio à pue- *In vit.*
 ro institutus est. Neque verò pueros *S. Tho.*
 fingeant monachi sancti Benedicti
 ad omnem tantummodo virtutis lau-
 dem, sed etiam disciplinis, & omni sci-
 entiarum genere instruebant. Nam &
 in Germania, & in Gallia, & in Anglia,
 magna cum laude docuerunt: autore
 & principe huius instituti venerabili
 Beda, qui ante annos 800. in Anglia do-
 cuit, & scholæ præfuit: in cuius locum
 postea successit Albinus, Caroli magni
 præ-

præceptor, & in locum Albini, Rabanus Abbas Fuldenſis, qui poſtea etiam Archiepiſcopus fuit Moguntinus. Et monachi Sancti Benedicti, Collegia (quemadmodum nunc nos habemus) habuerunt, in quibus docebant, ſcilicet, quæ nunc nos docemus, ut vi-

*Tritem in
Chro Hir.
ſaugienſis
monaſte-
rij anno
Domini
854. &
890. &
952. &
alibi.*

dere eſt apud Ioannem Tritemiũ monachum & Abbatem eiufdem ordinis, qui rem totam diligentiffimè perſequitur. Atque ea re tantopere floruit ordo D. Benedicti, & ſanctiſſimis doctiſſimiſque viris abundauit, quorum doctrina vniuerſam Eccleſiam illuſtrauit, inflammavit vita F. Ioannes Verceſenſis, qui Ordinis Dominicani ſexus fuit Magiſter Generalis, in conuentu quodam totius Ordinis ſtatu- it, ut Religioſi fratres ex ſua familia vbique designarentur, qui pueros inſtituerent, ac docerent, confeſſiones eorum audirent: quod etiam in conuẽtu Generali anno 1251. Mettis habito, antea decretum fuerat, atque librum & ſtatuta quædam Ordo ille ſanctiſſimus conſcripſit ad eam rem pertinentia, ex qua mirificus percipiebatur fructus, ei omnino ſimilis quem nunc in Societate videmus, Ticini etiã publicum gymnaſium in conuentu S. Auguſti-

*F. Ferdi. à
Caſtillo.
l. 2. c. 70.*

gustini collocatum est, à cuius Ordinis viris disciplina omnes tradebantur: ut quidam eiusdem ordinis monachus scriptum reliquit. Et in Belgio usque adhuc, nonnullos sacrorum hominum conventus videmus, in quibus viget scholarum puerilium disciplina. Quæ cum ita sint: quis rem antiquissimam novam existimabit? aut à Religionis usu discrepantem, quam ij viri qui Religiones nobis pepererunt, suo exemplo confirmarunt? An felicia fortè sunt nostra tempora, quàm in quibus illi vixerunt? An hoc pueros docendi munus minus est nunc necessarium, quàm olim fuit? Nihil minus. An coniunctius fortasse ac congruentius professioni monachi est, qui plangentis habet officium, non docentis, quam eius Societatis instituto, quam Deus calamitosissimis huius temporibus labenti Ecclesiæ suæ auxilio misit, & ad hoc opus mirabiliter vocavit?

Itaque videmus, cum ex reliquis Societatis ministerijs multa & magna in Dei Ecclesiam emolumenta redundare, tum ex scholarum nostrarum usu, plurima & maxima. Nam ut omit-
tam discipulorum nostrorum in lit-

ris progressus haud sanè poenitendos:
 & de eo tantum loquar, quod omni-
 um est maximum: hac certè docēdi ra-
 tione in octo Prouincijs, quas in Re-
 gnis heresi contaminatis, Societas no-
 stra habet, Frācieas nimirum duas, A-
 quitanicam, Belgicam, Rhenanā, Sue-
 uicam, Austriacam, Polonicam, incre-
 dibiles cōmoditates & fructus est con-
 secuta. Siquidem, eorum qui in Catho-
 lica adhuc fide perseuerant filij, lacte
 veræ Apostolicæque doctrinæ à no-
 stris nutriti, & ipsi veritatem fidei re-
 tinnerunt, & parentes suos ne ab ea di-
 scederent, suo exemplo, & ingenito a-
 more confirmarunt: & innumerabi-
 les hæreticorum filij, hac eadem ratio-
 ne, & per filios parentes ab errore re-
 nuocati sunt. In alijs verò prouincijs in-
 tegris atque synceris, magna in pri-
 mis puerilium emendatio morum cō-
 secuta est. Sunt enim pueri quā antea
 domi tractabiliore, parentibus obse-
 quentes magis, modesti erga æquales,
 erga maiores natu reuerentes, Dei co-
 gnitione imbuti, timore solliciti, amo-
 re incensi. Ciuitas fuit, quæ cū pueros
 haberet intractabiles ac contumaces,
 ad illorum frænādam audaciam & li-
 centiam coercendam, multis reb. fru-
 stra.

stratentatis, Societatis demum Collegium instituit, idque felici successu. Nā blandam nostrorum magistrorū pueri sequentes manum, & Christianæ disciplinæ præceptis instructi, magnæ eiues suos admiratione affecerunt, & præclaro exemplo docuerunt, quantum valeat à teneris vnguiculis ad virtutem, Deique timorem consuescere. Sed alium etiam fructum Dei Ecclesia ex nostris Collegijs percepit. Habet enim multos, bonos, doctos, graves ministros, in nostris scholis educatos, atque ab ineunte ætate Ecclesiasticis officiis instructos, & ad omnem propensos pietatem. Et ipsi sacrarum Religionum conuentus utilitates maximas ex nostris scholis ceperunt. Ex quibus permulti discipuli nostri, carnis abdicatis illecebris, mundi que omni vanitate reiecta, ad sanctissimas Religiones, quasi in portum confugerunt, tanto Euangelicæ perfectionis desiderio atque amore inflāmati, sic in orandi, sui que vincendi studio exercitati, vt nouitiorum magistri, ad illos sua sponte incitados atque currentes confirmandos, fræno potius, quàm calcaribus indigeant. Neque tamen adhuc perspicitur, quam latè pateant harū scholarum.

larum fructus; efferent se aliquando, & per omnes partes breui se latius fundent, ac tunc demum intelligent homines, quid boni ijs in scholis lateat, cum hæc semina adoleuerint: & sanctissimos Episcopos Ecclesiæ Dei, optimos atque sapientissimos Gubernatores Christianæ Reipublicæ suppeditabunt.

Dicat aliquis, Vnde iste tantus & tam eximius ex scholis vestræ Societatis fructus? Nonne alijs etiam in scholis, præceptores sunt modesti, probi, eruditi, vigilantes & strenuè suo fungentes munere? sunt sanè permulti; non inficior; sed tamen egregij huius atq; vberioris fructus, quem scholæ Societatis præ cæteris afferunt, multæ sunt causæ. Quarum prima est ac præcipua, Dei voluntas, quæ vt Societatem ad hoc opus elegit, ita gratia sua illam prosequitur, vt munus quod eius inductu suscepit, laudabiliter expleat. Deinde etiam alia sunt, quæ huc conducunt. Nam vt discipuli in virtute proficiant, ea adhibentur à nostris, quibus virtus ipsa generatur, conseruatur, augefcit. Ea sunt, Matutina oratio, ad petendum à Deo gratiam, ne in peccatum labare: oratio etiam Vespertina,

rina, diligensque commemoratio eorum quæ eo die cogitaueris, dixeris, feceris, ut culpas quas admiseris, dolore ac fletu diluas: quotidiana, attenta, ac deuota Missæ auditio: frequens atque humiles peccatorum confessio apud Sacerdotem: & si per ætatem liceat, & magna suadeat deuotio, & confessarij etiam consilium accedat, reuerens Domini nostri Iesu Christi corporis & pia susceptio: rudimentorum Christianæ fidei traditio atque explicatio, quibus ad bene beateque viuendum, pueri animantur atque accendantur. Magna præterea cura adhibetur, cum omnibus puerorum vitijs inuestigandis, cognoscendis, emendandis, tum verò ijs præcipuè, quæ illi ætati insita & ingenuita quodammodò sunt. Ad quæ euellenda atque extirpanda, syndici, quasi communis boni defensores ac patroni creantur, decurionesque curiosi, pueris in decurias distributis, præficiuntur: qui mores singulorum diligenter obseruent, & si quid perperam à quocquam dictum, factumve sit, deferant ad præceptores. Adde honoris gradus, quibus qui virtute modestiaque magis excellunt, cæteris anteferuntur, & tanquam in medio ponuntur in exemplum.

plum. Sodalitates præterea constituuntur, in quas admittitur atque cooptatur nemo nisi studiosus atque probatus, idque magno delectu. Is autem cum congregatur, virtutum omnium proponuntur exempla, mutuoque leuiuant, & ad omnem probitatis laudem impellunt. Suntque sua singulis distributa munia, onera, officia, quibus obcundis implicantur: & in hac exercitatione, tanquam in umbra meditantur quodammodo ea, quæ ætate iam confirmata, postea in Repub. præstaturi sunt. Illud præterea cauetur diligentissime, ne quem librum discipuli legant, quantumuis eruditum atque elegantem, quæ illibatam puerorum castitatem, atque animorum integritatem possit corrumpere. Ex lectione enim leuium & turpium amorem turpificatus animus, earum rerum quas legit, sensim affectu tingitur, & libidine tandem incensus, ea incipit appetere, quæ antea nesciebat. Quamobrem sanctissimi quique atque grauissimi viri, libellos omnes de amoribus, de leuitate, atque corruptione morum, tanquam inimicos virtuti, & perniciem, pestemque adolescentiæ detestantur, & à Rebus publicis bene constitutis arcent.

rent, eorumque usu pueris interdici-
Serpit enim venenum contagione, &
blande potū vi sua enecat hominem.
Quod cum Societas nostra animad-
uerteret, videretque nonnullorum au-
ctorum libros, ad fingendam polien-
damque linguam propter summam e-
legantiam esse aptissimos, propter
lasciviam autem cum elegantia con-
iunctam moribus esse perniciosos: de-
dit operam, fecitque prudentissimè, ut
libros illos castigaret; & amputatis ijs
quæ moribus perniciose videbantur,
ea retineret, quæ linguam acuere atque
expolire possent. Hisce igitur rationibus
maximè verò, optimo vitæ exemplo,
quod præceptores nostri tanquā Deo
penitus dicati homines, ipsis præbere
student, puerorum finguntur animi,
& ad sanctissimam disciplinam con-
formantur. Et hæc quidem ad mores
formandos: ad eruditionem verò au-
gendā, nō desunt alia etiā adiumenta
doctrinæ. Ex quo plus nostris in scho-
lis videmus breui tempore pueros
proficere, maioresque in literis pro-
gressus facere, quàm longo tempore
in alijs; idque accidere, tum propter
modum quo utuntur, tum propter
magistrorum assiduitatē ac vigilantiā.
Nam

Nam alibi, vnus fermè magister multos ordines ducit, & discipulis infimis, mediocribus, summis, suam operam simul impendit, quibus singulis satisfacere vix potest. At verò in Societate distinctos habemus discipulos, & in suas Classes Ordinesque diuisos, singulisque Classibus, singuli præceptores præficiuntur. Nam tametsi non omnia Collegia sint æqualia, sed in nonnullis plures, in alijs pauciores sunt præceptores: in quibusdam maiores scientiæ traduntur, in alijs minores tantum: in alijs omnes disciplinæ, in nonnullis aliquæ explicantur, pro cuiusque Collegij institutione & copia, vt dictum est: tamen omnia fermè Collegia, tres minimum habent Græmatices præceptores ad erudiendam iuuentutem, alia etiam quinque, alia verò plures. Et quoniam hæc cura laboriosa, pro Christi tantum amore suscipitur, in illumque omnia nostrorū studia in instituen dis pueris, laboresque referuntur: multa excogitantur, multæque exercitationes adhibentur, ad illorum animos magis etiam excitandos, disputationes videlicet assiduæ, contentiones ingeniorum variæ, præmia ijs proposita qui cæteris præstant, & in-

& ingenij atque industriæ laude antecellunt. Hæ enim prærogatiuæ & virtutis quasi testimonia, magnopere commouent scholasticorum animos, & vel dormientes excitant, vel excitatos & sua spõte currentes incitant magis, atque impellunt. Nam vt pœna & ignominia, quasi fræno quodam à malo coercent: ita honos, lausque ad decus virtutis & gloriam mirabiliter accendunt. Verissimeque ait Cicero: *Ho* *Lib. Tus.*
 nos alit artes, omnesque incenduntur ad studia gloria, iacentque ea semper quæ apud quosque improbantur. Et poëta quidam: laudataque virtus Crescit, & immensum gloria calcar habet. Et Quintilianus noster exercitatus *Lib. 1. c. 2.*
 tissimus ac peritissimus pueros erudiendi magister, magnam vim ad acendum alendumque, iuuentutem hæc honoraria (vt ita dicamus) præmia habere docet. Pueri enim non ratione (que illi ætati infirma adhuc est atque imbecilla) sed affectibus plerumque feruntur. Et ambitio ipsa, atque immoderatus honoris appetitus, quamuis in vitio sit, in virtutem tamen interdum ducit: multaque facinorosa & fœda committantur, quod illis sit turpitudine coniuncta, multa præclare fiunt, quod honori

nori atque laudi futura sint. Atque hæc quidem potissimæ sunt causæ, & magistrorum imprimis cura, studium, opera, quamobrem tantus ex nostris scholis, quantum videmus, fructus colligitur. Nam quod præceptores nostri molestiis multis carent, & negotiis, sollicitudinibusque familiæ alendæ, quibus irretiti sunt alij, ipsi liberi sunt, plus temporis in hac puerorum institutione ponunt, & in illam sæculi vinculis expediti, toto (vt dicitur) pectore incumbunt. Prosequitur autem Dominus gratia sua nostrorum conatus pro ipsius gloria susceptos: & qui dedit velle, dat & perficere. Ipse enim fons est, ex quo omne datum optimū, ac donum perfectum deriuatur: cui maximè, imò soli, fructus omnis qui ex scholis nostris proficiscitur, tanquam bonorum omnium auctori, tribuendus est. Qui etiam pro sua benignitate granissimos Patres, & in Societate nostra peregregios ita permouit, & rei magnitudine atque vtilitate incendit aliquando, vt in hac pueros docendi, instituendiq; palæstra, se diu exercerent, & operam suam atque industriam optimè hac vna in re positam esse existimarent. Quos imitati sunt

sunt alij etiam Patres graues, ingenio-
 si, eruditi, & ad quæuis maiora mune-
 ra habiles, qui cū hoc docendi genus
 degustassent, rem non vulgi trutina,
 sed prudentium statera ponderantes,
 elegerunt, petiuerunt, impetrauerūt
 à superioribus, magnique beneficij lo-
 co duxerunt, in hac exercitatione vitā
 omnem traducere, & in ea consene-
 scere, quod videlicet sperarent, vberio-
 res ex ea fructus se posse colligere ad
 Dei gloriam, quā ex quouis alio So-
 cietatis ministerio, quamuis præstati,
 specioso, præclaro. Magnam nimirū
 vim amor Dei habet, in omnes partes
 versat agitq; animum eius, quem verē
 fortiterq; possidet: & ita luce sua com-
 plet, atq; ijs facibus incēdit, vt omnia
 tanquam stercora arbitretur, vt Chri-
 stum lucrifaciat: & quicquid in mūdo
 nobis blanditur, quicquid vsquam est
 vel autoritatis, vel honoris, & gloriæ,
 id totum pro nihilo ducat, vt vel mi-
 nima re Deo placere, & eius nomen
 amplificare possit. Docet hoc suo nos
 exemplo B. Gregorius Nazianzenus
 cognomento Theolog⁹, quo Doctore
 D. Hieronymus sacras literas didicisse
 gloriatur. Qui cū Apostata Iulianus o-
 mnium Philosophorū, Oratorū, atq;
 Poëtarum.

*In eius
 vita &*

*Greg.
presbytero & Ni-
ceph. Cali-
sto.
Lib. 10.
c. 25.*

*Lib. 2.
num. 6.*

Poëtarum lectione Christianis interdixisset, ne eloquentia, verborumque elegantia nostris deesset, animi ad scribendum versus omnis generis apulit, comœdiasque ac tragœdias de rebus honestissimis, & ad mores rectè instituendos aptissimas edidit, tanta gravitate, ornatu, atque elegantia, ut Christiani pueri nihil amplius desiderarent, neque prophanos autores requirerent. Atque hoc idem fit etiam illustrius, Gregorij Magni Summi Pontificis, & Sanctissimi Doctoris exemplo, de quo Ioannes Diaconus memoriæ prodidit, illum ad instaurandum cantū Ecclesiasticū, & animos hominū ex cantu ad pietatem magis excitandum, ædes duas Romæ ædificasse, ad D. Petrum alteram, alteram ad D. Ioannem Lateranensem, in quibus pueros cætus cantabant. Intererat autem canentibus ipse Summus Pontifex, ac veluti præsidebat, flagellumque manu tenens errantes pueros corripiebat, magna autoritate atque gravitate. Addit autem Ioannes Diaconus, suo adhuc tempore extitisse domum illam ad D. Ioannem, quam Gregorius ædificarat, & in ea lectulum ostendi solitum, in quo beatissimus Pontifex

flex citharans iacebat, flagellum item,
& Antiphonarum librum, quibus ute-
batur. Quem igitur non summo opere
commoueat hoc tam rarum atque in-
auditum diuini amoris exemplum?
Quem non admiratione afficiat? Quæ
enim vel grauitas, vel personæ digni-
tas, Pontificis Maximi maiestati æqua-
lis? Vbi nam vel occupationes plures,
quàm in summo Pontificatu? vel ne-
gotia grauiora? omnia tamen Dei a-
mor vincebat. An minus fortasse Rei-
pub. interest, pueros bonis moribus,
ac literis imbui, quàm modulis insti-
tui? An Deo gratiores sunt concentus
musici, quam animi moderati, pietas
teque flagrantes? & suauior vocum mo-
dulatio, quàm laudabilium morum
harmonia? Haud ita. Maior enim &
melior actionum, quàm sonorum cō-
centus est. Per charitatem quippe, vi-
taq; sanctitatem homo viuū Dei tem-
plum efficitur. Musica verò, Deus in vi-
sibili templo laudatur. Neq; minorem
sanè adfert admirationem, quod bea-
tus Hieronymus in epistola illa (cuius
supra mentionem fecimus) ad Lætam
de filiarum educatione scribit. Nam hor-
tans Lætam, vt filiam Paulam Roma
Bethlehem vsq; ad Eustochium, ami-
tam,

tam, & Paulam auiam mittat, à quibus
 ab infantia ad sanctitatem omneque
 genus virtutis educaretur: tandem hæc
 verba subiecit: Ipse si Paulam miseris,
 & magistrum, & nutricium spondeo,
 gestabo humeris, balbucientia senex
 verba formabo: multo gloriosior
 mundi Philosopho, qui non Regem
 Macedonum Babylonio periturum
 veneno, sed ancillam & spōsam Chri-
 sti erudiam, regnis cælestibus inferen-
 dam. Hactenus ille. Quid hoc exemplo
 admirabilius? Quid fortius? Quid san-
 ctius? Nam si Diuus Hieronymus vni-
 uersæ lumen atque ornamentum Ec-
 clesiæ, ad quem tanquam ad oraculū,
 ex omnibus fermè orbis terrarum par-
 tibus, Doctores, Episcopi, ipsi deniq;
 summi Pontifices quæstiones suas ex-
 plicandas deferrebāt, infantulæ se ma-
 gistrum & nutricium pollicetur; si
 summa sua grauitate, ætate, autorita-
 te, sapientia indignum non ducit, in-
 fantulam gestare humeris, & balbuti-
 entia verba formare, immò verò vti-
 lius & gloriosius operam suam sepo-
 siturū arbitratur in puellulæ educatio-
 ne, quàm posuit Aristoteles in Alexā-
 dri Macedonum Regis institutione:
 quis erit tā rerū rudis atq; imperitus,
 qui

qui hominibus religiosis, & Deo in perpetuum consecratis indignum putet, eos pueros erudire, qui Concionatores, Canonici, Parochi, Episcopi, Rerumpublicarum gubernatores futuri sunt? Quandoquidem certissimum est, hæc omnia officiorum munera obituros aliquando, qui nunc pueri scholas frequentant, eosque in senectute tales se exhibituros, quales fuerint in adolescentia. Sed ut finem dicendi faciam, hæ sunt potissimum causæ, quam obrem Societas nostra ludum aperit, & collegia instituit.

In ijs autem Collegijs nullum omnino à discipulis stipendium accipiunt præceptores, sed gratis & absque ulla mercede docent: quod in reliquis etiam Societatis sit ministerijs, quemadmodum dictum est. Viuunt autem non ex quotidianis eleëmofynis (hoc enim proprium est domorum professorum) sed ex redditibus. Nam ut scholastici uni sapientiæ studio diligentius nauent operam, & præceptores in puerorum eruditionem strenuè incumbant, alijs molestijs siut expediti necesse est, maximeque earum conquirendarum rerum sollicitudine, sine quibus vita transigi non potest. Ne à viâu,

Lib. 3.
c. 22.

victu, videlicet, ac vestitu pendeant, & in sui alendi curas distracti, à docendi cursu, & laboriosa contentione retardentur. Friget enim sapientiæ studium in summa mendicitate, & minor alios instituendi cura, maiori viuendi cura plerumque obruitur. Reditus porro huiusmodi Collegiorum Fundatores constituunt, alijque homines liberales ac benefici, qui rectè suas facultates collocare se putant, ijs Dei ministeris alendis, qui eius gloriam amplificaturi, & pro sua virili, in rem maximè vtilem labores suos collaturi sunt. Et meritò quidem. Omnes enim eleemosynæ nostræ Deum spectare debent, eiusque maiorem gloriam intueri : maior autem Dei gloria in animarum quàm in corporum salute videtur posita. Ex quo eleemosynæ eæ quæ ad eos Dei ministros procreandos, sustentandosque referuntur, qui se totos proximorum utilitatibus ex instituto dedicarunt, & salutem animarum procurant, gratiores Deo proculdubio sunt, ijs quibus corporum tantum necessitati, atque indigentiae subuenitur. Pertinet etiam ad omnes fructus hic, vniuersamque Rempubicam complectitur, & ideo priuatis com.

commodis est preferendus: præsertim
cū solidior ac certior sit. Præcitantur
enim (vt diximus) morborum radices
hac puerorum institutione, & mala
antequam eueniant præcauentur: id
que nunc quidem propter nostrorum
temporum calamitates, si vnquam
aliàs, summopere certè est necessari-
um. Quod cum viri multi præstanti
prudencia, copijs, opibusque abun-
dantes, & Dei gloriæ cupidi sapienter
animaduernerent, ad Collegia Socie-
tati exædificanda, stabiliendaque ani-
mum adiecerunt. Collegium Roma-
num, quod primum locum non tem-
pore, sed dignitate atque vtilitate in-
ter vniuersæ nostræ Societatis Colle-
gia obtinet, Beatissimus Roman^{us} Pon-
tifex Gregorius x i i i. summa bene-
uolentia, atque liberalitate fundauit.
Atque alterum in Iaponnensi insula à
nobis remotissima inchoauit. Tanto
enim Catholicæ Religionis conser-
uandæ atque amplificandæ studio in-
census sanctissimus hic Pontifex fuit,
vt in omnibus penè Prouincijs hæ-
resi contaminatis, seminaria passim
ædificauerit, ad retinendam vel resti-
tuendam fidei Catholicæ integritate-
m. Et vt illam etiam longè lateque
T
propa-

propagaret, & in regiones disjunctissimas diffunderet, idem prestitit in Iapone, ad alendos atque instituendos Iaponios adolescentes, ad Christianam nuper conuersos. Societati præterea nostræ Collegium instituit, ut nostri operarij, qui ad messem illam copiosissimam & iam maturam & albescentem demerendam profiscuntur, sine sumptu illorum apud quos ponunt Euangelium, uiuant, & alios Iaponios in Societatem ingressos habeant successores. Quod quidem præclarum inceptum S.D.N. Xystus Quintus benignissimè prosecutus est, & Gregorij (cui ipse successit) beneficentiam sua liberalitate cumulauit, & perpetuis redditibus stabilivit, Iaponiosque Oratores (de quibus supra mentionem fecimus) amplissimis muneribus atque honoribus auxit & ornauit: eosque Sedis Apostolicæ & tantæ urbis religionis, maiestatis, magnificentiae admiratione affectos, lætos in patriam alacresque dimisit. Lauretanum item Collegium atque Auiinionense, duo alij Pontifices Maximi instituerunt. Panormitanum verò Carolus V. Imperator Viennense, Pragense, atque Oenipontanum eius Ger-
manu

manus fratet. Ferdinandus item Imperator. Conimbricense, Goense, Vlyssiponense, Eborense, & in insulis Madera & Tercera (quas vocant) in India etiam, Iapone, Brassilia, Ioannes Tertius, Sebastianus, & Henricus Lusitanæ Reges, multa alia, nō minori pietate quā magnificentia Societati Collegia fundarunt. Stephanus Battorius, Poloniæ Rex, Claudiopolitanum in Transylvania Collegium, Rigen-
se in Liunia, Poloscense in Mosco-
uia finibus nostris crexit; Hallēse Ma-
gdalena Ferdinandi Imperatoris filia;
Greciense Carolus Archidux Austriæ,
eius frater; Ingolstadiense, & Mona-
chiense Bauariæ Dux Albertus; Cia-
meri (quæ ciuitas Allobrogum caput
est) & Taurini (quæ sedes est principi-
bus Pedemontanis) Philibertus Prin-
ceps & Sabaudia Dux; Florentiæ ve-
rō, ac Ferrariæ, & Mantuæ, & Parmæ,
& Niuernij, & Guisij, & Arci Duces,
suis in ditionibus Collegia constitue-
runt: alijque permulti Principes sæcu-
lares idem præstiterunt. Et vt ad Ec-
clesiasticos veniamus, Alexander
Farnesius, S.R.E. Cardinalis, Montere-
gali in Sicilia, Otho Trusses Card.
Episcopus Augustanus, Dilingæ in
T 2 Germa-

Germania; Card. Turnonensis, Turnoni in Gallia; Card. Carolus Lotoringus, Ponte Mossonij in Lotoringia; Card. Osius, Bransbergæ in Polonia; Mediolani Carolus Boromeus, Card. & Archiepiscopus Mediolanensis; Fulvius Corneus Card. Perusiae, & nouissimè Gaspar Quiroga Card. & Archiepiscopus Toletanus, Toleti, ac Talabricæ; Maguntiae verò, & Treueris, illarum ciuitatum Archiepiscopi, qui iidem sacri imperij sunt Electores, Collegia nostris ædificauerunt. Et in Hispania Petrus Guerrerius Archiepiscopus Granatensis, Granatae: & Franciscus Blancus Archiepiscopus Compostellanus, Compostellæ: & item Malacæ, ubi prius fuerat Episcopus: Murcianum item, Placentinum, Legionense, illarum ciuitatum fundarunt Episcopi. Omitto reliquos breuitatis causa. Quin ciuitates nonnullæ publicè suis ipsarum sumptibus in commune Collegia fundarunt, qualia plæraque sunt quæ habemus in Sicilia. Neque pauca vel exilia sunt, quæ à priuatis quidem hominibus, sed familiæ splendore, opibus ac pietate nobilissimis fundata habemus Collegia. Eiusmodi est Collegium

legium Complutense, quod D. Maria Mendotia Mondejaris Marchionis filia, pietate etiam ac religione quàm sanguine illustrior, insigni Societatis nostræ, & Complutensis Academiæ beneficio fundavit. Barcinonense item, quod perpetuis redditibus firmavit D. Maria Manrique de Lara, Naiaræ Ducis filia, tum generis nobilitate, tum eximiæ virtutis, atque integerri- mæ vitæ exemplo clarissima. Colle- gium etiam Villagarziæ, quod D. Ma- gdalena Villoa, Ludouici Quixadæ, viri belli pacisque artibus spectatissi- mi, eius oppidi domini coniunx, præ- standi liberalitate à fundamentis æ- dificauit. Neque verò hoc vno colle- gio satis suæ pietati se fecisse arbitra- ta, alterum etiam in vrbe Ouetensi adiecit: vt ipsa facultates suas (quas ha- bet copiosas) in Dei gloria amplifican- da consumeret, & ex Ouetensi illo Col- legio, doctrinæ Christianæ splendor se latius funderet, & ad aspera atq; in- culta illius regionis loca penetraret. In hoc etiam numero ponitur Collegiū Villaretanum à Ioanne Pacheco, viro egregia in Deum religione excellen- tiq; prudentia, erectum atque ædifi- catum. Alij; permulti sunt Collegio- rum

rum nostrorum Fundatores, ex pietate & præclaro de re Christiana benemerendi studio nobiles : sed non omnia sigillatim persequenda sunt, ne nimium crescat oratio. Porro autem quamvis Collegiorum Fundatores à Deo potissimum suæ benignitatis ac beneficentiæ præmia expectent, Societas tamen quibuscumque potest rebus ostendit, quam gratum habeat hoc quod à Fundatoribus accepit beneficium. Itaque illis gratificari, obsequi, atque satisfacere studet quàm maxime potest, & accepti beneficii memoriam in perpetuum conservare. Illos meritorum omnium suorum participes facit, plurimas Missas hebdomadibus, mēsis, atque annis singulis, pro ipsis cōstituit. Quo verò tempore Collegij possessio traditur, tria per universam Societatem, quàm longè lateque diffusa est, singuli Sacerdotes Missarum sacrificia pro Fundatore offerunt Deo, tria item simul atque illum è vita excessisse cognitum est : quo ipso tempore qui Sacerdotes non sunt, preces certas statasque persolvunt, ac Deum pro illo deprecantur. Aliaque sunt præscripta diligenter (& magna, ut par est, religione servantur) ad me.

ad memoriam accepti beneficij declarandam, & grati animi pietatem. Quā obrem omnes qui in hac Societate versantur, fundatoribus deprecatores apud Deum sunt. Quorū preces, quōd Deo in perpetuum sunt consecrati, probaque vitæ ac famæ, verisimile est plus promereri apud Deum, magisq; esse ad impetrandum efficaces, quā aliorum qui eiusmodi non sunt. Adde quod Societas ab alijs est Missarum obligationibus libera, vtpote quæ eleemosynas nullas accipit ad Missas celebrandas: atque ideo fit, vt solutior sit & ditior quodam modo, atque locupletior, pluraque in bonis habens, quæ in fundatorum, atque hominum de se benemeritorum vsum conferre possit. Multa ergo eis tribuit, propter eā quod multa se eis debere agnoscit, & multa habet vnde referat gratiam. Quod quanquam ita est, optimè scit tamen, fundatores suos non ea maxime causa moueri ad fundanda Collegia, quod gratam se illis atque accepti beneficij memorem Societas præbeat: sed quod planè intelligunt, accuratam puerorum institutionem apprimè esse necessariam, magnosque ex ea fructus in Dei Ecclesiā redūdare. Et ideo

circo hūc docendi laborem acceptum
esse Deo Optimo Maximo, à quo ipsi
integram suæ benignitatis, plenamq;
mercedem expectant.

VITÆ IGNA- TII LOIOLÆ.

LIBER QVARTVS.

ABDICARE SE GENERALA-
*tu conantem Ignatium, Socij
prohibent.*

CAPVT PRIMVM.

Onfirmata igitur à Iu-
lio III. Pontifice Maxi-
mo rursus Societate,
& ipso rerum successu
firmius stabilita, anno
1550. primarios omnes
Patres, qui commodo Societatis veni-
re poterant, Romam Ignatius ex vari-
js prouincijs ad se conuocauit: quibus
in vnum congregatis, epistolam ma-
nu sua Hispanicè scriptam, in hæc ver-
ba misit.

*Carissimis in Domino Fratribus So-
cietatis Iesu, Salutem.*

QUod mihi de officij mei ratione, sine
perturbatione vlla interiori aut exte-
riori

riori se penumero consideranti visum est, id scribam: aperiamq; coram Creatore, ac Domino meo, qui me iudicaturus est, quod ad maiorem laudem ipsius, & gloriā futurū intelligo. Equidem me ipse circumspiciens, ob peccata mea multa nimis, imperfectiones multas, atque animi et corporis aegritudines, sepius iudicavi, & verē atque ex animo iudico me infinitis partibus abesse ab eo gradu, quō ad sustinendum hoc regendae Societatis munus, eius mihi voluntate impositum, est necessarius. Quocirca maximopere desidero, & à vobis quaeso, ut tota re diligēter expensa, à vobis eligatur alius, qui melius quā ego, vel minus certē malē hoc munus gerat, & vniuersam Societatem administret. Neq; verō ut meliori hac provincia deferatur, tantum peto, verū etiam, ut pari, & equali. Quod quidem ut ritē atq; ex ordine fiat, Ego in nomine Patris, & Filij, et Spiritus sancti, vnius Dei, ac creatoris mei, depono Generālatum simpliciter & absolutē, meq; abdicō hoc officio, & priuo, petoque, & omnibus animae meae viribus obsecro Professos omnes, quosq; Profeſsi sibi adiungere ad hanc deliberationem volēt, ut hoc meum tam iustum desiderium admittant, & pie oblationi suffragentur. Quod si quorum est iudicium, ferre de hac mea postulatione, minimē inter se consentient; per charitatem, & reuerentiam Christi

Christi Iesu, illos ipsos rogo, atq; oro: vt precibus seridò incūbant, Deoq; hanc rē accuratissimè cōmendent, vt in omnibus, & per omnia sanctissima eius voluntas fiat, idq; omninò quod ad eius gloriam, et communem animarum salutem, ac Societatis bonum magis pertinebit. Illud etiam quæso, vt meam hanc petitionem, atq; obsecrationem, optimam in partem accipiant.

Perlecta hac epistola, Patres qui cōuenerant, omnes vno ore laudare factum Ignatii, ac voluntatem: admirari eius humilitatem, qui cū maximè in gubernatione excellat, se tamen minime idoneum ad gubernandum iudicet. Negant tamen se quod postulat, salua conscientia, posse facere: neque ipso viuo, Præpositum alium Generalem experiri, idq; Ignatio renunciare iubent. Ipsum esse Societatis parētem, ipsum magistrum omnium, ac ducē, atque a Deo electum, vt huius spiritualis ædificij quasi sapiens architectus fundamentum poneret, super quod ipsi, reliquique eius filij, tanquam viui lapides superædificati ipso summo angulari lapide Christo Iesu, crescant in templum sanctum in Domino. Nullo modo ipsis esse committendum, vt huius tantis beneficij aut ignari reperiātur,

tur, aut ingrati. Eodē tempore gravissimum in morbum incidit, & cum se expeditum iri ex huius mortalitatis vinculis speraret, sic afficiebatur animo, ut praelæticia, fluentes vberim lachrymas cohibere non posset, cogereturque & suorum precibus, & medicorum seuera admonitione animum aliō transferre, & minus diu de suo desiderio, ac spe, minusque sæpe cogitare.

CONSTITUTIONES AB IG-
natio præscribuntur.

CAPVT II.

IGnatus ergo spe illa deiectus, on^{us} quod sustinebat deponendi, & nouo morbo liberatus, quod Deum velle intelligebat, ad Societatem gubernandam, & inchoata perficiendā, se totum conuertit, imprimisq; ut certis illam vinciret legibus, iisdem Patribus Constitutiones à se conscriptas ostendit, ac discutiendas tradidit: quas ipse compulsus est precibus totius Societatis perferbere. Extat commentarius eius ipsius manuscriptus, in articula quadam post eius mortem reperi- tus, in quem, dum constitutiones scriberet, assidua Dei beneficia illustra-

tionesque eas, quibus à Deo perfun-
debatur, & memoriæ, & deliberatio-
nis causa, quasi in ephemeridē refere-
bat. Quo ex scripto planè perspicitur
Ignatij virtus, & diuinę erga illum lar-
gitatis plenitudo, pondusque ipsarum
constitutionum, & autoritas. Omit-
tam reliqua: de vna paupertate dicam.
Quadráginta continuos dies Deo
Opt. Max. sacrificauit: & diuinis pre-
cationib. solito se dedit ardentius, ob
id vnum, vt statueret, expediret ne
nostris professarum domorum Ec-
clesijs redius aliquos esse, ad ipsarum
Ecclesiarum vel fabricationem, vel
cultum & ornatum. Et vt ego quidem
existimo, vt superiora illa, quę dixi, il-
lustriora fierent; & diuina dona, quę
Ignatius humilitatis studio intra se
occultabat, in lucem exirent, & foras
ad nostram vtilitatem proferrentur:
Deus ipse afflatu illum suo, instinctu-
que incitauit, vt quid illis quadragin-
ta diebus in matutina oratione, quid
in preparatione ad Missę sacrificium,
quid in ipso sacrificio, quid post, si-
bi accidisset, breuiter planeq; conscri-
beret. In eo videre est, illi quanta fue-
rit sui examinandi, & conscientię per-
scrutandę cura, quā incensa & accura-
ta ora-

ta oratio, quanta lacrymarum, & continua penè effusio: quam sæpe consolationis magnitudo redundaret etiam in corpus, & vox, intercluso spiritu hæreret, ac fari non posset: & totius corporis venæ, sensibiliter (vt ita dicam) commouerentur. Illic cernitur, quàm assiduis eius mens, atq; eximijs de sanctissima Trinitate illustrationibus impleretur, de diuina essentia, de processione, de proprietate diuinarum personarum, & operatione; deque sacratissimo illo mysterio, tum occultis intelligentijs, tum externis doceretur imaginibus. Neque verò breues illæ erant, aut fugaces, sed prolixæ interdum, ac diuturnæ, & quæ in cubiculo, in mensa, domi, foris illum comitarentur, & suæ magnitudinis æstu quodam absorberent. Singula persequi non est necessarium, hoc attingendum fuit, vt intelligamus, quo loco constitutiones nostras habere, qua veneratione suscipere, quo studio curaq; obseruare debeamus. Quamquam Ignatius, qua erat animi modestia præditus, post tot cognitiones supernaturales, & diuinæ voluntatis testimonia, sibi non sumpsit, vt constitutiones firmæ essent ac ratæ, donec yniuersa Societas, suo eas iudi-

iudicio comprobaret. Quod quidem Romæ anno 1558. ipso mortuo factum est, in publico vniuersaliq; Societatis conuentu: in quo constitutiones omnes, vt fuerant ab ipso conscriptæ, magna veneratione susceptę sunt, & summa omnium patrum consensione ac voluntate confirmatę.

ROMANI COLLEGII
institutio.

CAPVT III.

EX eorum numero, quos hoc anno ab Ignatio euocatos, Romam venisse diximus, Franciscus Borgia Dux Gandiæ fuit, qui quidem Societatis tertius fuit Præpositus Generalis. Is cum intelligeret, quantas commoditates Collegium Societatis, in ea Vrbe quæ caput orbis terrarum est, esset allaturum: minime quę decere existimaret, eam, quæ Societatem primam omnium cõplexa est, & ex qua vniuersa Societas gubernatur, eo fructu carere, quem multæ aliæ ciuitates, ex nostrorum opera atq; eruditione perciperent, Ignatij hortatu atque consilio. Collegium Romæ institutum curauit: cuius initium factum est anno Domini 1551, 13. Februarij, ad radices

dices Capitolij, perangustis ædibus.
Quo tēpore fuerunt in Collegio quatuordecim, quibus præerat Rector P. Ioannes Peletarius Gallus : ad hunc enim fere numerum alendum, pecuniam tunc Franciscus suppeditauerat. Deinde mense Septembri, duplicato penè numero, in ampliorem domum nostri commigrarunt. Et tunc quidem tres tantum linguas, Hebraicam, Græcam, Latinam, atque Rhetoricam, nostri præceptores suis auditoribus explicabant, non sine magna ludimagistrorum Urbis offensione, & ea indignatione, ut discipulorum suorum stipati cæterua, in scholas nostras aliquando irumperent, & nostris præceptoribus decentibus obstrepent, atque intemperantius insultarent: donec anno 1552. 28. Octobris, in æde D. Eustachij, maxima Cardinalium, Episcoporum, eruditissimorumque virorum, atque studiosorum frequentia, orationes habitæ à nostris ac disputationes sunt, quibus illorum insolentia compressa est. Multo verò magis cum anno 1553. à nostris theses propositæ publicè sunt, non solum de Rhetorica, & tribus linguis, ut fieri superioribus annis consueuerat; sed etiam

etiā de vniuerſa Philoſophia, ac Theo-
logia. Quę quidem diſcipline, tum pri-
mum in hoc Collegio tradi cęperunt:
cui tum pręerat D. Martinus Olaius,
vir excellentis doctrinę, atque inte-
gritatis opinione nobilis, qui multum
per id tempus, Collegium Romanum
illuſtrauit. Creuit hoc anno noſtrorū
numerus ad ſexaginta: ſequēti verō ad
centum, quos cum domus capere com-
modē nō poſſet, in latiores ædes anno
1556. immigrarunt. In ijs per annos fer-
mē quatuor habitarunt, donec anno
1560. Pij IIII. Pont. Max. autoritate &
hortatu, nobiliſſima atque integerri-
ma ſcēmina Victoria Toſſia, Pauli III.
Pont. Max. ſororis filia, nec expectan-
tibus nobis, nec opinantibus, ſedem
tamen Collegio certam in Vrbe quę-
rentibus, locum commodum, ampliū,
ſalubrem, ac maximē celebrem preſtā-
ti liberalitate donauit. Quem, nihil mi-
nus, quā de nobis cogitans, in pium
uſum, ex viri Camilli Vriſini Guardię
Marchionis teſtamento parauerat: mul-
tiſque ædibus Pauli IIII. Pont. Max.
imperio, ac poteſtate cōiunctis, in In-
ſulā omninō redegerat: in quibus & i-
pſius Victorię domus eſt, & ea quam
ipſe Paulus IIII. cēdit, & multis annis

Car.

Cardinalis cum esset, habitauit. Hoc in loco vehementer multiplicatus est nostrorum numerus : fuit enim nonnunquam ducentorum & viginti, isq; conflatus ex omnibus penè Christiani orbis prouincijs. Eodem enim tempore, ex sexdecim, aut eo amplius diuersissimis nationibus fratres nostri in hoc Collegio sæpe reperiuntur, linguis quidem inter se, ac sermone distincti, sed summa concordia animorum, fraternoque amore sociati. Quos diuina benignitas in magna etiam anonæ caritate, supra hominum fidem, sed non supra fiduciam ac spem Ignatii, hætenus sustērauit. Ab hoc autem Collegio reliqua fluxerunt, quæ in Italia, Germania, Bohemia, Polonia, Flandria, Gallia constructa Collegia sunt. Quæ causa fuit vt Ignatius (cuius cogitationes omnes & vigilæ in hominum salute consumebantur) tanto tempore de hoc Collegio laboraret : cuius utilitates non ad vnā aliquam ciuitatem, sed ad multas nobilissimasque prouincias, ad nationes etiam hæreses erroribus deprauatas, maximè pertinere iudicaret. Quod quidem cum re ipsa Beatissimus Pont. Gregorius XIII. expertus esset, videretque latissimè pa-

mè patere Collegij Romani fructus, & ad seminarium Romanum, & ad Germanicum, & Anglicanum, aliaque Collegia diuersarum nationum à se ædificata corroboranda atque augenda esse necessarios; opus & Pastore vigilantissimo, & Principe liberalissimo dignum aggressus est, Collegiumque Romanum fundare, amplificare, atque stabilire constituit, magnifico in primis atque sumptuoso ædificio, & redditibus magnis atque perpetuis: ut in eo ex omnibus nationibus magnus nostrorum Scholasticorum alatur numerus, ad propagandam Catholicam Religionem, & reliqua seminaria tuenda & conseruanda. Atque ut hoc eius sapientissimum in fundando Romano Collegio consilium magis elureret, sub primo fundamenti lapide, hæc verba incidi iussit: Gregorius Pont. Max. Collegium Societatis Iesu, omnium nationum seminarium, pro sua in Christianam Religionem & Ordinem illius pietate, à fundamentis extruxit & dotauit, anno salutis, millesimo quingentesimo octuagesimo secundo. Pontificatus sui decimo. Ro-

mæ.

COL-

COLLEGIA ALIQVOT IN HI

spania nostri instituantur: ab Archie-
piscopo Toletano ve-
xantur.

CAPVT III.

I Actis Romani Collegij fundamen-
tis, discessit Frāciscus Borgia ex Vr-
be, atque in Hispaniam redijt: ibi di-
tionem suā filio natu maximo cedit:
saecularem cultum exuit: in Cantabriā
remotam Hispaniæ partem se recipit:
sacris initiatus concionatur: ostiatim
mendicat, magna hominum admira-
tione. Eius rei fama atque exemplo cō-
moti nobilissimi quidam viri, ad il-
lum veniunt, & se ad nostram Societa-
tem adiungunt. Ognaten se præterea
Collegium ab eodem Patre habitari
cepit, cui Petrus Araoz possessiones
quasdam suas, & fructus antea legaue-
rat, Burgenſe eodem item tempore est
inchoatum. Nam cum Franciscus Mē-
doza Cardinalis, creatus eius ciuitatis
Episcopus, ad diœcesim suā perlustrā-
dam, & verbū salutis ouib. ministrādū,
duos ex nostris ab Ignatio impetraſ-
set: illi, imposito sibi munere expleto,
præclarā Collegij instituēdi, occasio-
nem

nem dederunt, quod Franciscus Strada multum deinde suis concionibus illustravit.

Metinensi etiam Collegio Rodericus Duegnas, vir copiosus, & pius initium attulit: qui Petri Fabri, & Antonij Araoz familiari sermone permotus, ad suam, & ad publicam eius civitatis utilitatem, aliquot ex nostris expetiuit. Auxit verò civium studium, nostrorum præsentia, & in plateis habitæ conciones. Itaque Anno 1551. nostri ad constituendum Collegium Metinam primū missi sunt: quod postea Petrus Quadratus, eiusq; vxor Francisca Manson, opibus ac religione præstantes exædificarunt, & certis redditibus stabilierunt.

Sed ut lætis aduersa succederent, & Societas nunquam non exerceretur utiliter, sub idem tēpus grauis in Hispania, ab Archiepiscopo Toletano Ioanne Siliceo procella in nostros est excitata. Hic aliter quàm res est, de Societatis instituto sentiens, Sacerdotes omnes, qui exercitationibus spiritualibus eruditi à nostris erant, confessiones audire Toleti vetuit: Conpluti verò, vbi solum in eius diœcesi, tunc cōmorabantur, publicis edictis populum

à no-

à nostris Sacramenta percipere prohibuit: qui secus facerent, his sacris interdicat. Neq; vt sententiam mutaret, adduci prius potuit, quàm Archiepiscopi factum contra summi Pontificis auctoritatem (de cuius voluntate diplomaticis ipsis Pontificijs constabat) esse iudicans, Regium Consilium nostrum nobis institutum voluit liberum esse. Et Pontifex ipse Maximus Iulius 111. certior de re factus ab Ignatio, grauiter ad Archiepiscopum scripsit: mirari se, & molestè ferre, quòd susceptam, & probatam à Sede Apostolica Societatem, minus ipse probaret, & in omnibus penè Christiani orbis Prouincijs magna cum vtilitate versantem, meritoque proinde ab optimo quoque expectitam, solus ipse repudiaret, ac reijceret. Quibus literis, & Regio edicto factum est, vt Archiepiscopus decreta sua reuocaret, nostrisque suam facultatem integram esse permetteret. Cū primùm autem hanc ab Archiepiscopo Toletano in Societatem commotam tempestatem Ignatius audiuit, blàdo ac tràquillissimo, vt solebat semper vultu, mihi dixit: In magnæ felicitatis parte hæc nobis aduersitas est numeranda, cùm nulla nostra culpa contra

tra

tracta sit. Est enim euident argumen-
tum, quod Dominus noster magnos
fructus faciet Toleti per Societatem.
Nam illud compertum est, ibi nostros
vberiores fructus atque suauiores attu-
lisse, vbi grauiora passi sunt. Atque e-
tiam illud adiecit: Archiepiscopus se-
nex est, Societas iuuenis, itaque natu-
raliter plus viuet Societas, quam Ar-
chiepiscopus. Porro quā vera fuerint
Ignatij verba, quæ Toleti postea con-
secuta sunt, atque in præsens sunt, faci-
le ostendunt. Idque ab ipsa statim Ar-
chiepiscopi Silicei morte manifestè
cognitum est. Nam cum illo mortuo,
nostri Toletum accersiti primū sunt,
& ad habitandum certum in nobilif-
sima atque amplissima ciuitate domi-
cilium ingressi: in his ædibus habitaue-
runt, quas Archiepiscopus ipse Siliceus
exædificauerat in Clericorum vsum,
& instruxerat. Notatumque est à mul-
tis, & animaduersum, omnes magni il-
lius Archiepiscopi aduersus Societa-
tem conatus, eò demum recidisse, vt
domum illis ædificasse videretur, quos
bono fortasse zelo, sed non secundum
scientiam, suis ipsorum domibus cu-
piebat eiectos.

PRO

PROVINCIALIS IN ITALIA

*declaratur Lainet: Viennæ mo-
ritur Iaius.*

CAPVT V.

ET hæc quidem in Hispania. In Ita-
lia verò eodem anno 1551. Colle-
gium Florentinum, Leonoræ Du-
cis benignitate, initium habuit. Nea-
politanum item, ac Ferrariense. Et ad
Neapolitanum quidem collocandum
ac stabiliendum, magnum adiuimen-
tum attulit Magister Alfonsus Salme-
ron, ob eā ipsam rem ab Ignatio Nea-
polim missus. Ferrariense verò inchoa-
uit Hercules II. Ferrariæ Dux, qui &
Nicolao Bobadilla, & Claudio Iaiio
familiariter vsus fuerat, nascentem-
que fouerat Societatem: ad quem Pa-
schasius Broet, constituendi Collegij
causa, ab Ignatio tunc missus est. Qui-
bus quidem Collegijs, reliquisque per
Italiā factis, præfecit Ignatius, & Præ-
positum Prouincialem constituit Ma-
gistrum Iacobum Lainem, qui sub an-
no 1550. exeuntem, redierat ex Afri-
ca: vbi Christianis militibus egregi-
am nauauit operam in eo bello, quod
Duce Ioanne Vega Sicilia Prorege,
aduersus Christiani nominis hostes,
expu-

expugnato Aphrodisio, feliciter gestus est. Ad cuius capti iam oppidi defensionem, animandos milites in praesidio erant, & in pietate iuuandos, profectus Hieronymus Natalis, euasit ex naufragio diuinitus, socio nauigationis Isidoro Sbrando in fluctibus extincto, anno 1551. Sed etiam in Germania, eodem tempore Societas creuit. Nam Ferdinandus Romanorum Rex, ut Viennensis Academiae studia in lauraret, & haereticorum passim grassantium furorem compesceret, Claudium Iaium ad se accersit, & aliquot Theologiae professores ab Ignatio postulauit: qui Viennam eodem anno 1551. profecti, apud Dominicanos sunt in seposita Monasterij parte diuersati: postea uero ne religiosis Patribus impedimento essent, in Carmelitarum Cœnobium relictum, ac ruinosum, Praefectis eius Ordinis libentissimis, commigrarunt.

In hoc Collegio anno 1552. 6. Augusti, ipso Dominicae Transfigurationis die, P. Claudius Iaius Ignatii socius, uetus ex primis decem, natione Allobrox excessit à vita: vir de Christiana Religione optimè meritus, quam in Italia, Bauaria, Sueuia, Austria, Germaniata, magnis suis laboribus amplificare non

non destitit. In comitijs potissimum Augustanis peregregiam Catholicæ Religionis atque Societati nauavit operam, tanta hominum approbatione, ut præteritorum laborum pro Germaniæ salute susceptorum fructus haud poenitendos collegisse videretur. Nomen, originem, progressum Societatis & institutum sic explicauit, & Germanorum animis infixit, ut auctoritatem nostris & fidem conciliauerit. Inuitatus est à Saxoniarum Ducis Oratoribus ut in Saxoniam sese conferret, ac de Religione cum eorum magistris disceptaret, sed à Ferdinando Romanorum Rege ad Collegium Viennæ constitutum (ut diximus) euocatus, perfectionem illam distulit. Fuit vir mitissimo præditus ingenio, & naturæ iucunditate quadam religiosa gravitate condita: paupertatis amore insignis; orandi assiduitate excellens, temporis parcus, & tenax; animi modestia atque humilitate eximius. Tergestinum Episcopatum tam grauitè firmiterque repudiavit, ut multos dies in continuo penè luctu iaceret, quod illū effugere se posse diffideret: sed illo metu liberatus, ad pristinam rediit iucunditatem.

CAPVT VI.

NEque verò de Germaniæ salute in Germania solum nostri laborabāt, sed etiam in Italia: quorum opera Collegium Germanicum à Iulio tertio, Pont. Max. Romæ eodem anno 1552. institutū est. Quod utiq; Collegium etsi Societatis nostræ propriū non est, tamen quod à Societate gubernatur, ac pendet multiplex eius utilitas, ea ex parte in nostris numero. Eius initium eiusmodi fuit: Erat Ignatius cum ad curandas pro virili parte omnes vitiosas Christianæ Reipublic. partes intentus, tum verò ad eam, quæ maximè laborabat, Germaniæ Provinciam. Illi igitur de medicina cogitanti, Ioannes Moronus S. R. E. Cardinalis, vir prudentiæ laude excellens, hanc vnā proposuit, quam cognatis atque exploratis Germanicis rebus ex legatione Apostolica qua functus in Germania fuerat, magnam vim habituram sperabat: aut orq; in primis fuit Germanici Collegij in vrbe cōstituedi. Etenim animaduertit, quòd in scitia quorūdā Sacerdotū in Germania

& vi-

& vita non satis probata perditum &
& profligatum fuerat, doctorum ac pa-
storum erudita probitate restituendū.
Esse aut percommodū, Doctores ac Pa-
stores Germanorum Germanos esse:
sic enim fore, ut eiusdem nationis legi-
bus, moribus, natura inter se, atque a-
more deuincti, facilius in eorum ani-
mos influant: & materna lingua in-
structi, vim maiorem ad persuadendū
habeant. Eiusmodi porro magistrorū
ea in Prouincia inopiam summam ef-
se: eamque fieri quotidie maiorem, ijs
qui supersunt, paulatim deficientibus:
hæreticorum verò magnum esse nu-
merum, & noua semper prole copio-
siorem. Ex quo consilium salubrius ex-
cogitari nullum potuit, quàm Se-
minarium institui, quò, antequam o-
mninò exaresceret, stirps ipsa excita-
retur in semine: & præclari iuuenes,
ingenij ac virtutis spe commendati,
ab ætate quæ flexibilis est, mori-
bus, literis, atque institutis Catholi-
cis ad omnē pietatem informarentur.
Hoc Seminarium in Germania sanè
fieri vix poterat: nam ut maximè inte-
grum locum, atque incorruptum eli-
gas, inter venenatos tamen hæretico-
rum morsus, facilis contagio esset: ne-
que

que vspiam à callidis hostibus satis tu-
ta adolescentia. Extra Germaniam ve-
ro, neque locus ad eam rem aptior, ne-
que Academia commodior, neque ci-
uitas, quàm Romana, opportunior ef-
se potuit : in qua nimirum doctrinæ
Catholicæ integritas, loci ipsius san-
ctitas, hominum in Urbem confluenti-
um multitudo, ac deuotio, Religionis
auitæ atq; Apostolicæ reuerentia, be-
nefica summorum Pontificum, ac pro-
lixa liberalitas, procreare in ipsis ado-
lescentibus pietatem, atq; alere, & à
fraude hæreticorum faciliè possunt a-
uertere. Hæc maximè fuit ratio insti-
tuendi Germanici Collegij, initia pri-
mum, vt diximus, à Cardinali Moro-
no, cum Ignatio deinde, alijsque gra-
uissimis viris communicata, à Iulio
III. Pont. Max. ac vniuerso Cardina-
lium Senatu suscepta, & confirmata.
Atque vt certo res ac stabili funda-
mento niteretur, in victum illorum
& cultum summus Pontifex pecuniam
de suo promissam quotannis benignè
persoluit: eiusque exemplum Cardina-
les omnes, pro sua quisque facultate,
cupide sunt secuti. Quo ipsi Germa-
ni adolescentes rerum ad vitam ne-
cessariarum molestia liberati, de pie-
tate

rate tantum modò, ac doctrina cogita-
rēt. Data igitur Ignatio cura est, iuue-
nes ex omnibus Germaniæ partibus
ad eā rē euocandi, moderandiq;. Quā
ille Prouinciam, tum rei magnitudi-
ne tum Pontificis Max. permotus im-
perio, libentissimè suscepit. Spectatos
viros Collegio prapofuit, optimis
illud legibus temperauit; & vt Germa-
ni idoneos haberent in nostro Colle-
gio Romano praeceptores, magna cu-
ra perfecit. Illud nequaquam susce-
pit, vt rationes pecuniarias nostri at-
tingerent, aut ijs, quæ ad sumptus per-
tinent, vel exigendis, vel distribu-
endis implicarentur. Mortuo tamen
Iulio III. in eo bello quod ad Urbem
postea gestum est, cum videret. Igna-
tius propter annonæ caritatem, bel-
licosq; tumultus Collegium Germa-
nicum periclitari: ne præclarum opus
ac necessarium omninò dissolueretur,
partem ipsorum iuuenum id vo-
lentiū in varia Societatis Collegia di-
misi, in quibus dum nimbus ille tran-
siret, commodius aleretur: partem Ro-
mæ retinuit, & conquisitis pecunijs
magno suo labore sustentauit, suam-
que obligauit fidem, quam pulchrè
Dominus liberauit, debitis ad num-
mum

mum postea persolutis. Quo ipso tan-
 ta inopia tempore palam dixit Igna-
 tius, quod alias sæpè dixerat, diem il-
 lum aliquando futurum, cum Germa-
 nicum Collegium, non modò nullis
 rei familiaris premeretur angustiis,
 sed etiam abundaret rebus necessarijs,
 atque afflueret. Et cum Ortho Truf-
 ses, S. R. E. Cardinalis, Episcopus Au-
 gustanus, acerrimus Catholicæ fidei
 propugnator, atque eximius Germa-
 nici Collegij patronus, principio sub-
 uereri videretur difficultates, quæ in
 illo constituendo multæ & magnæ a-
 liæ ex alijs subinde nascebantur, ipsum
 bene animo esse Ignatius iussit, & in
 Deo bene sperare. Addiditque si Pro-
 uinciam Cardinalis recusaret, se illam
 Dei benignitate confisum, magna a-
 nimi alacritate suscepturum, deposti-
 tumque ab alijs onus subiturum. Ne-
 que Ignatium fecellit spes. Deus enim,
 ut impulsor præclarissimi operis atque
 autor fuit, sic adiutor eiusdem, fautor-
 que esse non destitit. Nam Gregori-
 um XIII Pont. Max. sapientissimum af-
 flatu suo, instinctuque diuino permo-
 uit, ut collapsum penè Collegium Ger-
 manicum erigeret, augeret & in do-
 mo certa magnis prouentib. atq; per-
 petua.

petuis stabiliret, & de nobilissima atque amplissima Germanica natione bene mereretur; & omnes animi nervos contenderet, vt Catholicam Religionem ea in Prouincia vel conseruaret, vel restitueret, quam alij Gregorij sanctissimi Pontifices luce Evangelica illustrassent, amplificassent, & muneribus amplissimis Imperij ornata, lōgē alijs orbis terrarum prouincijs præretulissent.

FRANCISCI XAVIER
obitus.

CAPVT VII.

Eodem anno P. Franciscus Xauier profectus ex India ad illustrandos Euangelij splendore Sinarum populos, in ipso primo aditu illius Prouinciæ decessit è vita. Hic Pater natione Hispanus, in extremis Nauarræ Vasconum finibus, qui Gallos attingunt, nobili loco natus est, liberaliterque à parentibus educatus. Post primæ ætatis incunabula atque doctrinæ, studiorum causa Lutetiā Parisiorum se contulit, tantumque in eruditione profecit, vt Aristotelicā Philotophiā publicè profiteretur. Quo tēpore in Ignati-

um iisdem studijs vacantem incidit: & ad vtiliorem Philosophiam traductus, voluntatem suam cū illo societatemq; coniunxit. In Italiam postea cum reliquis socijs venit: & multis laborib. in mendicitate ac peregrinatione pro hominū institutione, ac salute mira patientia & charitate susceptis, anno 1540 in Lusitania ab Ignatio, vt in Indiam nauigaret, quo supra diximus modo, missus est. Quo in itinere, cū nō procul à patria transiret, eiusque consanguinei, atq; necessarij, minimè deuij essent, vt eos salutandi gratia paululum de via declinaret, adduci non potuit. Ex Lusitania, in qua se illis populis valde probauerat, septimo (vt diximus) Aprilis, anni 1541. in nauim Martini Alfonso Sossæ Prætoris, cum duobus Socijs Paulo Italo, & Francisco Mansilla Lusitano conscendit. Qua in nauigatione & longa & periculosa ita se gessit, vt ægris operam suam, sanis doctrinam impertiret, nostris nauigationis normam relinqueret, omnibus denique admirationi atq; exēplo esset. In Mazanbic (quod Prasium promotorium olim nomē habuit) sed mēses classarijs multis, nautisq; egrotantibus operā suā diligenter dedit. Melinde

Sarra-

Sarracenorum oppidum, ac Melindē-
sis Regni caput præteruectus, & Zoco-
toram (quam veteres Dioscuriadam,
appellarūt) sterilem insulam Christia-
norum, & asperam, atque, in eis suæ
virtutis relinquens impressa vestigia,
tandem 6. Maij 1542. Goam appulit: at-
que in pauperum hospitem domum
primum diuertit, in qua egenorum a-
nimis, corporibus quæ curandis tem-
pus traducebat. Mane hominum ad
se venientium confessiones audiebat,
pomeridianis horis eorum qui in vin-
culis & carcere erāt: tum pueros Chri-
stianis institutionibus imbuebat. Do-
minicis diebus elephantiasī etiam,
fœdoque & tetro morbo laborantes
extra urbem positos inuisebat, & eo-
rum dolorem sua caritate mitigabat.
Quibus rebus vniuersa Goensi ciuita-
te commota, in eum Indiæ tractum,
qui Pescheria vulgo à margaritarum
piscatu, vel Comurini promontorium
appellatur, deinceps contendit. Ibi ma-
gnam hominum vim ab infidelitatis
tenebris ad Christi lucem conuertit, &
lacte integræ doctrinæ nutriuit, & à
quibus in posterum etiam alerentur
præceptores reliquit, constitutis in eo
tractu Ecclesijs supra quadraginta. In

Masacar deinde profectus, duos Reges,
& ingentem cum eis populi multitu-
dinem, ad Christi fidem perduxit. In
vrbe Malaca in primis nobili, dein-
ceps aliquandiu fuit, sui omnino simi-
lis: ex qua in Maluccas insulas delatus,
in ipso Malucco oppido innumeros
penè infantes baptizauit; reliquos ita
docuit, vt feminæ, mares, pueri, senes,
diuinæ legis præcepta passim cantita-
rent: & piscator in mari, colonus in a-
gro, Christianæ fidei decantarent ru-
dimenta. Ipse verò, præter occupatio-
nes, quibus interdum assiduus distringe-
batur, ac perpetuis, de nocte tintinna-
bulo populum vicitim excitabat, &
voce monebat, vt animis quæ in Pur-
gatorio expiantur suis opem preci-
bus ferrent. Post hac septem in Am-
boino pagos Christianorum nomine
potius, quam re, circumlustrauit, & ad
veræ pietatis formam instituit. Cum au-
tè intellexisset, in insula Mori Maluc-
co proxima, magnam indigenarum
copiam esse, quorum maiores olim
Christi baptisma suscepissent, & mor-
tuis ijs, à quibus fuerant initiati sacris
mysterijs, deserti ab omnibus reman-
sissent, atque ex eo tempore propter
eruculentam ipsorum hominum bar-
bari-

bariem, & certum vitæ periculum, ad illos accedere ausum fuisse neminem, eò Franciscus ire constituit: tum vt eorum, tum vt suæ salutis consuleret. Nam que iudicabat, magnam esse illorum spiritalem, atque adeò extremam necessitatem, cui ipse subuenire atque opitulari deberet, etiam si vita ei esset in ea reponenda. Illud enim meditabatur attentius Domini verbum: Qui amat animam suam, perdet eam; & qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Quem Evangelij locum legentibus apertum videri, experientibus affirmabat obscurum. Est autem insula illa aspera, horrida, rebus ad vitam necessarijs planè destituta; fremitu, & horribili fragore remugiens; maximis terræmotibus, iisque penè quotidianis contremiscēs. Indigenarum porro non mores hominum; sed monstra quædam ferarū immanium, quibus nimirum nullus ludus iucundior est, quam cedes hominum, & trucidatio. Si alienis nequeunt mortem inferre, non mariti vxoribus parcunt, non parentes filiis, non filij parentibus: eosque ipsos senio iam confectos filij interficiunt, eisque vescuntur, & in eum vsum sibi vicissim.

sim accommodant. Cum autem plurimi eius amici in apertum ipsum iudicarent se conijcere vitae discrimen, & propterea precibus illum, & lacrymis retinere conarentur, in eiusque vita multorum salutem repositam esse dicerent: ille tamē, qui summum in Deo praesidium suae vitae constitutum arbitrabatur, & sua morte multorum vitae prodesse optabat, ab instituto cursu reuocari non potuit. Varia antidoti genera, quibus si opus esset, uteretur, amicis eisdem offerentibus (nam etiam venenis homines illi utuntur) ne quid de excellenti illa sua in Deum spe amitteret, eadem animi virtute remisit. Eo profectus insulam peragravit, incolas, vel feras potius belluas inuisit, Christi fide collustravit, doctrina mansuescit, admirabili securitate mentis, & tranquillitate. Sciebat enim se Deo esse curae, apud quem omnes capilli capitis nostri numerati sunt. Quae de causa illam non insulam Mori (ut vulgo) sed insulam Spei appellandam esse dicebat: in qua tam copiosas à Deo, eximiasque consolationes accipit, ut maximos corporis labores non solum mitigarent, verum etiam exhaurirent: negabatque hominem in ea insula

sula viuere posse diutius, quin conso-
latorijs lacrymis oculos amitteret. Dū
in ijs versatur insulis, Iaponius qui-
dam, Anger nomine, illum vt quære-
ret Malaccam venit. Hic vir prudens
atque honestus, magnis pungebatur
conscientiæ stimulis ex recordatione
peccatorum, quæ admiserat in iuuen-
ture. Rebus multis tentatis ad eam de-
pellendam molestiam, Bonzis (sic e-
nim Sapientes & Sacerdotes suos ap-
pellant) cōsultis, cum nusquam acquie-
sceret, Lusitanorum quorundam mo-
nitu, quibuscum rem communicaue-
rat, vt Franciscum quæreret, in Indi-
am venit. Ea enim erat de Francisco
Lusitanorum existimatio, vt quod ille
non perficeret, à nullo alio mortalium
fieri posse crederēt. Et Anger quidem
ipse etsi Gentilis, & à veri Dei cogni-
tione cultuque alienus, tamen fidem
Lusitanis habuit, & tanto scrupulum
illum & conscientiæ cruciatum depel-
lendi desiderio incensus est, vt illum
neque longæ nauigationis labores ac
pericula, neque alienæ & contrariæ fi-
dei professio, neque ignotissimi homi-
nis perquirendi difficultas à suscepto
consilio retardarent. Quod cum me-
cum ipse attentè considero, magna sa-
nè ve-

nè verecundia afficior. Perpendo enim, quid homo cæcus & infidelis fecit, ut salutem animæ suæ consequeretur: & multorum Christianorum in re omnium maxima, maximam deploro negligentiam. Neque minor me capit admiratio, cogitantem Dei providentiæ ac prædestinationis occulta consilia: qui ad illuminandas splendore fidei gentes illas innumerabiles, & Iaponem uniuersam illustrandam, Iaponio homine iidem cæco administro usus est. Itaque Anger Malaccam appulit, ut à Francisco tanquam à sapientissimo ac cælesti medico, animæ suæ obtineret medicinam. Franciscum ad Malaccas insulas profectum audit: itaque in Iaponem reuertitur. Appropinquantem illum, & patriam spectantem tempestas subito exorta Malaccam refert: ibi Franciscum ex Maluccis redeuntem offendit: fit Christianus in Goensi Collegio, & Paulus appellatur. A quo maximè, & Christiano iam, & in nostram Societatem admissus, & viro peracuto, ac prudenti, & Iaponensium sectarum perito, didicit. Franciscus, Iaponenses insulas multis numero esse: eam verò quæ principè tenet locum, sua magnitudine ac celebritate

britate in primis nobilem, & hominū
ipsorum ingenijs, cultu, doctrina, se-
ctarum diuersitate, Sacerdotum fre-
quentia, atque varietate præstantem.
Iaponios verè vsque adeo dociles es-
se, & rationi obsequentes, vt facilè
eam Religionem sequantur, quam
neque à ratione abhorrentem vide-
ant, neque ab eius qui illam profitetur,
moribus discrepantem. Quæ cum ser-
monibus Lusitanorum, & amicorum
valde congruerent, in Iaponem nauig-
are constituit: & Paulo ipso, duobus-
que etiam Iaponijs eius famulis Chri-
stianis, ac nonnullis præterea socijs
comitatus, eò penetravit, superatis
magnis & nauigationis periculis, &
Gentilium insidijs. Insula magna par-
te peragrata, Meaco vix maxima at-
que amplissima adita, hominibus plus
minus 1500. Cangaxima, Bungi, A-
mangutij conuersis ad Christi fidem,
socijs ad nouellas plantas excolendas,
regendasque Ecclesias ab se iam con-
stitutas relictis, in Indiam reuertitur,
inde noua auxilia in Iaponem nostris
mittit. Ipse verò, quod intellexisset Ia-
ponios omnem disciplinā, ac Religio-
nē à Sinis (quorū est latissima prouin-
cia) quondā esse mutuatos & instituta
vivendi

viuendi accepisse: tum vt ipsis Sinis Euangelium afferret, tum vt illa quasi arce expugnata, victisque ipsis ducibus atque errorum magistris, facilius Iaponij sub Christi iugum mitterentur, in ipsam Sinam proficiscitur, nullo ex nostris socio duobus tantum pueris Sinis comitantibus. Cum in Insulam Sangiam, Sinę proximam peruenisset, & aditus in Sinam sibi haud quaquam pateret, per Sinarum leges (quibus cauetur nequis peregrinus eò ingrediat: neque quis Sina aduenam inferat, aut admittat: qui secus fecerit, vel neci deditur, vel seruituti addicitur) ipse tamen piper quod ex eleemosyna acceperat, & aureis coronatis trecentis aestimabatur, Sinę cuidam se daturum est pollicitus, si ille in oppidum Canthonem, quod Sinarum primum occurrit, de nocte ipsum quam occultissimè inferret, atque in aliqua vrbs platea collocaret. Atque illum hec parantem, remunerari Dominus voluit, voluntatem eius metiens, rem integram alijs ex Societate, qui postea eò sunt ingressi, seruans. Nam pridie Kalendar. Decembris in naui cum adhuc esset, morbo oppressus, intra cubiculum obseratum, cibi omnis expertus, totum

tum diem se cōtinuit, suspirijs crebro ductis identidem repetēs: Fili David, miserere mei, tam clara voce, vt à nauis etiam, vectoribusque exaudiretur. Postridie, breui se ex hac vita migraturum significans, in præclaram rupem, & asperā se deportari iussit: vbi ad mediam noctem sequentis diei familiariter cum Deo loquens, ac suauissimè, de huius mortalitatis ergastulo feliciter euolauit ad Dominū 2. Decemb. 1552. Et hæc quidē de eius obitu sic ad Ignatium ex India tunc scripta sunt. Ij tamen qui morienti adfuerunt, & vitam functum humarunt, Franciscum ad 12. Kalend. Decemb. in morbum incidisse, postea narrauerūt, & in insulæ portusque Sangian humili quadam atque straminea casa sanctissimam (vt diximus) animam efflasse 2. Decemb. Neque mirum in tanta terrarum ac nationum diuersitate, initio quædam minus fuisse comperta.

Fuit vir admirabilis, neq; Christianis tantum, sed ipsis etiam gentibus venerabilis. Virgo prorsus, & impollutus: humilitatis studiosissimus, quam cum omnibus in rebus retineret, mirificè tamen occultabat: victus, cultusque tenuissimi: amictu utebatur vili, victum.

victum ostiatim mendicabat. Si quid
 ipsi ab amicis mitteretur, in egeno-
 rum usus conferebat quàm poterat
 occultissimè. Semel in die capiebat
 cibum, carnibus raro vesceretur, vi-
 num vix bibebat, nisi fortè apud ami-
 cos inuitatus: tunc enim appositis e-
 pulis, nullo delectu utebatur. Insigni
 erga proximos caritate, quibus ut sub-
 ueniret, ac praesto esset, nullis parcebat
 laboribus. In facinorosis hominibus
 ad meliorem frugem reuocandis,
 dexteritate singulari. Si quem aut fla-
 gitioso amore irretitum esse intelli-
 geret, aut perditum, artificio quodam
 mirifico, in eius se insinrabat fami-
 liaritatem: deinde consuetudine iam
 implicato, ultro se etiam ad prandium
 offerebat: cum intimus esset, concu-
 binas illi detrahebat, & pellices. Quod
 si plures haberet, & vna simul omnes
 non posset, ita tractabat hominem, ut
 gradatim, sensimq; omnes abijceret:
 acciditq; aliquando, ut octo cuidam
 concubinas ademerit, admirabilis pru-
 dentia, ac sermonis iucunditate. In ad-
 uersis fractus omninò, ac robustus:
 in diuina prouidentia semper defixus,
 cuius fiducia, & alieno tempore nauig-
 abat, & vitam suam magnis obijcie-
 bat

bat periculis à quib. sæpenumerò ere-
ptus est. Ter naufragium fecit, duos a-
liquando, tunc èive dies iactatus vndis, in
tabula servatus est: diu postea in sylvis
abditus, manus se insequentium Bar-
barorum, & crudelitatem vitavit: ab às-
arборе tectus, in eaq; pernoctàs, mor-
tem à Gentilibus sibi paratam, evasit.
In summis sæpe molestijs Deum pre-
cabatur, vt dura semper duris succede-
rent, neq; sibi labores vnquā minue-
ret, sed potius augeret. Orationis spiri-
tu excellens, in qua totas frequenter
ponebat noctes, easq; coram sanctissi-
mo Domini nostri Iesu Christi corpo-
re, cum poterat, vel corā imagine Cru-
cifixi insomnes traducebat. Si naturæ
imbecillitate opprimeretur, sæpe vel
saxum capiti, vel ceruical durum sub-
jiciebat, atque ita humi cubans, leuem
capiebat somnum, & breuem, quem
frequenter tamen interrumperebat ge-
mitu. Consolationibus diuinis mirifi-
cè abundabat. Solum cum se putabat
esse, manu pectori admota, sublati in
cælū oculis ad Deū sæpe clamabat, Sa-
tis est Domine, satis est. In Iapone ve-
rò, suis pedibus iter faciēs, ita accipie-
batur interdū, vt vepribus se indueret,
in lapides offenderet, pedes laceraret,
sine

sine dolore, sine sensu: tanta erat diuini æstus magnitudo. Orantem illum Diabolus grauitè aliquando verberauit: sed non idcirco orationem intermisit. Obedientiæ studiosissimus fuit: cui virtuti negabat vllam terrarum longitudinem obstare, vllam maris immensitatem. Erga Episcopos, & sacra aliqua dignitate ornatos homines reuerentissimus: eosque colendos omni officij atque obsequij genere docebat. Addam illud, Qui Christi fidem in ipsa insula Iapone primus suscepit, Iaponius quidam fuit ex Oppido Cāgaxima, qui non solum in Baptismo nomen Christo dedit, sed in nostra etiam Societate, cuius se votis deuinxit: & nouo miraculo, homo Iaponius, Christianus, ac Religiosus, à Frācisco Xauier missus ad Ignatium, Romam venit, anno 1554. eo videlicet consilio, vt Romanæ Ecclesiæ perspecta maiestate, & cognitis Christianorum institutis, in patriam reuerteretur, & suis ciuibus à se visa renunciaret. Cum Bernardo ergo (sic enim vocabatur) magna mihi Romæ consuetudo fuit: cuius ego exemplis ad virtutem inflammabar, quippe qui primitiuos illos Christianos, vita sua mihi repræsentaret.

Narra.

Narrabat is mihi de Francisco tria. Primum, septem se menses cum illo vna in eodem cubiculo fuisse, & in leui, perexiguoque somno quem Franciscus capiebat gemitus sæpe illius, & voces, Iesu nomen subinde vlurpantis, audiuisse: atque de ipso Francisco nonnunquam quæsiuisse, quid suspiraret tam crebrò, quid gerneret? illumque sibi respondisse, nihil se scire, nihil omninò sentire. Alterū, in magna disceptatione cum Bonzis, & graui altercatione, multis quæstionibus, ijsque diuersissimis à multis ipsi Francisco propositis, frequentissimè (cū ipse quoque Bernardus adesset) ita illum omnibus vna responsione satisfacisse, vt omnibus omnes dubitationes scrupulosque eximeret: idque multo etiam euidentius atque illustrius, quàm si singulatim cuique respondisset. Tertium, permultos varijs morbis oppressos, suis oculis se vidisse, qui ad Franciscum deportati, confestim ab illo vel Crucis signo, vel aquæ sacræ, aspersione sanabantur. Quapropter Iaponijs illum, quasi aliquem de cælo lapsum, ac supra hominem aiabat visum. Neque mirū: multis

multis enim claruit miraculis & in vi-
ta, & post mortem, quibus in hodie-
rum vsque illustratur. Morbos omnis
generis ab humanis corporibus depu-
lit: energumenos liberauit, illumina-
uit cæcos, mortuos denique vitæ resti-
tuit. Prophetie dono maximè excellui-
it: multa occulta patefecit, plurima
longè posita vidit, ea quæ populis ac-
cidisse nuntiauit, quæ, repetitis atque
enumeratis diebus, compertum est
in eum ipsum diem incidisse, quo fue-
rant ab ipso procul posito, diuinitus
cognita, atque alijs declarata. Eius
mortui corpus integrum, ac solidum,
domesticis, sacrisque vestibus, quibus
utebatur, obuolutū, à Lusitanis merca-
toribus qui morienti adfuerant, calce
contectum, & humi conditum est, ut
exesa vi calcis ossa, in Indiam deporta-
rent. Sic enim ille piorū suffragia spe-
ctans, & piè de resurrectione cogitās
fieri iusserat. Post tres menses sarco-
phago effosso, vestes integre omnino
reperiuntur: corpus solidum prorsus,
atque incorruptum, naturali colore,
ac viuido, humida carne, ac succosa:
nihil tetri odoris, aut foedi. Re mira-
culo permoti mercatores, corpus, ut ce-
rat, in nauim imponunt: Malaccā, ma-
gnis

gnis periculis liberati, inusitata celeritate perueniunt: ibi duodecim alios item mensis asseruatur, eadem prorsus integritate. Goam deinde perlatum, omnium ordinum, & totius ciuitatis concursu in nostri Collegij templo collocatur, & conditur. Magnaq; est vniuersi populi erga illum veneratio, magna de sanctitate eius opinio. Miracula illius, & in vita, & post mortem edita enumerare, nimis longum esset, & ab nostro instituto alienum. Neque enim huic narrationi propositum est, ut quæ in India per Franciscum gesta sunt, ea omnia persequar: sunt enim multa magna, testata, & quæ iusto volumine explicari, non peranguste coarctari debent. Typis excusus prodijt libellus de eius vita, & de rebus laponensibus, sed brevis, & qui magis commentarius sit, quam plena historia, quæ ampla sanè erit, si totam Francisci vitã complectatur, & ea quæ multis & grauissimis testib. comprobata, & in publicas tabulas, iussu Ioannis III. Lusitanicæ Regis relata sunt, diligenter persequatur. Quædam tamen breuiter fuerunt, nostro more perstringenda.

CORSICA

CAPVT VIII.

MVtinæ Collegium per idem
tempus inchoatum est: Perusina item, Rectore Euerardo
Mercuriano, viro graui ac prudenti,
qui anno Domini 1548. & Philosophicis & Theologicis disciplinis eruditus, & politioribus literis excultus, & in tractandis iam tum hominum animis laudabiliter versatus, Lutetiae Parisiorum Societatem nostram ingressus est. In Perusina aut ciuitate Iacobus Laines fuerat paulò antè cōcinnatus, qui Republica Genuensi postulante, Genuam deinceps profectus est, vehementerque ciuitatem illam commouit, & omni genere doctrinae atque virtutis, ad pietatis studium excitauit. Quae causa fuit, vt eadem Resp. à summo Pontifice magnis precibus peteret, vt ex nostris aliquot in Corsicam mitteret, qui populos illos incultos ac rudes, multisque propterea vitijs contaminatos obirent, ac docerent. Missi sunt duo cū magna summi Pontificis potestate, qua ad multorum salutem vsi sunt,

sunt, ea abſtinentia, atque integritate
vitæ, vt homines cùm multum verbo,
plus tamen exemplo mouerent. Mul-
tùm illi in peragrandâ Infula labora-
runt, in controuerſijs componendis,
vitijs tollendis (quæ innumera in con-
iugium illorum, ac nuptias irrepre-
rant) reficiendis ædibus ſacris, atque
ornandis: cõmonendis Sacerdotibus,
& ad tuendum Sacerdotale munus
cohortandis: audiendis peccatorum
confeſſionibus: in concionibus de-
nique, & omni pietatis officio, mul-
tum ſtudij operæque poſuerunt. Sed
hunc illorum curſum Diabolus impe-
dire conatus eſt. Nam anno proximo
1553. Religioſi quidam, & Sacerdo-
tes (quibus fortè ſeuerior diſciplina
odioſa erat) multa contra illos tum
faſſa, tum acerba Romam pertulerunt,
ac diſſiparunt, & iniquis criminatio-
nibus Cardinaliũ ac Principum aures
compleuerunt. Quibus vt occurreret I-
gnatius, Sebastianum Romeũ in Cor-
ficam miſit, à quo breui multa præcla-
ra teſtimonia, atq; grauiffima ſunt al-
lata: quæ Gubernator Corficæ reliqui-
que magiſtratus, ac ciuitates, veritati,
innocentięq; noſtrorum libentiſſimè
tribuerunt: eaque Romam ad Ponti-
ficem

ficem Max. viros quæ clarissimos scripserunt, quæ propter summam laudem, audire nostri non possent sine verecundia.

IN EXERCITIA SPIRITUALIA INQUIRITUR. In Hispania distribuantur Prouinciae.

CAPVT IX.

IN Hispania eodem anno 1553. & probatur Societas, & augebatur. Nam exercitiorum spiritualium ratio (quorum vsus florebat in Hispania, & vberimos Christi Ecclesiae fructus adferebat) eodem tempore grauius agitata est: & à bonis illis quidem viris, sed rerum nostrarum rudibus, multa contra libellum illum scripta ac notata sunt, & ad fidei Inquisitores delata. Sed veritas tandem omnes tenebras dispulit, & cum suis se viribus defendit, tum verò sacrosanctæ Sedis autoritate, aduersariorum impetus facile propulsauit, ac fregit. Itaque suum cursum Societas tenuit. Namque E. borensæ Collegium ab Henrico Cardinali Emanuelis Lusitanæ Regis filio, & Ioannis Regis sanguine, & pietate germano fratre, propter eximiam eius

eius religionem, & in Societatem benevolentiam, eodem tempore est inchoatum: & ita deinceps amplificatū, & noua Academia, & certis redditibus ornatum ac perfectum, vt permagno auditorum numero, ac frequentia disciplinæ in eo omnes tradantur. In Conimbricensi verò, ad Nouitios probè instituendos, & ad normam Societatis erudiendos, domus Probationis est instituta. Vlyssipone etiam, & Professorum domus instituta, & collegium superiore anno informatū, nouis lectionibus locupletatum est. Abulense: præterea Collegium eodem anno 1553. initium habuit. Ijs adde Cordubense: cui quidem P. Antonij à Corduba introitus in Societatem principium dedit. Is enim Laurentij Figueroæ Comitis Feriæ & Plicghi Marchionis filius, postquam nostrum institutum complexus est, nihil habuit antiquius, quàm res nostras, quibus ignotæ erant, notas efficere: & per suos copijs, & clientelis facillè principes Cordubæ Societatem collocare. Ad eam rem, cum Magistratu transigendum, Franciscus Villanoua cum socio, Cordubam profectus est. Qua in vire erat opibus, atque autoritate præstans D.

Ioannes à Corduba, Cordubensis Ecclesiae Decanus, & in nostros tunc quidem non optimè affectus. Hic ubi nostros Cordubam venisse audit, indagandi, explorandique cupiditate perquisitos, domum ad se inuitat, cogit, hospitio excipit: curiosè atq; assidue, furtim etiam obseruat, excutit diligenter: admiratione vitæ nostrorum se ipse colligit: consuetudine illorum, ac sermonibus capitur: veritate comperita amare eos incipit, quos odisse antea videbatur. Intra paucos dies, aedes in quibus ipse habitabat, amplas in primis & magnificas nostris donat: multam præterea vestem pretiosam, vasa aurea, atque argentea ad Dei cultum non pauca: annuos fructus ad victum cultumque constituit: tam studiosè & ardentè, ut se neque dormire, neque vigilare posse diceret, neque aliud, quàm de Collegio nostro cogitare. Itaque quod dixi, breui effecit, magnamque apud omnes ea voluntatis erga nos, & vitæ ipsius mutatio admirationem habuit. Neque enim ille, quo esset antea in nos animo tulerat obsecrè: neque ignorari poterat quod faciebat, propter hominis dignitatem.

Atque

Atque adhuc quidem conficienda, non parum contulit Magister Hieronymus Natalis, quem Ignatius hoc ipso anno Commissarium generalem in Hispaniam misit, ut nostris constitutiones à se perscriptas promulgaret: ordinem Collegiorum atque disciplinam inspiceret: eaque quo gubernarentur commodius, in plures quam antea, Prouincias distribueret. quod & fecit; & Castellæ Antonium Araz, Beticæ Michaëlem Torrensem, Aragoniæ Franciscum Stradam. Lusitaniæ Iacobum Mironem (ut fuerat iussus) Prouinciales constituit. Omnibus verò præfecit, & Commissarium generalem in vniuersa Hispania instituit. P. Franciscum Borgiam, cuius erat apud omnes magna in primis auctoritas.

VARIA COLLEGIA.

CAPVT X.

Hunc in modum, res in Hispania compositæ, mirificum progressum habuerunt. Nam Cordubensis Collegij exemplo fructuque inuitati Hispalenses multi ciues, nostros expetiuerunt. Itaque in sequenti anno 1554. Hispalense Collegium P. Frā-
I 3
cisci

cisci Borgiae eam in urbem aduentu & concionibus est informatum.

Granatense praterè institutum est, ad quod stabiliendum multum iuuit Petrus Guerrerius, eius vrbis Archiepiscopus qui in Concilio Tridentino, ex Iacobi Lainis, & Alfonsi Salmeronis sermonibus, nostrum institutum probauerat, & Patrum illorum vita atque eruditione commotus, nostris omninò fauebat: instituti verò ià Collegij amplificator idem semper dū vixit, ac denique fundator fuit. Placentinus etiam Episcopus D. Gutterius Carauaius, Tridenti eorundem Patrum consuetudine, in reliquam Societatem bene animatus redijt in Hispaniā, & Placentiæ Collegium à fundamentis præclarè magnificeque construxit, & annuis prouentibus confirmauit.

In hac serie atque ordine pono Cōchense Collegium, quòd hoc item anno, Francisci Villanouæ consilio, Petrus de Puteo Cōchensis Canonicus, ad valetudinem nostrorum qui Compluti commorabantur, æstiuis calidibus tuendam, tunc quidem inchoauit: postea verò auxit, ac perfecit Petrus Marchiua; Conchensis & ipse Cano-

Canonicus, Ignatij dum viueret, postea veto vniuersæ etiam Societatis amicissimus. Propter eorum verò multitudinem, qui eo tempore nomina Societati dabant in Hispania, vt ad nostrum institutum aptius formarentur, Bartholomæo Bustamantio moderatore, Nouitiorum domus Simancæ est constituta.

In alia porrò Genuense Collegium P. Iacobi Lainis opera collocatum est: in quod cum aliorum ciuium, tum verò maximè Pauli Dorie, insignis extant liberalitatis officia, & beneuolentiæ.

Lauretanum verò, Rodulphi Pij Carpenfis Cardinalis, & Lauretanæ domus protectoris consilio conditum est. Qui quidem ad conseruandum cultum sacratissimi loci, & fouendam peregrinorum eò confluentium pietatem, ratis suis laboribus aliquid nostris posse conferre, impetratos ab Ignatio aliquot primùm Lauretū misit: quorum fructus, vbi nihilo spe minor fuit, postea Collegium nostris Pontifex Max. Apostolica autoritate confirmauit.

Sed etiam in Sicilia per idem tempus Societas creuit. Nā & Syracusani

Collegij posita sunt fundamenta à Suero Vega Ioannis Vegæ Proregis filio, eius vrbs Gubernatore: & in oppido Montis Regij sumptibus Alexandri Farnesij Cardinalis, eius vrbs Archiepiscopi, coemptis domibus, nouoque templo ædificato, domicilium nostris constitutum. Et Sicilia ipsa, creato Hieronymo Domeneco Prouinciali, in Prouinciæ formam redacta.

SORBONENSIS COLLEGIUM IN
Societatem decretum.

CAPVT XI.

HÆC in Italia, Hispaniaque. In Gallia verò eodem anno 1554. Societas nostra certas sedes habere cœpit. Nam quamuis ab ipso primo ei⁹ exordio, aliqui ex nostris semper fuerint, qui in Academia Lutetiana operam studijs literarum darent: priuatim tamen illi, & nullo certo loco, nullo suo collegio ea in vrbe commorabantur. Donec D. Gulielmus à Prato Claramontanus Episcopus, qui nostrum Tridenti institutum cognorat, & Patribus Iacobo Laine, Alfonso Salmerone, Claudio Iaio familiariter vsus fuerat, Collegia nobis duo ædificare

dicare cōstituit: alterum in sua Diocesi Bigliomi, Lutetiæ alterum, quod & fecit. Ad quæ Collegia, & res nostras in Gallia gubernandas, magistrum Paschasium Broetum Præuincialem Præpositum Ignatius fecit. Sed nostris à Rege p̄tentibus, Societatem ut admitteret, eiusque filios Regni iure donaret: res ad Parisiensem Senatū reiecta est. Senatus (quod caeres ad religionem spectaret) Facultati Theologicæ mandat, institutum nostrum ut examinet, Pontificia diplomata diligenter inspiciat: denique quid videatur, ad ipsum referat. Erat id temporis inter Doctores Theologos, quidam autoritate princeps, nostris offensus, quod adolescentem quendam sanguine sibi coniunctum, ipso repugnante, in Societatem recepissent. Erant alij religiosi Doctores, qui suis rationibus ducti, minus nostræ causæ fauebant: nonnulli qui de re tota nihil laborabant: multi, qui popularibus opinionibus, ac peruulgatis cōtra Societatem rumoribus occupati, acriter nostræ Religionis, propter religionem ipsam aduersabantur. Ij ergo iudices conueniunt: consultant inter se. Decretum illud demū scribunt,

quo Theologiae Facultas quid de Societatis instituto sentiat, apertè declarat: ei decreto omninò persimile, quod eadem Theologiae Facultas, in Religionē B. Dominici, ipso eius principio traditur scripsisse. Est enim seuerum, & graue, ac peracerbum, & quod à legentibus, eiusque sententias cum re ipsa conferentibus, omnino incognita, atque inexplorata veritate, factum esse iudicetur.

Quo decreto facto, magnis fluctibus Lutetiae, & turbulentis iactati sunt nostri. Nam recenti negotio, à scholasticis in gymnasijs, à monachis in concionibus, à populo in circulis concidebantur: à Senatu in curia, ab ipso denique Episcopo, magnas in templis molestias perferebant. Quo Romam allato, optimi quique atque doctissimi Societatis Patres, in ea erant sententia, vt decreto respondendum dicerent, ne qui fortè veritatis ignari, insignis Facultatis autoritate, & grauissimo de nobis præiudicio cōmoti, à veritate alienas opiniones acciperēt. Neque verò esse timendum, ne Facultas, veritatis hanc defensionem & iustam, & necessariam, non optimā in partem acciperet. Nā quæ eius est modestia,

defectia, ac veritatis amor, si rem, uti est, cognitam haberet, antiquaret certè suum illud ipsa decretum, atque induceret: quod non odio, sed veri ignorance fecisset. Verùm Patribus ita sentientibus, æquissimo animo Ignatius, & vultu, ut solebat hilari, Pacem, inquit, meam do vobis: Pacem, ait Dominus, relinquo vobis. Neque scribendum est, inquit, quicquam, neque faciendum, ex quo vel odium, vel acerbatis aliquid nascatur. Neque verò vos Theologiæ Facultatis conturbet autoritas, quæ quanquam magna est, illa tamen nihil valebit contra veritatem: quæ premitur quidem sæpe, sed nunquam opprimitur. Aliud minusquè periculosum, si opus sit (quod equidè non spero) huic vulneri medicamentum adhibebimus. Ergo nostris mandatur, ut ab omnibus Principibus, Episcopis, Magistratibus, Rebus publicis, Academicis, Ciuitatibus, apud quas versabantur, vitæ suæ testimonium petant: testimonia perscripta, & obsignata ad se mitti curent, ut ea si opus sit Parisiensi decreto obijciat, & paucorum hominum sententijs, iudicium orbis terrarum & approbationem opponat. Fit quod Ignatius impetrauit:

Ioan. 14.

X. 6

ex

ex omnibus ferè Prouincijs, in quibus
nostra Societas est, omnium penè Ma-
gistratum literæ breui ad ipsum per-
feruntur, omnes sui iudicij, firmum,
graue, præclarum nostris testimoni-
um dant: his testimonijs Ignatius tamē
non utitur, quòd videret decretum i-
psum concidisse sua sponte, atque ita
cuanuisse: intra paucos dies, ut eius vix
nomen extaret. Falsitas enim cadit i-
psa per se. Porro in Hispania, quod Sor-
bonense decretum contra sacrosanctā
Sedis Apostolicæ esset auctoritatem, à
qua Religio nostra probata & confir-
mata est: fidei Quæritores illud tan-
quam falsum, & quod pias aures offen-
deret, suo decreto legi prohibuerunt.
Atque illud etiam consecutum est, ut
cum ante decretum Societas nostra
nullum Collegium haberet in Gallia,
post decretum, intra annum, duo ha-
buerit.

PETRVS CORREA, ET IOAN-
nes Sosa à Barbaris trucidantur.

CAPVT XII.

Quo tempore Societas ijs modis
exercebatur in Gallia, eodē, pro
Christo sanguinem in Brasilia
fundeat. Nā Petrus Correa, & Ioānes
Sosa

Sosa Lusitani, Societatis filij, ad Evangelium Ibiragiaris populis prædicandum profecti, è Carigis feris hominibus, ac barbaris, sagittis transfixi, & genibus flexis orantes, interfecti sunt. Erat Petrus vir nobilis, & fortis, qui in Brasilia, antequam Societatem esset ingressus, Christiani nominis amplificandi studio quodam incitatus, ut à Christianis vim barbarorum auerteret, barbaris ipsis quæ poterat damna inferebat. Societati deinde nostræ, in Brasilia omnium se primus adiunxit: & ut præteritæ vitæ culpas redimeret, & illatum illis populis damnum, quoad posset refarciret, vitam suam Brasiliæ salutis, laboresque dicavit. Itaque annos quinque quos postea vixit, eximia humilitate, obedientia, perfectionisque desiderio, prudenter in ipsorum utilitate, strenueque consumpsit: multumque & vitæ exemplo, & Brasiliæ linguæ cognitione, & rerum usu profecit: quoad exeunte anno 1554. quo supra diximus modo, necatus est. Alter Ioannes Sosa & ipse inter primos, qui nostrorum ea in Prouincia institutū secuti sunt, simplex, & rectus, excellentique pœnitentia, humilitatis, & charitatis virtute

præditus, à foco, & culina, in qua fratribus ministrabat, ad tam gloriosum exitum assumptus est. Res autem nostræ ita sunt apud populos illos amplificatæ, vt in pagis oppidisque Saluatoris, Sancti Vincentij, Paratiningæ, Portus securi, Spiritus sancti, Illeos, Pernābuci, & alijs nonnullis domicilia habemus: ad quæ constituenda, & nostros moderandos, Emanuelem Nobregam Ignatius præpositum Prouincialem creauit.

IOANNES NUGNES AETHIO-
pie Patriarcha creatur, & in Indiam
mittitur.

CAPVT XIII.

Flebant hæc in Brasilia, cum Ioannes Nugnes Patriarcha Aethiopiæ designatur. Eius rei ratio fuit huiusmodi: Sunt Aethiopes inter Christianos veteres in primis, qui partim à Beato Matthæo Apostolo, partim ab Eunuchō Candacis Reginae Aethiopum, à Philippo baptizato, Christi fidem acceperunt. Sed Moyfis legem vel primi illi retinuerūt, vel abiectam repetiuerunt eorum posterij: & Christianæ fidei sinceritatem, Iudaicis ceremonijs inquinarūt. Nā & baptizantur,
& cir-

act. 8.

& circumciduntur, & Iudaismum cum Christiana religione ita confundunt, ut cum utrique esse velint, neque Christiani, neque Iudæi planè sint. Et à Patriarcha Alexandrino, varijs Neoteri-
corum Græcorum erroribus infecto, credendi regulam petunt. Propter longinquitatem porro terrarum, & inter-
fusas Barbarorum nationes, iampridem nullo commercio cum nostris hominibus, aut communicatione iungebantur; donec Lusitani navigatione in Aethiopiam delati, ad Regem (Præste Iannem vocant) peruenerunt, eumque consuetudine, & præclaris rebus gestis ita demeruerunt, ut aditum in Aethiopiam suis aperirent, & commercij locum darent. Quibus rebus per-
motus David Aethiopiæ Rex, Emanuelis Lusitaniæ Regis (qui clarissimis victorijs Christianam Religionem ad Orientem magnopere amplificauit) amicitiam appetit: ad Clementem VII. Pont. Max. per Lusitanos homines scribit, agnoscere se Romanum Episcopum, vniuersalis Ecclesiæ pastorem. Optare idcirco atque omnibus precibus ab ipso petere, ut, qui omnium magister est, eos in Aethiopiam doctores mittat, à quibus ipsi ad rectam

rectam sinceræ fidei normā instituan-
 tur. Regem ipsum Lusitaniæ rogat, ut
 suam auctoritatem apud Pontificem in-
 terponat. Acta res est à Lusitano Rege
 diligenter sanè, sed perturbatione tem-
 porum impedita, & ad Julium 111.
 vsque protracta. Qui rei magnitudine
 adductus, & Ioannis tertij Lusitaniæ
 Regis, qui patri Emanueli non ma-
 gis in regno, quàm in amplificandâ
 Religionis studio iam successerat, pre-
 cibus, Ioannem Nugnem Lusitanum
 (eum quem superioribus annis in
 Mauritania Christianis captiuis redi-
 mendis operam nauasse diximus) Ae-
 thiopiæ Patriarcham cum summa po-
 testate constituit. Andream Ouie-
 dum Castellanum, Melchiorumque
 Carnerium Lusitanum, Episcopos cre-
 at, & Patriarchæ adiutores, & succes-
 sores adiungit. Quos honores Socie-
 tas postquam humiliter modesteque
 repudiavit, accipere demum coacta
 est: & quidem magna ipsius Societatis
 commendatione, quod amplissimis
 honoribus repudiatis, eos tamen dice-
 ret Pontifex Societatem accipere, qui
 præter labores pro Christo, capitisque
 pericula, nihil haberent splendoris
 aut fructus, quo alicere ad se homines
 pos-

Lib. 3.
 c. 18.

possent, Patriachæ, & socijs Episcopis, nouē alios comites Ignatius addidit, Italos, Flandros, Lusitanos, Castellanos. Quos omnes Ioannes idem optimus Rex per benignè complexus, cum alijs muneribus, tum vestibus sacris, ijsque omnibus, quæ ad pontificium cultum, & cæremonias pertinent, regio sumptu donatos, cum magna classe in Indiam misit, vt inde ad Claudium Regem, Dauidis iam mortui successorem in Aethiopiam trajicerent.

CAESAR AVGVSTÆ SEDITIONE ab aduersarijs concitata, nostri vrbe cedunt: mox honorificè reuocantur.

CAPVT XIII.

Svb idem tempus, Cæsaraugustæ grauis in nostros tempestas cōcitatur. Eam, quòd omnium, quibus ad hunc diem Societas defuncta est, maximā iudico, exitu verò etiam latissimam, paulò latius explicabo. In vrbe enim Hispaniæ nobilissima, atque amplissima, cognita iam multis, & probata Societate, per viros professione religios gestars est, Cæsaraugustæ igitur ades

ædes amici quidam suo & ciuitatis etiam ære nostris emerunt, ad Collegium Societati constituendum. Magnus eò concursus fieri cœpit ciuium, qui ex cōsuetudine nostrorum egregium fructum percipere videbantur. Permolestum hoc accidit Monachis Augustinianis (qui per id tempus laxius uiuebant, nunc verò obseruatiōres sui instituti sunt) tametsi eorum cœnobium à domo illa nostra longius abesset. Curio item D. Magdalena grauer admodum tulit, nostros suæ parœciæ esse vicini os. Archiepiscopus autem Cæsar-Augustanus vir professione religionis genere, autoritate clarissimus, minus nobis propitius existimabatur: cuius potestate, quam habebat amplissimā, suo ad omnia arbitrari ei Vicarius utebatur. Qui quidem propter Curionem (quem diximus) D. Magdalena, quocum non solum amicitia, sed sanguine etiam esse cōiunctus vulgo credebatur, à nobis erat alienior. Ergo Augustiniani illi Patres, nostros illa in ciuitate esse grauer dolent. Vicarius doloris socius adiungitur. Aliquorū Ordinum viri religiosi sollicitati cum illis sese coniungunt: denique communi consilio contra nostros conspirant.

Causa

Causa honesta quæritur : optima visa
est sacelli institutio, quæ in parte qua-
dam ædium parabatur à nostris, vt eo
videlicet vterentur, tantisper dum no-
um illis templum Deus ædificaret. Hoc
sacellū aduersarij institui posse negāt,
quod intra certos fines (canas vocant)
illud contineri dicerent, & ipsorum
priuilegijs à Sede Apostolica impetra-
tis nostros excludi. Re diligenter in-
uestigata, comperum est sacello nihil
obstare. Nam & nostra priuilegia po-
sterius impetrata illorum priuilegijs
derogabant: & reuera longius domus
nostra distabat, quam vt limiribus illis
ac finibus comprehenderetur. Itaque
ratione vbi nequeunt, de possessione
nostros vi & potestate deturbare con-
tendunt. Nostri Archiepiscopi ade-
unt, oratorium aperiendi facultatem
petunt, priuilegia Apostolica, quibus
id fieri liceat, ostendunt, sacellum or-
nant atque instruunt, Proregem ac
primam nobilitatem inuitant. Pa-
ratis omnibus, in ipso sacrosanctum
mysterium peragēdi articulo, Augu-
stinianus quidam monachus Augusti-
nianorum Conseruator, quod contra
priuilegium suorum esset, ne in sacello
sacrum faciant nostris interdicit. Viris
pijs,

pijs, Deum timentibus, prudentibus, literatis ea de re consultis visum est, & prohibitionem eiusmodi esse inanem ac nullam, & multis alijs de causis haud pertimescendam. Cum ergo nostri in incepto perseverarent, Archiepiscopi Vicarius edictum proponi, & nostris valuis affigi iubet, quo omnibus Curionibus ac illius civitatis Vicarijs mandat, ne suos nostro in sacello Missam, aut diuina officia audire permittant, excommunicationis poenam in rebelles atque inobediētes ferant. In summa, eò demum progressa res est, vt nostris diras omnes atque execrationes publicè imprecarentur: in numero impiorum ac sceleratorū eos haberent: ab ijs omnes decederēt: aditum eorum, sermonemq; defugerent. Nam & sacrificijs populo interdictum est, si quis aditu nostris aut congressione iungeretur: & homines nobilissimi atque amplissimi, quod Vicarij decreto nō steterissent, eiectione de templis, atque exturbati sunt. Quibus quidem in templis omnibus fere concionatores nostrorum nomen dilacerarūt: Archiepiscopus sua potestate dannauit: omnes omnium Ordinū conuentus, Sacerdotum item cœtus, publicè

ana-

anathematizarunt: eo ritu, atque ijs
ceremonijs, quæ in huiusmodi rebus
adhiberi solent grauissimæ. Interdictū
etiam publicatū est, quod tam diu vim
obtineret, quamdiu nostri in illa esset
ciuitate. Quibus rebus fiebat, vt vulgus
nostros quasi piacula quædam diffu-
geret, atque exterminatos ex sua ciui-
tate cuperet, quos tot diris execratio-
nibus videbat notatos. Prefertim cum
aduersarij inuidiæ flammam ventila-
rent, & rudib. atque imperitis religio-
nem obijcerent, si quis fortè sermone
nostros, & communi salutatione non
indignos existimaret adhuc. Denique
detestationem nostrorum proscribūt,
publicè in cippis, ac vrbis triuijs pro-
ponunt: expingunt nostros ea specie,
atque habitu, agnosci vt facilè possent.
Error quo omnis absit, ipsorū nomi-
na adscribunt. Cacodæmones horribi-
li forma ipsos raptantes adpingunt:
flamas subiiciunt: probrosas appella-
tiones addunt: plura etiam affingunt,
quam fieri solent in perditissimos Ec-
clesiasticæ disciplinæ contemptores.
Immò verò longius prouecta est im-
pudens: ac cæca quorundam temeri-
tas, atq; eò vsque prolapsa, vt Petrum
Augustinum, Oscensem Episcopum,
virum

virum nobilitate atque virtute eximi-
um, ciuem Cæsaraugustanum, eodem
habitu, atque forma expingerent,
quod nostrorum esset Conseruator.
Nostri domi se continere, pueri cater-
uatim irruere, ianuam, tecta & fene-
stras saxis impetere; omnia clamorib'
replere. Si quem verò domo exire gra-
uis aliqua causa compulisset: illū quasi
monstrum aliquod inuisum, insequ-
batur puerorum turba insultantium.
Et hæc quidem vulgo: quæ tamen ho-
minibus prudentibus, & suo momen-
to res æstimantibus, grauias videban-
tur, & Christianis moribus indigna.
Intelligebant enim, ex nullo suo pec-
cato conflata esse nostris inuidiam;
neque tamen aut contra Archiepisco-
pi niti auctoritatem audebant: aut fu-
renti se multitudini obijcere: aut Reli-
giosos viros sui officij admonere, & cō-
citatae seditionis coarguere. Erat enim
tumultus seditiosæ plebis, & imperiti
vulgi clamoribus concitatus, non cor-
datorum virorum ac nobilium in no-
stros conspiratio, aut in Societatis no-
stræ perniciem consensus. Nam nobi-
lissimi quique viri atque grauissimæ
nobis stabant. Quamobrem, cum ad
ædes nostras magna manu perditī ho-
mines

mines aliquando cateruatim irruerēt,
 rumorque increbuisse, nostros in di-
 scrimine versari, isque ad multos no-
 biles atque egregios ciues, qui pile pal-
 marie lusum vel exercebant, vel spe-
 ctabant, esset perlatus, repente illi ludo
 relicto, nonnulli etiam seminudi, vt e-
 rant, domum nostram armati conuo-
 larunt: vt nostros & ab iniuria defen-
 derent, ac periculo eriperent, & auto-
 ritate, atque armis etiam si opus esset,
 imperitæ plebis clamores atque impe-
 tum sedarent, vimque operarum, vi de-
 pellerent. Ergo cum armatam nostri
 in se ciuitatem viderent, & in conten-
 tionem, atque discrimen adduci, con-
 niuere Archiepiscopum, ardere eius
 Vicariū, Monachos instare, vulgus vr-
 gere, turbari omnia, ac misceri: neq; Pō-
 tificiam autoritatē, quā Sedis Aposto-
 licæ legatus, neq; Regiam, quā seuerē
 interposuerat Serenissima Ioanna Ca-
 roli v. filia, Hispaniarum Gubernatrix,
 neque vlla ratione tantam tempesta-
 tem sedari, aut mitigari potuisse: quod
 Diuum Gregorium Nazianzenum,
 Constantinopoli, minori causa fecisse
 legimus, in tanta rerum perturbatio-
 ne, facere ipsi statuerūt: & ea vrbe dece-
 dere, quā nulla quidem sua culpa, sed
 pro-

*Rufin.
 hist. eccles.
 lib. 1. c. 9.*

propter se tamen videbant turbatam.
 Ergo in Senatum veniunt: cum vnus
 suo & sociorum nomine alloquitur:
 docet nostros ciuium rogatu, & Patrū
 suorum iussu Cæsaraugustam venisse:
 in ea tot annos ita esse versatos, vt,
 quantum in ipsis fuerit, offenderint
 neminem: pro Societatis instituto cu-
 rasse se, ne pietatis vllum officium ab
 ipsis, aut obsequium desideraretur. Ne-
 gligenter quidem, & minus strenuè se
 laborasse (quod & agnoscerent, &
 dolerent) sed bona certe fide, ac volun-
 tate, magnoque salutis illorum desi-
 derio. Quoniam verò neque omnium
 vna mens sit, neque idem de rebus iu-
 dicium, hoc suum studium probare se
 multis non potuisse, quorū opera tan-
 ti motus sint concitati: rem eum in lo-
 cum venisse, quem vident: sibi nefas
 esse: id committere, vt propter se di-
 scordia, aut perturbatio vlla in ciuitate
 sit. Non est, inquit, dissensionis Deus,
 sed pacis. Si propter nos orta est repe-
 stas, tollite nos, & mittite in mare.
 Quod in nobis est, pacē, cum omnibus
 habere volumus: pacē inquirimus, pa-
 cem persequimur: quā vbi cunque gen-
 tium, Deo duce, nos consecuturos, &
 facultatem pro Christo laborandi, no-
 bis

1. Cor. 10.

1. Tim. 1.

bis non defuturam speramus. En ædiū
vestrarum clauēs, Vrbe hac cedimus,
ne qua radix amaritudinis sursum ger-
minans, caritatem impediāt, & per illā *Heb 12.*
inquinentur multi: loci enim perexi-
gua iactura est, permagna caritatis:
quā ne amittamus, libēter ciuitatem a-
mittimus. Neque tamē (nisi nostra nos
fallit opinio) vestram omnium in nos
benevolentiam amittemus: quam tam
benignam, tam paratam experti sē-
pe sumus, eamque & agnoscimus, &
grata memoria conseruabimus. Et quo-
niam ad remunerandū, nobis nihil
aliud suppetit, Deum assiduē precabi-
mur, vt cuius in nos caritatis ipse au-
tor fuit, eius vobis fructum quam cu-
mulatissimē retribuat. Nobis stat abi-
re. A vobis, qui publicam personam ge-
ritis, etiam atq; etiam petimus, vt quæ
nostra culpa contracta sunt in vestra
salute procuranda, nobis ignoscatis:
consilium nostrum probetis, ac per-
suasum habeatis, mutare nos solum,
non voluntatem. Quæ quidem, vbi
placatis fluctibus licebit vti (quod bre-
ui futurum in eo confidimus, qui post
tempestatem tranquillum facit) nihi-
lo minus quam hactenus fuit, vestris
cōmodis obsequē erit. Ad hęc Magi-
stratus,

stratus, sibi & perturbationem ciuitatis molestam esse, & nostrorum voluntatem gratam: palam esse, quorum opera plebs tumultuetur, nostros velle sui similes esse: vt quorum mansio ciuitati plurimum vtilitatis attulerit, eorum ex vrbe discessus, non minus admirationis adferat. Conseruatuos se huius beneficij memoriam, & haud ita multo post testificatuos, quod fuerit ipsorum de nostris iudicium. Dimisso Senatu, domum nostram Senatores aliquot veniunt, nostram paupertatem adspiciunt: quæ de abundantia nostrorum, ac delicijs acceperant, eorum falsitatem re comprobant: quidam etiam, quod auditis fidem habuissent, suæ facilitatis, errorisque veniam lacrymis petunt: supellectilem scribunt, proficiscentes nostros prosequuntur, pecuniam offerunt, gratias nostri agunt, & repudiant. In oppidum Pedrolam, quod in Ducis Villæ formosæ ditio est, se recipiunt. Porro Iona præcipitato de naui, stetit mare à feruore suo. Hoc enim facto, nonnihil aduersarij mitigantur: multum de cōtentione remittunt: amici Societatis animos sumunt: qui nostros vexandi vel auctores fuerant, vel ministri, cū pœnæ metu,

Iona. 1.

tum verò conscientiae angore cruciantur, quòd intelligerent se longius progressos, quam æquitatis & religionis ratio patiebatur. Ad summam (quoniam posteriora consilia, ut est in proverbio, sapientiora sunt) Archiepiscopus sua ipse decreta refigit, & mutat: quam nostri habeant à Sede Apostolica facultatem, in templis promulgari iubet. Per certum hominem nostri euocantur: venientibus Magistratus vult obuiam procedere. Quod cum appropinquantibus renunciatum esset, viros quosdam pernobiles, suiq; amantissimos (per quos res agebatur) nostri multis, & supplicibus verbis rogant, obsecrantque, ne se tanto pudore afficiant, & præterita ex ignominia gaudium quod coeperint, præsentis honoris dolore commutent. Vbi ne tertio quidem recusantes, quicquam proficiunt (quòd illi publicas cõtumelias, publico honoris testimonio oblitterandas dicerent) obediētis iure cõpuli ad Urbem accedunt. Fiunt eis obuiam ad portā omnes magistratus, Senat⁹, & ex præcipua nobilitate viri clarissimi, magna hominum vis, ipse deniq; Archiepiscopi Vicarius. Eos in mulas paratas cogunt ascendere: ciues faciliè primi la-

mi latus eorum cingunt: celeberrima
 atque frequentissima via domum de-
 ducunt, in qua à Prorege, fideique In-
 quisitore expectabantur. A Petro Au-
 gustino Oscēsi Episcopo (quem & Au-
 gustinum à Castello, virum grauem,
 doctum ac prudentem, in ijs rebus præ-
 cipuos Societas propugnatores ha-
 buit) Missæ sacrificio Pontificali ritu
 peracto: summa bonorum lætitia,
 suis sedibus postliminio restituun-
 tur. Hic tempestatis Cæsaraugusta-
 næ finis fuit: quo ex tempore, ma-
 gnum hoc Collegium incrementum
 accepit, & tam propensum totius
 ciuitatis studium, & erga se beneuo-
 lentiam semper deinceps expertum
 est, vt crebritate ac magnitudine
 beneficiorum, nobilissimi ciues testa-
 ri velle viderentur, non sua culpa sed
 vulgi, fluctus illos tunc fuisse exci-
 tatos. Consecuta porro tranquilli-
 tas votis Ignatij atque verbis respon-
 dit. Nam simul atque procellosum
 illum in nos turbinem commotum
 audiuit, gaudio exultauit: & singu-
 lari quadam cum lætitia significa-
 uit, tanto vberiores atque suauiores
 fructus Cæsaraugustæ Societatem no-
 stram producturam, quāto per pacien-
 tiam

tiam & malorum tolerantiam, altiores egisset radices.

IN BELGAS NOSTRIS PATE-
fit aditus. Varijs Collegijs Societas
augetur.

CAPVT XV.

Reditus nostrorum in ~~Casaraugustanara~~ urbem, eam in Hispania de nobis suspicionem com-
pressit, quā exitus mouerat. Itaque à tem-
pestate & procella illa, & quidem tam
turbulenta, non solum imminuta non
est de Societate bonorum opinio, ve-
rum etiam aucta, & cōfirmata: ex quo
Collegia nonnulla per id tempus con-
stituta sunt. Murciae in primis D. Ste-
phani Almeidae, eius urbis, nouaeque
Carthaginis Episcopi: in Monte Re-
gio (quod oppidum est in Gallecia) e-
ius ipsius oppidi Comitibus beneficen-
tia: Ocaniae Ludouici Calatai iudicij be-
nignitate: in oppido praeterea Mon-
tilla, institutum Collegium est ab o-
ptima atque clarissima Catharina Fer-
nādez à Corduba Plieghi Marchione,
quae tanta beneuolentia Societate cō-
plexa est, ut eius tuendae atque ornandae,
proprias partes sibi desumpsisse vide-
retur.

retur. Itaque præter hoc Collegium, quod suis sumptibus ædificauit, & Cordubense, quod eius opera atque auctoritate inchoatum est in oppido etiam Marchenæ integerrima femina D. Maria à Toletò, eius filia, Arcidux matrem imitata, præclarum nobis Collegium constituit.

Lib. 3. c. 7.

In Belgica verò prouincia, Germaniaque, crescebat Societas, & fundebat se quotidie latius. Nam iam inde, ab illo nostro discessu Parisiensi, de quo suprà commemorauimus, semper aliqui ex Societate Galliam Belgicam coluerunt: qui & Louanij Adriano ab Adriano, & Colonia Agrippinæ, Leonardo Kesselio Rectore, literarum studia, ac pietatis exercebant officia, multique animos ad nostrorum institutum applicabant. Cuius verò Tornacensibus per Bernardum Oliuerium, & Quintinum Karlat, nota esse Societas cœpit: multi que vel nostris se adiungere, vel nostros apud se habere cupiebant: non sine magno hæreticorum dolore, quorum venenum multis locis iam tū sparsum, longius in dies progrediebatur. Quod Ignatius animaduertens, Petrum Ribadencirā commisit, vt Constitutiones, nostris communica-

nicaret: & quod nulla religio per illius Prouincię leges, absque Regis concessu, nouas in ea sedes obtinere potest, cum Philippo Rege de Societate in ea Regione constituenda transigeret. Ille verò, multis licet repugnantibus, Societatis approbationē à Rege, & Collegia ædificandi potestatem impetrauit, clarissimi Principis Gomezij Figueiroę, Feriæ Ducis studio atque auctoritate. Qua facultate expeditior nostris patuit via: impedimentis, quę obijciabantur, sublatis. Ei Prouincię Ignatius Bernardum O'Querium Prouincialem præfecit: qui tamen morte interceptus, munus illud suum sustinere non potuit.

Et hæc quidem in Germania inferiori: in superiori verò, propagata Societas est. Nam hoc ipso tempore, Pontificis Maximi imperio, in Poloniam Magister Alfonsus Salmeron Societatis nomen primus inuexit. Et Ingolstadiense Collegium auctius factum est, & Pragæ (quę vrbs totius Bohemię Regia est) Ferdinandus Romanorum Rex, Viennensis Collegij fructu per motus, Collegium nostris constituit: vt Hussitas, VVicleffistas, & alios hæreticos, qui Regnum Bohemię depu-

populantur, suis laboribus propulsa-
rent, & Societatis exercitijs, ad Ca-
tholicæ fidei veritatem conuerterent.
Eius Collegi fundamēta posuit Petrus
Canisius, quem Ignatius in Germania
Præpositum Prouincialem instituit.

Porro in Italia Senis Collegium in-
choatum est, Francisci Mendoza Cardinalis opera: cuius rogatu, Ignatius
quattuor ex nostris in eam urbem mi-
sit, vt ciuitatem luctu & mœrore con-
fectam consolarentur, & belli ruinis
prostratam, pijs laboribus recrea-
rent.

Vibonæ etiam (quod oppidum est
in Sicilia) Isabella Vega, Ioannis Vegg
Proregis filia, Vibonensis Dux, præ-
clarum nobis ædificauit Collegium,
& certis fundis stabiluit. Germanus
etiam eius frater Ferdinandus Vega,
Catinam (quam ciuitatem pro patre
gubernabat) nostros accersuit: eosque
patris autoritate, & benignitate ciui-
um, in certo domicilio collocauit. Tā-
ta enim fuit patris Vegæ, & filiorum
eius pietas, & in Societatem be-
neuolentia, vt inter se de ea
augenda certarent

(...)

IGNA-

IGNATIVS OBDORMIT IN
Domino.

CAPVT XVI.

Hic erat Societatis status, cum Ignatius annis grauis, morbis sepe vexatus, perturbatione temporū, & nouis Ecclesiæ calamitatibus mœrens, euolandi ad Christum desiderio languens, petere à Domino vehementius cœpit, vt educeret de custodia animam suam, ad confitendum nomini eius. Nam etsi corporis infirmitatem, animi robore sustentabat, & magna patientia, constantiaque, peregrinationis suæ molestias perferbat: tam incenso tamen Deum videndi, & eo fruendi tenebatur desiderio, vt de sua migratione (vt suprâ demonstrauimus) non posset, præ gaudio, sine lacrymis cogitare. Cùm autē in Vrbe castra essent, & propter bellum, quod gerebatur inter Paulū III. Pont. Max. & Hispaniarum Regem Philippum, armorum strepitus exaudirentur, & tumultu ac trepidatione plena essent omnia, in vineam secessit paulò remotiorem, vbi absque interpellatione, tantum malum liberius deficeret. Ibi cæli grauitate, caloribus maximis,

ximis, solito cœpit habere deterius: cognouitque velocem fore tabernaculi sui depositionem. Paucis certè antè mensibus ad Leonoram Mascarenam ipsemet Ignatius epistolam scripsit, in qua illud erat: Hæc est postrema epistola quã ad te scribam, rogabo Dominũ pro te in cælo breui (vt spero) ardētius. Ex vinea domũ reuertitur, quo ipso tẽpore multi ex nostris ægrotabant grauius. Ignatius igitur, cum nudiustertius sacratissimũ Christi corpus antea suscepisset, ac nihil inesse periculi suspicarentur medici, 3. Kalend. Augusti, hora à meridie tertia, Ioanni Polanco (quo in omni genere, vel scribendarum literarum, vel negotiorum, nouem annos fuerat vsus) ad se vocato, ac nihil minus suspicanti, solus soli, maxima animi tranquillitate, instare ex hac vita ait suæ migrationis diem. Ei mandat, vti Pontificem Max. conueniat: benedictionem ab ipso, & peccatorum indulgentiam petat, qua confirmatior ex hac vita, lætiorque discedat. Se, si vt sperat, Domini misericordia, in montem sanctum eius venerit, non commissurum, vt eam curam Deum pro Pontifice deprecãdi intermitat, quam in carne positus, & de se ipso solli-

sollicitus, diligenter sancteque coluerit. Benedictionem suam libentissime impertitus est Pontifex, cum magna amoris ac doloris significatione. Sed quod neque morbus grauis videbatur, neque vllum acciti medici nuntiabant vitæ periculum, ipse autem Pater de sua consuetudine nihil immutauerat, & familiariter de negotio quodam conficiendo ea ipsa nocte cum nostris egerat (quanquam Ignatii verba ipsos habebant sollicitos) vt consultius tamen aliquid facerent, posterum diem Patres expectare constituunt. Qui vbi illuxit, suauissime illum animam agentem offendunt: accurrunt, iusculum porrigunt, negat sumendi tempus esse, & manibus iunctis, oculis in cælum defixis, Iesum corde, Iesum ore implorans, placido vultu sanctissime migravit ad Dominum pridie Kalendas Augusti, 1556. hora post solis ortum prima. Vir verè humilis, qui cum obitum suum præsciret, neque Vicarium generalem creare, neque filios suos accersere, neque monere, neque hortari voluit, neque benedicere: vt illi spes omnes suas in Deo constitutas haberent, ab illo penderent, ipsum nihil fuisse, nihil esse arbitrarentur.

Y 6

Quod

Quod quamuis pugnare videatur cum quorundam aliarum Religionum Fundatorum factis, qui sub mortem filios suos ad se vocarunt, & ad omne genus virtutis cohortati sunt: haud tamen pugnat cum Spiritu diuino, qui illos ad eiusmodi exempla edenda permouit. Diuersa ergo ac dissimilia sanctorum gesta, non aduersa atque contraria inter se sunt. Deus enim qui illos instinctu suo incitauit, ut charitatis suae affectum erga filios suos demonstrarent, idem afflatu etiam suo Ignatium impulit, ut humilitatis studio paternum affectum silentio premeret: ut in illis magis charitas, in Ignatio humilitas magis eluceret. Cuius tamen mortui, vel verè potius viuentis patrocinium, filij eius omnes senserunt. Nam eius ex obitu, suauissimus quidam in vniuersa Societate doloris sensus est consecutus, lacrymae cum laetitia, desiderium spei plenum, vigor spiritus passim excitatus: sic ut omnes ubique laborandi pro Christo, patiendique grauiora & difficilia, nouo quodam desiderio ardere viderentur. Vir etiam (quod facile iudicari possit) Dei munere, ac prouidentia, ijs temporibus datus Ecclesiae, ad resistendum conatibus haereticorum.

eorum. Itaque eo ipso tempore, quo Lutherus per summum scelus ab Sedis Apostolicæ obedientia desciuit, & funestum Catholicæ Ecclesiæ bellum indixit. Dominus noster (vt suprâ demonstratum est) fortissimum hunc du-
cem excitauit, atque nefarijs eius conatibus opposuit: vt exercitum per vniuersum orbem terrarum conscriberet, atque eos milites cogeret, qui nouo ac salutari voto summi Pontificis obedientiæ se obstringerent, & vita atque doctrina Lutheranorum impetus propulsarent. Nam illi quidem pœnitentiam oppugnant, Sanctorum inuocationem è medio tollunt, sacrosancta Ecclesiæ Sacramenta subuertunt, delent imagines Sanctorum, reliquias illorum & beatissima ossa desijciunt ac persequuntur, euertunt templa, indulgentias peccatorum irrident, fidelium animas, quæ igne purgatorio expiantur, piorum suffragijs priuant, denique quasi furia quædam cælum terræ miscent, & quantum in eis est, iustitiam, pacem, Christianam omnem religionem extinctam cupiunt. Ignatius verò eiusque filijs omninò contraria, dictis, factis perseueranter docet: hortaturq; omnes ad dignos pœ-

*Lib. 2.
c. 18.*

nitentiæ fructus, ad orationem, ac re-
rum diuinarum iugem meditationē,
ad pium frequentemque Sacramen-
torum vsum, ad honorem sanctorum
imaginibus, ac reliquijs habendum, &
tum se ipsos, tum alios iuuandos con-
donationibus peccatorum ac indul-
gentijs, quæ ex locupletissimo meri-
torum Iesu Christi D.N. & Sanctorum
thesauro in Ecclesia recondito, per
eius Vicarium dispensantur. Denique
omnia eius consilia & studia, vel ad
conseruandam, vel ad reuocandam
per se & suos fidei Catholicæ sincere-
tatem spectasse, compertum est. Eius
corpus Kalend. Augusti, in templo no-
stro, ad dexteram aræ maxime humili-
tumulo cōditum est. Mortuus est æta-
tis suæ anno 65. post conuersionem
verò suam 35. Quod omne tempus in
summa paupertate traduxit: in pœni-
tentijs, peregrinatione, studijs litera-
rum, persecutionibus, carcere, vincu-
lis, laboribus maximis, quos pro Chri-
sti amore, & animi excellenti virtute
suscepit, & admirabili constantia per-
uicit: Societatis verò à Sede Apostoli-
ca confirmatæ, anno 16. quā toto pro-
pemodum terrarum orbe propagatā
vidit. Duodecim prouincias constitu-
tas.

tas reliquit, Lusitaniæ, Castellæ, Bati-
cæ, Aragoniæ, Italiæ, Neapolis, Siciliæ,
Germaniæ tum superioris, tum infe-
rioris, Galliæ, Brasiliæ, & Indiæ quæ ad
Oriëntem est: in ijs nostrorum vel Col-
legia, vel domicilia fere centum.

DE IGNATIO VIRI GRA-
uissimi quid senserint.

CAPVT XVII.

Quo tempore Ignatius sanctissi-
mè migravit è vita, Iacobus Lai-
nes æger Romæ sic erat, vt de e-
ius vita medici diffiderent. Mortuo i-
gitur Ignatio, ingressi sunt Iacobi cu-
biculum ex primis Patribus aliqui, vt
illum inuiderent, & Ignatij obitum ce-
larent, ne ex eo videlicet grauiori ali-
qua mœstitia amantissimus filius affi-
ceretur. Ex vultu tamen (qui index est
animi) facilè Iacobus cōiecit, quod Pa-
tres illi occultabāt. Itaq, ad eos cōuer-
sus: Est ne mortuus (inquit) sanctus Pa-
ter? est ne mortuus? Vbi mortuum au-
diuit, sublatis illico manibus, oculos
in celum coniecit, & se Ignatio arden-
tissimè cōmendauit. Et simul: Te Pater
eternæ (inquit) supplex ego, humilis, at
que.

que abiectus homuncio oro atque obsecro, ut qui nobis Ignatium seruum tuum, Patrem, Magistrum ac Ducem dedisti, & minimæ huius Societatis fidelem ministrum atque institutorem, quique hodie purissimam illius animam ex miseræ carnis ergastulo misericorditer collegisti, eius precibus me quoque ex vinculis huius mortalitatis eripias, ut indignus filius sanctissimum Patrem sequar, & cum illo unà (ut spero) te fruar in perpetuum. Sed res secus longè accidit. Nam statim meliusculè habuit, & redditus est sanitati: quam Ignatius illi à Deo impetrasse creditus est, ut pro ipso Societatem gubernaret. Quod multo ante ipse Ignatius Iacobo futurum prædixerat. Nec mirum sanè, Iacobum Lainem in eo articulo temporis, Ignatio se ita commendasse, de cuius adhuc viui sanctitate tam præclaram habebat existimationem. Memini enim cum de principiis, propagatione, & fructu nostræ Religionis, deq; Dei benignitate, qui tam liberaliter Societatem ornasset, auxisset, ab innumerabilibus & maximis periculis defendisset, familiariter loqueremur, sæpissimè Iacobum mihi dicere solitum. Quid mi-

rum

rum Petre? *Complacuit sibi Dominus in anima serui sui Ignatij.* Quod scilicet aiebat, significans nimirum, copiosam hanc gratiam à Domino propter Ignatium in filios eius deriuari. Idem Pater Iacobus, quo tempore ad Concilium Tridentinum à Paulo Tertio Pontifice Maximo primū missus est, vehementer optauit, & cum nonnullis grauissimis viris, & autoritate ac dignitate clarissimis egit, vt Ignatius ad Cōcilium mitteretur: non vt cum hæreticis disputaret, aut controuersas de religione quæstiones differeret: sed (vt mihi ipsemet Pater Iacobus dicebat) vt Concilium ipsum precibus apud Deum, & eximia apud homines prudentia sustineret. Ille idem pater Lainez magni semper fecit Petrum Fabrum eumque quasi cælestem quendam ac verè spiritalem magistrum, & ad regendas, atque ex scrupulorum angustijs explicandas animas, apprime eruditum suspiciebat. Et meritò quidem. Sed tamē aiebat Iacobus mihi, talem quidem esse Fabrum, si per se, ac seorsim spectaretur: sed tametsi cum Ignatio componeretur, balbutientem puerulum sibi videri, præ sene sapientissimo. In quo certè nulla Fabro fiebat iniuria.

iniuria. Ipse enim Faber hoc & agnoscebat & prædicabat; & Ignatium tanquam patrem ac magistrum suum, de interioribus animi sui moribus ac difficultatibus consulebat, & interrogabat: ab illius ore, tanquam infans ab vberibus matris pendebat: illum quasi perfectissimum omnium virtutum exemplar omnibus proponebat, si qui ab ipso consilium peterent, de perfectione consequenda. Monebat enim omnes, & seriò ac grauitè hortabatur, vt si celeriter & compendio (vt ita dicam) perfectæ vitæ excellentiam assequi cuperent, vnum Ignatium sibi ante oculos ponerent, in illum intuerentur, illum imitarentur. Sic enim breui futurum, vt omnes perfectæ virtutis numeros explerent. Et quoniâ, quod istorum Patrum de Ignatio esset iudicium dicere cœpi, alios etiam testes addam grauissimos atq; certissimos. Claudius Iaius (viuente adhuc Ignatio) acerbissimo stomachi dolore in itinere correptus est; & cū nulla medicina, nullum præsens adesset remedium, Deum rogare cœpit, vt per merita serui sui Ignatij, ipsum molestia illa liberaret, & simul atque preces fudit, liberatus est. Hoc idē Nicolo

colao Bobadillæ accidit. Hic cū ar-
dentissima febris repente aliquando
æstualet, Ignatio iam mortuo sese cō-
mendans, statim morbo leuatus est.
Simoni Roderico vitam precibus I-
gnatij prorogatam suprā scripsimus.
Itaque eam de Ignatio habebat opi- *Lib. 2. c. 2.*
nionem Simon, quam de vitæ suæ pa-
rente habere par erat. Franciscus Bor-
gia Societatis nostræ tertius Præposi-
tus Generalis, atque illustre humilita-
tis & totius sanctitatis exemplū, vim
verborum Ignatij admiratus. *Loqueba-*
tur (aiebat mihi) tanquam potestatem ha-
bens: Longum esset persequi cæteros,
ac recensere quid optimi quique at-
que sapientissimi totius Societatis
Patres, qui vel vitam cum morte com-
mutarunt, vel superstites adhuc sunt,
& intimam consuetudinem habue-
runt cum Ignatio, de eius sanctitate
fenserunt ac prædicarunt. Vnum cer-
tè Franciscum Xauierum (vt alios o-
mittam) præterire non debeo, virum
omniñò Apostolicum, & ad illustran-
das luce Euangelij tot barbaras ac fe-
ras gentes à Deo missum, & miracu-
lorum numero & magnitudine admi-
rabilem. Bernardus igitur ille Iaponi-
us (de quo suprā mentionem fecimus) *Lib. 4. c. 1.*
nar-

narrabat mihi, à Francisco Xauierio, cum de Ignatio loqueretur, sepe se eas voces audiuisse. Magnus Sanctus est, Bernarde, Pater Ignatius, magnus omnino Sanctus. Quasi Sanctum certe Franciscus ipse venerabatur Ignatium. Itaque epistolas in genua procumbens præ reuerentia ad illum sæpe scribebat: consilium petebat, & documenta ad Indorum conuersionem; & quibusdam in literis ait, se quidem hæc ab Ignatio petere, ne se id facere prætermittat, grauitè à Deo puniatur, propterea quod spiritu illo, & luce consilij sanctissimi Patris sui ac Magistri, ad tot gentium salutem non esset usus. Contrà verò omnium tempestatum vim, & periculorum incursum, nomine se atq; Ignatij intercessionem muniebat: appēdebatq; collo quasi scutum firmissimum Ignatij nomē, manu ipsius Ignatij scriptum, & suæ professionis vota. Et ne testes domesticos tantum proferre videar (quamquam ij certiores sunt) paucos aliquot exteros adducam locupletissimos, atque autoritate singulari. Marcellus secundus, Pont. Max. Ignatij semper cupidissimus, tanti semper fecit eius cum alijs de rebus, tum de pertinentibus

bus ad Societatem iudicium, vt in ijs
quidem, plus apud se ponderis habere
diceret solam Ignatii auctoritatem,
quàm omnes in contrarium rationes,
vt Libro tertio demonstratum est. Io. *Lib. 3.*
annes tertius Lusitaniæ Rex eximius, *c. 15.*
& ijs virtutib. quæ Regis propriæ sunt
cumulatissimus, qui ab ipso initio, So-
cietatem & ornauit munificētissimè,
& defendit acerrimè, magnam curam
adhibuit vt res omnes Societatis co-
gnosceret, & erga Ignatium studi-
um suum testaretur. Itaque Ludouico
Gonsali (qui Ioanni Principi filio suo
à confessionibus fuerat) in Urbem
proficiscenti mandat, vt omnia Igna-
tij dicta factaque curiose obseruet, &
ad se diligenter perscribat: & quid de
toto homine ipsi videatur, ipsum Re-
gem certiores faciat. Fecit Ludoui-
cus quod fuerat iussus, & post exquisi-
tam rerum omnium peruestigatio-
nem (vt ab ipso met accepi) scribit Re-
gi: Se quidem circumspexisse omnia,
& diligentissimè Ignatium obserua-
se, prout Rex iusserat, & ita virtutum
illius magnitudine atque excellentia
captum esse, vt vel aspectus tantum o-
do ipsius, & oris compositio, ac corpo-
ris motus vehementer ipsum Ludouicū
ad

ad Dei amorem inflammaret. Quocir-
ca vel ex solo Ignatii intuitu, permul-
tum ad virtutem se capere adiumenti.
Gaspar Quiroga, qui viuit adhuc, S. R.
E. Cardinalis, Archiepiscopus Tole-
tanus, & fidei supremi consilij Præses,
summa fuit amicitia cum Ignatio, ne-
cessitudineque coniunctus, multa-
cum illo Romæ, & grauia tractauit
negotia. Is laudandi Ignatium finem
non facit, à religione, sanctitate,
atque prudentia, cæterisque præcla-
rissimis virtutibus: tantam verò ani-
mi, vultusque constantiam, & tam æ-
quabilem ac perpetuum tenorem in
omni vita, quantus in Ignatio fuit,
se in nullo mortaliū vidisse affirmat.
Multi principes viri, & tum Ecclesia-
stica, tum sæculari dignitate præstan-
tes, ad Societatem post Ignatii obitum
litteras scripserunt: in quibus & mor-
tuum Patrem laudabant, & viuentes
ac moerentes filios consolabantur.
Exiis vnus Ioannes Vega fuit, qui
tunc quidem pro Philippo Rege Sici-
liam gubernabat, postea verò Regij
Consilij Præses, in Hispania decessit
è vita. Is (vt diximus) Romæ legatus
Caroli v. Cæsaris apud Pontificem
Maximum cum esset, magnam cum
Ignatio

Lib. 3.
c. 19.

Ignatio contraxerat familiaritatem, summaq; beneuolētia illum deinceps profecutus est. Mortuo igitur Ignatio, ad Iacobum Lainem, Vicarium iā tūc Generalem literas scripsit, quarum caput vnum de Hispano sermone in Latinum translatum hic subiiciam, quod tanto viro dignum, & à nostro proposito non alienum esse iudicaui:

Triduo (inquit) aut quatrduo anteq̃ mihi reddita est epistola, quā Pater Polācus tuo nomine de Beati Patris Ignatij obitu ad me misit, nūtiatum erat nobis illum è vita migrasse, sed obscure. Itaque magno tenebamur desiderio, omnia certius cognoscendi, & intelligendi, quis fuisset sanctissimi viri exitus, quis status sit sanctæ vestræ Societatis ac Religionis. Non enim dubitabam (quod in hac epistola vidi, & in ea etiam quæ ad Patrem Hieronymum scripta est) quin & illius vitam finis gloriosus clausisset, & vos vestramque Sodalitatem diuina protectio prouehat. Sed tamen per magnam ex hac exacta & diligenti rerum gestarū narratione, consolationē atq; ædificationem accepi, quæ tamen cū certo quodam doloris sensu fuit coniuncta. Non enim possumus non dolere

lere eorum obitum ac iacturam, quos
 in hac vita dileximus. Benedictus De-
 us, qui seruum hunc suum è custodia
 corporis eductum ad se vocavit eo
 tempore, quod ipsi opportunius indi-
 cavit: quique illum ita instruxit, & gra-
 tia sua communiuit, vt tot suę virtutis
 monimenta, tot sanctitatis trophæa
 relinqueret, quę nulla consumet vetu-
 stas, non dies, non aër, non aqua cor-
 rumperet, nulla vis labefactabit atq; cō-
 ficiet, quemadmodum alia videmus
 diruta & absumpta, quę vanitate &
 ambitione fuerant constituta. Ego ve-
 rò mecum ipse cogito, qua pompa,
 quo triumpho, in cælo à beatissimis
 illis mentibus exceptus is sit, qui tot
 clarissimas victorias de gentibus im-
 manitate barbaris, multitudine infi-
 nitis reportauit, qui vel per se, vel per
 milites suos, lumen fidei ac religionis
 ijs populis ac nationibus inuexit,
 qui sedebant in tenebris ac ymbra
 mortis: qui mortalium plurimorum
 infidelitatem vicit, feritatem emolli-
 uit, ignorantiam depulit, perditam vi-
 tam profligauit. Itaque merito sanc-
 atque iure optimo, illius vexillum ap-
 pud vexilla Sæcti Dominici, ac D. Frã-
 cisci, & aliorum Sanctorum in cælo
 collo-

collocabitur, quos Deus elegit, ut non solum carnis illecebras & mundi blanda ipsi vincerent, sed vincere alios docerent, & innumerabiles animas ab inferno liberarent. Quam sincera porro erit ista Ignatii gloria? quam sine aliorum Sanctorum invidia iste triumphus? quam dispar, quam dissimilis, quam contrarius speciosis, sed fallacibus huius mundi triumphis, quos fugaces & breues, miseria & invidia plenissimos videmus, ac Reipub. vehementer perniciosos? Quae omnia magis nobis consolationem afferre debent, & tristitiam, quam ex morte Ignatii pro naturae nostrae imbecillitate cepimus vel mitigare vel tollere: nostrosque animos incertore percussos excitare, atque spe erigere ut confidamus illum iam regnantem, & verè viventem cum Deo, neque suae religionis, neque amicorum oblitum, manum nobis porrecturum, filiis suis promptius etiam opem laturum; denique eos apud Deum habiturum commendatissimos, qui Deum ipsum in Ignatio agnouerunt ac venerati sunt. Haec ille. Ioannes Auila, vir excellenti virtute, prudentia, doctrina, & cum in yniuersa Hispania, tū potissimum in Baetica Provincia

Z

uincia

uincia (quā verbo Dei illustravit) notissimus, cum Patrem Ignatium cū socijs in mūdum à Deo missum audiuit, eiusque propositum atque institutum intellexit, se quidem dixit, hoc idem quod ille afferebat, iam diu animo concepisse, & magno labore atque studio cōquisuisse atque indagasse, sed peruastigare tamen, atque deprehendere haud potuisse. Itaque euenisse sibi aiebat, quod puero ad radices montis agenti, qui onus aliquot magni ponderis diu multumque versat, & in fastigium montis toto conatu subuolare molitur, neque tamen prae virium infirmitate potest: quod onus si vir aliquis, corporis mole & robore Gigas, sustulerit, minimo negotio transferet scilicet quod volet, & in cacumine montis collocabit. Atque hac similitudine, pro sua modestia, vir excellens, se quidem pusillum, Ignatium verò Gigantem nominabat.

DE STATURA CORPORIS eius.

CAPVT XVIII.

Statura fuit modica, vel potius brevis, cui, cū eius fratres procera fuerint, & quæ iustam excederet. Facie honesta.

necta: fronte læta, atq; exporrecta: depressis vi lacrymarum oculis: palpebris cōtractis, corrugatisq;: aurib. mediocrib. naso & à sūmo eminentiore, & ab imo diductiore: colore viuido, ac temperato: caluitio, totoq; ore venerabilis: vultus illi iucundè grauis, & seuerè iucundus: quiq; trāquillitate quadam, ac serenitate exhilararet intuentes, grauitate componeret. Ex altero crure nonnihil claudicabat, sed honestè, & quod ambulandi moderatione tegeretur. Callosos pedes, & nuditate, crebrisq; itineribus exasperatos habuit: & crus alterum ex vulnere (vt dixi. *Lib. I.* mus) imbecillum semper, ac tenerum: c. i. vt vel leuem contactum absq; dolore non ferret. Quo magis mirandum est, tantum terrarum pedibus illum obire potuisse.

Principio maximis fuit viribus, prosperaq; valetudine: quam ieiuniorum, pœnitentiæq; magnitudine afflixit, & perdidit. Itaque sæpè morbo tentatus est, maximeque stomachi dolore per omnem vitam grauissimo, inedia & vacuitate cōtracto. Fuit enī tenuissimī vulgarisq; victus, & ita sobrius, vt tres interdum dies integram aliquando hebdomadam omni cibo potuque

caruerit. Gustatum ita amiserat, ut nullam ferè ex cibo delectationem perciperet. Quapropter egregij medici negabant illum naturaliter ea corporis affectione, tamdiu potuisse vivere. Vestitus eius vilis, & neglectus, sed mundus: cultus ipse, sine cultu. Nam quod de sanctissimis viris Nicolao, ac Bernardo memoriae proditum est, paupertas semper ei placuit, sordes nunquam.

Et quoniam staturam Ignatii atque oris & totius corporis habitum constitutionemque descripsimus, non erit alienum propositio nostro illud etiam adijcere. Nullam nos habere imaginem, quæ ipsum ad vivum referat: quod non oblivione tamen aut incuria factum est. Sed cum Ignatius neque pictam, neque fictam imaginem suam pati posset, neque quippiam quod vanitatem haberet, aut vanitatis umbram, ut hoc fieri promitteret, qui ab ipso petere auderet, ex omnibus nostris inuentus est nemo. Ignatio inscio aliqua ad eam rem tentata sunt, sed frustra. Itaque imagines eius quæ circumferuntur, ex quadam ductæ sunt post ipsius mortem efficta. Quarum tamen omnium (meo quidem iudicio) proximè

ximè ad veritatem accedit ea quam
 Ildefonsus Sanctius, Philippi II. Regis
 pictor (qui exprimendis ad viuum re-
 bus maximè excellit) me præsente &
 commonente, ex prototypo Romano
 Mantuæ Carpentanorum depinxit,
 hoc ipso anno salutis nostræ M. D.
 LXXXV.

VITÆ IGNA- TII LOIOLÆ

LIBER QVINTVS

P R Æ F A T I O.

HACTENVS de vita
 Ignatij, & morte dixi-
 mus, quæ nobis ad conti-
 nuationem quædam hi-
 storia, seriemq; cõtexẽ-
 dā pertinere visa sunt. Nunc operæ pre-
 tium me facturum arbitror, si aliqua
 de eius virtutibus separatim dixerò.
 Quanquam enim in ijs, quæ de Ignatio
 explicata à nobis sunt, omniū virtutū
 Z 3 illius

illius eminent insignia, & probatissimi integerrimiq; animi lumen elucet: interdum tamen ipsa rectè facta, aliarum rerum narratione obscurantur: & ut maximè appareant, implicata tamen cum alijs & coniuncta minus delectant & permouent, & agendi verissimam rationem docent, quam cum seorsum spectantur, neque pondere solum, sed numero etiam lectorem excitant. Tenuia verò quaedam cur recensuerim, dicerem, nisi religiosi hominibus, & parentem nostrum Ignatium imitandi cupidissimis, hæc scriberem. Quibus persuasum nimirum est, parua non esse, sine quibus maiora constare nequeunt: & in perfectionis acquirenda studio, Qui spernit modica, paulatim decidere: contraq; iuxta Christi Domini nostri sententiam, Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelem esse. Et quoniam vos ego, fratres, intueor, vos meus hic, quilibetque est, conatus spectat, commemorandis

Eccl. 19.

Lucæ 16.

morandis Ignatij virtutibus, illum ordinem sequar, quem Ignatius ipse in Constitutionib. tenuit, cū perfectā Præpositi Generalis formam describeret. Nam nihil minus quàm de se cogitās, suis coloribus se mihi videtur pinxisse. Neque tamen omnia persequar, quæ mihi comperta sunt, sed pauca quæ dā ex multis excerpam, quæ vel illustriora, vel ad exemplum commodiora videbuntur. Sic enim & breuitati, & lectorum vilitati seruiam.

DE ORATIONIS GRATIA, ET
familiaritate cum Deo.

CAPVT PRIMVM.

VT igitur de ea, quæ primo loco in Constitutionibus ponitur, deuotionis virtute dicam⁹, quæ Deo hominem iungit, & ex perēni illo diuinitatis fonte haurit, quæ in alios effundat: singularem quandam orationis gratiā Ignatius habuit.

Ex quo primū diuina luce illustratus est, & à sæculi vanitate ad Deum conuersus, omnes contendit neruos,

ut iugiter cum Deo ac familiariter versaretur, & in oratione totus omnino esset.

Sacris initiatus, cum recitandis horarijs precibus, diuinoque officio persoluendo occuparetur, tanta diuinæ consolationis copia perfundebatur, tanta lacrymarum affluentia, ut in singulis penè verbis hære, ac preces interrumpere, & in Psalmis legendis multum diei tempus ponere cogeretur. Ergo, præ lacrymis, exæcatus ferme est. Qua de causa socij, ut omittere diuinum officium Ignatio liceret, à summo Pontifice impetrarunt.

In rebus grauioribus, etiam si rationes probabiles multas haberet, nihil tamen consuevit prius constituere, quàm rem Domino in oratione commendasset. Hoc tamen studiosius faciebat, cum scribebat Constitutiones ac regulas Societatis.

Conscripserat aliquando Regulas quasdam Ignatius, ad modestiam religiosam, & totius corporis motum decorumque pertinentes. Eos ut promulgaret, Romanæ domus Ministro iussit: cessauit ille aliquantulum, ac fuit negligentior. Et mihi Ignatius hac ipsa de re agens: Ego, inquit, in meditanda.

dis regulis, scribēdisq; diutius laboro. Ministri autem vt obseruentur, remissiores sunt, quasi paruo mihi cōstent. Certē vel hasce quas publicare iussi, anteaquam perscriberem, septies & cō amplius orationem Domino, & lacrymas fudi. Quid de constitutionibus, alijsq; maioris momenti regulis credere par est? Has ipsas regulas postea domi nostrae promulgare P. Iacobū Larnē Ignati⁹ iussit, & ad observationē earū nostros adhortari: atq; exhortationi Iacobi Patres fratresq; qui domi erant antiqui & noui, vt ad vnū omnes interessent praecepit. Quod nouum admodum atque insolens fuit. Dum cōcio fit à Iacobo, ingens exauditur fragor, domus tota concutitur, tectum sub quo ea ipsa hora considerare in hortu primarij Patres à coena consueuerant (erat enim Augustus mensis, & calores maximi) repentē cōcidit: quos sine dubio ruina oppressisset, nisi praeter morem, consuetudinēq; in concione illos adesse Ignatius voluisset. Quo tectum collapsum videns, Deo, quòd cēs domesticos seruasset, gratias egit: Mihiq; videtur (inquit) Deus hoc facto significare voluisse, istiusmodi regulas sibi esse non ingratas.

In cōstitutionibus scribendis, alijsq; magni momenti rebus statuendis, Deum semper (vt diximus) consulebat. Consulendi autem modus hic erat: Exuebat imprimis se omni affectu, qui tollit sincerū de reb. iudicium, abdicabatque à se omnem propensionem animi: deinde auxilium Domini, ac gratiam vera videndi ac persequendi petebat: tum rationes vtraque ex parte considerabat perattentē & grauitē, earumque momentum ac pondus aestimabat, atque inter se etiā componebat. Postremò recurrebat ad Deum iterum; & quæ cogitasset atque inuenisset, eius in conspectu ponebat: vt ipse confirmaret, quæ in ipso operatus esset.

Patrem Iacobū Lainem qui omnium Sanctorum vitas, ortus omnium Ordinum, progressionesq; legerat, sciscitatus est aliquando Ignatius, quod eius esset de regulis illorum Patrum, constitutionibusque iudicium, qui auctores ipsarum Religionum atque parentes extiterunt: num scilicet, quæ literis mandassent, posterisq; suis tradidissent, ea omnia per reuelationem accepissent; an ex his suo sensu quædam, iudicioque statuissent? Cui Iacobus
pro:

proprius fidei esse respondit, grauissima quæque & maxima instituti cuiusque quasi fundamenta à Deo, qui omnium Religionum fons est. Patribus illis tradita fuisse diuinitus: reliquæ quæ minora sunt, & naturā ipsam Religionis propriè non attingūt, Deum prudentiæ eorum qui leges condiderunt, iudicioque reliquisse. Sicuti etiā fecisse videmus cum Pastoribus ac Principibus Ecclesiæ, in ijs quidem quæ ad eius pertinent gubernationem. Tunc Ignatius, tecum planè sentio. Ex quo conijcere licet, quæ propria sunt, ac præcipua nostræ Societatis firmamenta, ea Ignatium diuinitus accepisset: cum verò de re aliqua leuiori deliberabat, in qua diuinam lucem non haberet, P. Lainem sciscitatum fuisse, ut videlicet illius consilium exquireret, & apud se statueret, vtrum posset pariter rem illam præscribere absque Dei reuelatione, atque alias cælesti lumine collustratus scripsisset.

In horas singulas sese colligebat, & à reliquis animum in Deum auocabat: conscientiamque suam discutebat diligentissimè. Quòd si negotium intercederet grauius, vel occupatio aliqua tāta quæ piæ cōsuetudini impedimen-

dimentum adferret: proxima hora, vel certè primo quoque tempore, interpositam moram compensabat. Non tamè externarum rerum occupatione usque adeò distringebatur Ignatius, ut deuotionis illius cursus retardaretur.

Vidimus frequenter illum ex tenuissimis rebus ad Deum, qui in minimis etiam maximus est, ascendentem: ex plantula, frondis, floris, fructus vnius aspectu, ex vermiculi alicuius, aut bestiolæ consideratione, supra cælos attollentem se, & ad ea, quæ à sensibus remota sunt, penetrantem: capientemque è singulis utilissima documenta, ad totius informationem vitae.

Atque hoc familiare nostris optabat esse, ut Deum in rebus omnibus presentem cernerent: & mentes suas non in oratione tantum ad cælestia attollerent: sed vniuersas res, atque actiones singulas in Deum referrent: neque minorem deuotionis spiritum in actione, quam in ipsa meditatione sentirent. Et hanc quidem orandi consuetudinem assiduam, cum in alijs, tum verò in hominibus piè occupatis, tanquam magis expeditam probabat.

Tam feruenter orabat, ut ex intentione.

tionem animi morbum aliquando contraheret. Anno verò, 1550, quod ipso Christi Domini nostri die natali, duo sacra continenter fecisset, in extremum vitæ discrimen adductus est.

Neque verò, in sacrificio Missæ solum ita intendebat animum, sed in minimis etiam rebus, quæ ad Deum pertinerent: cum mens benedicebat: cum, confecto prandio, gratias Deo agebat: in reliquis demum rebus, ita seuocabat animum, seseque colligebat, ut Deum veluti præsentem cernere videretur: semperque ante orationem præparabat animam suam, & quasi in cubiculum cordis intrabat: & ita mens inflammabatur interior, ut facies etiam accenderetur, & tota (quod sæpe animaduertimus) quodammodo ignesceret.

Deum sæpissimè alloquens, ex intimo corde dicebat, Quid ego, Domine, extra te volo, aut quid velim? Et quoniam voluntatem suam ad diuinam voluntatem accommodabat, idem volebat omnino, quod Deus, idem nolcbat: in omnibus rara quadam illum consolatione, atque æquabili mulcebat Dominus.

Præ

Z 7

Præsentem diem cum hesterno conferens, & cum profectu profectum, longius se quotidie progressum, & ardentioribus inflammatur studiis in dies reperiebat: ut suum illum, quem Manresa habuit statum (quemq; primitivam suam Ecclesiam studiorum tempore solitus est appellare) extrema iam ætate, prima fuisse rudimenta diceret: & ea quotidie in se Deum expolire, quorum Manresa lineamenta duxisset.

Cum in singulis precationibus rberimè fleret, & continua lacrymarum fluxio, lætitiæ spiritui eximiam, magnam corpori debilitationem adferret, & suavitatem spiritus potiorē longè corporis sanitate duceret, verereturque ne si lacrymas cohiberet, aliquid de excellenti illa consolatione, & spiritali fructu detraheretur: ratione tandem, consilioque medicorum victus, à Deo petijt, ut liceret sibi lacrymis imperare. Cuius rei tantam à Deo facultatem accepit, ut lacrymas ad arbitrium suum regeret, & illarum habenas vel adduceret, cum vellet, vel remitteret: tam constanti & æquabili divinæ consolationis gratia, ut cum ardesceret lacrymæ, devotionis tamē viret fructus: & cohibitus fletus, circumfluentem

tem visitationis diuinæ copiam nihil omnino reprimeret.

Ardenti desiderio tenebatur, ex hoc carcere & vinclis euolandi ad Christum, vt quoties de morte sua cogitaret, temperare sibi à lacrymis, præ lætitiis, non posset. Dissolui enim, & esse cum Christo, multò magis melius sibi *Philip. 4.* existimabat. Neque verò, vt summum suū bonum consequeretur tantū, & in beatissima illa visione conquiesceret, Christi vidēdi desiderio flagrabat: sed (quemadmodum amici expetere præsentiam amicus solet) vt iucundissimo, multoque felicissimo illius perfrueretur aspectu.

Atque ex hoc fortasse moriendi desiderio, iugique meditatione mortis, admiratio illa nascebatur, quam Ignatio cuiusvis hominis sermo mouebat, qui se post tres quattuorve menses aliquid facturum diceret: cui (si quem nāt' esset eiusmodi) tacita quadam, beneuolæque reprehensione admirās, aiebat, Iesu bone, tam diu te victurum putas?

Dū ægrotaret, admonitus à medico, ne se angoribus daret, neve tristioribus rebus occuparetur: cogitare attentè secū cœpit, num res tā noua & acerba sibi

sibi posset accidere, quæ se molestia aliqua afficeret, & perpetuam animi securitatem perturbaret. Hæc cogitanti, illud (q̃ maximè insidebat animo) solū occurrit: si quo modo Societas nostra dissolueretur. Progressus est longius, & ut se excuteret ac diligentius perentaret, quæ sicut ex se, quam diuturna hæc molestia futura esset. Statuebatq; si hoc nulla sua culpa euenisset, post quartam horæ partem, quā in oratione posuisset, seseque collegisset, se, si quid ex ea re cepisset molestiæ, facile depositurū, etiā si vniuersa (inquit) Societas deleatur, & tãquam sal aqua dissoluatur.

In diuinis rebus P. Iacobo Laini aliquoties dixit, habere se passiuè magis, quam actiuè: qui supremus gradus ab ijs traditur ac perfectissim⁹, qui de cōtemplandi ratione scripserunt. Itaque Arcopagita Dionysius de magistro suo Hierotheo loquens, Erat (inquit) patiens diuina.

Observauit aliquoties illum idem P. Iacobus orantem in hunc modum. Ascēdebat in solarium, vnde libere in cælum posset suspicere: ibi aliquantisper corpore immotus, fixis in cælum oculis stabat: tum genu flexo, Deum adora-

*De diuinis nom.
c. 2. p. 1.
in fine.*

adorabat: deinde capite aperto, in scabello humili sedebat, propter corporis imbecillitatem: continuo lacrymarum rivuli profluebant: idque suaviter, moderatèq; & sine vlllo vel singultu, vel strepitu, vel corporis motu.

Nullus quantusvis strepitus (si nullius culpa accideret) Ignatium obturbabat orantem: leuissimus interpellabat, si vitari diligentia potuisset. Ita non strepitus, sed negligentiae culpa, quam sustinere sibi videbatur, molesta erat precanti. Orantem in cubiculo Ignatium, ostio clauso, importunè ianitor interpellavit aliquando, cui semel atque iterum pulsanti nihil respondit Ignatius: cum molestus esse pergeret, & perseveranter obtunderet, ostium aperuit, Et quid (inquit) tibi vis? Cui ianitor: En, inquit, Pater literæ, quas qui reddidit, tua ex patria allatas dicit, simulque literas in manus Ignatio tradit: qui recluso ostio, literas in lucem caminum (erat enim hiems) commendas coniecit, & continuo ad intermissam orationem redijt.

Defectus suos, culpasque quantumvis leues agnoscens, deflensque dicebat. cupere se, ut pro poena, sibi Dominus abundantis illius consolationis copiam adimeret.

meret, quo cautior, sollicitiorque esset: sed tãtam misericordiam Dei in se esse, gratiaque suauitatem, vt quo plus ipse deficeret, atque emendationẽ hac ratione perciperet, eo Dominus liberalior in ipsum esset, & dulcedinis suae thesauros largius effunderet. Itaque dicebat: Persuaderi sibi non posse, hæc duo simul coniuncta, in vllò hominũ tã valde reperiri, quã in se: vt in Deum videlicet æquẽ quis esset ingratus, & à Deo tam multa tamque magna beneficia quotidie acciperet.

Propter magnam suã imbecillitatẽ, donatum se à Deo gratia deuotionis dicebat, & ad nullam rem, in grauelcentem iam ætate, & corpore grauitè affecto, idoneum, nisi vt vni Deo vacaret, & deuotioni sese penitus daret.

Hanc in primis consuetudinem tenuit, vt Reges eosque Principes, ex quorum felici gubernatione vniuersa trãquillitas pendet Ecclesiã, diligentissime Deo, assidueque commendaret id, quæ mox subiiciam, exempla demonstrant. Anno Domini 1555. 21. die Martij, cum Iulius III. Pont. Max. eo morbo affectus esset, quo etiam extinctus est, orationes pro salute Põr. domini instituens Ignatius, dixit se quidẽ pro Pont.

Pont. antequam ægrotaret, semel quotidie preces cum lacrymis Deo fundere solitū esse: post morbum verò, semel atq; iterū id se in dies singulos præstitisse. Leonora Mascarena, femina primaria atq; clarissima, & de Ignatio ipsō optimè merita, Ignatium per literas rogavit, ut Philippum 11. Hispaniarum Regem, quem ipsa educauit à puero atque eduxit, suis precibus apud Deum haberet commendatissimum. Cui respondit Ignatius: Se quidem, pro Philippo adhuc Hispaniarum Principe semel orasse quotidie: postquā verò Carolus pater onus in illum reiecerat, & tot Regnorum clauū tenere, & gubernacula tractare cœperat, ad quotidianas stasque preces, alteras etiam sediebus singulis addidisse.

Illud etiam minimè prætereundum videtur, quòd quamuis ipse tam excellenti esset orationis spiritu ornatus, pluris tamen interdum facere videbatur spiritum mortificationis, quam spiritum orationis, etsi ita connexi ij spiritus, iugatique inter se sunt, ut seiungi, distrahiq; difficulter possit. Ex quo, cum religiosum quendā virum ut laudaret quidam ex nostris Patribus Ignatio diceret, Vir est multæ orationis.

Ignat.

Ignatius, voce commutata, Vir est (inquit) multæ mortificationis. Eam porro mortificationem intelligebat, non modo quæ in corporis afflictatione posita est, sed multò etiam magis, quæ in propriæ voluntatis ac iudicii expugnatione consistit. Quocirca in hominibus potissimum honoratis, atque splendidis, sui contemptum, omnisque fastus, existimationis, atque excellentiæ conculcationem, ac victoriam, corporis macerationi longè anteferebat: quod videlicet sit difficilius spiritum comprimere, quàm carnem affligere. Quamquam rebellis caro sæpè affligenda est, ut spiritus comprimatur.

Qui prolixiori oratione utuntur, & multas horas in rerum diuinarum meditatione collocant, ijs magnopere cauendum esse sentiebat, ne præfracti nimis ac duri fiant, & in proprio sensu pertinaces: ne ve ex re omnium fructuosissima, & Dei communicatione præstanti vitiū ipsi contrahant, fiatque sua ipsis culpa venenū, quod præsens animæ est omnium morborum medicina. Solent enim quidā difficili admodum ingenio esse, & in proposito obfirmari: ad quorum naturā, si orandi studiū nudū accesserit, & meditandi tantū quoddā as-

fidui.

fiduitas, absque mortificatione, suiq;
vincendi cura, ita capite exsiccantur in
terdū atq; obdurescūt, vt dimoueri de
rētētia, flectiq; nō possint. Sūt rurs⁹ qui
quicquid in oratione sētiūt, sibi à Deo
immissum putēt, sensumq; suum, sen-
sum esse Dei, à quo discedere nefas sit:
itaque & sentiendi regulam & agendi,
sensum quem habent in oratione cer-
tissimam statuentes, ad eam omnes vi-
tae actiones dirigunt. In quo falluntur
sape. Ipsi enim non raro iudicium se-
quuntur suum, atque animi impetum
pro instinctu diuino habent: vitiumq;
naturæ speciosa quidem, sed falsa excu-
satione tegunt: prolabunturque fre-
quenter in maximos errores, quibus
orationi, rei præclarissimæ, ac mor-
talibus utilissimæ, infamiam inferunt
apud imperitos, existimātes rei id ef-
fe, non personæ vitium. Neq; enim ad
sensum nostrum (quantamuis pius vi-
deatur ac diuinus) detorquere quæ cer-
ta sunt, sed contrā, sensus cogitatio-
nesque nostras (tanquam dubias & fal-
laces) ad rectissimā fidei & sanctorum
patrum normam, atq; exploratissimā
debemus exigere. Nō enim dubijs per-
spicua tolli, sed illustrari perspicuis du-
bia & confirmari par est.

EX ijs quæ hætenus diximus, facile elucet, quibus diuini amoris facibus arderet Ignatius: quo erga proximos fraternæ dilectionis igne esset inflammatus. Vbiq; enim suæ charitatis argumēta, & cælestis incendij certa vestigia relinquebat: Cū eius omnia consilia, studia, labores in Dei gloriā, & hominum salutem referrentur, & in eo vno consumerentur, vt vitia radicalitus à Christiana Republica reuellerentur, virtutes inferrentur, conseruarentur, augerētur. Sed hoc ijs exemplis fiet magis perspicuū, quæ hic apponam.

Lutetiæ, cū quidam pellicis amore nefario teneretur, neque ab illo Ignatius hominem posset vlla omnino ratione diuellere, aliquando rescivit, illum extra oppidum iturum, eò fortasse, vbi turpes eius deliciæ erāt. Ignatius igitur in lacum frigi dissimum, vix qua transiturus erat, adiacentem sese cōiicit: corporeq; gelidis aquis immerso, capite tantū extans, ad illum iam appropinquantē, Perge, inquit, miser, per-

perge ad tuas foetidissimas voluptates:
impendentē capiti tuo ruinā nō vides?
instantem pestē non perhorrescis? Hic
ego pro te tādiu me macerabo, donec
iustissimum Dei furorem in te paratū
auertam. Exterritus homo, & hoc tam
insigni charitatis exemplo perculsus,
resistit, pedem refert, familiaritatē il-
lam scelere copulatā statim discindit.

Dicebat se, si quid ad animarum sa-
lutem pertineret, paratissimum esse,
nudis pedibus, cornibusque onustum
per plateas incedere: nullum denique
recusare habitū, aut ridiculum ac pro-
brosū vestimenti genus, quod esse
utile hominibus posset: quod re ipsa
comprobauit, si quando sese occasio
obtulit.

A Etate iam affecta nominatim roga-
tus, ut moribūdum hominem iuaret,
tamen si corpore erat morbis fracto,
peneque consumpto, essentque per-
multi, qui labore illū leuare possent:
tamen operam suam ei, qui peteret, ne-
gandam non existimauit. Ergo totam
noctem homini adfuit, in extrema illa
pugna, & ancipiti cōtentione dimicātū.
Religiose, sādēq; morē illū retinuit, ut
nulli malū p malo redderet, sed vince-
ret in bono malū, & malefacta benefa-
ciis

etis non tantum exaequaret, sed etiam
obrueret. Qua de causa cum sapius ap-
petitus esset à multis, & ad iustam indi-
gnationem prouocatus: ne minimam
quidem commoti animi significatio-
nem dedit: neque eos à quibus graui-
ter est laceffitus, vel leuiter, cum facile
posset, est ultus: quod quidem ijs ex-
emplis quæ mox subijciam, planum
fiet.

Romæ anno 1546. Religiosus qui-
dā eruditus, ex amico inimicus factus,
inuidia existimulante, graviter in Igna-
tium exarsit: qui etiam iactare cœpit,
omnes nostræ Societatis homines, qui
in Hispania esset, à Perpinniano Hispa-
lim vsq; igni se traditurum: idq; Igna-
tio, qui suis verbis renuntiaret, misit.
Cui Ignatius per eundem, scripto ita
respondit: Tu quidem quotquot no-
stri in Hispania sunt, cremandos te cu-
raturum dicis: ego verò id dico, & o-
pro, vt & tu charitate flagres, & amici
tui, ac necessarij, non solum qui in Hi-
spania, sed qui in vniuerso orbe terra-
rum sunt, Spiritus sancti igne inflam-
mentur, & ardeant: vt perfectionis cul-
men adepti, diuinam gloriam augeat
magis, & illustrent. Quod si quid, con-
tra me (bone Pater) habes, Iudices Ro-

max sunt, Gubernator & Vicarius, qui
nunc, summi Pontificis imperio, res
nostras cognoscunt, ut sententiam de
illis ferant: ad illos referas, quæso, ante
quam sententiam pronuncient, ut e-
go, si quid debeo, solus exoluam, & cor-
pore meo potius satisfaciam (quod mi-
hi quidem erit iucundissimum) quam
alii, qui in Hispania sunt, nulla sua cul-
pa, poenas indebitas pendant. Romæ a-
pud S. Mariam de Strata, 10. Augusti 1546

Lutetiae contubernalis Ignatii quen- *Lib. 2. c. 1.*
dā fuisse diximus, qui commissā sibi pe-
cunia Ignatium defraudavit, & in eas an-
gustias hominem coniecit, ut magno
studiorum suorum incommodo, quotidie
mendicare cogeretur. Huic igitur pe-
cuniae fraudatori gratiam hunc in mo-
dum Ignatius retulit. In Hispaniam il-
le Lutetia decedens, dum opportunam
Rhotomagi navigationem expectat,
in morbum periculotum incidit, qui us-
que adeo mitem Ignatium, ac singulari
præditum charitate esse intelligebat,
ut ad illū de sua adversa valetudine a-
micè scriberet: & quasi esset beneficio
à se aliquo affectus, opem ab illo sibi au-
xiliumque postularer. Oblatā occasionē
Ignatii charitas avidè arripuit, ut libe-

A a

ter se

2. Cor. 12.

Rom. 12.

ter se impenderet, ac superimpenderetur ipse, pro anima illius, & carbones ignis non quidem vindictę, sed diuine caritatis in caput eius congereret. Rhotomagum quærendi iuuandique hominis causa confestim ire statuit, & magna spiritus alacritate, ac robore animi, tridui iter, nudis pedibus, atque ita ieiunus percurrit, ut ne aquam quidem gustaret. Porro in hac Ignatii deliberatione, & Rhotomagensi profectio, eximia quædā acciderūt. Quorum aliqua, breuitatis studio in prior editione prætermissa, nūc exponam. Primum illud: deliberanti Ignatio profectio, & eū in modū quē diximus, Rhotomagum abire statuenti, magnus repente metus, magnaque est iniecta religio, quasi hoc esset tentare Deum. Sed cū in templo Diui Dominici feruentius orasset, Deumque esset precatus, ut vias suas dirigeret, timore illo atque anxietate liberatus est: & nouo diuini spiritus robore, mirum in modum animatus. Alterum est, quod eo ipso, quo profectus est die, cū è lecto surgeret, & se in viam dare vellet, tanto subito horrore correptus est, ut neque satis pedibus consistere, neque vestimenta induere possit.

posse videretur: sed hanc percussus ani-
mi trepidationem diuina virtute vi-
cit, & ante lucem ex vrbe Parisiensi e-
gressus est: sic tamen vt tres ipsas leu-
cas ad oppidum Argentueil vsque tam
lentè atque grauatè conficeret, ac si
pedes haberet plumbeos. Sed hæc ten-
tatio, & totius corporis gratuitas cate-
nus durauit, quoad superato quodam
collis iugo, & aspero adscensu, in pla-
num atque spatiosum campum tandè
euaſit. Vbi mirificè à Domino re-
creatus est, & tanta, tamq̃ue noua &
subita luce perfusus, & sp̃ritus ardore
incensus, vt omni prorsus molestia,
corporisq̃ue grauitate depulsa, quasi
ceruus quidam, per latam illam plani-
ciem sic curreret, vt volare magis quā
ambulare; magis rapi, quam se moue-
re videretur. Deūq̃; suauissimè alloque-
batur, & tā validis clamoribus, ex vul-
nerato amore corde, interpellabat, vt
satis liqueret, Deū ipsum, à quo ita tra-
ctabatur, illius professionis Ignatio
fuisse autorem. Et quamuis dæmon
impedire voluit hanc professionem,
& vano metu discutere; Deus tamen
& Ignatium ad repugnandum illius
conatibus virtute sua communiuit,
& victoriæ præmijs etiam in hac

vita benignissimè affectit. Rhotomagi debilitatum hominem offendit, iacētem erigit, confirmatumque iam, ad primos illos suos socios in Hispaniam cum literis cōmēdatitjs mittit, infidelitatem suam detestantem, admiratē Ignatij charitatem, gratias Deo agentem, quòd in terris is vir esset, sibi que cum ostendisset, qui beneficijs maleficia vlcisceretur, officio cum offensa certaret.

Lutetiæ item Parisiorum, quidam vsque adeò in Ignatium concitatus, ut scalas iam ad eum occidendum ascenderet, vocem audit dicentem sibi: Infelix, quid facis? qua voce perterritus, à proposito destitit. Hic autem ex fuscitator eius accusationis postea fuit, quæ contra Ignatium, eiusque socios Romæ primum conflata est. Quæ ut beneficijs vinceret, ipsis Societatis inimicis deprecantibus, in Societatem admisit. Neque tamen in sancto proposito ille diu permansit. Quoniā adulterinæ plantationes, non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt.

Quominus est mirādum, ita in suos fuisse beneuolum, qui alienorum etiā fuerit amantissimus. Nam cum frater qui.

Sap. 4.

quidam grauissimè agitatus, tentatio-
 ni inconstantia succubisset, & Deum
 fontem aquæ viuæ relinquere, & ad
 cisternas dissipatas quæ continere nō
 valent aquam, redire omnino statuis-
 set, neq; huius mortiferi vulneris cau-
 sas aperire vellet: Ignatius peccatum
 aliquod in sæculo admissum causam
 arbitratus, quod explicare frater vere-
 cundia prohiberetur, ipsū conuenit, &
 vitam suam, quam degisset in vanita-
 te sensus sui, familiarissimè exposuit,
 ut illum sui minus puderet, & de Deo
 sentire in bonitate disceret. Est enim *Sap. 1.*
 confusio adducens peccatum, & est *Eccl. 4.*
 confusio adducens gloriam. Alias
 item, cum ex primis nouem socijs mo-
 lestissima tentatione quidam, pericu-
 losissimaq; laboraret, & eò res esset ad-
 ducta, ut non multum ab extrema per-
 nicie abesse videretur; tres integros
 dies nihil omnino gustans, lacrymis-
 que Deum pro illo assiduè orans, ho-
 minem in Societate seruauit. Acer-
 bior item exitit alius quidam Pater,
 impetu quodam animi abreptus in Ig-
 natium, ac contumacior: pro quo in
 Missa orans Ignatius instantius, & ma-
 gnā vim lacrymarum profundens,
 clamabat ad Dominū: Ignosce Domi-

ne: parce Domine: Cui Dominus: Sine me, ego enim pro te vindictam sumā ego (ni resipiscat) ultor existam. Accidit autem postea, vt ille Pater in templo quodam, Sanctorum reliquias aliquando venerabūdas intueretur: & inter beatissima ossa, quasi hominis aspectum videret, truci vultu flagellū intantis, nisi Ignatio paruisset. Quod ille ipse Ignatio, Ignatius mihi narrauit. Eo viso, quanquam homo tumorem compressit, animosque submisit, multis tamen postea, magnisque molestis affectus est, vt verissimum fuisse constaret, quod Ignatio fuerat à Deo significatum.

Ex multis virtutibus quæ in vita illius eminent, iucundissima fuit acceptorum beneficiorum memoria, atque remuneratio. Fuit enim non in Deum tantum, sed etiam in homines propter Deum re ipsa animoque gratissimus. Nam cū Societatis per vniuersum orbem terrarum propagatæ vnum sit corpus, coagmentatum ex diuersis mēbris, & diuina charitate conglutinatum, cui⁹ corporis ipse caput erat, quidquid beneficii in singula eius corporis membra vbius gentium conferebatur, id totum ad vniuersum corpus

corpus pertinere iudicabat, suiq; muneris esse ducebat, id pro sua virili remunerari, & parē, quoad posset, gratiā referre: præsertim nascentis Societatis initio, quādo neq; tā nota erat hominib. neq; tā probata quā nūc est, nec ex suis in nostros beneficijs, vllā remunerationē, nisi à Deo sperare homines poterāt. Multa sunt, eaq; præclara, quæ à me afferri possunt ad virtutem hanc Ignatij declarandā, & grati animi pietatē: sed ea pro meo instituto summam attingam. In omnes de Societate benemeritos singulare eius erat studium ac beneuolētia, in maiores maior. Quos nostrorum orationibus ubiq; esse voluit quā commendatissimos: de felici nostrarum rerum successu singulatim faciebat certiores: inuitabat, inuisebat, consilio, opera, reque iuuabat per se & suos. Denique multa sciebat, sibi alioquin insuauia, atq; etiam molesta, eam vnam ob causam, vt illis gratificaretur. Et quamuis plura præstaret, quam acciperet, & beneficia accepta gratissima vicissitudine exæquaret beneficijs, atque interdū etiam vinceret, tamen datorum immemor, memor acceptorū, in rependenda gratia nunquam satis sibi fecisse videbatur.

debatur.

Vt pacem cum omnibus charitatē
q; conseruaret, à litibus quantū licuit,
& plus etiam fortasse quā per alios
licuit, atq; ab omni cōtentione forēsi
maximē abhorruit: multa multis de
iure suo concedebat, immò verò in-
iuriam sēp ē accipiebat, fraudemq;
patiebatur, ne litigare cogeretur. Di-
cebat enim, non solum hoc liberale es-
se, & Christiano homine dignum, ve-
tum etiam fructuosum: quod rerum
temporalium iacturā, si quam pro eius
amore feceris, soleat Dominus abun-
danter compensare. Itaque cū refe-
ctorium Romanæ domus esset obscu-
rum, neque vicinus in medio commu-
nique pariete fenestram sine vilo suo
detrimento aperiri pateretur, quan-
quam ius nostrum erat perspicuū, ne
tamen Ignatius iudicio contenderet,
ac in ipso Societatis nascētis initio li-
tigiosus videretur, cæco potius ac per-
obsuro triclinio octo aut eo amplius
annos vsus est, nullumq; verbum cum
homine cōmutauit, donec empta ea
illius domo, quæ coenaculo luminibus
officiebat, impedimentum sublatum
est.

DE

LIBER V.
DE HUMILITATE
CAPVT III.

559

Mirum sanè est, quàm ardentè
ac cupidè Ignatius humilita-
tatem, ab ipso suæ conuersio-
nis initio, tanquam virtutum omnium
matrem ac fundamentum complexus
sit. Itaq; vilissimo habitu ac seminudus
incedebat, & tanquam mendicus cum
mèdicis hospitabatur: ignotus, abiectus,
còtempus vivebat: lucem, honorem,
hominumq; æstimationem fugiebat:
laceffitus iniurijs, calumnijs oppugna-
tus, carcere & catenis pro Christo ve-
xatus, incredibili lætitia replebatur, vt
tota eius in vita videre est. Cui sanè vi-
tæ, doctrina etiam illius de humilitatis
virtute, omni ex parte respondet.

Summa spectantibus ab imis cense-
bat incipiendum, ne alta saperent, sed *Rom. 12.*
humilibus consentirent. Itaque quos
aliquò primùm mittebat ad vineam
Domini, suis laboribus excolendam,
eos sic instituebat, vt humilitate ac
contemptione sui, viam sibi ad ardua
atque excelsa munirent: quòd tum de-
mum reliquum ædificium stare posse
diceret, si humilitatis esset fundamen-
to constitutum.

Aa 5

Sic

Sic Franciscum Xavier, & Simonem mittens in Lusitaniam, monuit ut ostiatim mendicarent, perque contemptionem ac despicientiam sui, aditum sibi ad fructum animarum, & Dei gloriam patefacerent. Alfonso Salmeronem, Paschasiumque Broetum in Hyberniam proficiscentes, ut Sedis Apostolicæ nomine, Nuntiorum personam sustinerent; ut dictum est, pueros erudire, & Christianæ vitæ documentatibus populis tradere iussit. Et Iacobum Lainem atque eundem Salmeronem à Paulo 111. Pont. Max. ad Concilium Tridentinum destinatos, ut sententias suas in theatro illo orbis terrarum gravissimo atque eruditissimo dicerent, ita instituit, ac commonefecit Ignatius, ut initio xenodochia obirent, miseris hominibus agrotantibus inferuissent, egenorum haberent curam, pueros Christianis institutis prius imbuerent, & tum demum vocati iussique maiora capesserent, & ad sententias dicendas aggredierentur. Quod ita ut iussit, factum est, & tam felici quam scimus successu.

Paupertatem, matrem nostram vocabat: ignominiosumque affirmabat esse atque indignum, si religiosi homines

nes aut pecuniosi essent, aut haberentur.

Illud Dei misericordia est consecutus, ut per multos annos antequam è vita decederet, nullam inanis gloriæ cogitationem habuerit. Immo verò usque adeò erat diuina luce perfusus, sui que perfectè cognitor atque contemptor, ut nullum se vitium diceret min⁹ extimescere, quàm vanitatis & gloriæ inanis: quæ ex ignoratione plerunque, & cæco amore sui ortum habet, & vel cedros ipsas libani solet euertere.

Observaui aliquoties ego illum, cū de propagatione Societatis, vel fructu, in sermone familiari mentio incidisset, vel de alia re quacunque, quæ cū virtute illius, ac laude implicata videretur, colligentem statim se, obortisque lacrymis pudore quodam suffundendi.

Cū P. Laines à quodam ex nostris audiisset, in tutelam Ignatiū Archangelo à Deo datum: ipsum & Patrem, verūne esset, familiariter interrogavit: à quo verbis responsū nullū accepit, sed vult⁹ mutatione, ac rubore oris. Sic n. est verecūdat⁹ (vi verbis Laines utar) sic expauit, ut virgo solet castissima, à viris sola deprehensa. Idemq; sepe accidit, ut de-

ijs rogatus, quæ cum eius laude contrita essent, non aliter quam verecundia silentioque responderet.

Illum dicentem audiui, domesticos omnes, exemplo sibi ad virtutem, atque incitamento esse, neque quenkumque preter se vnum, sibi displicere.

Mihi aliquando dixit, illud sibi à Deo pendum esse, ut eius ipsius mortui cadaver volucris & feris laniandum abijceretur. Nam cum ego, inquit, sterquilinum & detestabilis omnino sim, quid aliud meis criminibus dignum expetam?

Vbi perspicua res non esset, atque evidens, facile aliorum iudicium sequebatur, & se, cum superior esset, inferioribus exæquabat.

Ludibrio omnibus se cupiebat esse: etsi animo indulgere suo voluisset, nudus, despiciatur, & oppletus sordibus, ut infans haberetur, per vicos ambulasset. Sed hunc humilitatis affectum, proximorum utilitas reprimebat, & charitas: cui ut fructuosius deferiret, auctoritatis etiam suæ, ac personę rationem habuit.

De rebus suis raro loquebatur, idque magna aliqua causa excitatus: vel ad sanandos eorum animos, & moro-

re li-

re liberandos, qui ab ipso consilium peterent, ac medicinam: vel ad acue-
dos socios, & aduersus omnes difficul-
tates suo exemplo confirmandos, id-
que parè, & nascentis Societatis ini-
tio: qua iam constituta, mira taciturni-
tate sua omnia contexiit.

Sed eius humilitas cum in multis a-
lijs se ostendit, quæ narrata à nobis
sunt, tum maximè in illa honoris fu-
ga elucet, & dignitatis recusatione,
quam summa omnium consensione
electus, ne vel Præpositus Generalis
esset, adhibuit, vel cum iam esset, vt
honorem deponeret. Quod certè eo
admirabilius est, quod Ignatius tam
grauiter & asseueranter se ex animo,
& coram Deo, non esse idoneum ad
regendum alios, testatus est, longissi-
meque ab ijs virtutibus abesse, quæ in
eo, qui cæteris præsit, necessariæ sunt.
Cum tamen constet, omnibus virtuti-
bus ita illum fuisse cumularum, vt qui
ad alios gubernandos accesserint, cum
ijs præclare agatur, si sint eas virtutes,
quas ille, consecuti.

Et quoniam Obedientia, Humilita-
tis filia est, & custos religiosarum o-
mnium, ac Regina virtutum, illique I-
gnatius in Societate primas defere-
bat,

bat, ut arbitror, non erit inutile, quid de Obedientia ille senserit, hoc loco exponere.

DE OBEDIENTIA QUID
senserit.

CAPVT IV.

Perfectæ obedientiæ Ignatii haud multa sanè habemus exēpla: neque enim obtemperare alijs Societatis Præpositis poterat, qui Societatis ipsius autor, & quoad vixit, primus Præpositus Generalis fuit. Illa tamen aperiè ostendunt, quàm excellenter omnes obedientiæ expleisset numeros Ignatius, si aliorum subditus fuisset imperio. Paruit cōfessario suo semper in rebus grauissimis. Dedit operam, quantum salua conscientia potuit, ut munus Præpositi Generalis aut non susciperet: aut susceptum deponeret. Summo Pontifici obsequentissimum semper se prebuit, & in rebus arduis ac periculi plenissimis itidem se præbuisse. Admirabilem nobis de obedientiæ virtute atque præstantia doctrinam reliquit. Denique multis argumentis docuit, hanc præclarissimam virtutem maximè sibi cordi esse, & intimis

timis eius sensib. insitam penitus, atq;
infixam.

Optabat filios suos cū omnibus
virtutibus excellere, tum maximè obe-
dientia, in eamq; omnem operam stu-
diumq; conferre. Hanc enim aiebat,
præclarissimam esse virtutem ac no-
bilissimam, omni victima, sacrificioq; *1. Reg. 15.*
præstantiorem: humilitatis filiam, nu-
tricem charitatis, iustitię comitem, re-
ligiosarum omnium virtutum ducem
ac magistrā: inimicā propriæ vo-
luntatis; fraternæ benevolentię, &
concordiæ matrem; tranquillitatis
portum, & securæ mentis iuge conui-
uium. Dicebatque ut nonnullæ Reli-
giones, aliæ alijs rebus Societati præ-
stant, sic optare se, ut hæc Societas, o-
bedientiæ virtute, cæteris antecellere
niteretur. Eius porro dignitatem atq;
præstantiam sic explicabat: Quemad-
modum in hominum vita, duæ sunt
hominibus propositæ ad beatitudi-
nem viæ, altera peruulgata & commu-
nis, quæ diuinis præceptis seruandis
continetur; altera illorum tantum, qui
Christi cōsilia toto pectore cōplectun-
tur, quæ via Religionis est: sic in ipsa
Religione duo sunt obedientiæ gene-
ra, quorū alterū imperfectum est, alte-
rum

rum perfectum, & omnibus absoluti
numeris, in quo vis obedientie elucet,
hominis que Religiosi virtus maxime
apparet. Imperfecta obedientia, male
oculata est; perfecta, sapienter caeca: il-
la iudicium suum de imperatis rebus
sibi seruat; hec iudicium proprium non
habet: illa in alteram propendet par-
tem, hac in neutram potius mo-
uetur: illa mandatis paret, iudicio
repugnante; hec iudicium iudicio, vo-
luntatem superiorum suorum subiecit
voluntati.

Quocirca docebat Ignatius, eam o-
bedientiam imperfectam esse, quae
praeter executionem non habet volun-
tatis & iudicii consensum. Non obedi-
entia quae in executione solum posita
est, obedientiae non meretur nomen:
quae vero ad actionem voluntatem ad-
iungit, efficitque, ut ille qui obedit, id i-
psum velit quod qui iubet, nondum
perfecta est, si eò non progrediatur ut
id ipsum non solum velit, sed etiam sen-
tiant, quod superior sentit, & quod iu-
betur, bene iuberi existimet. sic, ut pra-
ter executionem, sit eiusdem volunta-
tis & sententiae, inter eum qui iubet, &
qui obedit, consensio. Haec obedientia
rectissima est, & omnibus expleta nu-
meris,

meris, maximeque excellens, qua ve-
 luti captiuamus intellectum in obse-
 quium obedientiae, & id rectum credi-
 mus, quodcumque sit à superioribus
 nostris praescriptum: neque rationes
 praescripti exquirimus, aut sequimur,
 sed obedientiam auidè arripimus, nul-
 la alia de causa, nisi quia obedientia
 est. Tunc mortui nobis sumus, vt Deo *Galat. 2.*
 viuamus: neque in vllam partem im-
 petu animi, atq; inclinatione ferimur,
 sed indifferentes sumus, & vt mare,
 nullo vento mouente, tranquillissi-
 mi. Nam illi alij, quorum vel voluntas
 obmurmurat, vel ratio obstrepat, obe-
 dientiaeque contradicit, nondum sunt
 illud consecuti, quod Dominus in Eu. *Ioan. 12.*
 angelio ait, Nisi granum frumenti ca-
 dens in terrā, mortuum fuerit, ipsum
 solum manet: si autem mortuum fue-
 rit, multum fructum adfert. Isti enim *Ioan. 9.*
 adhuc moriuntur, nec dum planè mor-
 tui sunt: & quia cæci non sunt, pecca-
 tum interdum habent: & videntes cæ-
 ci sunt. Affirmabatque Ignatius, eos
 qui voluntate tantum obediunt, ratio-
 ne repugnante, vnum tantum modo
 in religione pedem habere: atque in
 magna plerumque incommoda inci-
 dere, & grauissimis perturbatae con-
 scientiae

scientiæ molestijs implicari, multum-
 quæ ab eo spiritu degenerare, quem in
 ipso Religionis ingressu primum ha-
 buissent, qui nisi studiosè teneatur,
 labitur sensum, & effluit. Quapropter
 omni contentione elaborandum esse
 dicebat, vt id quod sequimur, aslequa-
 mur: & perfectionis viam ingressi, per-
 ueniamus ad id, quod in Religione
 perfectissimum est. Id adipisci haud
 fore difficilè, ijs rationibus: Prima, si
 nos Deo totos penitusque commise-
 rimus, & diuinæ illius prouidentiae, v-
 niuersum orbem terrarum gubernan-
 ti, habuerimus fidem: qua vniciq; dat
 gratiam secundum mensuram dona-
 tionis Christi: & superiori, vt regat in-
 feriori, vt obediat, facultatem tribuit.
 Altera, si vocationis nostræ ductum
 sequemur, ac spiritum; & non quis sit,
 sed cuius personam gerat, quicunque
 tandem sit qui nos regit, perspexeri-
 mus. Tertia, si fallacibus argumen-
 tis, quæ contra obedientiam obijci-
 untur, prudenter exclusis, ea exquire-
 mus diligenter quæ sunt verissima, &
 pro superioris faciunt volūate. Quar-
 ta si eorum exempla, qui in simplici
 perfecta; obedientia, præter ceteros
 excelluerunt, ante oculos semper ha-
 bueri.

Ephef. 4.

buerimus: maximeque illius, qui propter nos Patri factus est obediens vsq; *Phil. 2*
ad mortem, mortem autem crucis. Si deniq; oratione instructi, humilitate ornati fuerimus: neq; opinionibus inflati, neq; amoris proprii, neque existimationis (quæ veræ obedientiæ pestes sunt) cupidi, sed demisse de nobis sentiente, nostrique iudicii atq; ingenij agnoscetes infirmitatem, non plus sapiamus, quàm oportet, sed sapiamus ad sobrietatem. Hæc sunt Ignatii præ- *Rom. 12*
cipua quædam de virtute obedientiæ præcepta, quibus erudiebat suos, & ad omnem præclarissimæ virtutis excellentiam splendoremq; conformabat. Sed quoniam vno anno antequam moreretur, hac ipsa de re quid sentiret, expressit, illud minimè prætermittendum videtur: Nam admirabili, illa de obedientia, atque diuina epistola non contentus, quam ad fratres nostros Lusitanos scripsit, scribæ qui exciperet, ad se accersito, Scribe, inquit, quid ego de obedientia sentiã, vt hoc ipsum testatum Societati relinquam: vnde-
cimque breuissimis capitibus rem vniuersam complexus est, quæ ego de Hispanico sermone in Latinum ad verbum penè cōuersa, hic attexam: vt

res vtilissima, maximeque Religiosis hominibus necessaria, ex ore tanti viri planius intelligatur. Sic igitur habent:

1. In ingressu Religionis, vel post ingressū, resignatus (hoc est, propria exutus, atq; ab aliena pendens voluntate) omnino esse debeo in conspectu Dei, ac Domini nostri, eiusq; qui loco Dei mihi præest.
2. Optare debeo, vt ille me gubernet, ac regat, qui abnegationi mei proprii iudicij, & intellectus inuigilet.
3. In quibus rebus peccatum non est, in ijs omnibus voluntatem illius sequi, non meam debeo.
4. Tres sunt obediētię gradus: primus est, cum fit obediētia, propterea quod aliquid in virtute sanctę obediētię præcipitur: & hic quidem bonus est. Alter, cum fit quod simpliciter mandatur: & melior est. Tertius est, cum obediētiā præuenimus; & id facimus, ad quod superiorem propensum cernimus: tamen si nihil ille præcipiat: & hic quidem cæteris longè perfectior est.
5. Non debeo cogitare, qui me gubernat, summusne, an medius, an infimus sit, sed deuotionem meam omnem in obediē-

obedientia collocare, & illud magnipendere, quod loco Dei Domini nostri præsider. Nam personarum si distinguas gradus, perit obedientiæ vis.

6. Si quādo tempus inciderit, quo mihi videatur à Superiore meo quid præcipi, quod contra conscientiam meā sit, Superiori verò aliud videatur, illi potius quam mihi credam, si quidem aperta ratio nō repugnat. Quod si hoc in animum inducere non possum, at certè meū iudiciū, sensumq; relinquā, & ad vnius, aut duorum, triumve iudicium rem totam reijciam, ut quod ab illis iudicatum sit, id sequar. Hoc si recusō, longissimè à perfectione absum, & ab ijs virtutum officijs, quæ veri Religiosi sunt maximè propria.

7. Denique meus esse non debeo, sed eius, qui me creavit, quique illius locū tenet, ut me duci tractarique instar mollissimæ ceræ sinam, quæ sequitur fingentis manum. Ut in scribendis, accipiendisve literis, & contrā, in colloquio cum fratribus, aut silentio, id mihi salutare credam, quod iussus fuero; devotionemq; meam in eo quod præcipitur, totam constituam.

8. Ita

8. Ita me instituā, quasi corpus mortuum, quod neque voluntatem neque sensum habet. Secundò, non aliter quā paruulam quandam statuam, quam quoquouersum velis, haud repugnantem vertas. Tertiò, talem me fingam ac præstabo, qualis baculus in manu senis est, vt me ad arbitrium suum vtatur, ibique ponat, vbi eum adiuuare maximè possim: sic ego paratus ad omnia sim, ad quæ mea opera Religio vti velit, nihilq; recusem, quod sit imperatum.

9. Neque petere, neque rogare, multò minus flagitare debeo à Superiore, vt me aliquò potissimùm mittat, vt in hoc potius, quàm in illo munere exerceat: sed cogitationes meas siue desideria simpliciter exponere, atque ad illius pedes abijcere: vt ille constituat, atque imperet; ego, quod ab illo constitutum fuerit, atque imperatum, id optimum putem.

10. In rebus tamen leuibus, ac bonis, facultas peti potest, vt ad Stationes Urbis obeundas, ad spirituales gratias petendas, & his similia: dum eo tamen animo sis, vt quod cōcessum negatumve sit, id optimum credas.

11. In

11. In his præterea, quæ ad paupertatem spectant, nihil meum ducam: sed ita me comparem, ut quarum rerum usum habeo, earum me vestitu cultuque ornatum, quasi statuam existimem, quæ ornatum detrahenti, nihil omnino aut resistit, aut repugnat. Hæc ille.

Neque verò nostrorum tantum obedientiam, ad hoc exemplum exigebat, verum etiam aliarum Religionum homines, si qui fortè de obedientia superioribus præstanda, consilium ab Ignatio peterent. Ipse verò expletque huius cumulataque obedientiæ magister, mordicus illam retinebat. Nam quo tempore, Societate nondum constituta, spes omnis Hierosolymana nauigandi, nostris Patribus erepta est, P. Iacobus Laines, Ignatio dixit, habere in votis se in Indiam, ad salutem syluestrium illorum hominum, atque effectorum, proficisci. Cui Ignatius, Ast ego, inquit, nequaquam. Causam rogatus, Nimirum, quia cum obedientiæ voto sumus obstricti, summoque Pontifici integros nos ad eius voluntatem obtulerimus, ut quo cunque terrarum velit, suo nos arbitrio mittat, indifferentes esse debemus, ac
medij, &

medij, & in neutra potius partem pendere. Immò verò, si me hoc tuum desiderium teneret, in contrariam partem flectere conarer animum: ut in ea æquabilitate tandem statuque confisterem, qui ad obtinendam perfectam obedientiam est necessarius.

Cum verò Præpositus esset Generalis, aliquoties dixit: Si summus Pontifex imperaret, ut ostio Tyberino scapham, vel nauigium quodcunque primum inuenisset, clauo, malo, velis, remis, cæterisque armamentis spoliatum conscenderet, & ita absque villo com meatu mare traiceret, sed id non solum æquo sed etiam libenti animo facturum. Cum autem quidam summus vir, hunc illius animum admirans, Ignatio diceret, quæ isthæc esset prudentia? Respondit Ignatius, Prudentia, Domine, non tam est parentis, quàm imperantis.

DE MORTIFICATIS
affectibus.

CAPVT V.

Appetitus omnes sic Ignatius
Dei gratia, studio laboreque perui-

peruicerat, & obediētes rationi effe-
cerat: vt non quidem ἀπαθής & absque
omni animi affectione esset (hoc enim
hominis naturæ est alienum) sed certè,
vt ab omni commotione animi, mo-
tuque turbulento vacuus videretur. E-
ratque id consecutus, vt cū calidus
natura, corporisque constitutione bi-
liosus esset: propter summam tamen
lenitatem, quam in omni sermone, vi-
tæque consuetudine adhibebat, frigi-
dus ipsis medicis, lentusque potius vi-
deretur. Sed eo, quod in interiori affe-
ctu vitiosum erat, edomito, actio, vbi
opus erat, vigeat: neq; animi summa
moderatio vim efficiendi vlla ex parte
minuebat.

Vidimus persæpè illum affabiliter,
hilareque, & magna animi æquitate
colloquentē cū suis, accersere aliquē,
quem obiurgare vellet: primoque illi-
us aspectu commutare vultum, ad se-
ueritatem componere, & quasi iratus
esset, grauius hominem corripere, &
castigare. Statim tamen atque ille ex-
cesserat, ne puncto quidem temporis
interiecto, ad suam illam tranquillita-
tem, iucunditatemque sermonis, sere-
no vultu, explicata fronte, rediisset:
perinde ac si nunquam aut ille inter-
uenisset.

Bb

uenisset.

uenisset, aut quenquam ipse obiurgasset.

Itaque apparebat nihil animo fuisse commotum, ad seueram illam obiurgatoris personam & suscepisse cum vellet, & deposuisse. Quod in reliquis eius actionibus videre fuit, vt ex illis perluceret moderatio animi, & tranquillissimus securæ mentis status.

Eundem tenorem semper tenuit in rebus gerendis, & perpetuitatem in omni vita. Nam quamuis corpore aliter atque aliter affectus esset, & propter valetudinis varietatem ad res tractandas vel magis vel minus aptus, animo tamen idem semper erat: vt ad aliquid ab eo impetrandum, aut conficiendum, obseruare tempus & oportunitatem, nihil esset necesse. Nam siue illum sanctissimo Missæ sacrificio peracto, siue prandio conuenires, electo surgentem, aut ab oratione, perinde erat: siue res lætæ, siue tristiores essent: denique in nulla rerum dissimilitudine ac varietate, varius ipse, sui que dissimilis fuit. Quæ animi equalitas, perpetuaque constantia in corpore etiam (vt paulò antè diximus) redundabat.

Cum

CVM in mensa, aut in sermone aliquo familiari cum Ignatio vnà essemus: si cui nostrum imprudenti verbum aliquod excidisset: si quid factum dictūve esset, quod minus probaret, statim colligebat animum, fingebatque vultum ad seueritatem, vt vel ipso Patris aspectu admoneretur, qui deliquerat. Quod in rebus sæpè leuissimis fecit, quarum culpa propter tenuitatem, sensus nostros, ac iēq; fugiebat. Neq; enim solum apud se ipse erat, sed suos etiam volebat esse.

A consanguineorum molestissima cura negotijsque longissimè abfuit: & quasi esset sine patre, sine matre, sine genealogia, vt Melchisedech, vel omninò mundo, & omnibus mortuus quæ mundi sunt, nihil quod ad eorum carnem pertineret & sanguinem, ad se attinere iudicabat. Spiritum fouebat quoad poterat, & vt in virtute maiores indies progressioness facerent, oratione, studio, opera curabat: omniaque quæ in eos conferebat officia, veræ charitatis, ac religiosi spiritus moderatione definiebat. Quocirca cum eius fratris neptem Loiolæ familiæ heredem, multi nobiles atque locupletes viri cuperent vxorē ducere:

Bb 2

magni

magni Principes atq; clarissimi, quorum multa in Ignatium, Loioleamq; familiam beneficia exabant, per litteras rogant Ignatium, auctoritatem suam interponeret, & ad suos scriberet, cupere se ut fratris neptis in honestissimo matrimonio collocaretur; & certo cuidam nobilissimo viro, & necessitudine & vicinitate coniuncto, opibusque praestanti nuberet, quem illi ipsi nominabant. Ad quos Ignatius rescripsit, matrimonium illud sua nihil interesse; se iam tot ante annos saeculo mortuum, curis illius omnibus nuntium remisisse: non esse aequum id repetere, quod pridem omiserat, & aliena seque indigna tractantem, induere iterum tunicam quam exuerat, rursus inquinare pedes quos lauerat.

Sed praestat ipsiusmet Ignatii epistola, de hac ipsa re ad Ducem Naiarae scriptam apponere: ut tanti Patris verbis excitemur ad perfectionem, & admirabili exemplo magis etiam accendamus sic enim ait:

LITERAS tuas 21. Februarii scriptas heri mihi reddidit D. Ioanes Guera. Nulla autem excusatione utar, quamobrem ad te haec non scripserim. Est enim illa maximè idonea, & per

& per se manifesta, quòd quicumque
saeculo renuntiant, vt Christum perfe-
ctius sequantur, omnia etiam quæ sa-
culi sunt, debent repudiare atque obli-
uisci, vt cælestia studiosius meditari,
atque ardentius possint concupiscere.
Itaque ista vrbauitatis officia fugiant,
vt quæ Dei sunt, impensè curent. Sed
si vlla mihi sese obtulisset occasio, ad
Dei gloriam, inseruiendi, eam verò li-
bentissimè arripuissem: & pro mea te-
nuitate etiam ostendissem, quam me
tibi, ac vniuersæ familiæ tuæ obstri-
ctum putem: quotque & quàm mag-
nis maiorum tuorum beneficijs, me
deuinctum intelligam. Quod vnum
mihi reliquum fuit, vt te Deo commē-
darem, præstiti sanè hætenus, & præ-
stabo diligenter; Deumque precabor,
vt te tuaque omnia, quam felicissimè
conseruet, & singulari quadam gratiæ
sue protectione, ad ipsius nominis
gloriam tueatur ac gubernet. Quod
ad matrimonium, de quo ad me scri-
bis, attinet, illud certè eiusmodi est, &
à mea minima professione vsque ad-
cò alienum, vt ab eo, quasi meis insti-
tutis omninò contrario, ac vehemen-
ter repugnanti, mihi temperandum
statuam. Possum enim tibi omni asse-

neratione affirmare, totos decem vnde-
decimve annos, ad nullum ex Loiolea
familia, ne literam quidem me scri-
psisse. Persuasi enim mihi, cum saeculo
vniuerso nuntium remisi, illam quo-
que propter Christum me semel reli-
quisse: neque debere me eam repe-
re, aut vlllo modo propriam existima-
re, quam tam certo, tamque confide-
rato iudicio reliqui. Sed si tu tamen ad
maiores Dei gloriam fore iudicas,
vt duae istae familiae & dominatus in v-
num coeant, & coniungantur; & ade-
am finem quem omnes semper ante
oculos debemus habere, in rem vtrius-
que futurum putas, Ozaetae Domi-
num, & Martinum Garziam, consan-
guineos meos, & ad te euocandos cen-
teo, & cum ijs ipsis transigendum. Ab
ijs enim duobus, res illius quidem par-
tis pendet, quod Ioanni Gueuarae co-
pulosius exposui. Itaque rem totam sa-
pientiori tuo iudicio relinquo. Deum-
que precor, vt nobis voluntatis suae lu-
men ostendat, eamque perfecte adim-
plendi, abundantem gratiam tribuat.
Romae 26. Augusti, 1552.

Si sensum animi sui, eamque volup-
tatem, atque adeo vtilitatem, quam ex
eanta magna capiebat, sequi, suoque
indul-

indulgere genio voluisset (mirificè enim recreabatur eius mens musica, atque incitabatur in Deum) se chorum in Societate instituturum (me audiente) esse dicebat; sed illud se prætermis-
 sisse, quòd Deo magistro atq; autore didicisset, præclarū quidem in choro canendi esse munus, atque sanctissi-
 mum, sed minimè ad illud nos à Deo esse vocatos. Aliam nostri instituti rationem, alia propria nostræ Religio-
 nis esse munia.

DE MODESTIA ATQVE
 efficacia sermonis.

CAPVT VI.

Sis qui in verbo non offendit, perfectus est vir, potens etiam fræno circumducere totū corpus, ut beatus Iacobus ait; meritò sanè in perfectis viris haberi Ignatius debet, qui linguæ suæ (quam nullus hominum domare potest) frænū iniecit, maximeq; excelluit moderatione verborum. *Iacob. 3. Ibidem.*

Si quid audiret eorum quæ ad iram vel ad turbidiorem aliquem motum incitare homines solēt, statim sese colligebat, iungebatq; cum Deo: & quid responderet, accuratè meditabatur.

Ex quo illud consequeretur, ut neque rationem inconsiderantia vlla praequeret, neque non retineret animi tranquillitatem. Quanquam hoc non in huiusmodi rebus seruauit solum, sed perpetuum illi in omni sermone fuit, ut nihil temerè loqueretur, sed cogitato & prudenter.

Vndecim annis antequam moreretur, amicissimo cuidam viro ac nobili, suam operam in quodam negotio est pollicitus: postea se promississe poenituit: & hac de re, me praesente agens, adiecit: Vndecim duodecimve sunt anni, ex quo non memini me ita verbo lapsus, neque quippiam promississe, cuius postea me poeniteret.

Constat illum per triginta, & eo amplius annos, ne factum quidem aut stupidum appellasse quenquam, aliove contumelioso verbo affecisse. Quod in obiurgationibus saepe obseruauimus, ut sermonis grauitate adiuncta, acerbitas tamen omnis abesset: neque verbo morderet quenquam, sed resum seuera explicatione compungeret. Neque enim quenquam, cum asperius etiam obiurgaret, vocabat aut non obediens, aut superbum, aut inertem, & pigrum: sed quid cuique inesset vitij,

rei explanatione ostendebat.

In laudando parcus fuit, in vituperando parcissimus. Superlativus (ut vocant) vix utebatur nominibus. De alijs nunquam detraxit: detrahentibus, aures nunquam patefecit. Alienorum vitia, etiam publica, & quæ in ore omnium versarentur, in sermone quotidiano ipse non usurpabat: & in illa ne alij incurrerent, cauebat. Si quid tamen alijs excidisset, ipse vel eleuabat, vel etiam excusabat factum, aut animum certè, & voluntatem. Quod si rei atrocitas excusandi, minuendique omnes aditus præcluderet, eò perfugiebat: Nolite antetempus iudicare. Deus solus intuetur cor. *1. Reg. 16.* Domino quisque suo *1. Cor. 4.* frat, aut cadit: cum grauissimè, ego quidem certè hoc non fecissem. Ut illud *Rom. 14.* Domini præceptum penitus in eius animo insedisse videretur? Nolite iudicare & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini.

De erratis verò domesticorum, mirum silentium, neque, si quid minus decenter ab aliquo admissum esset, cuiquam aperiebat, nisi fortè ut emendaret: & tunc quidem tam modestè ac mansuetè, tam existimationi illius qui peccauerat amicè, ut si vnus testis iatis es-

Bb 5

tis es-

tis esset ad remedium, duos nō adhiberet: nudamq; culpam poneret ante oculos, nulla adhibita contentione, aut reprehensione verborum.

Audiui ego ex ipsomet Patre, Confessarium aliquando à se quæsitum, vt vnā tantum culpam confiteretur. Ea erat, quod erratum cuiusdam tribus Patribus aperuisset, cū duo ad remedium adhibendum sufficerent: & tamen is erat, qui deliquerat, vt vno illo errato diuulgato, nihil eius existimatio apud tertium illum Patrem læderetur. Et ita loquebatur de omnibus, vt singuli bonam de ipsis opinionem illum habere intelligerent, seq; illi cordi esse.

Eius autem sermo, sententiarum erat grauitate plenus, non verborum copia; simplexq; potius, & aperta videbatur narratio, quam aut amplificatio, aut confirmatio rerum, & contentio. Res vt erāt, referebat: auditorib. vt cōsequētia cernerent, rerumq; momenta ponderarent, suum iudicium relinquebat. Atque hunc in modum, magnam habebat ad persuadendum vim eius oratio: & tamen propensionem animi sui neutram in partem aperiebat. Illud erat in sermone prudētia, quod

quod quæ graua essent, & aliquid ponderis haberent, in ijs multum hærebat, eaque leuibus prætermiſſis, narratione ipsa ponderabat.

Tanta eius erat in sermone grauitas atque efficacia, vt non tam humana videretur, quàm diuina: quocumque enim volebat, impellebat homines, non verborum vlla vel copia vel elegantia, sed vi sententiarum ac pondere. Peruicaces ac ferreos etiam emollebat, flexibilesque ad omnia reddebat & tractabiles, suoque imperio sic obediētes, vt se ipsi, suamque mutationem sæpè mirarentur. Neque solum nostri, sed etiam alieni: neque gregarij tantummodo homines, atque infimæ notæ, sed maximi etiā viri, ac præstantissimi: ira cum essent aut alijs turbidioribus motibus concitati, ad lenitatem eius sermones ac mētis tranquillitatem flectebantur. In certamen verò disputationemque si quando cum illo descendissent, superiorem in ipso vim agnoscentes, facile illi concedebant, animosque submittebant, Domino verbis eius dante virtutem. Quod quamuis multis exemplis illustrari posset, duo tamen in præsentia adduxisse sufficiat. Quo tempore Romæ tam

B b 6

multa

multa falsa in Ignatium à calumniatoribus, sociosque coniecta sunt, Ioannes Dominicus de Cuppis. S. R. E. Cardinalis, sacrique Collegij Decanus, Quirinum Garzonium, hominem nobilem, familiarem suum ac necessarium (qui Ignatium, sociosque hospitio benignè exceperat in vinea sua apud Cœnobiū Sanctæ Trinitatis) seuerè monuit, ne se consuetudine Ignatii implicari aut circumueniri pateretur: nihil cum illo, illiusque socijs haberet commune, ne ex eorum coniunctione aliquid dedecoris in eius nomen, infamiæque redundaret. Quirinus contra, Ignatium, se, sociosque diligenter obseruasse ait, nihilque omnibus vestigijs indagantem, in eorum vita deprehendere potuisse, quod sanctitatem non saperet, quod non ad amissim quadraret Ecclesiasticæ disciplinæ. Ad quem Cardinalis: Falleris Quirine, falleris, nec mirum: neque enim tam multa tu de istis hominibus audire potuisti, quam ad me perlata sunt: qui speciem quidem habent pietatis, sed factis eius abnegant veritatem. Lupum in specie lupi facile vites: lupum autem ouilla pelle indutum, neque agnoscas facile, neque declines.

clines. Perturbatus homo ad Ignatium venit: quid nam à Cardinali audierit, narrat: quid sibi faciendū sit, consilium petit. Ignatius verò læto vultu hominis moerorem abstergit, & verbis bono animo esse iubet. Cardinalis, ait, errorem suum, optima ex mente & rerū ignoratione profectum, cognita veritate libenter deponet, offensionemq; in benevolentiam vertet. Neque existimes tantū virum, Quiriac, solum in ea esse sententia, quæ tamen non propria ipsius est, sed eorū qui vel maleuolentia adducti, vel zelo fortè Dei, sed nō secūdū sciētā, ea spargūt in vulg^o, & in aures Principū etiā instillāt, quæ aut cōfixerūt ipsi, aut cōficta ab alijs vera putant. Quoniam simulata & falsa, à synceris & veris secernere atque internoscere, haud proprium illorum officiū est. Orabimus Dominum, in silentio & spe erit fortitudo nostra: Nos tacebimus, ille pro nobis loquetur. Cū autem Cardinalis ea sæpè repeteret, atque inculcaret Quirino, rogatus ab ipso est, Ignatium vt alloqueretur, & ab ipso met rationem dictorum, factorūque omnium reposceret: & de certis atque exploratis ferret iudicium. Neque enim sapientis esse vini (qualis ipse es-

Bb 7

let)

set) inauditum quenquam & indefensum condemnare. Audiam, inquit Cardinalis, si veniat ad me, & ita tracta bo, ut dignus est. In summa, dies dicitur, Ignatius ad Cardinalem venit, remotis arbitris, ipso etiā Quirino proforibus cubiculi expectante, duas ferme horas Cardinalis Ignatiusque colloquuntur. Quo in colloquio, tantus spiritus Domini, verborumque Ignatii vis fuit, ut se Cardinalis ad eius pedes abijceret, suppliciter veniam peteret, abeuntem comiter benevoleque prosequeretur: eleemosynam panis, vini, & certam, ipsi in hebdomadas singulas locijsque decerneret: quam etiam ad extremum usque vitae diem liberaliter tribuit. Postremo ex inimico amicus, ex aduersario, ex imius repente patronus factus est. Quod Quirinus ex ipso tum Cardinali, ego ex Quirino postea accepi: qui non sine magna admiratione, & iucundissima recodatione, inter alia virtutis Ignatii documenta, hoc mihi solebat referre.

Huic persimile est illud: Cōpluti habitauit vir nobilitate atque dignitate excellens (cuius nomen de industria silentio præterco) sed idē morib. dissolutis.

tis. Huius ex vita, hominis scilicet Ecclesiastica dignitate prestantis, magna offensio erat in populo. Multi forte preeuntem illum sequebantur ruentem in preceps. Ignatius igitur sub vesperam domum illius ingreditur, loquendi cum illo facultatem petit, quæ postquam facta est, in cubiculo, solus solus hominem aggreditur, suauiter ac fortiter admonet, arguit, obsecrat, increpat cum omni patientia, & à perditæ vitæ rationibus, ad meliorem conatur mentem traducere. Hic homo principio furere & insanire, & magnis clamoribus se exturbaturum Ignatium, & precipitem eieciturum dicere. A quo imperterrito, cum seueritate vultus & tranquillitate, ac veritatis robore premertur, mitius agere coepit: iracundiam deinde temperauit, vocis contentionem remisit, aures clausas aperuit veritati. Quid verbis opus est? Famuli qui initio domini sui clamores minaces ac iracundia plenos audierant (etenim Ignatii voces non exaudiebantur) illud vnum expectabant & in id parati erant, vt iussi hominem abriperent, ac deturbarent, & in malam crucem abire permetterent. Sed ita Ignatii sermo in domini animum influxit, sic

sic

sic illum confrixit ac obligauit, vt ad
coenam etiam inuitaret, ipsisq; famu-
lis, alijsque qui aderant, & in exteriori
cubiculo rei exitum operiebantur, de-
mirantibus, blandè, amicè, beneuolè
ac reuerenter Ignatiū acciperet. Qui
quo plus hominem demereretur, co-
nam etiam non recusauit: qua exacta,
quod pluuiosum esset ac tenebrosū
cælum; mulam, famulosque cum faci-
bus præsto esse dominus iussit, vt Ignatium
domum reducerent. Sed ille, mula
reiecta, quos vitare nulla ratione po-
tuit famulos, vix domo egressus decli-
nauit, & per angiportū, & occultas vi-
as digressus, præeuntes delusit: miran-
tesque quam Ignatius euauisset,
ad dominum suum redire compulit:
qui magna deinde beneuolentia Ignatium
prolequutus est.

In communi consuetudine, negoti-
jsque cum alijs contrahendis, parcè lo-
quebatur, & consideratè: prolixè, ac li-
benter vsque ad finem audiebat, sine
interpellatione. Neq; ex vna in aliam
rem fortuitò, & casu deuoluebatur, sed
consultò transibat, transitionemque
præmunitione mollebat.

Viros graues, autoritateque præstan-
tes, nunquam autores proferebat, nisi
magna-

magnarum rerum, in quibus nihil aut
dubitationis inesset, aut vanitatis.

In depellendis molestiis, animique
perturbationibus sedandis, sermo illi-
us familiaris valebat plurimum. Scimus
quendam venisse ad Ignatium, qui ad-
huc viuit in Societate, ita perculsum a-
nimo, tam acerbis, eoq; diuturno mor-
ore confectum, vt nunquam respira-
ret, aut tranquilla mente conquiesce-
ret. Et cum tristitia animi sui aperuis-
set vno Ignatii verbo in hodiernum
diem omni molestia liberatum.

Alium etiam in Societate superstitē
nouimus, qui inani quodam terrore
correptus, vel umbram suam formida-
bat. Cui Ignatius paucissimis verbis, &
vanum metum ademit, & mentis secu-
ritatem restituit.

Possem equidem alia hic exempla
referre magis interiora ac propria, qui-
bus constaret, quanta verborum eius
vis esset, ad animos hominum immu-
tandos, tranquillandas cōscientias per-
turbatas, aegras sanandas, afflictas con-
solandas, roborandas, atque erigendas
infirmas & abiectas: sed malo tacere,
ne de me loqui videar. Hoc est certissi-
mum, tam excellenti a Deo Ignatium
gratia fuisse donatum, vt non raro ad
se ve-

se venientium, paucis verbis, non solum praesentem morbum depelleret sed sanaret in perpetuum, neque tantum aegritudinem animi, sed aegritudinis etiam quasi radices euelleret.

Antequam Catechumenorum domus Romae esset instituta; domi nostrae erudiebantur, qui ex Hebraeis sacrum baptismum petebant: in his quidam Isaac nomine, insanire ita coepit aliquando, & quasi furijs agitari, ut e domo nostra se proripere statim velleret, & baptismi petitionem abijcere; neque aut retineri a nostris verbis, & blanditijs, aut vlla alia ratione posset ad sanitatem reuocari. Cui Ignatius ad se adducto, furentique, illud tantum: Maneto nobiscum Isaac. Quibus verbis placatus omnino eius animus continuo est sibi que restitutus, latusque domi in sententia permansit, baptismumque suscepit.

Energumenum quendam sermone suo liberauit, qui (ut arbitror) in sanctissimo quodam coenobio viuit adhuc, mihi familiariter notus, antequam a diabolo liberaretur, & post.

Energumenus hic de quo loquimur, iuuenis quidam fuit Cataber natione, Matthaeus nomine, qui etiam si noster

non fuit, cum nostris tamen Romę ha-
bitauit. Qui anno Domini 1541. quo
tempore in cœnobiū D. Petri de Mon-
torio se recepit Ignatius, vt diuinā vo-
luntatem exquireret, deliberaretque,
vtrum onus Præpositi Generalis susci-
peret, an reijceret, à dæmone correp-
tus est, graviterque vexatus. Nam & se
vehementer collidebat, & tanto pon-
dere veluti defigebat, vt octo aut decē
homines robusti illum humi iacētē
vix loco dimouere possent. Et cū ef-
set omnino literarum rudis, & mater-
nam tantum linguam callens, varijs
tamen linguis tunc loquebatur expe-
ditē, scienterque. Præterea os primum
inflabat, cui signum crucis à Sacerdo-
te impressum, confestim tumorem
ab ea parte depellebat: sed ita vt in in-
feriorem descenderet, gutturque occu-
paret, quē idē crucis signū admotū ve-
luti deprimebat: in pectus deinde, sto-
machū, ventrem defluebat. Nam om-
nes istæ corporis partes, alia alij succe-
dens, repenti tangebant, tumore (quasi
crucis virtutem fugeret) delabente
in inferiora membra. Hic igitur ado-
lescens, quem ego tunc obseruavi ali-
quoties, vel dæmon potius in adole-
scente, cū à nobis audiret Igna-
tium

tium breui domum editurum, & ipsū
ex obsessi hominis corpore exturbatu-
rū, validè sese deceptens clamabat. Ne
mihi nominetis Ignatium, quem ego
inimicissimū habeo, omniumque ho-
stem infestissimum. Reuertit domum
Ignatius; quod ipso absente accidisset,
à nobis didicit; Matthæum accersit, re-
motis arbitris alloquitur; quid dixerit,
feceritve, mihi compertum non est.
Iuuenē certè illico sibi redditum con-
stat, & ab illa dæmonis tyrannide libe-
ratum. Qui (vt puro) in sanctissima Ita-
liæ Camaldulensi Eremitio adhuc viuit,
& appellatur frater Basilius.

Et quoniā de dæmonis in Ignatium
odio (quem ipse hostem suum omniū
atrocissimum nominabat) mentionē
fecimus, non erit abs re, illud quoque
quod est persimile, adscribere. Parauij
miles fuit quidam Italus natione, ho-
mo simplicissimus, qui Ignatium de
facie non nouerat, neque eius (quod
sciam) nomen audierat. Hunc dæmon
iuuasset: qui sacris precationibus dum
excantaretur aliquando, de Ignatio lo-
qui cœpit, eumque suis coloribus pin-
gere tam scitè & appositè, vt P. Laines
(de quo hæc audiui) vehementer
miraretur: addebatque diabolus fren-
dens

dens ac stridens Ignatium omnium
 qui viuerent, sibi esse inimicissimum.
 Mortuo verò recens Ignatio, Drepani
 (quæ ciuitas est in Sicilia) puella quæ-
 dam virgo quæ à dæmone vexabatur,
 interrogata à quodam Sacerdote (mul-
 tis magnisque viris præsentibus) Ignatiumne nosset, & ubi nam ille esset? re-
 spondit, Ignatium inimicum suum, vi-
 tam perfunctum, in cælo esse inter
 alios sacrarum religionum Fūdatores.
 Quæ tamesi, quod à dæmone profecta
 sint, certam non habent fidem; tamen
 quoniam Dominus veritatem ab illo
 sæpe exprimit inuito, hæc quæ & veri-
 tati, & Ignatii moribus consonant, nō
 sunt quasi falsa repudiāda. Nam homo *Luc. 4.*
 habens dæmonium immundum, ex-
 clamauit voce magna dicens: Sine,
 quid nobis & tibi, Iesu Nazarene? veni
 si perdere nos? scio te quod sis sanctus *Ibi. 1. c.*
 Dei. Et alibi: Exibant autem dæmonia
 à multis clamantia & dicentia, Quia tu
 es filius Dei. Voluit itaque Dominus,
 vt dæmon ipsum vel inuitus agnosce-
 ret, & Dei filium esse testaretur. Atque
 alia ijs similia legimus in Sancto-
 rum virorum historijs, quæ
 ad eorum laudem per-
 tinent.

SEVERITATEM QUOMODO
cum benignitate temperaverit.

CAPVT VII.

EX multis, quæ admirabilia Ignatius habuit, illud equidem haud postremo loco numero, quòd difficile illā seueritatis cū lenitate coniunctionem, tā perfectè obtinuerit. Formidabilis contumacibus, in obsequentes mitissimus: spōte tamen sua, ad lenitatem semper quàm ad seueritatem propensior.

Nouitium quendam vacillantem in proposito, ollasque Aegypti suspirantem, vt ab ea mente deduceret, ac firmiorem redderet, humanissimè aliquando est allocutus, sed frustra: tum vt reliqui Patres idem præstarent, iussit. Ad quorum voces cum aures illius obsurdescerent, & nihil animus lenissimis admonitionibus, salubribusque consilijs flecteretur: renunciatum est Ignatio, obfirmatum pertinacia illum esse, ac summo mane postridie (noce enim erat) constituisse discedere. Tum Ignatius: Haud ita sanè, neque enim apud nos ille pernoctabit: hominemquē dimitti continuo iussit: vt cui inutilis benign-

benignitas extiterat, utilis eius exēplo,
ceteris esset seueritas.

Authoritatē retinebat in primis omnium virtutum exemplo, deinde maximè prudentiē opinionē, & rerum gerendarum vsu: tum in rebus periculosis, quæque vel exemplo inficiunt, vel contagione serpiūt, seueritate, qua magna præcipuè in eos utebatur, qui vel obstinati & insanabiles, vel ceruicis inobedientia duræ, vel seditiosi, & fraternæ pacis, concordiaque perturbatores viderentur, vel opinionibus certè turgidi, atque inflati, & cedere nescij. Hos omnes in religione perniciosos censebat esse. Quocirca neque illos, si tales sciret, in Societatem admittebat: neque cognitos postea retinebat; si illis curandis nihil profecisset. Atque ut quisque doctissimus erat; ac nobilissimus, ita solertissimus erat Ignatius, si quid in illo esset vitiosum, quod aut doctrinæ, aut generis opinionē commendatum, ad alios manare, & corrumpere illorum integritatē posset.

Illud etiam augebat authoritatem, quòd in leuibus erratis, grauiā interdū exempla statuebat. Nam & in nonnullos q̄ ad afflictā valetudinē ex morbo

con-

confirmandam, in scio ipso, pila palmaria in vinea luserant, grauitur animaduertit: & in quendam nouitium non Sacerdotem, manus interdum sapone lauante: & in alios etiam, pro minimis delictis magnas nonnunquam poenas constituit. Ne videlicet ex minimis maxima fierent: etsi minus deformitate ac magnitudine nocerent; imitatione certè serperent, atque exemplo. Magnumque Religioni detrimentum inferri existimabat, cum quarumlibet nouarum rerum inductione, tum verò illarum potissimum quæ ipsum Religionis statum immutare possunt, sensimque peruertere: & quidem maximè in ipso Religionis initio.

Beneuolentiam verò suorum multa Ignatio conciliabant: ipsa eius sapientiae in primis opinio, qua imbuti hominum animi, ad amandum impelluntur: deinde amor, qui naturaliter amorem procreat, & parit. Sentiebant enim omnes, se illi filios esse charissimos. Præterea, cum singulorum & animi & corporis facultatem nosset, quantum quisque oneris ferre poterat, tantum cuique imponebat, vel aliquanto etiam minus: ne ponderis magnitudine opprimerentur, sed potius cum gaudio illud

illud perferrent, & non gementes.

Si quid porrò ab illo nostrorum aliquis peteret, quod negandum statueret, negabat: sed si rei ac personæ ratio polceret, cur negaret, causas proferebat. Sin concederet, causas nihilominus addebat, cur negari posset: ut & qui non acciperet, minus ferret molestæ, & qui acciperet, gratius quod datur haberet.

Cum maximè cuperet, ut indifferentes sui essent, & in his rebus quæ ad obedientiam pertinent, neutram in partem mouerentur: explorabat tamen diligenter, acuteque perspiciebat, quò quemque natura duceret, quam in partem cuiusque propenderet animus: & ad illius se honesta cupientis, inclinationem accommodabat: cum id intelligeret laboriosum esse, quod natura sit repugnante; neque violètum quicquam esse diuturnum. Itaque in eo sapientiæ illius splendor erat maximus, quod maximè disuncta tam artificiosè coniungeret: & indifferentiam cum propensione cuiusque copularet: in alteroque exigendo elucebat seueritas, in altero præstando eminebat humanitas.

Si quid à quopiam esset commissum, quod poena expiandū iudicaret, studio-

Cc

se da

se dabat operam, ut qui in culpa esset, culpam agnosceret: eamque non verbis, sed rerum potestate exaggerabat. Tunc ut poenae modum ipse sibi statueret, qui deliquerat: de qua tamen poena, si grauius videretur, multum detrahebat Ignatius: ita fiebat, ut integra beneuolentia, nihil tamen esset impunitum. Et certe admiratione dignum est, quod in hac parte & vidimus & obseruauimus, ut in tanta hominum multitudine, nemo ferè ab Ignatio aut verbis castigatus, aut poenitentia aliqua grauiore affectus indignaretur: nemo in obiurgationem, iram, vel aliqua perturbatione incitaretur, sed in seipsum exardesceret, quod deliquisset.

Se ab errore reuocantes, æquè complectebatur ac suscipiebat, ac si nihil deliquissent: ut presenti beneuolentia, illorum minueret verecundiam, & omnem errati memoriam sempiterna obliuione deleteret: nec vulneribus modo, sed cicatricibus etiam mederetur.

DE COMMISERATIONE.

CAPVT VIII.

AD eadem benignitatem pertinet sympathia illa, & misericordia, quam

quam ex morbis suorum capiebat. Nā in eos præcipuè, qui valetudinis imbecillitate tentarentur, aut grauius ægrotarent, eximia erat illius & charitas, & sollicitudo. Itaque iubebat, statim ut aliquis in morbum incidisset, ad se referri: obsonatorem domus bis quotidie sibi renunciare, num præfecto infirmorum emissit, quæ ad illorum ipsius usum postulasset. Quod si pecunia ad sumptus non suppeteret, stanneas lances, vel quadras perpaucas, quæ in domestica suppellectile fortè reperiabantur, vendi primū, deinde lectorum stragula distrahi iubebat. Et cum præclaros adolescentes summa ingenij spe, doctrinæque præditos, aut laborū magnitudine debilitatos, aut etiam extinctos in ipso Societatis nostræ exordio animaduerneret (quod spiritus quodam impetu longius nostri progredierentur, quā moderationis & diuturnitatis ratio patiebatur) domum in remoto loco Romæ exædificandam curauit: in qua, qui literarum studiis inuigilarent, interdum laxarent animū, & aliquid de summa illa studendi, meditandique contentione remitteret. Sed cum inopia pecuniæ obstaret, nonnullique id dicerent, viuendi tum

quidem tempus esse, non laboriose ædificandi: nunquam de sententia deduci Ignatius potuit, pluris sibi esse dicēs quam omnes thesauros, cuiusvis fratris salutem. Illudque addebat, Cum homo ægrotat, rarò aliquid boni potest in aliorum vtilitatem facere: quando verò sanus est, potest multa bona facere.

Cum grauissimè ipse langueret, & ad illum subleuandum, Patrum, qui Romæ tum quidem eramus, precib. temporarium Vicarium admittere cogeretur: omnibus, quæ domesticus Minister ad se referri ex præscripta sui officij regula deberet, in Vicarium reiectis: illa tamen excepit, quæ ad curam, salutemque eorum qui ægra essent vultudine, pertinerent. Hæc enim ad se tunc etiam referri volebat.

Patrem Iacobum Lainem cum Ignatio iter vnà facientem, acerbissimus quidam dolor inuasit, quem vt leuaret & mitigaret Ignatius, quem vnicum ex eleemosyna denarium acceperat, eo equum conduxit: in eum Lainem palliolo suo tenui attritoque inuolutum, imposuit: & vt magis hominem animaret, ipse, tanquam Helias alter, tanta animi alacritate, atque pedum velocitate

tate antecedebat, ut Laines preceantem illum equo vix consequi posset.

Dicam quod egrotanti mihi accidit. Cum de nocte languis mihi ex brachio esset missus, custodesque, qui excubias agerent, Ignatius appoluiisset, reliqui quieti se dedissent, ad multam noctem, alijs dormientibus, bonus sollicitusque pater vigilabat. Bis tēve misit, qui brachium exploraret, circumligatum ne esset commodē: ne fortē, soluta vena, sanguis efflueret, & subitum (quod nonnullis euenit) interitum adferret.

Mirabili Dei prouidentia factum esse dicebat, ut tot ipse morbis esset obnoxius, ut ex suis doloribus aliorum dolores aestimare disceret.

Et hoc quidem misericordiæ erat, & benignitatis. Illud tamen seueritatis, quod ægros volebat omnem sui curam deponere; dicto audientes esse, patientes, tractabiles, minimē querulos, aut morosos; cælū ad arbitrium suum non mutantem, neque ea de re med cū consulentes: denique qui scirent, se superioribus suis curæ esse, & nihil minus sibi, quam de se, curandum. Qui secus facerent, in eos ubi conualuissent, grauitate animaduertebat. Si quem

verò cerneret difficili, immoderatoque ingenio, & propter contumaciam carnis, robustamque naturam, minus se ad spiritus, mortificationisque legem accommodantem: illum verò, ut spiritus saluus fieret, facile patiebatur supra vires etiam aliquando laborare: & si in morbum incidisset, haud ita grauaten ferebat, adhibebatque eum medicinæ modum, quem & paternæ charitatis ratio, & illius spiritualis salutis poscebat.

DE MAGNITVDINE ANIMI.

CAPVT IX.

Constantiam Ignatii, fortitudinē, magnitudinemque animi multa declarant.

Cum morbo sæpe tentaretur, & doloribus torqueretur, nullum vnquam gemitū edidit, nullū afflicti animi signū: sed placidē, ut remedia adhiberentur, admonebat: tulitque triduo aliquando sedatissimē dentiū dolorē grauissimū, neque vllam tamen doloris significationem dedit. Aliàs item, ad morbū, quo laborabat, curandum, quidam ex nostris lineum panniculum ceruicibus Ignatii

gnatij circumponens, & consuens, auriculam etiam illius incautè perforauit, acutèque traiecit. Ad quem Ignatius moderatissimè illud tantum: Vide, inquit, frater quid facias. Quanquā quid mirum, tam patienter illum Christianā militiæ ducem, acus tulisse vulnus, qui vanitatis adhuc miles, secari crus sibi tam fortiter pertulit?

Romæ anno 1543. P. Petrus Codacius, magni vir animi, Christi que paupertate diues, ac de vniuersa societate optimè meritus (qui primis illis, difficillimis que temporibus, ad subleuandam Societatis nostræ tum nascentis inopiam, singulari Dei beneficio nobis donatus est) cum in conductā domo viueremus, extruere aliam, in qua nunc habitamus, est aggressus, magna potius diuinæ prouidentię spe, quam præsenti pecunia fretus. Ad ædificationem cœmenta, calcem, reliquamque materiam comparauit. Sed cum soluere creditoribus non posset, illosque diem ex die iuberet expectare, missi tandem domum à magistratu apparitores sunt, qui Codacium pignoribus ablati coërcerent, & in domesticam supellestilē inuolarent. Ea erat tenuis sanè, ac perangusta, quæque nostram

fram paupertatem satis per se indicaret. Minister domus cum satellitū turbam irrumpentem aspiceret, misit repētē, qui curriculo Ignatium moneret de nostrae domus exspoliatione. Cui apud viros nobiles amicissimosque ledenti, qui missus erat cum rem ordine in aurem insusurrasset, nihil omnino commotus: Bene, inquit Ignatius, habet, sat est: sermonemque suum, quem fuerat exorsus, pertexuit. Quo sermone omni post horam confecto, placido vultu Ignatius ad amicos; An nescitis, inquit, quem paulò ante nunciū acceperim? Quem illi. Cum rem subridens aperuisset, & (quasi nihil ad se pertineret) equissimo esset animo, perturbatur illi, rem indignam dicūt, seque in omnes partes versant, vt tam graui malo remedium inueniāt. Sed eadem tranquillitate Ignatius, eodemque vultu, Nihil est, inquit, opus. Nam si lectos auferrent, terra nobis cubile erit: pauperes enim sumus, & vitam pauperibus dignā agemus. Quod si ego praelens fuissē, nihil amplius ab illis certē postulauissem, quā vt scripta mihi quaedam relinquerent, cetera suo arbitratu auferrent: id si negassent, ne ego haud magnopere contēdissem. Quid plura?

Hic.

Hieronymus Salla, homo nobilis, & vicinus & amicus noster, suam auctoritatē interponit: res nostras eodem loco futuras, suam fidem obligat: Satellites nihil omnino de reb. nostris attingunt. Postridie amicus Societatis quidam sacre Theologiæ Doctor, cui Hieronymus Arzius nomen fuit, huius quidem rei omnis ignarus, sed diuino afflat^{us} instinctu, Ignatium accersit, ducentos aut eos coronatos in manum Codacio dat: illis q̄s alienum dissoluit, & hoc tam illustri exemplo discit, quā sit extremis etiam rebus ac desperatis, sperandum in Domino.

Atque in hac firmissima in Deum spe, pecuniæque despicientia, Ignatii altitudo animi multum excelluit. Erat enim voluntate, reque pauperrimus: animo, Dei que fiducia opulentissimus. Quapropter nullum, qui ad institutum nostrum aptus, vocatusque à Deo videretur, à Societate vnquam exclusit propter nostrarum rerum tenuitatem. Illudque frequenter vsurpabat: Nos quidem Deo seruiamus: ille certissime reget nos, & nihil nobis deerit. Iactemus cogitatum nostrum in Domino, & ille nos enutriet. Spera-
Psal. 22.
Psal. 36.
Psal. 34.
 mus in Domino, & faciamus bonita-

rem, & pascemur in diuitijs eius. Et cū quidam non ex externis modò, sed etiam ex domesticis vehementer mirarentur, qua fretus spe, tã multos Ignatius nullis certis redditibus fultus, Romæ haberet, quibus alendis, magnæ facultates vix sufficerent, idque familiariter ex ipso quærent. An nescitis (inquit) quãtas vires spes in Deum habeat? vel ignoratis, parum illi esse loci, vbi omnia abundè suppetant? Quæ explorata si essent, & manu tenerentur, vbi nostra esset in Deū spes? Spes enim quæ videtur, non est spes. Nam quod quis videt, quid sperat?

Rom. 8.

Atque ita sanè euenit sapissimè, vt nostra paupertas ex spe contra spem sustentaretur: eiusq; rei multa sunt, eaq; clarissima exempla, quæ si persequi omnia velim, longus nimis sim, pauca tantum subijciam, ex quibus similia intelligantur.

Quo tempore bellum inter Paulum IIII. Pont. Max. & Philippum Regem Catholicum gestum est, magna erat in vrbe annonæ caritas, & domitoræ rerum omnium penuria: itaque nonnulli ex nostris suadebant Ignatio, vt familiam suam quæ Romæ erat, diuideret: & partem nostrorū ad alia Col.
legia,

legia, vbi cōmodius ali possent, amandaret, Ignatius verò hoc ipso tempore Antonium Labacum, architectum ap- primè nobilem atque excellentem, qui filium habebat in Societate, ad se accersiri iubet, cum eo, de solo eligendo ac designando & duobus Collegijs Romano & Germanico ædificandis agit diligenter; iubet vti formam exemplar que delineet, rationes sumptuum subducatur, ac rem totam perscribat. Atque hoc facto declarauit Ignatius, illa Dei opera altissimis fixa esse radicibus, & supra eam petram esse fundata, quæ neque imbrium vi, neque fluminum exundatione & concursu obrui possunt, neque ventorum impetu labefactari.

Aliàs item, Romæ Petro Codacio nuper mortuo, & S. R. E. Cardinalibus propter obitum Pauli 111. Pont. Max. in noui Pontificis electione occupatis, inopia nostri premebantur: quibus extremam etiam famem metuebant multi, humana ratione rem æstimantes. Ignatius verò, eo ipso tempore, familiam suam auxit, & intra paucos dies, plurimos Societatis candidatos in Societate admisit: multis eius animum admirantibus, quibus quod

consecutum est, admiratione noua admirationem ademit. Nam hoc ipso tempore cum aliquando Ioannes Crucius, domesticus obsonator, homo simplicissimus, & feruens spiritu, ex Diui Ioannis Lateranensis templo, vesperi domum reuerteretur, ad amphitheatrum, quod vulgo Colosseum dicunt, in hominem incidit, qui in manum illi centum nummos aureos silentio tradidit. Eius aspectu plurimum Ioannes commotus est, & horrore quodam perfusus: tradita enim hominem pecunia, ex oculis mirantis subito euasit.

Aliàs etiam, dum idem item Ioannes summo mane obsonatum it, obuiam illi factus est quidam, qui marsupium aureis nummis plenum in manum dedit. Et quod nondum planè illuxisset, quis esset, agnosci non potuit. Obsonator certè noster, dæmonem suspicatus, eiusque timens insidias, in templum Diuæ Mariæ supra Mineruam, quod proximū erat, se repente coniecit, precatusque Deum est, ut se dolo & fraude omni liberaret. Pecuniam domum allatam, adulterinā nonnulli suspicabantur; & à diabolo, ut nobis imponeret, præstigijs quibusdā adumbratam.

ram. Sed tamē vera, & recens, & aurea
fuit: eaque debita soluta sunt. Eodem
penē tempore, in alia nostris difficulta
te versantibus, dum in propatulo lo-
co, apertam arculam tomento, & scru-
tis vilissimis refertam, Pater Ioannes
Polancus domi perscrutatur, & scripta
quædam diligentius inquirat; recentes
nummos aureos, fulgentesque in ea,
casu reperit, quibus subuentum præ-
senti necessitati est. Nam illud diuinæ
quidem prouidentia signum, minus
tamen mirandum est, in summis rei
familiaris angustiis fuisse, qui nostræ
necessitatis insciji, pecuniam vtrò of-
ferrent, vel etiam benignè domum
deferrent: qua ratione nostram sæpè
inopiam subleuarunt.

Atque hac quotidiana experientia
Ignatius confirmator, & indies singu-
lari in Deum spe erectior euadebat,
cū tot argumentis disceret, se, suosq;
illi curæ esse: & vbi maiores rerum ad
vitam necessariarum angustia timeri
poterant, ibi diuinam prouidentiam
largius omnia suppeditare, & benigni-
us sibi præsto esse. Illud, ppter ea quod
fuit maximè insigne, & Romæ nostris
omnibus vulgatissimum, addendum
puto: Anno salutis nostræ 1555. 16. Se-

ptembris, Ioannes Polancus pecuni-
am ad sumptus Collegij Romani ne-
cessarios, neque mutuam, neque for-
neratitiam, neque vlla alia ratione di-
ligentissimè conquisitam inuenerat.
Rem ad Ignatium placidissimè detulit.
Ille verò in cubiculum se abdedit, ora-
tioni se dedit, Deum precatus est, vt
præsenti subueniret inopiæ. Post o-
rationem Iacobum Laiuem, Chri-
stophorum Madridium, ipsum de-
nique Polancum ad se vocat; ipsis
quid à Polanco acceperit, exponit;
sequè rem tota Deo commendasse ait;
& se quidem neque Prophetam esse,
neque filium prophetarum, sed ta-
men pro certo habere, Deum reb. pro-
uidentissimè consulturum. Et ad Po-
lancum conuersus; Tu (inquit) Polan-
ce, in sex proximos menses Collegij res-
curato, & illi sumptus necessarios sup-
peditato, ego te istarum rerum cura po-
stea liberabo. Permirum fuit; eo ipso
die, qui tamen iam vergebat in occa-
sum, duobus ex locis, ab hominibus
nostræ inopiæ atque difficultatis igna-
ris, sponte pecunia missa est, qua ex
illis tunc angustijs exire licuit. Profe-
ctus sum ego Octob. mense proximo
in Germaniam inferiorem, & mense
Martio

Martio insequentis anni 1556. cum sex mensium spatium ab Ignatio definitum, aut effluxisse iam, aut appetere videretur, Romam ad Martinum Olaium scripsi, me ut de rei exitu faceret certiores. Ille verò rescripsit, pridie eius diei, quam à me literas accepisset, magnam pecuniæ summam eleemosynæ nomine Romam nostris allatam, æs alienum penè dissolutum. Polancum anxia illa rerum necessariorum cura liberatum, solutior animo esse, res omnes fluere, & supra opinionem omnium, quam unquam antea copiosius abundare: itaque verba Ignatii re ipsa & felicissimo successu adeò esse comprobata, ut ipse maiora miracula non requireret, ad habendam fidem Ignatio: sed cæleste tantum lumen, quo illustratus mentis oculis videret, quæ corporeis oculis cernebat.

Quid illud, quod ex superiori narratione perspicui potuit? quod antequam socios cogeret Ignatius, se desertum ab omnibus, quam cuiusquæ patrocini defensum, in tot, tantisque contentionibus esse maluit: Socios autem cum haberet, coniectas in se calumnias iudicio est persecutus: hominumque vel imperitorum ignorantiam, vel perditorum, amen-

amentiam, nihil contra veritatem valere passus est? Quorum alterum, robusti fuit animi, magnæque constantiæ: alterum etiam charitatis, eximieque prudentiæ.

Illud etiam præstantis animi signum est, quod multi observarunt in Ignatio. Nam cum fracto corpore esset, morbisque confectus, & multis auxilijs necessario indigeret, ad tam multa, & magna negotia, tamque varia conficienda, quæ in constituenda Societate, ac propaganda, quotidie nova occurrebant: si tamen diuinæ gloriæ ratio, aliorumque id posceret maior utilitas, libentissimè sanè optimū quemque, sibi que maximè necessarium ab se dimittebat. Fecitque non semel, ut quibus in Societatis administratione plurimum Romæ vteretur, eos ferme omnes, alium alio amā daret, solusque remaneret, qui tantam rerum molem suis humeris sustineret.

Infirmissima valetudine, affectaque iam ætate, ac propemodum extrema, ipsum ego Ignatium dicentem audiui, se quidem, si ex usu Ecclesiæ Christi futurum esset, ut Roma vel in Hispaniam usque suis pedibus iret, non modò æquo, sed etiam libenti ac magno animo,

mo, iter illud suscepturum, & ut sperabat, etiam confecturum. Hoc, inquit, baculo innixus, pedes abibo.

In aduersis sustinendis, & magnis difficultatibus explicandis, ita erat excelso animo, & erecto, ut morbo sæpè oppressus, si quis nodus existeret, ad quem expediendum, virtute illius esset ac prudentia opus, statim quodam modo conualesceret: & animo corpus regente, sanus fortisq; videretur. Ex quo illud iam nostris tritum erat, quoties ex morbo decumberet, optandum esse, ut aliquid eiusmodi existeret, ad quod explicandum Ignatius è lecto surgere, & morbum depellere cogere-
tur.

Adijt aliquando Ignatius ad salutandum principem virum nostri studiosum, à quo minus officiosè, quàm par erat, exceptus est. Causam Ignatius arbitratus est, quod minus eius opera, ad res Societatis, atque patrocinio vteretur. Erat enim, aut videri volebat Societatis nostræ percupidus, molesteque forsità ferebat, quod alios ad nostram defensionem, se prætermisso potius adhiberemus. Tunc Ignatius mihi, Dicam (inquit) illi, & apertè dicam, me ante 30. annos à Deo dicisse, ut in ijs effici-

efficiendis quæ Dei sunt, omnia auxilia conquiram: sed ita, ut non in externis adiuventis spem meam, sed in ipso Deo bonorum omnium effectore, constitutam putem. Quod si inter hæc subsidia efficiendique instrumenta, se vnum esse vult, libenter eo utemur: sed ita demum, si intelligat nos ab vno Deo pendere, Deo non hominibus niti.

Erat autem ut in rebus arduis suscipiendis strenuus, ita in susceptis retinendis constantissimus, animique firmitate singulari: cuius constantis causæ multæ erant. Circumspiciebat enim omnia attentissimè, animoque collustrabat, antequam quicquam aggrediretur. Orabat multum, flebat, gratiam flagitabat à Domino, cuius sæpenumero diuina luce perfusus, voluntatem intelligebat, neque se ab ea diuelli vllomodo patiebatur. Præterea adhibebat eos in consilium, quorum curæ commissa erant, eorumque exquirebat iudicium, quibus illa potissimum essent cognita, atque explorata, quæ in deliberatione versabantur. Atque hunc in modum prudenter susceptum negotium, perseueranter urgebat.

Com.

Compluti aliquamdiu habitauit in hospitali domo, quam vocant Altozana, quæ quidem domus, id temporis, lemuribus, nocturnisve laruis infamis vulgo ferebatur: eaque pars Ignatio ad habitandum data, quæ maximè putabatur infesta. Ibi cum aliquando primis tenebris esset, horrore quodam perfusus est; quasi dæmonum truculentus aliquis, terrificusque obijceretur aspectus. Sed continuo se recepit, inanemque terrorem animaduertens, in genua procubuit, & magna animi vocisque contentione appellare, pro-uocareque dæmones cœpit: Si tradita, inquit, à Domino, in me vobis potestas est, præsto sum: potestatem datam in me, neque repugnantem neque verò recusantem conuertite: sin potestatem nullam habetis, quid miseri atque imbecilles furitis, laruisque umbratilibus, trepidos puerorum territatis animos, & iniecto vano terrore concutitis? An quibus re non potestis, falsa rerum imagine nocere vultis? Quæ ea animi firmitate dixit, ut tunc omnem metum depelleret, & in posterum aduersus omnes diaboli impressiones ac terricula, multo etiam esset erecti-

Dormi-

Dormientem Ignatium strangulare diabolus voluisse, Romæ anno Domini 1541 audiui. Guttur enim quasi manu iniecta stringere, præfocareque conatus est, tam fortiter, ut nullo conatu posset Ignatius Iesu sanctissimum nomen inuocare. Sed cum nervos animi corporisque omnes quantum maxime posset, intederet, vim vi repellens, in suauissimam tandem vocem erupit, Iesumque clamavit, qua voce diaboli conatus repulsus est. Porro ex contentione Ignatius (quod postea vidimus atque animaduertimus) per dies aliquot raucus omnino ac sine voce fuit. Huic affine est quod à Ioanne Paulo, qui diu comes Ignatii sociusque fuit, accepi. Dormiebat Ioannes in cubiculo apud Ignatium proximo, & nocte intempesta aliquando è somno excitatus, audire sibi visus est plagarum crepitum, & valentissimorum hominum strepitum, quasi Ignatium diuerberatum, ipsiusque Ignatii gemitus atque suspiria. Ad Ignatium statim accurrit, in lecto sedentem offendit, stragulo ad pectus brachijs compresso, veluti erectum, atque inuictum, & ad verbera excipienda paratum. Cui Ioannes: Quid hoc, inquit, rei est, Pater? quid au-

dio? quid.
abii
annes
ter pu
recur
ex m
ne an
repet
plus
Ou
ad ro
nini
mag
dien
dis
peri
hom
ab e
que

D

S

cina
ple

die

dio? quid video? Ad quem Ignatius: Et quid, inquit, audiisti? Cum narrasset: abi inquam, dormi. Rediit in cubile Iohannes: paulò post audiuit rursus grauius pullari Ignatium, cecidiq; Ad ipsum recurrit, immotum reperit, sed veluti ex magna lucta animique contentione anhelantem, à quo denuò lectum repetere, somno se dedere, neque amplius surgere iussus est.

Otiosum esset persequi singula, quæ ad robur Ignatii, magnitudinemque animi pertinent. Etenim vir ille fuit in magnis cogitandis excelsus, in aggrediendis strenuus, in aduersis sustinendis inuictus, & perseuerans, nullis periculis animum submittens: nulla hominum potentia, aut autoritate, ab eo quod rectissimum duceret, statuque constantiæ discedens.

DE RERVM SPIRITALIVM
prudentia.

CAPVT X.

Singulari conscientias perturbatas seranquillandi gratia, ac prudentia fuit: vsque adeò vt sæpe qui medicinam ab illo peteret, cum morbum ipse suum explicare non posset, Ignatius

tius tamen, quasi intima & recondita illius cordis penetraffet, quæ in eius animo versarentur, clarè dilucideque exponeret. Deinde simili aliquo exemplo, quod sibi accidisset, remedioque quod expertus esset, breuiter explicato, facile afflictis animis omnem mororem, atque ægritudinem abstergebat. Exempla multa sunt, quæ breuitatis causa prætermitto. Certè liquet, initio ita fuisse à Deo exercitum Ignatium, ac probatum, vt probari eum oportuit, qui tot filiorum parēs, qui dux tot militum futurus esset.

Lutetiæ quidem Sacerdos dignitate, professione Religiosus, vita prophanus ac perditus, Ignatio erat propter morum dissimilitudinem maxime infestus. Ad quem sanandum Ignatius, cum omnes sibi aditus videret occlusos, hanc rationem excogitauit: Dominico quodam die, ad sacratissimum Christi corpus sumendum de more profectus, quod propè templum habitaret, vbi Eucharistiam sumere volebat, bene mane ad hominem diuertit: rogauitque, vt quoniam confessarium alium nō haberet ad manum, sibi peccata sua confitenti operam daret. Ille exhorruit primū Ignatij ingressu: dein-

deinde multò magis quòd id peteret
miratus est : postremò dedit inuitus,
quod honestè negare non poterat. In
confessione Ignatius postquam quoti-
diana & leuiora errata exposuit, addi-
dit se etià quædam præteritæ vitæ cri-
mina, quorum stimulis maximè vrge-
retur, aperire velle, vt eorum recorda-
tione salubri pudore suffusus, veniã à
Domino faciliùs impetraret. Hic cœ-
pit delicta iuuentutis suæ, & ignoran-
tias recensere, tanto dolore ac gemitu,
tam profusis lacrymis, vt suo fletu, fle-
re hominem cogeret, vehementerque
compungeret. Expendebat enim vero
iudicio, ac magno verborum & senten-
tiarum pondere exaggerabat, quanta
Dei esset, quem offenderat, maiestas,
quanta vicissim sua ipsius vilitas atque
abiectio: quanta illius in se liberalitas
& mansuetudo, quanta ipsius ingrati a-
nimi obliuio, & in tã benignũ Domi-
num scelus; prorumpebatque Ignatius
in lacrymas, & intimũ doloris sensum
deficientibus verbis explicare non po-
terat. Quid multa? cùm in vita præteri-
ta Ignatij, Sacerdos vitam suã præsen-
tem expressam, quasiq; suis coloribus
expictã cerneret, & alieno ex dolore,
eoq; grauissimo, sibi propter maiore
causam

causam vehementius etiam dolendum
intelligeret, ita commotus est, atque
animo commutatus, ut quem prius de-
testabatur, admirari Ignatium incipe-
ret, vitamque suam detestari, cuius for-
dibus hactenus impensè oblectabatur.
Itaque navigationis cursu in contra-
ria mutato, vela vertit, funemque re-
duxit: spiritualibus exercitationibus ab
Ignatio eruditus, sacris peregrinationi-
bus sese, ac poenitentiae asperitatibus
penitus dedit, vitamque & Sacerdote
& religioso homine dignam ita insti-
tuit, ac persecutus est, ut sui Ordinis vi-
ris admirationi equè esset atque exem-
plo. Certè ipse quasi salutis suae autho-
rè Ignatium, ac vitae parentem semper
deinceps coluit, ac dilexit, idque aper-
tè non destitit prædicare.

Aliàs item, erat Ignatius Lutetiae a-
liquando, unà cum affiduo quodam e-
ius comite, ac caelestis disciplinae disci-
pulo (ex quo ipso hæc audiimus) ho-
minem respicit quendam horridum
ac luridum per viam publicam trans-
euntem, prægrandi saxo onustum, ac
veluti gementem sub pondere. Diuini-
tus collustratus (sicut rei probavit eue-
tus) de repente comitem suum simili
se habitu induere, atque hominem sub-
sequi,

qui iubet, facereque simulatè, quid-
quid illum verè facientem videret, se
enim è vestigio vtrumque consecutu-
rum. Extra ciuitatem homo ille egre-
ditur, insequitur Ignatij discipulus, in
solitarium locum se confert: quò post-
quam ventum est, rogatus homo à no-
stro, quid sibi vellet? quid quæreret? Su-
spendium, inquit, volo, & acerbissimā
mihi mortem consciscere. Crucior e-
nim nimis, & tristissimis rebus ac per-
ditissimis ad restim adigor. Nulla e-
nim erit requies, nullus laborū ac do-
lorum finis, nisi mors, quæ mera ma-
lorum est. Hanc mihi inferre statui, &
iccirco huc veni. Cū autem alter se
in eadem causa esse diceret, multisque
vitam suam obsessam esse molestijs, ex
quibus exire ipsi non liceret, nisi per
mortem, Ignatius interuenit: & ad lo-
cium quasi ad ignotū conuersus, Quis
inquit tu? Vnde? quò? quid tibi vis? quor-
sum saxum, quorsum sordidus atque
incultus habitus? Hic ille titubare, hæ-
rere, & supra modum afflictum se ac
Perditum dicere, nullumque despera-
tissimis rebus remedium esse, præter
laqueum Quem blandè consolatus Ig-
natius, sensim sermonis suauitate co-
pellexit, vt se consilij sui pœnitere dice-
ret, &

Dd

ret, &

ret, & fero atque execrando mortis genere reiecto sp̄ suam magnā in Deo, vitæ ac salutis parente, atq; certissimā collocare. Tunc ad hominem (cuius causa omnia ex cōposito fiebāt) Quid, inquit, tibi videtur? Ego enim consilium huius boni viri (Ignatium indicās) sequi decerno: quando hanc mortem, quam mihi inferre parabam, breuem quidem, sed miserrimam, altera sempiterna & teterima consequetur. Neque enim hæc præsentium ærumnarum mors finis; sed principium impendentium malorum, atque æternorum futura est. Quo exemplo animatus homo ille, & blandissimis verbis delinitus ab Ignatio, & confirmatus idem sibi placere dixit: & à detestabili illa, diæque se occidendi voluntate discessit, Deo gratias agens, quòd miseriæ suæ socium inuenisset, & communis calamitatis depulsores.

Vituperabat gubernatores aliorum & magistros, qui in spiritali vita ceteros omnes ex se metirentur, & ad eandem, quam vtilem ipsi sibi experirentur viuendi orandive rationem reuocarent Hoc periculosum valde dicebat esse, & hominis multiformis gratiæ Dei dona, variasque Spiritus sancti ditionibus.

tributiones ignorantis ; neque satis
diuisiones gratiarum, in eodem spiri-
tu intelligentis. Vnusquisq; enim pro-
prium donum habet ex Deo, vnus qui-
dem sic, alius verò sic. 1. Cor. 4.

Ipse verò quantum in Dei via quisq;
profecisset, non fronte, ac vultu, sed a-
nimo & fructu metiebatur : neque
ex facilitate quadam & bonitate na-
turæ, sed ex contentione, & sui cu-
iusque victoria, virtutum momenta
ponderabat : secernebatq; acutissimè
naturæ motus, & gratiæ.

Itaque adolescentem quendam ex
nostris, acri ingenio, & vehementi na-
tura incitatum monens Ignatius, & ad
prauos animi motus cohibendos pa-
ternè cohortans, vince aiebat te, N. vin-
ce. Si enim te viceris, splendidiorẽ,
quam alij, qui mitiori sunt ingenio,
habebis in cælo coronam. Et cum hūc
ipsum adolescentem Minister Roma-
næ domus, me coram, grauiter accu-
saret apud Ignatium, & quasi minus
quietum, morigerum ac tractabilem
insectaretur : Ignatius non vulgi truti-
na, sed veritate, & spiritalis pruden-
tiæ statera rem æstimans, respondit
Ministro: Mitius (quæso) & blandius.
Equidem istum ipsum, quẽ tu tã acriter
D d 2 repræ-

reprehendendum putas, plus ego in Dei via paucis mensibus profecisse arbitror, quam duos illos integro anno. Nominavit autem duos, omnium ex fratribus candidissimos, & lenitate quadam ingenij, ac morum suauitate maximè amabiles. Ex quo apparet, non illum exteriorem tantum speciem respexisse, vt de virtutis solido fructu iudicaret, & blandam quandam mollemque naturam, qua illi duo præstabant; sed rem totam perpendisse vera ratione, & conatu, studio, suiq; per- uincendi labore definisse. Quæ nimirum in acriori natura perdomanda, maiorem conatum, contentionemq; desiderant.

Simplicem hominem, & Spiritu Dei atque amore plenum magis diligebat, quàm eruditum, minusque perfectum. Huic tamen, reliquisque, qui vel naturæ, vel fortunæ muneribus antecellerent, maiorem curam adhibebat, propterea eam, quæ ab illis in multos redundare potest utilitas.

Quæ religionis, nullis proprijs reditibus, sed quotidianis eleëmofynis viuunt, eas dicebat neque perpetuas, neque in suo instituto permanentes esse posse, nisi aut vitæ asperitate, aut insigni

ni aliqua vtilitate, hominum benivolentiam in se allicerent, & benignitatē excitarent. Istæ enim duæ res hominū animos plurimum commouent, & vel admiratione, vel fructu ad liberaliter tribuendum inuitant.

Non temerè quodlibet utebatur, sed magno delectu, quid cuique committeret, prouidebat: & gubernandi quidem alios, regendique, aut duram aliquam prouinciam vix vlli tradebat, cuius spectata virtus, diuque probata antea non fuisset. Romæ tamen, ut periclitaretur ingenium, & vires aliquotū tentaret, eosque paulatim ad maiora exerceret, rudibus hominibus, atque exercitatis in hoc genere offi. j. m. r. dūm eff. vsus.

Illud diligentissimè cauuit, ne quid nostris obreperet, quod candorem fidei quoquo modo inquinaret, & peregrinis omninò, aut nouis opinionibus inficeret. Itaque cum timeret, ne ex Hebraicæ linguæ necessaria cognitione aliquid discerent, ex quo ad nouas interpretationes perquirendas, nouosque sacrae Scripturae sensus delaberentur: statuit, ut nostri veterem, vulgatamque editionem, longo tot seculorum vsu comprobata omninò retine-

*Sess. 5.
sub Pau-
lo 3.*

*Basil. ser-
mone 3.
de exerci-
tatione
piet.
2 Tim. 2.*

tinerent : & magno etiam studio tue-
rentur. Quod Concilium etiam Tri-
dentinum, suis postea decretis cavit &
sanxit. Adde eodem, quod mali auto-
ris, aut certe dubij, ac suspecti, bonum
etiam librum legi in Societate nole-
bat. Namque aiebat, dum mali auctoris
bonus liber legitur, primò quidem pla-
cet ipse liber, paulatim deinde qui li-
brum scripsit : qui quidem probatus,
blandè in animos teneros, atq; mol-
les influit, & lectoribus iam beneuo-
lis, sui que amantibus, doctrinam suam
facile persuadet : ut quicquid scriptum
ab illo sit, id etiam verum iudicetur. Ita
quod infectum veneno est, id longissi-
mè etiam serpit, & dum principijs cau-
tè non obstititur, ægrè vitantur extre-
ma. Hoc de Erasmo Roterodamo, hoc
de alijs eiusdem farinae sentiebat scri-
ptoribus : idque multò ante quam A-
postolicæ sedis censura notarentur. O-
portet enim Monachum (ut præclare
scriptum est à Diuo Basilio) hereticum
hominem auersari, genuinos, ac pro-
batos libros legere : reprobos & apo-
cryphos penitus non contingere : nam
sermo eorum (ait Paulus) ut cancer ser-
pit.

Ean.

Eandem etiam diligentiam adhibuit, ut studium orationis ac mortificationis ex veritate in Societate (ut par est) æstimaretur: eiusque fructus, non falsis atque speciosis titulis (qui imprudentium oculos plerumque excæcant) sed spiritali profectu, & perfecta sui cuiusque victoria, tanquam certissima regula definiretur: ut ex ijs quæ mox subiiciam, fiet manifestum.

Anno Domini 1553. F. Reginaldus, Dominicanæ familiæ monachus, vir gravis, & vita, ætate, atque prudentia inter sui Ordinis viros apprimè nobilis, nostrique perstudiosus, Ignatium 23. Maij officij gratia Romæ conuenit, & me ac P. Benedicto Palmio præsentibus, inter alia, Bononiæ in Cœnobio scēminarum suæ curæ commissio, virginem quandam esse dixit admirabilem, & orationis virtute præstantem: quæ sæpenumero alienaretur à sensibus, atq; extra se ita poneretur, ut neque ad motum ignem, neque stimulos corpori adhibitos sensu perciperet: ad omnia denique mortuæ iacere similis, præterquam ad vnam obedientiæ vocem. Excitabatur enim, ac veluti de leuissimo somno expergefacta surgebat ab oratione, simul atque

D d 4

vocem

vocem praefectae monasterij se vocantis audiuiſſet. Hæc aadem virgo, Domini noſtri Ieſu Chriſti cruciatus ſerebatur imitari, & quos ille in corpore ſuo pro nobis dolores pertulit, ipſa ſuis doloribus ita repræſentabat interdum, vt in Chriſtum ipſum amore transformatam diceres. Nam ſtigmatâ habere in manibus videbatur, perfoſſum latus, caput veluti compunctum ſpinis atque tranſfixum, guttatim diſtillans ac cruore madidum, & id genus alia quædam: eaq; bonus Pater ſuis ipſe oculis ſe viſiſſe aiebat, ſuis tetigſſe manibus, alienis oculis atq; manibus fidem negantem. Hæc cum narraſſet, ex Ignatio quæſiuit familiariter, quod eius eſſet de iſtiusmodi rebus iudicium? quas ipſe non audebat vel probare omninò, vel improbare. Cui Ignatius illud tantum: Ex omnibus inquit, quæ narraſti, Pater, nihil minus habet dubitationis, quàm illud promptæ obedientiæ ſignum. Reginaldo à nobis digreſſo, rogavi ego Ignatium ſolus ſolum, quæ eius recondita eſſet de propoſita quæſtione ſententiâ. Et ille, Propriū, inquit, Dei eſt Petre, animas hominum ſanctificare, in eas influere, ſuis eas donis complere: idq; tam

tam copiosè facit nonnunquam, ut animæ Dei gratia circumfluentis plenitudo, in corpus etiã deriuetur, emineatq; foris quod intus est, sed id perrarũ est. Demon verò, quoniam vim ipsam nõ habet in animam, simulatis rerum atque adumbratis imaginibus, mortaliũ mētis vanitatis sectatrices, & nouitatis auidas, per corpus sæpè deludit. Idque exemplis etiam mihi notis confirmauit. Virginem autem illam Bononiensem, quam admiratione stupefacti homines intuebantur, pessimũ exitum habuisse audio, fumumque ex fulgore dedisse.

Atque illud quoque persimile est: Anno opinor 1541. Martinus de Sancti Cruce (qui Conimbricensis postea Collegij Rector fuit, Romæque anno 1547. feliciter obdormiuit in Domino) vir tunc nouitius Societatis, ac feruens spiritu, cum sermonem aliquando cum Ignatio haberet (cui sermoni ego quoq; intererã) incidit mentio de femina quadã, Magdalena de la Cruz nomine, quæ per id tempus Cordubæ in Hispania, & Religionis professione, & opinione sanctitatis omnium ore celebrabatur. Quam cum magnopere Martinus laudaret, eamque se vidisse,

D d. 5.

disse,

disse, cum ea se collocutum diceret, ac multa contulisse, ex quibus eius tum sanctitas, tum prudentia eluceret: Ignatius grauius hominem obiurgauit, quod foeminam illam eo loco poneret, quodque tanti faceret exteriora quaedam signa, & minimè certa sanctitatis indicia pro non dubijs atque exploratis haberet: opinionemque illam deponere iussit fallacem, homineque nostrae Religionis indignam. Quod Ignatii iudicium, aliquot annis post, rei exitus comprobauit. Illa enim quae ab ipsa infantia Deo sacrata fuerat, quae poenitentiae asperitate praecleara, orationis assiduitate excellens credebatur, prudentiae laude singularis; à qua (tanquam futura praesentiret, & conscia diuinæ voluntatis, mente praesaga ventura praediceret) responsa multi petebant; quae denique omnium virtutum opinione florebat, & veluti de caelo delapsa virgo colebatur; certis vestigijs deprehensa tandem est, cognitumque est omnibus ac compertum, fraude diaboli atque artificio egregiè illam hominibus imposituisse, eamque deceptricem & leuè, & falsa opinione errore hominum à pueritia commendatam, animum vul-

tu, vitam parietibus, flagitia captiosis
artib. dæmonis, prestigijsq; texisse. Sed
hæc obstructio nec diuturna fuit, nec
obducta, ita vt curiosis oculis tandem
perspici non posset. Ficta enim fuc-
taque omnia, celeriter decidunt.

Sacerdotem quendam ex nostris ad
se (me coram) accersitum acriter corri-
puit, quod cum nouitio de rebus ab
nostro alienis instituto loqueretur;
exemplaque virtutum longè posita
potius quam domestica afferret; eius-
que hominis spiritum miraretur, &
probaret maximè, cuius sanctitas pe-
regriño feruore, raptibus ac reuelatio-
nibus potissimum constare videbatur.
Quæ quidem omnia procul esse à no-
uitijs debent, quorum animi teneri ad-
huc & molles, certis, germanis, & in
propria cuiusque vocatione, atque in-
stituto, legitimis opinionibus imbuen-
di sunt; erroribusque qui ferè incautis
animis obrepunt, omni cura atque di-
ligentia detractis, ad veras, solidas, atq;
expressas virtutes studiosè effingendi
atque efformandi. Nam quo semel est
imbuta recens, seruabit odorem testa
diu. Quæque seminauerit tyro, metet
veteranus.

Bonos

Psal. 10.

Bonos bene valere cupiebat, malos malè, ut & illi integris ad Dei gloriam vterentur viribus, & isti multiplicatis infirmitatibus accelerarent ad Dominum, vel leuius certè remissiusque illum offenderent, iuxta illud Prophetæ, Contere brachium peccatoris. Si quem ex ijs, qui in ipsius potestate essent, præfractiorem esset nactus, quemque à recta obedientiæ regula perturbatio aliqua animi detorsisset (neque enim mirandum est, in tanta multitudine eiusmodi aliquem reperiri) cum hoc tam prudenter benevolentia, patientiaque certabit, ut vel mitigaretur omninò, & Ignatii charitati succumberet, vel eò tandè erumperet, ut suam ipse cōtumaciam agnosceret, aut inexcusabilem certè efficeret.

Dicebat, à diabolo ita hominem aliquando tentari, atque opprimi quodammodo, ut de mentis exiisse potestate videatur: & interdum naturæ adscribi, morbo nonnunquam, quod tentationi esset tribuendum.

Diabolum item, cum adoriri quempiam, exagitareque infestius cupit, noturnum tempus maximè observare, in quo ille, quem aggredi parat, è somno suscitatur: ut experrecto, fœda

foeda & impura statim obijciat, antequam à Deo sanctis cogitationib. occupetur.

Perutile sentiebat esse, cū quis grauius impugnatur, si semper aliquem habeat, à quo recta audient sustentetur ac fulciatur: vt vbi oppugnantium dæmonum adest copia, ibi etiam propugnantium non desit multitudo: & conatus conatu, quasi clauus clauo, repellatur.

Proprium diuinæ bonitatis aiebat esse, ea vehementius defendere, quæ à diabolo acrius oppugnātur: & firmitus communire, quæ hostis demoliri conatus est: laboris quæ quem repugnando ceperis, magnitudinem, consequētis consolationis magnitudine compensare.

Sanandis morbis, qui iidem videbātur omnino, diuersas, interdum etiam aduersas & contrarias adhibebat medicinas. Nam alium blandè curabat, ac suauiter, durè alium, & seuerè: exitus tamen ostendebat, semper eam curationem fuisse cuique adhibitam, quæ optima cuique esset, & accommodatissima. Atque huius excellentis, diuinæque prudentiæ ratio non vna erat, neque simplex, sed multiplex & varia.

Dd 7/

His:

His vitijs curandis, quæ inueterauerant, penitusque in animis infederant, efficax in primis fuit. Sic enim in omnes partes versabat hominem, quem sanare vellet: tam varia, multipliciaque remedia adhibebat, ut vix quippiam esset tam insitum, quod non euelleret. Modi autem, quibus utebatur, multi erant. In ijs, crebra examinatio sui ipsius, de ea re, quam emendare quisque vellet, idque statis horis, & certis. Et ne examinatio memoria excideret, antequam cibum sumeret, lectum ve peteret, fido alicui, certoque homini renunciare iubebat, an examinationem illam ex præscripto fecisset. Obseruare alios, qui in eodem vitio sint, illosque admonere. Obseruari ab alijs, & moneri. Poenam certam constituere, quam sibi toties infligeret, quoties deliquisset. Ipse verò Pater, initio suæ ad Deum conversionis cum ad risum hominum aspectu commoueretur, verberibus risu depulit, quibus se toties ad numerum afficiebat, quoties vel leuiter risisset.

Dicebat, innocentiam vitæ ac sanctimoniam multum quidem per se valere, & cæteris reb. omnib⁹ longè præcellere; sed nisi cum prudentia, agendique
cum

cum hominibus modo sit coniuncta, mancā fore atque infirmā, nec satis ad alios gubernandos idoneā: plusque sæpe exquisitam prudentiam cum mediocri sanctitate in gubernatione efficere, quā cum minori prudentia maiorem sanctitatem. Et hoc quidem si de communi loquamur usu ac lege. Nam priuilegia sanctorum extra ordinem sunt. Potest enim Deus, & solet amicis atque electis suis beneficia magna sæpe conferre, quæ tanquam extraordinaria, in communem reliquorum ordinem cogenda non sunt.

Præterea, non Dei tantummodo habendam esse rationem docebat, sed etiam hominū propter Deū. Quod sic explicabat: Vt quoniā in hac vita spectatorem non solū Deum habemus & ago *1. Cor. 4.* nothetam, sed etiā spectaculū facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus: prouideamus bona, non solū coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus: demusque operam ac conitatur, ut Deo nos quidem primum ac præ cæteris omnibus probemus (de cuius vultu prodit verum iudicium) sed *Psal. 16.* deinceps etiam hominibus propter ipsum Deum. Nemini dantes ullam offensionem, ut nō vituperetur ministerium.

Rom. 12.

Psal. 16.

2. Cor. 6.

rium nostrum. Item non tantum id respiciendum quod Dei zelus per se exposcit, sed hunc ipsum zelum ad proximorum vtilitates exigendum ac conformandum, Quod tunc demum verus Dei zelus ac secundum scientiam sit, si aliorum fructibus seruiat, & ad Dei gloriam, fratrum etiam salutem adiungat: eamque in Deo ipso intues ac perquirens, Deum ipsum in se, (vt ita dicam) propter Deum in proximis aliquando relinquat. Misericordiam (inquit) volo, & non sacrificium. Et si offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offers munus tuum. Ex quo multa facienda, multa fugienda sunt, hominum non peruerso iudicio, vt eorum saluti consulamus. Ipse autem Ignatius nonnulla se in nostra Societate instituturū fuisse dicebat, Deum tantummodo spectantem: à quibus tamē abstinebat, propter hunc quem ad homines, Dei causa, habebat respectum.

Patrem Cornelium Brughelman, Flandrum, in recitandis diuinis precibus anxie nimis laborantem, & totum ferme

ferme diem scrupulose collocantem, hac ratione sanauit Ignatius. Iussit vt preces ad horologium arenarium recitaret: & in eis vniuerse recitandis non plus temporis poneret, quàm quantũ alij Patres consueuerant: quo tempore consumpto, si qua fortè pars ad totum officium diuinum explendum deesset, eam ille eo die prætermitteret. Cornelius verò, veritus ne quam partem omittere cogeretur, dabat operam diligenter, ne sibi tempus deesset. Vehementius enimangebatur, si quid omnino relinqueret, quàm si quid minus (vt sibi videbatur) attētè ac deuotè pronunciaret. Ita scrupulus minor, maiori scrupulo, quasi clauus clauo, exemptus est.

Adolescens quidam Germanus, nostræ Societatis nouitius, tam grauitè aliquando vexatus est, vt de mentis constantia deijceretur. Ad illum sanandũ nihil non tentatum ab Ignatio est, sed nullo successu: Sic enim obfirmato erat animo, vt omnibus consilijs aures occluderet, omnibus machinis impenetrabilis resisteret. Sed miserum adolescentem, fraudulenter circumuentũ ab veteratore humanique generis hoste, atque irretitum videns, conatum diaboli

diaboli suo Ignatius conatu, pertinaciam cōstantia, calliditatē charitate vincendam existimauit. Rogat nouitium, vt aliquot dies domi adhuc maneat, ea conditione, vt Societatis omnibus solutus legibus, suo arbitratu viuat, dormiat, vigilet, edat, bibat, in otio deniq; atque in negotio ad suam volūtatē sit: idque vt ita fieret, Ministro domus præcepit. Accepit conditionem adolescens, se sibi permisit, liberè cœpit viuere, quasi exolutus regularum vinculis, quibus se dolebat constrictum. Sed hac remissione animi, hac Ignatii benignitate, quasi respirauit, atque ita immutatus est, vt illum sui puderet, pigeretque, & pœnitentiæ suæ pœnitentiam agens, ab eius Patris amplexibus deinceps nollet discedere, cuius tām in se experiebatur charitatem.

Doctor erat quidā Lutetię egregius, quem Ignatius Christo cupiebat lucrifacere: multis rebus frustra tentatis, ipsum aliquando vno socio comitatus (à quo hæc accepimus) domi suæ conuenit. Animum relaxantem, & se se honesto quodam lusu oblectantem offendit. Erat autem lusus globulo-

rum,

rum, qui super mensam certa quadam ratione iaciuntur. Et ille, ut laxamento suo fortè excusationē prætexeret. Opportune, inquit, Ignati aduenis, ut vnā tecum ludas. Negauit Ignatius se lusus illius cōsuetudinem habere, aut artem. Ille instare, urgere, efflagitare, ut vnā ludat, animi causa. Cū molestus esse pergeret, & vim propemodum afferret: Ludā, ait Ignatius, tecum, sed serio, atque ea conditione, ut si vincar, aliquid tua causa faciam; si vincam, tu vicissim facias mea. Placuit conditio, & ita conuenit inter illos, ut victus triginta dies victoris iussa faceret, & ad voluntatem illius honesta imperantis se accommodaret. Ludit Ignatius, rudis, nouus, inexpertus; neque enim globulos vnquam in manus sumpserat; & ita ludit, ut Doctorem sursum deorsum versaret: neque vnquam in mensa patetur consistere, vel vnā manum lucrari. Ad quem Ignatij socius identidē dicebat, Domine Doctor, digitus Dei est hic. Victus itaque est, deditque manus, & Ignatij voluntati se ad omnia subiecit. Ignatius verò hominem hortatus est, ut se ad tempus colligeret, & per triginta dies vacaret sibi, exercitationibus spiritualibus (alijs

curis

cutis abiectis) se penit⁹ dederet: quod & fecit, magna vitę mutatione, hominū-
que admiratione.

Feruentes zelo religiosos, & dissoluta omnia reformare cupientes sic interdum reprimebat, vt diceret: Illud in huiusmodi rebus in primis cogitandū, quid à nobis Deus in iudicio exiget: quarumnam rerum rationē repositet, vt ad Dei iudicium, non ad nostrum sensum vitam instituamus. Exiget nimirum à nobis Deus vitam nostrę vocationi consentientem, & religioso homine ac priuato dignam: vt verē contemptores mundi, spiritu feruentes, orationi instantes firmus, & nostri instituti muneribus strenuē vacantes. Reliqua quę huc non pertinent, neque in nostra potestate sunt, quibus Deus non commisit, eorum ab ijs rationem non poscet. Quamuis etiam desiderio diuini honoris ardere, & precibus instare, & si quando res ferat, homines, in quorum potestate illa sunt etiam vrgere debeamus.

Anno Domini 1554. venit Romā ex Orientis Solis India Andreas Fernādez Lusitanus, probatę virtutis vir, à Francisco Xavier ad Ignatium missus, vt eum de rerum Indicarum statu plenius

plenius doceret: ostiumque magnum nostris, ad multarum gentium conuersionem, apertum esse diceret, si qui forte Dei amore inflammati, ac diuinæ gratiæ robore, sui que contemptione muniti in eas oras proficiscerentur. Fecit Andreas, à Francisco quod fuerat iussus, sanè diligenter, mandata exposuit; auxilia, novosque milites postulauit ab Ignatio, responsum tamen certum nullum retulit. Tum Andreas me adhibuit deprecatores, orans, obsecransque eius ut causam susciperem, quam Deo fore gratissimam sperabat. Negotium suscepi; egi cum Ignatio, qui me audito, aliquantisper sese collegit, & graui seueroque vultu hæc tantum: Non minus, inquit, Petre opus est bonis operarijs atque strenuis, ijs quidem calamitosissimis temporibus, ad Christi fidem in Europa conseruandam, quam ad illam serendam in remotissimis illis regionibus. Atque utinam hæc Ignatij verba vera esse, nō tā nostro malo experiremur. Illo enim ex tempore, magnas Ecclesiæ Catholice ruinas videmus; multas Prouincias hæreticorum furore conquassatas: serpere quotidie magis contagionis venenum, & incorruptas atque integras etiam

etiam nationes inficere. Opprimat hanc flammā Domini misericordia, & Babylonicum incendium, nostris peccatis excitatum, vento roris gratiæ suæ flante, benignè restinguat.

Atque ex ijs tot tantisque, quas Catholica Ecclesia patitur, calamitatibus ac ruinis, natum puto affectum illum pietatis in Ignatio, & incensum sanctę Inquisitionis tribunali omnibus in rebus obsequendi seruiendique desiderium. Nam cum animaduerneret auitam Religionem, & Catholicam fidem, Christi sanguine, & Apostolorū doctrina fundatam, à truculentis sacrilegisq; fidei hostibus nostra ætate, omnib. machinis pertinaciter oppugnari; & grauissimos atq; sapientissimos viros, qui cōsilio supremo fidei præsunt, quasi in vigilia quadam stare, luporū rabiem arcere, & sanctissimę fidei propugnationem suscipere: dabat operā, vt eius tribunalis auctoritatem ad fidem ipsam tuendam apprimè necessariam, quam maximè posset, per se & per suos conseruaret. Quamobrem, quæcunque ipsi negotia sese offerebant, ad Inquisitionis officium pertinentia, tametsi à summo Pontifice ea impetrare minimo negotio poterat, semper

tamen
per e
dū
diffi
C
grau
& qu
lis si
atqu
ad S
les,
& n
nost
dust
in f
ger
nin
orr
fi
rel
eti
da
exp
gi
cu
qu
in
re
at

tamen

tamē ad ipsos fidei quæsitores reiecit,
per eosque confici voluit, quemadmo-
dū multis exemplis explicare nō esset
difficile, quæ breuitatis causa omitto.

Considerans varia, multiplicia, &
grauissima nostri instituti ministeria,
& quam plena difficultatibus ac pericu-
lis sit cum hominibus omnis generis
atque ordinis tractatio; illos sentiebat
ad Societatem nostram minus habi-
les, qui non satis essent sæculi officijs
& negotijs idonei: illos verò aptos, &
nostro instituto congruentes, qui in-
dustria & dexteritate quadam etiam
in sæculo florere possent, alijsque in-
genij muneribus antecellere. Hæc e-
nim illi siue adiumenta naturæ, siue
ornamenta, à sæculi vanitate ad Chri-
sti veritatem transferentes, vtiliores
religioni nostræ (quæ multum in a-
ctiōe etiam sita est) atque accōmo-
datiores plerumque existunt. Idq; ipsa
experientia compertum est.

Vt nihil est quod tranquillum reli-
gionis statum magis labefactet atque
euertat, quam discordia, ita nihil est
quod maiorem religiosi ipsis notam
inurat, eosque vulgo magis despectos
reddat, quàm si discordes inter se sint,
atque esse intelligātur. Nam charitas si
absit,

absit, quæ vita est religionis, mortuæ virtutes omnes religiosæ, ac sine vita sint, necesse est.

Coadiutorem quendam ex nostris, qui negligētior in re quapiam fuerat, me præsentē interrogauit Ignatius: Quid spectas? quid quæris in Religione? quem ad finem actiones tuæ referuntur? Ille Deum se spectare respondit, Deum se habere finem, cuius causa omnia faceret Tum Ignatius, Si Deus, inquit, propositus tibi finis est, grauius certe mulctaberis. Nam mundo seruare, ac vanitati indulgere, haud magnum sanè crimen est: Deum verò spectantem oscitanter aliquid facere, atque ignaue, intolerabile est. Maledictus, inquit, qui opus Dei facit negligenter.

Per paucos, ac fortasse vix vllum esse dicebat, qui perfectè intelligat, quantum Deo volenti in eo operari, ipse impedito sit: quantumque Deus in nobis efficeret, nisi à nobis ipsis impediretur.

Inter commoditates, quas multas ac peregrinas deuotus augustissimū corpus Domini Iesu percipiendi, ac frequens vsus secum affert, illam esse eximiam, quod digne communicantem

ita

ita virtute Sacramenti confirmat, ut ne in peccatū graue labatur, aut si humana imbecillitate victus cadat, breui certē à peccato resipiscat.

Tanti æstimabat persecutiones ac vincula, quibus pro Christo fuerat vexatus atque constrictus, & eo numero ponebat, ut apertè diceret, si quæ à Deo creata sunt omnia, altera in parte statæ collocarentur; in altera, carcer, catenæ, probra; vix illa omnia, præ istis, momentum vllum apud se habitura. Neque verò creatam vllam naturam posse lætitiā talem in anima procreare, quæ æquare possit gaudium illud Spiritus sancti, & purissimam alacritatem, quam eorum mentibus infundit Dominus, qui multa magnaque pro eius amore pertulerunt. Ex quo interrogatus à Patre quodam, quænam esset compendiosissima ad perfectionem via? respondit, Si multa aduersa, magnaque pro Christi amore patiāre. Pete hanc gratiam à Deo. Nam cui Dominus hoc tribuit, multum tribuit: hoc enim vno beneficio, multa magnaque eius continentur beneficia. Ipse verò Pater, hanc eandem gratiam & postulasse à Domino videtur, & impetrasse, Nam cum reliqui socij sepa-

E c rati

rati ab Ignatio essent, & quietissimè
 sæpe viuerent, simul atque Ignatius ad
 eos veniebat, & cum ipsis agebat, tem-
 pestas aliqua contra omnes, & persecu-
 tionis procella repentè excitabatur.
 Quod Pater Iacobus Lainez sæpissimè
 obseruauit, & simul ex eo coniectu-
 ram se capere aiebat quanta Ignatii vis
 animi atque constantia, quantum
 rursus & quàm implacabile dæmo-
 nis in Ignatium esset odium, atque in-
 uidia.

Sed quoniam spiritalis prudentia I-
 gnatii, in Exercitiorum spiritualium, &
 in Constitutionum libris (de quibus
 antea diximus) maximè cernitur, è qui-
 bus peti possunt quæ ad hunc locum
 pertinent: hac omissa, quanta fuerit in
 illo rerum gerendarum prudentia, vi-
 deamus.

DE PRVDENTIA RERVM
 gerendarum.

CAPVT XI.

Magnitudo illius animi cū sum-
 ma erat prudentia, constantia
 cum

am egregia quadam moderatione coniuncta. Nam etsi in rebus magnis & arduis, ægrè diuelli poterat ab eo quod semel rectum iudicasset, eratque acer & efficax in agendo, non tamen propterea aut nimias celeritates suscipiebat, aut tarditates: sed festinabat lentè; oportunitateque temporū obseruata, res maturabat, in omnibus excellenti temperatione vtēs. Ex quo vix vllus eius labor irritus, vix vllū non perfecturum opus, in magnis etiam atque operosis fuit.

In rebus suscipiendis sæpissimè videbatur nulla humana prudentia vti, sed diuina tantum niti prouidentia: in exequendis tamen, & ad finem perducendis, omnes vias tentabat, vt inchoata perficeret: ea tamen cautione, vt non in humanis subsidijs (quæ tanquam efficiendi instrumenta sumuntur) sed in Deo, bonorum omnium effectore, sp̃e efficiendi defigeret: & vt vt res cederet, lætissimo semper, tranquillissimoque animo esset.

Multa instituebat, quorum consilia (quod occulta essent) aut rationi parū consentanea nonnullis, aut admirabilia certè videbantur: sed tamen eorum exitus, exquisitum spiritum, reconditam-

Ec 2

ditam-

ditamque prudentiam declarabant Ignatij : qui ante languorem adhibuisset medicinam, cuique futura tam solenter praeuisa fuissent, & praeputa. Atque haec quidem admirabilis atque diuina prudentia, qua omnibus in rebus utebatur Ignatius, ex copioso illo ac caelesti lumine deriuabatur, quo eius anima illustrata, non solum praesentia cernere, sed etiam futura prospicere videbatur. Apparet enim illi Deum ab initio vniuersae Societatis progressum, cursumque diuinitus ostendisse: & quam suaves ac vberes fructus, ex arbore, quam ipse Ignatius plantabat & rigabat, dante incrementum Domino, sancta Ecclesia perceptura esset. Idque tum ex alijs multis, tum ex ijs quae subiiciam, coniectare licet. Anno Domini 1540. cum Petrus Mascarenas, Ioannis tertij Lusitaniae Regis apud Pontificem Maximum legatus, Ignatium vrgeret, ut ex decem socijs, sex in Orientis Solis Indiam, ad Regis sui voluntatem mitti pateretur: Ignatius (ut supra scripsimus) oratori respondit: Si ex decem sex auferas, quotam obsecro partem reliquo orbi terrarum relinques? Quasi pro certo haberet, exiguum illud paucorum sociorum semen spargendum

dum breui, & per vniuersum terrarum orbem disseminandum. Anno item 1549 mecum de Societatis nostrę statu atque incremento loquens, hæc eadē verba mihi dixit: Si decem annos viuemus Pette, mirabilem Societatis quasi cursum videbimus. Viuemus dico: immò verò si tu viues, videbis. Ego enim me tam diu victurum non puto. Quod vt dixit, ita certè factum est. Nam ipse celerius vitę laboribus defunctus est, & septem tantum postea nondum integros vixit annos: & nos intra decem illos ab Ignatio definitos, mirificam Societatis augescens propagationem, fructum, approbationem vidimus. Accedit eodem, quod me audiente anno Domini 1555. dixit. Nam cum Collegium nostrum Romanum certas sedes non haberet, sed incertis, iisque conductitijs ædibus vagaretur & locus certus, & ad Collegium in vrbe constituendum idoneus quæreretur: monuit quidam eius familiaris Ignatium, vt eades vicinorū professę domo proximas (quę multę erant atque amplę) coëmendas curaret in quibus Collegium ædificaretur multasque attulit commoditates, quas ea res habitura videbatur. Sed Ignatius totum

Ec 3 illud

illud spatium vni professæ, domui necessariū esse dixit. Cū ille instaret, & regentē locum multarum domorum professorum capacē, & Collegiorū esse diceret: Ignatius, Nunc quidem, ait, ita videtur, sed erit aliquando tempus, cū hæc vna domus ampliētur, & vniuersū istum ambitum complexa, plus etiam soli requirat: citiusq; dixerim duos passus ad necessarios vsus, adhuc defuturos, quā vnum pedem superfuturū.

Neque tamen mirum est, Ignatio Dominum præsignificasse felicem successum eius Religionis, quā ipse, eodē Domino autore, atq; adiutore fundauit: quandoquidem multa alia ei præmonstrata videmus, quæ longo post tempore futura erant. Anno Domini 1527. quo tēpore Ignatius egenus, abiectus, ac contemptus viuebat, quidam adolescens apprimē nobilis & copiosus, Ignatium intuens nudis pedibus, & vili habitu incedentem, iuuenili quadam leuitate commotus, procaciter ipsum irridens atque insultans; Ardeā, inquit, ego, & flammis incensus concidam, nisi hic qui flammis conflagret dignus est. Quod audiens Ignatius, placido ad eum vultu? Caue (inquit) ne hoc ipsum quod imprecaris, tibi eueniat.

niat. Paucis post diebus in tormentarium puluerem, qui ad publicam lætiam paratus erat in turri domus nobilis eiusdem adolescentis, ignis scintilla forte illapsa, magnum repente excitauit incendiū, quo miser adolescēs, ambustus, ac semiuultus est: ardoremque nimium restringere cupiens, in aquam se coniecit, mortemque fugiens, in mortem incidit, breuique consumptus est. Anno verò 1541, cum ægotantis Stephani Baroëli, Itali, ac tunc nouitij nostri, salus esset à medicis omnibus desperata, pro illo in Diui Petri Montorij rem diuinam Ignatius fecit: qua peracta, dum vterque domum redimus, mihi dixit: Non morietur nunc quidem Stephanus. Qui quidem Stephanus & viuit adhuc, & vitam suam Ignatio planè acceptam fert. Et anno 1543. mihi secundo grauissimè ægotanti, in morbum me tertio relapsurum prædixit. Anno item 1555. mittens in Hispaniam Hieronymum Natalem, & Ludouicum Gonzalē summa hyeme nauigaturos, nauim Genuæ statim conscendere iussit, ac commodam ipsos nauigationem, & secundum habituros cursum Natali præsignificauit. Patri la-

cobo Laini prænuntiavit, illum, se mortuo, futurum Societatis Præpositum Generalem; & alia ijs similia prædixit, antequam euenirent; quæ omnia, ita vt dixit, consecuta sunt.

Cùm pietatis opera, quæ ad proximorum vtilitatem pertinent, completi omnia non posset, magno delectu, publica priuatis; ijs quæ ad tempus fiunt, perpetua; certa semper incertis prætulit, & secura periculosis: neque tã sperabat, quantæ res ipsæ essent, quàm quantum spei ad eas conficiendas ostenderetur.

In huiusmodi autem operibus beneficentiæ ac pietatis, libenti animo operam suam studiumque ponebat, dum in ordinem redacta, legibusque essent ac ratione constituta: postea vigilia sua alijs tradita, sensim subtrahabat se, & ad alia instituenda transferebat. Negabatque nostris, hisce finibus longius progrediendum: neque committendum, vt se istiusmodi operum ordinaria administratione implicarent: quod à Sodalitatibus ferè ijs, Collegijq; gubernètur, quib. satisfacere (quod multorum sint capitũ) sit perdifficile.

Pulcherimũ arbitrabatur esse munus, nostræ

nostræq; Societatis maximè propriū,
versandi cum hominibus familiariter,
& agendi. Sed illud, quo plus habet vti-
litas, si rectè fiat: eo etiam plus pericu-
li, si ineptè. Nam vt moratus sermo, &
modestus prudentisque hominis assidu-
us alios ad Christum maximè allectat
& inuitat: ita præcipitis atque inconfi-
derati, à sancto plerunque proposito
auertit: & offensio contrahitur, ex quo
quærebatur utilitas. Multas proinde
cautiones censebat adhibendas, vt il-
lud munus officij vtiliter exerceretur:
quas quidem exemplo magis trade-
bat, quàm verbo. Eas enumerare om-
nes, longum nimis esset: nonnullas re-
ferre, commodum nostris, vtileque fu-
turum puto.

Qui alijs igitur vtilis esse cupit, in
primis aiebat sibi vacare debere: & ar-
dere ipsum charitate, si alios velit
incedere: superare inanem metum:
ambitionem tanquam pestem fugere:
voluptatis illecebras, omniaque carnis
blandimenta aspernari: & quicquid vi-
tiosum est, à se repellere: vt omnib. tur-
bidorum motuum radicibus euulsis,
diuinos satus, & in se aptius accipiat, &
in alios vtilius effundat.

Cum omnia vitia declinanda esse, tū

Ec 5

ea cui-

ea cuique potissimum, ad quæ proclivior cuiusque natura sit: ab ijs enim maximas impendere ruinas, nisi diligenter sibi quisque caueat.

Illis præcipuè, quibus corporis constitutio biliosa esset ac feruentior, magnopere cauendum censebat, si cum alijs iracundis item hominibus, & natura biliosis versarentur: facile enim dissidia nasci. Proinde, qui talis est, antè se cõparet, ac sæpissimè meditetur, qua ratione huic periculo resistat.

Neque tamen in præferuida, vehementique natura refrænanda, eiusmodi prouisione animi vtendum censebat solum: sed in reliquis item vitijs debellandis. Multum enim cohibet, & quasi vinculis quibusdam exultantem naturam constringit meditatio, & cõparatio animi, & assidua accurataque eorum quæ cogitaueris, dixeris, egeris, commemoratio. Quòd si socium habeas, quicum communicari hoc officij rectè possit, vltro & citro, & ab illo moneri liberè, & illum monere, placidè velis.

Qui ita in se fuerit constitutus, & intelligentia necessaria instructus, & agendi modo, ad alios tum iuuandos, tanquàm in puluerem, aiebat, & solem posse descen-

descendere. Sed cogitandum tamen, se non cum perfectis hominibus, planeq; sapientibus viuere, sed in medio nationis prauæ atq; peruersæ: animūque ita suum debere instituere, vt neq; scelerum vlla, & flagitiorum immanitate perturbetur, neque vlla hominum vel fatuitate vel fraude, ipse non retineat, vel cum prudentia columbæ simplicitatem, vel serpentis cum simplicitate prudentiam.

Philip. 2.

Dicebat, quibus artibus diabolus ad perniciem hominum vteretur, iisdem nobis vtendum ad salutem. Nam vt ille cuiusque naturam explorans, & animi propensionem pertentans, ad eam se attemperat: & ambitiosis splendida, vtilia cupidis, voluptuosis iucunda, pijs quæ speciem habent pietatis, proponit; & non irrumpit subito, sed sensim irrepit, & in animæ se familiaritatem insinuat, penitusque tandem immergit: sic spiritalis, ac peccatus artifex, vnicuiusque naturæ cōueniēter se debet gerere: & in principio multa dissimulare, in multis conuiuere, deinceps, parta beneuolentia, ipsos quibuscum agit, ipsorum armis expugnare. Ipse verò in mores hominum, quibuscum versabatur, naturam-

turamque intrabat penitus, sagacitate quadam non tam humana, quam diuina. Nam vel ex vno congressu, aut vno sermone, ita intimos illorum sensus perspectos habebat, atque exploratos, ut modium salis cum eis commedisset, illoque intus & in cute nosse videretur.

Omnium quidem mulierum familiaritatem, etiam earum quae spirituales aut sunt, aut videri volunt, vitandam esse dicebat: sed earum maximè, quae etate, conditione, statu periculosiores sunt. Quarum ex consuetudine plerumque aut fumus sequitur, aut flamma. De vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri.

Factis liberaliorem, quam verbis esse oportere: ut quod in diem crastinum promiseris, id, si fieri potes, hodierno praestes.

In omni sermone, maximeque in pacificandis hominum animis ac reconciliandis, in controuersis rebus definiendis, tractandisque diuinis rebus, eam moderationem cautionemque adhibendam, ut nihil imprudenter excidar: sed verbum quodcumque nostrum cogitemus ad multorum aures peruenturum.

Concionatoribus, & ijs qui de loco superiore populum docent, scribendum diligenter.

diligenter, & multo antè meditandum, quam dicerent: nil temerè asserendum: à nouis, dubijsque rebus abstinendum: & modeste hominum vitia castiganda potius, quam plausibilia, & quæ aures delectant, persequenda. Ipse verò conciones suas in detestatione vitiõrũ consumpsit, & in virtutum prædicatione: idq; semper propositum habuit, vt præuaticatores ad cor redirent, & summum Dei, infinitumq; in se amorem agnoscerent.

Si quis quid petat, quod tuæ personæ indecorum iudices, ab indignatione temperandum: & id curandum, vt & quod postulatur, neges; & amicum tamen eum, qui postulat, beneuolumq; dimittas.

Religiosi hominis officium affirmabat esse, ab aulica vita (quam, tanquam ad Sirenium scopulos quidam adhærescunt) homines ad Christum potius abducere, quàm in illam quicquam inducere. Ipse verò operam suam ad Principum gratiam aucupandam, vel in eorum aulas intradum petentibus, respondebat. Ego quidem præstantiorem Dominum nullum scio, quàm eum quem mihi ipse delegi: ad hunc vos si applicare cupitis, libentissimè mecum.

omne studium præstabo.

Pauperibus, & egenis eleemosynam petentibus facile tribuebat ex nostra paupertate quod poterat. Si quis tam apostata vel religionis desertor esset (quod diaboli conatibus aduersandū diceret, non suffragandum) eū ne obolo quidem iuuandum putabat: nisi forte, ut ad sanitatem rediret. Nam in hoc genere officij, & huiusmodi perfugis ad Christi castra reuocandis, magna voluntate, & suam & suorum collocabat industriam.

Si quis otiosus ad illum veniret, quicum tempus inutiliter terendum esset, ubi semel illum atq; iterum admiserat, si congressum ille suū sæpius requireret, quoties vñtibat, toties ipse aut de morte, aut de extremo iudicio, aut de sēpiterno supplicio impijs parato, sermonem instituebat. Sic enim aiebat fieri, ut ille vel molestus esse desineret; vel certè si perseveraret, cuiusmodi sermonibus aliquid in pietate proficeret.

Dicebat prætereà, in rebus gerendis illud in primis tenendum, ut te rebus, non res tibi submittas: hoc est, ut rei gerendæ, non tuæ cōmoditatis rationem ducas, negotiorumque veritati
diligen

diligenter seruias, & tempori.

Denique tam congruenter omnibus,
vt omnes lucrifaciat, sapientem homi-
num piscatorem, Christi q; ministrum
se attemperare debere, vt omnia om-
nibus fiat, & non sibi, sed fratribus vi-
uat in Christo.

1. Cor. 9.

2. Cor. 5.

Si quid tamen efficere in hominum
salutem cupiat, vel si quē ab exitio stu-
deat ad salutem reuocare: vbi diligen-
ter suo perfunctus sit munere, quo-
modo res cedat, æquissime sibi fe-
rendum statuatur. Neque si ille, ad quem
iuuandum incubuerit, respuat medici-
nam, demittat idcirco animum: Ange-
lorum tutelariū exemplo (nam & hac
utebatur Ignatius similitudine) qui,
quos à Deo suæ fidei commissos acce-
perunt, mouent quoad possunt, defen-
dunt, regunt, vrgent, ad bonum iuuāt:
sed si voluntatis libertate abutantur il-
li, & inobsequentes atq; obstinati sint,
propterea tamen nullo anguntur mœ-
rore, nulla afficiuntur molestia: Cura-
uimus, inquit, Babylonem, & non
est sanata.

Hier. 51.

Hæc, & ijs similia erant Ignatij do-
cumenta, quibus suos informabat, vt
ad spiritales nundinas, animarum-
que copiosam mercaturam mitteret,

scd

Ruff. hist.
eccl. li. II.
cap. 9.

sed factis quam verbis illustrius. Neque enim (quod de Nazianzeno Gregorio scriptum legimus) discipulis aliquid imperabat, quod non prius ipse fecisset. Et cum singularis prudentia fuerit, idem tamen sentiebat, in diuinis rebus, qui nimis prudentes esse volunt, haud sapere magna praestare. Nunquam enim se, ad ea, quae pulcherrima sunt, admo-uebit is, qui eorum difficultates, & anticipites euentus scrupulose cogitat, aut anxie nimis reformidat. Vnde & Sapiens, Prudentiae tuae, inquit, pone modum: neque enim decet, sine modo eam virtutem esse, quae reliquarum virtutum modus & mensura est.

Prov. 23.

DE VIGILANTIA ET
solicitudine.

CAPVT XII.

Mirifica in illo sollicitudo ad res conficiendas, atque vigilantia fuit. Non enim solum efficiendi adiumenta excogitabat sapientissime, sed magna etiam efficacitate utebatur inuentis: rem coeptam perseueranter vrgens: alios, quibus utebatur ministris, rebus agendis indormire haud quaquam sinens, sed impigros reddens, atque attentos.

Cum

Cum ad Principem virum aliquando adire vellet, eiusque conueniendi copia non fieret, quattuordecim horas ieiunus expectauit, ne bene gerendae rei occasio efflueret. Constatque per triginta quattuor, & eo amplius annos, nunquam illum quod in Dei gloriam facere statuisset, propter vllas temporis caeliq; iniurias, ex praestituta vel die, vel hora, in alium diem, aliamve horam reiecisse.

DE MIRACVLIS PER
eum factis.

CAPVT XIII.

EXposita nobis haecenus est Ignatii vita: ex qua sumere quisque ad imitandum possit, quod cuique maximè conuenit. Sed dicat aliquis, si haec vera sunt, vt profectò sunt, quid causae est, quamobrem illius sanctitas, minus est testata miraculis? & vt multorum sanctorum vita, signis declarata, virtutumque operationibus insignita? Cui ego: Quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Ille enim est, qui facit mirabilia magna solus, propterea illius tantummodo infinita virtute fieri possunt, quaecunq; naturae vim aut modum.

dum excedunt. Et ut solus ille hæc potest efficere, ita ille solus nouit, quo loco, quo tempore miracula, & quorum precibus facienda sint. Sed tamen neque omnes sancti viri miraculis excellerunt; neque qui illorum aut magnitudine præstiterunt, aut copia, iccirco reliquos sanctitate superarunt. Non enim sanctitas cuiusque signis, sed charitate æstimanda est. Quod docet D. Gregorius his verbis: Probatio sanctitatis non est signa facere, sed vnumquemque ut se diligere: de Deo autem vera cognoscere, de proximo verò meliora quàm de semetipso sentire. Nam quia vera virtus in amore est, non autem in ostensione miraculi, veritas demonstrat, quæ ait: In hoc cognoscant omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Qui enim non ait, in hoc cognoscant, quia discipuli mei estis si signa feceritis, sed ait, si dilectionem habueritis ad inuicem; apertè indicat, quia veros Dei famulos non miracula, sed sola charitas probat. Testimonium ergo superni discipulatus est, donum fraternæ dilectionis. Et idcirco paulò antè idem sanctissimus Doctor dixerat, in hominibus charitatis humilitatem, non

Lib. 20.

Moral.

6.9.

164. 13.

non autem signa virtutum, esse venerandam. Itaque & Ioannes Baptista, quo inter natos mulierum maior non surrexit, signum (vt ait Euangelista) *Ioan. 10.* fecit nullum: & permulti alij sanctissimi viri, lumina Catholicæ Ecclesiæ, & ornamenta, in hominum ignorantia iacuisent, & tenebris, si miraculorum lux, ad illorum gloriam illustrandam necessaria fuisset; quorum tamen vita & doctrina mundum vniuersum illuminat. Et contrà, in extremo die multi dicent: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? & in nomine tuo Dæmonia eiecimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos. Et ne illos fortè mentiri credamus: ipse Dominus (vt notat Augustinus) ait: Surgent pseudochristi, & pseudoprophete, & dabunt signa magna, & prodigia; ita vt in errorē inducantur (si fieri potest etiam) etiam electi D. Hieronymus. *In Matth. c. 7. verba.* sic ait: Prophetare, & virtutes facere, dæmonia eicere, interdū nō eius meriti est qui operatur, sed vel inuocatione nominis Christi hoc agit; vel ob cōdēnationē eorū qui vidēt & audiūt, cōceditur, vt licet homines despiciāt signa faci-

*Ioan. 10.**Matth. 3.**Matth. 24.**In Matth. c. 7. verba.*

1. Cor. 13.

Epist. 137.

facientes, tamen Deum honorent, ad cuius inuocationem fiunt miracula. Nam & Saul & Balaam & Caiphas prophetauerunt, nescientes quid dicerent: & Pharaon & Nabuchodonosor somnijs futura cognoscunt. Et in Actibus Apostolorum filij Sceuæ videbantur eijcere dæmonia. Sed & Iudas Apostolus cum animo proditoris multa signa inter cæteros Apostolos fecisse narratur. Certè ex Paulo constat, & prophetiæ donum, & omnis scientiæ cognitionem haberi, & montes transferri etiam sine charitate posse. Non ergo ita exigenda miracula sunt, quasi ab illis sanctimonia cuiusque necessario pendeat, sed ad veram rationem res tota reuocanda. Nam etsi sæpenumero Deus sermonem suorum declarat sanctitatem signis atque miraculis, non tamen id sempiternum (vt diximus) est, neque necessarium. Quæ enim miracula Diui Augustini, quæ Chrysostomi, Athanasijque legimus? quæ vtriusque Gregorij Nazianzeni, & Nisseni? sanè pauca: quibus tamen propterea non auderemus Gregorium illum anteponere, qui Thaumaturgus, hoc est, miraculorum patrator appellatus est. Vnde D. August. scribens Clero, senioribus,

ad
ula.
ro-
nt:
m-
ous
tur
lo-
gna
ra-
he-
ni-
erri
oi-
il-
rio
to
ro
in-
ta-
st,
ra-
to-
ul-
ni?
ea
n-
st,
st.
o-
us,
ribus, & vniuersæ plebi Ecclesiæ Hip-
ponensis, & docens, neminem posse
Dei consilium perferutari, quare in a-
lijs locis miracula fiant, in alijs nō fiā;
postremò concludit: Sicut enim quod
Apostolus dicit, Non omnes sancti ha-
bent dona curationum, nec omnes ha-
bēt dijudicationem spirituum: ita nec
in omnibus memorijs Sanctorum, ista
fieri voluit ille, qui diuidit propria v-
nicuique prout vult. Hæc dixerim, non
vt miraculorum vim eleuem, sed vt
prudens lector intelligat, rem totam
Deo committendam: qui dona sua v-
nicuique distribuit, prout vult. Potuit
ille, pro sua occulta sapientia, nostræ
hoc imbecillitati dare, ne miracula vn-
quam iactare possemus. Potuit utilita-
ti, vt authore instituti nostri minus il-
lustri, à Iesu potius, quàm ab illo, no-
men traheremus: & nostra nos appel-
latio sacra moneret, ne ab illo oculos
vnquam dimoueremus: quem non so-
lum, vt communem humani generis
liberatore ac Principem, sed etiam,
vt præcipuum Ducem colere, atque i-
mitari debemus, minimam hanc So-
cietatem sui nominis glorioso titulo
decorantem. Potuit hoc etiam tribue-
re temporibus, quibus hæc miracula
necessa-

1. Cor. 12.

necessaria non sunt. Mihi verò tantum
 abest, ut ad vitam Ignatii illustrandam,
 miracula deesse videantur; ut multa,
 eaque præstantissima, iudicem in me-
 dia luce versari. Quod item videri cre-
 do, non plebi imperitæ, res populari-
 ter æstimanti, sed graui cuius homini,
 & certo iudicio eas ponderanti. Nam
 siue initia huius Societatis, siue insti-
 tutum spectemus, siue propagatio-
 nem, consecutasque ex ea vtilitates, mi-
 racula certe nulla desiderabimus: cum
 tam multa ijs rebus miracula inesse de-
 prehendamus, per quæ Deus, & hoc o-
 pus suum esse, & radicis naturam, ex
 trunco ostendit, & fructu. Quid enim
 admirabilius, quam militarem homi-
 nem, ferro & castris assuetum, à spiri-
 tu Dei alienum, ita immutatum, ut
 non solum ipse Christo militaret, sed
 sacræ militiæ antesignanus esset, &
 princeps? Quid inusitatus, quàm tot ho-
 mines ingenio, studio, ætate florentes,
 ab Ignatio egeno ac despiciato, nulla
 magna vel literarum scientia, vel ser-
 monis elegantia & copia, huc adduci
 potuisse, institutum ut vitæ cursum
 abrumperent, spes suas prodigerent,
 paupertatis, dedecoris, atque ignomi-
 niæ sese telis obijcerent, & tot labo-
 rum

rum, periculorumque offerrent incur-
 sibus? Illud verò & nouum & mirum
 splanè videatur necesse est, nisi ab eo
 dictum intelligatur, cuius virtute, cre-
 dentium multitudo erat cor vnum, &
 anima vna: Hispanos, Gallosque ho-
 mines, ita inter se conuenisse, atque
 tristissimo tēpore, & inter ipsos Hispa-
 niæ, Galliæque Reges, bellis infestissi-
 mo, tam amicè consociatos fuisse, vt
 quorum antea tātā fuisset nationum,
 voluntatumque dissensio, tam singu-
 laris repentē existeret studiorum,
 animorumque consensio, vt dissimi-
 lium morum tanta esset similitudo, &
 vitæ concors atq; perpetua cōiunctio.
 Nam institutum ipsum satis apertè au-
 thorem suum indicat: quod neq; subti-
 litate excogitari, neq; prudentia huma-
 na constitui, neq; industria gubernari
 tam sapienter vnquam potuisset, nisi
 ille, qui sapientiæ omnis fons est, Igna-
 tiij mentem afflatu suo, instinctuq; di-
 uino, & ad Societatem stabiliendam
 inspirasset, & ad tam salutare leges,
 quibus ipsam temperauit, conscriben-
 das impulisset. Neq; verò hoc dubita-
 tionem vllam habet, aut habere fas est,
 cum institutum ipsum, & à summis
 Pontificibus multis confirmatum, &
 ab

A. 4.

ab œcumenico, sacroq; Concilio Tridentino tam luculenter comprobatur videamus. Quod quidem cum finito tempore nouitiatus, ut superiores nouitios, quos habiles inuenerint, ad proficendum admittant, aut è monasterio eos eijciant iussisset, statim adiecit: Per hæc tamen sancta Synodus, non intendit aliquid innouare, aut prohibere, quin Religio clericorum Societatis lesu, iuxta plium eorum institutum, à sancta Sede Apostolica approbatum, Domino, & eius Ecclesiæ inferuire possint. Nam quid ego de propagatione dicam? quæ tanta est, ut & admirationem omnibus rectè considerantibus moueat, & digitum Dei hic esse ostendat, sine quo nullo modo fieri res tanta potuisset? Etenim ab eo tempore, quo Societas à Paulo III. Pont. Max. anno 1540. confirmata primum est, pauci anni fluxerunt: quo quidem tempore, non solum per vniuersa Christiani orbis regna disseminata est, verum etiam his finibus egressa, disiectissimas prouincias, regiones incultas, barbaras immanesque nationes peragrat: & apud illas domicilia etiam constituit. Nam ut Hyberniam, Angliam, Scotiam, Cyprum, Alexandriam, Mauritaniam

ritaniam, Insulas Fortunatas, ad Christianam religionem pro virili portione dilatandam, à nostris aditas præteream: vt de Italia, Sicilia, Sardinia, Corsica, Gallia, Hispania, superiori atque inferiori Germania, nihil dicam: vt Austriam, Bohemiam, Poloniam, Lituaniam, omittam (in quibus ita hæc Societas, hætenus creuit, vt octodecim prouincias, præter quatuor alias, vltra Oceanum constitutas habeat:) certè videmus & in Orientis Solis Indiam penetrasse nostros, & in extremis regionibus apud Malacam (quæ Aurea Chersonesus est) Maluccasque Insulas, sedes suas collocasse: & in Occidentis item indiam, quæ Hispaniarū Regi paret, esse delatos: & in Brasileia terra, latissima quidem atque salubri, sed hominum antropophagorum feritate formidabili, magna passim cum vtilitate versari. Nam in Iaponem, vastissimam regionem, & permultis insulis distinctam, nostraque ætate primùm à Lusitanis patefactam, & repertam nostri omniū Christianorum (quod quidem ex veterum scriptorum monumentis constat) primi lustrarunt: & in potentissimum latissimumq; Sinarum regnū, vt in illud

Ff

vnius

vnus veriꝑ; Dei nomen inueherent,
 sunt ingressi. Ad Meridiem verò, Aethiopiam, Congum, Angolam. Monomotapam, aliasq; exterioris Africæ oras, remotissimasque prouincias obierunt, ac percursarunt. Et in hodiernum vsq; diem, in illarum quibusdam ita peregrinantur, & viuunt, vt neque maris interiecti immensitas, neque terrarum asperitas, neque vel syluestris cultus, victusque inopia, neque barbaras linguas, atque horridas intelligendi, discendiꝑue difficultas, neque indigenarum agrestis natura, & truculenta, innataque crudelitas, neque intentata supplicia, sociorumque ante oculos profusus sanguis, ab Euangelij prædicatione quicquam eos deterreat. Itaque tantus est vbique terrarum ex nostrorum hominum consuetudine atque vsu fructus consecutus, vt minime pœnitendus videatur. Nam vt de India primùm loquar, Certè, quibus non est narratum de eo, viderunt: & qui non audierunt, contemplati sunt. Scissæ sunt enim in deserto aquæ, & torrentes in solitudine: & quæ erat arida, est in stagnum, & sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, ortus

Esa. 52.

Rom. 15.

Esa. 35.

est viror calami & iunci. Et idolorum
multitudine sublata, atque illudenti-
um dæmonum præstigijs extinctis,
vnius iam DEI cultus efflorescit:
Crucisque trophæum in vrbibus, in
vijs, in desertis etiam, atque asperis
locis collocatum, dæmones aspectu
suo terret, homines recreat, pios con-
solatur, impios ad salutem inuitat. De-
nique habitantibus in regione umbræ
mortis veritatis lumen ortum est.
Ac tot miracula, & tanta per Ignatij
filios edita sunt (quippe ad plantan-
dam in nouo atque inculto solo fidem
apprimè necessaria) vt neque maio-
ra, neque illustriora requiramus. Si-
quidem & dæmonia multa, Christi
tantum nomine inuocato, ab humanis
corporibus eiecta, illuminatos cæcos:
leprosos mundatos: omni propemo-
dum morborum genere multos mor-
tales liberatos: mortuos denique con-
stat reuocatos ad vitam: fontes diuini-
tus repertos ad Christianorum sitim
sedandam: & contra, arefactos am-
nes ad infidelium damnandam per-
fidiam apud Maluccas verò insulas,
cùm ab ea fide, veraque religione, quā
semel susceperant, ad superstitionem
multi, atq; impietatem defecissent, cæ. Sap. 5.

lum & terram, omnemque creaturam
 armatam scimus contra insensatos: &
 ignitis lapidibus, fulgure, fulmine, to-
 nitru, turbine, & fragore ingenti per-
 terrefactos infidelium animos: ar-
 bores radicitus *reuulsas*: disturbatas
 domos: animalia passim extincta: po-
 sita flumina in desertum, & exitus a-
 quarum in sitim. Terram fructiferam
 in *salsuginem*, à malitia inhabitanti-
 um in ea. Et quod omnium maxi-
 mum, ac præstantissimum est, multa
 (vt modestissimè dicam) hominū mil-
 lia, qui in summa barbaria, & feritate
 nati, atq; educati sunt, importuna illa
 morum feritate deposita, iugum sua-
 ue Christi subierunt: & Christia-
 næ disciplinæ legibus eruditi, ad
 mansuetudinem se, ac humanitati
 propiorem cultum reuocarunt. Vt
 autem nemini dubium esse possit, hoc
 Dei opus esse, in memoriam reuocemus
 illa verbera, ignominiosum il-
 lud supplicium, quod in collegio D.
 Barbaræ à Goueano, Doctore in Igna-
 tium fuit constitutum: & intelligamus
 ex seruii, probrosaue illa ignomi-
 nia, Ignatio inagno eius desiderio fla-
 granti parata, summam Dei Opt. Max.
 gloriam, cū incredibili innumerabili-
 um

Lib. 2.

c. 3.

um populorum salute coniunctam di-
uinitus effloruisse. Sed quid mirum, si
Deus se in orationibus Deum ostendit?
cuius etiam proprium infinitæ boni-
tatis est, quo se quisque propter ipsius
amorem magis summittit, atque abij-
cit, eò magis illum extollere, atque
ornare. Quamobrem Deo Optimo
Maximo, maximas gratias agere om-
nes, & habere in commune debemus,
qui præsentis Ecclesiæ Catholicæ
ruinas, sua benignitate refarcit: & no-
strum, ex continuis illius calamitati-
bus dolorem, & luctum magna hac
consolatione leuat: quod exeuntium
hæreticorum iacturam, intrantium in
Ecclesiam gentium reparat multitu-
dine: estque hoc in tanto mœrore so-
latij, quod plus nobis Dei bonitas ad-
iecit, quam diaboli ademit inuidia. Sed
ut ad ea veniamus, quæ collocata in o-
mnium oculis sunt: videmus certè,
& apud hæreticos, non parum per hu-
ius Societatis homines, in fide, veraque
doctrina profectum esse: & apud Ca-
tholicos multum, in religione, ac pie-
tate. Nam & in Germania, & in Gallia,
& in reliquis prouincijs, quibus hæ-
resis, certissima pestis animorum, libe-
ri grassatur, multi, nocte falsitatis de-
pulsæ,

pulsa, se ad veritatis lumen ab errore reuocarunt: multos nostrorum prædicatio & doctrina nutantes in fide confirmauit: labantes sustinuit: iacentes erexit: deuios, atq; præcipientes reduxit in viam: & à diluuij (quibus suffocabantur) aquis, in sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ (qua vna salus cōtinetur) arcam, fidemq; traduxit. Et optimorum adolescentium, qui errorem cum ipso nutricis lacte suxerunt, in nostris Collegijs institutio, & ad pietatem informatio, maiora nos etiam sperare in posterum iubet: & quotidiana Catholicorū cū hæreticis altercatio satis ostendit, multis locis, illorum vel languere animos, vel debilitatos esse impetus, atq; compressos. Nec mirum sanè. Nam cū aliquorum Ecclesiasticorum vel ignorantia, vel peruersitate, vel negligentia (cū enim dormirent homines, inimicus homo superseminauit zizania) nō suis lacertis & viribus fortes illi hæcenus fuerint: & dum quorundam hominum vitam nobis obijciūt, dum inscientiam exprobrant, dum funestas sacrilegasque faces, veris interdum criminationibus cōtectas in nos contorquet, incautos simplicium animos, nescientes discernere doctrinam à vita, fidem à per-

Mat. 13.

à persona, potestatem à moribus, venenis suis infecerint: quid mirum est, si hoc tempore veritas, inculpatæ vitæ, exquisitæque doctrinæ stipata studijs, in falsitatis castra inuadere, & per-rumpere importunam eius audaciam, atque temeritatem valeat, quæ vel sola & nuda, tantam semper vim & potestatem habet, vt facile se per seipsam defendat, & gloriosam reportet de hoste victoriam: Cum præsertim, & qui dormiebant, sint excitati: & qui vigilabant, facti sint etiam acriores. Itaque hoc vnum Ecclesię hostes propositum habent, vt iidem IESVITARVM hostes sint: & bellum aduersus eos gerant, quos bellum à se Catholicæ Ecclesiæ indictum, non ignaue propulsare animaduertunt. Quorum inflammatum in nos odium, non obscurum arbitramur diuinæ in nos beneuolentiæ signum: vituperationem, laudem, insectationem, gloriam & triumphum nostrum ducimus. Quos tamen diligimus, vt proximos; amamus, vt nostros aliquando fratres; vt pretioso sanguine quasi agni immaculati, & incontaminati Iesu Christi conspersos beneuolentia prosequimur. Prætermitto eas utilitates, quas Ca-

Ff 4 tho-

tholici integriq; populi, filiorū Ignatij opera & industria perceperunt: tum quòd sint in promptu, & magis sit animaduersione opus, quā explicatio-
ne: tum verò quòd à me sine pudore commemorari non possint quę in hoc genere diuina bonitas per minimam hanc Societatem effecit. Ipsi soli (cuius sunt) honor & gloria.

Et hæc quidem ad alienos. Quid illa, quæ ad domesticos, hoc est, ad nos pertinent, & interiora quidem magis sunt, non minus tamen certa diuinę virtutis sunt signa? Primùm (vobis, fratres, quibus hæc nota sunt, loquor) quàm multæ, quàm variæ, quàm eximix vocationes, ex omni penè natione in nostra Societate sunt eorum, qui singulari quodam diuino-que afflatu excitati, omnium exter-
narum rerum amputata vanitate, ad Christi crucem in hac Societate complectendam, adducti sunt? Quod item de reliquis sanctissimis Religionibus credo. Deinde, quàm præclara est illa, quæ apud nos floret, dissimilium rerum similitudo? Quàm eximia hominum disparium, & vel natura vel fortuna, vel industria, & consuetudine, inæqualium æqualitas?
Quàm

Quàm conspirans, & planè conflatus inter se diuersarum nationum consensus? Quàm copulata omnium inter ipsos charitatis beneuolentia? Quid mirifica illa scientiæ & humilitatis, prudentiæ & obedientiæ, adolescentiæ coniunctio & castitatis? grauitatis in superioribus, comitatisque Societas? quanta alienæ salutis cura? Quantum publicæ vtilitatis studium? quanta sollicitudo, ac procuratio? Quàm lætiperegrè venientium nostrorum fratrum congressus? quam iucundi eorundem digressus abeuntium? vt siue manendum in aliquo sit loco diutius, siue longè gentium abeundum, lætissimo semper animo sint, & terrarum affectu, locorumque posito, eorumque, quibuscum viuunt, intemperato amore reiecto, Dei tantum gloriam, & salutem proximorum spectare videantur. Agnoscamus Dei gratiam fratres, & gratissimus: atque hosce mores in Societate hætenus fuisse gaudemus: & futuros semper speremus: & vt sint, quantum possumus, animo connitamur.

Hæc mihi magna miracula, & certissima sunt, quæ cum attentius considero, neque plura, neque maiora ad vir-

*Mat. 7.
Iacob 3.*

tutem Ignatij declarandam requiro. Nam si ex fructu arbor agnoscitur, ut ait Dominus: si neque de spinis colligi vuae possunt, neque de tribulis ficus: si fons de eodem foramine, dulcem simul, & amaram aquam manare nequit: certè fateamur necesse est, & truncum, ex quo tam suaves, tantique fructus percipiuntur, optimum, ac suauissimum esse, & fontem nobilissimum, ex quo commoda in Christi Ecclesiam tam multa redundarunt. Præsertim si attendamus, quibus temporibus hæc, & locis gesta, & à quibus personis sint, quàm acerbè præterea, & grauitè impugnata. Gesta sunt enim nostris temporibus, hoc est, hæreseon numero, errorumque nouitate, calamitosi: morum leuitate, perditis: Ecclesiasticæ disciplinæ perturbatione, infelicissimis. Ex quo hæc Societas, odiosa hæreticis semper visa est: Catholicis quibusdam minus interdum necessaria: nonnullis fortè & suspecta etiam, & inuisa. Gesta sunt autem non in angulis, non in deserto loco, sed in omnium gentium oculis, in celeberrimis vrbibus, clarissimis academijs, in ore, atque luce hominum, vel potentia, & authoritate, vel pruden-
tia, &

tia, & consilio, vel doctrina, vitæque integritate sine controuersia principum. Effecta sunt autem ab Ignatio, primisque socijs illius, ac filijs. In quos si animum paulum intendas, magnæ te admiratio capiet perspicentem, nihil illos ex se attulisse, quod intuentium posset in se oculos, sua specie conuertere. Neque enim illi aut stirpis ac generis opinione commendati, aut amicorum copia fulti, aut excellentis doctrinæ præsidio subnixi, primum ad nos venerunt: sed abiecti, pannosi, obscuro, & ad speciem contemnendi, & ad sensum, cogitationemque viles. Quid de persecutionibus dicam, grauissimisq; tempestatibus, quas hæc Societas nondum nata, in parente suo pertulit? ut verò exiit in lucem, ac primum emerfit, ab omni penè hominum genere, ad hunc usque diem passa est? Quibus iactata procellis non hætenus est? quibus non telis appetita? ut mihi quidē (quod Diuus Hieronymus de Catholica Ecclesia scribit) persecutionibus etiam creuisse videatur. Ex quibus omnibus eam Deus eripuit; & victoriam dedit per Dominum nostrum Iesum Christum. Ac 2 Tim. 3.

*Ioan 16.
Phil. 1.*

etissimis Religionibus usu venit, quibus donatum est, ut in mundo pressuram habeant, & non solum in Christum credant, sed etiam, ut pro illo patiantur. Sed ut modum huic meae narrationi ponam, ijs miraculis, magnis, conspicuis, utilissimis, nulla alia Ignatii (meo quidem iudicio) sunt comparanda. Itaque quae narrata supra à nobis sunt, quanquam sine miraculo fieri multa non potuerunt, & tot dierum ieiunatio, viribus nihilominus debilitatis: octo dierum raptus, & à sensibus destitutio: tot tantaeque diuinarum rerum illustrationes: P. Simonis periculosè laborantis sanatio, & sanitatis futurae praedictio: daemonis expulsio, & alia quaedam vim naturae modumque exuperant: & illa etiam quae addi possunt, quorundam, qui vel magnis periculis, vel morbis grauissimis expediti ac liberati sunt, ad vestrum illius aliquando contactum: omnia haec tamquam magna, certa, atque admirabilia sunt, superioribus illis cum proximorum utilitate, & cum purissima atque sanctissima Ignatii vita coniunctis, inferiora multis partibus iudico, & minora miracula ad sanctitatem Ignatii declarandam. Idque san-

sanctissimis Augustino atque Gregorio Magno authoribus. Ex quibus D. August. sic ait: Domini nostri & Saluatoris Christi Iesu miracula omnes quidem audientes & credentes mouent, sed alios atque alios, aliter & aliter. Quidam enim corporalia eius miracula stupentes, maiora intueri non norunt. Quidam verò ea quæ gesta audiunt in corporibus, nunc amplius in animis mirantur. Nemo ergo dubitet qui Christianus est, etiam nunc mortuos suscitari: sed omnis homo habet oculos, quibus videre potest mortuos resurgere, ita ut resurrexit filius huius viduæ, qui modò ex Euangelio recitatus est. Vnde autem videant homines resurgere mortuos in corde, non omnes habent, nisi qui iam resurrexerunt in corde. Amplius est resuscitare semper victurum, quam resuscitare iterum moriturum. Hæc Augustinus. Gregorius verò Augustinum secutus in lib. Dialog. Cum Petrus Diaconus dixisset: Quid alij sentiant ignore: Ego autem præcunctis miraculis hoc potius existimo esse miraculum, quo ad vitam mortui redeunt, eorumque animæ ad carnem ex occulto reuocantur. Respondet Gregorius: Si visibilia attendimus, ita

*Aug. ser.**44. de**verbis**Domini.**Serm. 44.**de verb.**Dom.**Lib. 3.**Dialog.**c. 17.*

neceſſe eſt, vt credamus: ſi verò inuiſi-
 bilia penſamus, nimirum conſtat quia
 maius eſt miraculū prædicationis ver-
 bo atque orationis ſolatio peccatorē
 conuertere, quam carne mortuum re-
 ſuscitare. In iſto enim reſuscitatur caro
 iterum moritura. In illo verò anima in
 æternum victura. Cum enim propono
 duos, in quo horum exiſtimas maiori
 factum virtute miraculum? Lazarum
 quippe, quem iam fidelem credimus
 fuiſſe, carne Dominus ſuſcitauit Sau-
 lum verò reſuscitauit in mente. Mi-
 nus eſt ergo quempiam in carne ſu-
 ſcitare: niſi forte per viuificationē car-
 nis, ad vitā reducatur mentis, vt ei hoc
 agatur per exterius miraculum, quate-
 nus conuerſus interius viuificetur. Et
 homil. 29. tractans illa Domini verba:
 Signa autem eos qui crediderint, hæc
 ſequetur, &c. docensq; ſanctā Eccleſi-
 am quotidie ſpiritualiter facere, quod
 tunc per Apoſtolos corporaliter facie-
 bat, ſubdit: Quæ nimirum miracula
 tanto maiora ſunt, quanto ſpiritualia
 tanto maiora ſunt, quanto per hæc nō
 corpora, ſed animæ ſuſcitantur. Nam
 corporalia illa miracula oſtendunt a-
 liquando ſanctitatem, non autem faci-
 unt. Hæc verò ſpiritualia quæ aguntur
 in men-

Homil.

29. in die

Ascens.

in mente, virtutem vitæ non offent-
dunt, sed faciūt. Illa habere & mali pos-
sunt: istis autem perfrui, nisi boni non
possunt. Nolite ergo fratres charissimi
amare signa quæ sunt cum repro-
bis hominibus cōmunia: sed hæc quæ
modo diximus charitatis atque pie-
tatis miracula amate, quæ tanto secu-
riora sunt, quanto & occulta, & de qui-
bus apud Dominum eò maior fiet re-
tributio, quo apud homines minor est
gloria. Hactenus Gregorius. Diuus
Eulogius martyr Cordubensis, libro
primo Memorialis sanctorum, la-
tè prosequitur hanc quæstionem, &
respondens nonnullis tepidis ac mol-
libus Christianis, qui Martyres non pu-
tabant eos qui à Sarracenis pro Chri-
sti fide eo tempore interfecti sunt,
propterea quod nulla edebant mira-
cula, post multa sic ait: Miracula deni-
que dum aut propter fidem credenti-
um, aut propter futuram credulitatem
astantium Dei prouidentia operatur,
non tam nos in eorum admiratione
debemus stupere, quam prouida com-
pensatione intueri, si eorundem effe-
ctores signorū, expulsis vitijs, morū ho-
nestate præcellant: si seculo mortui,
Deo viuant; si propter illam veram
charita-

charitatem quæ cuncta charismatum
dona exuperat, omnes affectiones mū-
di pro nihilo pensant: si acceptam vir-
tutem non ad suam gloriam, sed ad
beneficium referunt collatoris: si attē-
tis auribus cordis, veri magistri admo-
nitione percepta, non quia dæmonia
eis subiiciantur tripudiant, sed quia no-
mina sua scripta sunt in cælis exultant.
Et idcirco hæc dinumeratio virtutum
in illis prodigiorum authoribus, poti-
us quam ipse signorum effectus est ad-
mirandus, & quod sit magis præuium
specimen eundi ad regnum quæren-
dum, non verò quod signiferos ac no-
tabiles nos ostendet. Quia sanctitas &
timor Domini, cultusque regni cæle-
stis non nisi ab idoneis & perfectis pro-
cedunt. Signa verò atque prodigia &
sancti & reprobi faciunt. Quæ nihil al-
liud quam notitiam vanam etiam ali-
quando hominum conferunt. Hinc
provenit, ut qui fuerit hominibus no-
tus, nisi fuerit iustus, ad æterna suppli-
cia perveniat condemnandus. Ille au-
tem qui cælesti gratia illustratus, sub
notitia sui creatoris vixerit sanctus, et-
si mortalibus sit ignotus, in futuris ta-
men sanctorum gaudijs erit annume-
randus. Huc vsque Beatus Eulogius.

Hæc

Hæc habui maximè, quæ de Ignatii
vita moribusque conscriberem : tum
ne parentis nostri (quod in omnibus
humanis rebus fere fit) paulatim me-
moriam consenesceret, tum etiam ut in
perpetuum haberent nostri homines,
unde omnium domestica peterent do-
cumenta virtutum. Quod ego si affec-
tus fuero, erit cur Deo gratulemur, au-
thori bonorum omnium : sin minus,
nostros certè qualescunque labores,
vobis, fratres charissimi, quorum
præcipuè gratia suscepti
sunt, non ingratos
fore confido.

F I N I S.

H V I V S

HVIVS OPE- RIS CAPITA.

LIBRI PRIMI.

ORTVS Ignatii, antequam à seculi
nitate conuerteretur. CAP. 1.
Pag. 18.

Qua ratione à seculi vanitate ad Deum con-
uersus sit. III. 22.

Ex patria in montem Serratum proficiscitur.
III. 30.

In Serrato Monte vestitum mutat. III. 35.

De vita ab eo Manrese instituta. V. 37.

Scrupulis angitur, & probatur à Deo. VI. 40.

Post tentationes illustratur. VII. 46.

De Exercitiorum spiritualium libro. VIII. 57.

In grauem morbum incidit. IX. 62.

Nauigat Hierosolymam. X. 64.

Hierosolymis loca sancta perlustrat. XI. 73.

Reuertitur in Hispaniam. XII. 76.

Studia literarum aggreditur. XIII. 81.

Compluti in carcerem coniicitur, & absolui-
tur. XIII. 85.

Salmanice rursus comprehenditur, & libe-
ratur. XV. 92.

In Parisiensem Academiam studiorum causa
contendit. XVI. 100.

LIBRI SECVNDI

Capita.

Indiorum illius labor & fructus.	I. 102
Ex charitatis officijs in inuidiam vocatur.	
II. 111	
Virgarum periculo liberatur.	III. 117
Quos socios sibi ascieuerit.	III. 121
Lutetia in Hispaniam, inde in Italiam disce-	
dit	V. 125
Venetis accusatur, & innocens declaratur.	
V. 133.	
Socii Lutetia in Italiam ad Ignatium veni-	
unt.	VII. 136
Venetarum ditio passim operantur.	VIII. 141
Alger Ignatius aduentu suo Simonem san-	
egrotum.	IX. 144
Academias Italiae inter se distribuunt, & ad-	
eunt.	X. 148
Ignatio Dominus Iesus apparet, & unde So-	
cietatis nomen inditum sit.	XI. 151
Vrbem ingreditur: in Casinate monte animam	
socii celum intrantem videt.	XII. 156
Romae simul omnes de Societate constituen-	
da deliberant.	XIII. 159
Magna Romae in nostros tempestas exoritur,	
& sedatur.	XIII. 164
Ignatius,	

*Ignatius, socijque partim in Vrbe, partim
 foris Ecclesie nauant operam.* xv. 172.
*Mag. Franciscus Xavier, & Mag. Simon in
 Indiam destinantur.* xvi. 174.
*Societas à Paulo III. Pontif. Max. confirma-
 tur.* xvii. 178.
De fidei Christiane apud Indos propagatione.
 xix. 214.

LIBRI TERTII

Capita.

Ignatius praepositus generalis eligitur. i. 234
Ignatij Generalatus initia. ii. 242
*Franciscus Xavier in Indiam proficiscitur:
 Simon in Lusitania remanet.* iii. 246
*Alfonsus Salmeron, & Paschasius Broet. in
 Hiberniam legantur.* iii. 247
*De Collegijs Conimbricensi, & Goensi, ac Ro-
 mana domo.* v. 249
Patauinum Collegium. vi. 256
*Confirmatur denovo à Pōtifice Max. Societas,
 & augendi numeri fit potestas.* vii. 260
Collegium Complutense. viii. 262
*Ignatius in Vrbe pietatis opera instituenda
 curat.* ix. 264
Varijs locis Collegia instituuntur. x. 272
De morte Petri Fabri. xi. 275
*Vniuersi ordinis Carthusiensis erga Societa-
 tem charitas & benivolentia.* xii. 282
 Ignatius

Ignatius benefaciens malefacta recipit. XIII:

285.

Ignatius Societatem feminarum cura liberat. XIII. 289

Ne ad Ecclesiasticos honores aditus nostris hominibus pateat, Ignatius summa vi apud Pontificem nititur. XV. 293

Varia Collegia. XVI. 306

Magistri Generalis ordinis Predicatorum de Societate publicum testimonium XVII. 309

In varias Africae regiones penetrant nostri.

XVIII. 313

Sicilia Societatem complectitur. XIX. 316

Nostri in Brasileam nauigant: & pro Christo

Antonius Criminalis occiditur. XX. 323

A Iulio Pontif. Max. Societas confirmatur.

XXI. 325

Societatis Iesu institutum & forma describitur. XXI. 341.

Nona Gregorij XIII. constitutio, & instituti

Societatis Iesu confirmatio. XXI. 371

Collegia cur habeat Societas ad instituendam iuventutem. XXI. 398

LIBRI QVARTI

Capita.

Abdicare se Generalatu conantem Ignatium

Socij prohibent. I. 438

Cōstitutiones ab Ignatio perscribuntur. II. 441

Ro.

Romani collegij institutio. III. 444
 Collegia aliquot in Hispania nostri instituunt:
 ab Archiepiscopo Toletano vexantur.
 IIII. 449.
 Prouincialis in Italia declaratur Laines: Vi-
 enne moritur Iaius. V. 453
 Collegij Germanici instituendi initium, &
 cause. VI. 456
 Francisci Xavier obitus. VII. 461
 Corsica lustratur à nostris. VIII. 478
 In exercitia spiritalia inquiritur: in Hispaniis
 distribuuntur prouinciæ. IX. 480
 Varia Collegia. X. 483
 Sorbonensis Collegij in Societatem decretum.
 XI. 486
 Petrus Correa, & Ioannes Sossa à Barbaris
 trucidantur. XII. 490
 Ioannes Nugnetius Aethiopie patriarcha
 creatur & in Indiam mittitur. XIII. 492
 Casaraugustæ seditione ab aduersariis conci-
 tata, nostri vrbe cedunt: mox honorifice re-
 uocantur. XIII. 495
 In Belgica nostris patefit aditus: variis Col-
 legijs Societas augetur. XV. 507
 Ignatius obdormit in Domino ann. 1556. pri.
 Kal Aug. XVI. 511
 De Ignatio viri grauisimi quid senserint.
 XVII. 517
 De statura corporis eius. XVII. 528
 LI.

LIBRI QVINTI

Capita.

De orationis spiritu Ignatij.	I. 533.
De charitate illius.	II. 548
De humilitate.	III. 559
De obedientia quid senserit.	IIII. 564
De mortificatis affectibus.	V. 574
De modestia, atque efficacia sermonis.	VI. 581
Seueritatem quomodo cum benignitate temperauit.	VII. 596
De commiseratione.	VIII. 600
De Magnitudine animi.	IX. 604
De rerum spiritualium prudentia.	X. 619.
De prudentia rerum gerendarum.	XI. 648
De vigilantia & sollicitudine.	XII. 662
De miraculis per eum factis.	XIII. 663

R E.

RERVM ME MORABILIVM INDEX

A.

A B aula auocare homines, religiosi of-
ficiu est, non in aulam inducere.

Pag 659

Abdicare sese magistratu conatur Ignatius.

439

Abstinentia Ignatij.

31 37

Abundantiam nostris falso obiectam Cesar-
augustani deprehendunt.

504

Accusatorum Ignatij quis finis.

171

Admonitor generalis.

367

Adriani VI. benedictionem accipit Ignatius.

68

AEgrotorum curandorum in Ignatio sollicitu-
do

490. 491

AEthiopum religio que.

492

In AEthiopiam nostri mittuntur.

494

Affectum Ignatij mortificatio.

574

Albertus dux Bauariae duo collegia nostris
constituit.

311

Albinus Bede in schola succedit.

413

Alexan-

INDEX.

- A**lexander Magnus Aristotelem precepto-
rem habet. 402. Leonidis vitia imitatur
404.
- Alexander Farnesius Cardin. templum no-
strum Romæ edificat. 253 Collegium Mon-
tis Regalis alit. 486
- Alphonsus Fonseca Archiep. Tolet. Ignatium
viatico benigne iuuat. 91
- Alphonsus Salmeron Ignatium sequitur 123
In Hiberniam mittitur. 247. Angliæ Re-
gis manus effugit. 248 Pedes in Italiam
rediens Lugduni in carcerem conijcitur.
ibid. in Concil. Trident. 278. Ingolstadij
docet. 320. Neapolitanum collegium promo-
uet. 455. in Poloniam ex Societate primus
prouiciscitur. 509
- Andreas Lipmanus Patauium collegium fun-
dat. 256 & domum Venetam 319
- Andreas Quietus Episcopus creatur, & in
Æthiopiam mittitur. 494
- Angoli adolescentes in cœnobiis à D. Grego-
rio alumni. 413
- Angolæ Rex nostros humaniter accipit, & in
carcerem trudit. 315
- Antonius Araoz Pintæ. 274. Barcione. 306
Prouincialis in Hispania. 307 Prouincia-
lis Castellæ. 483
- Antonius à Corduba collegium Cordubæ in-
stitui curat. 482
- Antonij Criminalis mors & virtutes 322.
323. 68. Amo.

Antonius eremita Bassani. 146 De Ignatio
humiliter sentiens à Deo castigatur. 147.
148.

*Apostatas pecunia non iuuandos, sed ad reli-
gionem reuocandos censet Ignatius.* 660

*Apostoli propter Dei verbum, viduarum cu-
ram in Diaconos reijciuntur.* 147

*Archiepiscopus Maguntinus & Treuerensis
collegiorum nostrorum fundatores.* 434

Aristoteles de puerorum educatione. 401

*Assistentes Generalis qui, & quod eorum of-
ficiū.* 367. 368.

Authoritatem Ignatio quæ concilient. 497

*Augustinus à Castello Caesarangustæ nostros
defendit.* 506

*Augustinus Pedamontanus hereticus Romæ
à nostris refutatur.* 164 Positalaua se
prodit. 141

*Augustiani publicum gymnasium Ticini ha-
bent.* 414

B.

B *Artholomæus Bustamantius nouitior &
moderator.* 485

*Bartholomæus Guidicionius Cardinali
principio Societatis confirmationi repu-
gnat, postea fauet.* 179

*Basilii monachos puerorum magistros esse
vult.* 411 412. eosq; in Cenobijs educari.
414. Beda

INDEX.

Beda scholam habet.	413
In Belgicam Prouinciam quæ ratione nostri primum ingressi.	259
In eadem Belgica nostris constituendi colle- gia sit potestas.	509
S. Benedictus pueros suis in cœnobijs institu- it.	413.
Benedictini monachi docendo florēt.	413 414.
Bernardus Iaponius Romam ad Ignatium ve- nit.	474
de Francisco Xavier testimonium	475
Bernardus Oliuerius inferioris Germaniæ primis Prouincialis moritur.	509
Beneuolentiam suorum Ignatio quæ concilia- bant.	600
S. Bonauentura opportuno tempore datus Ec- clesiæ.	372
In Brasileam nostri nauigant.	322
In Brasileam nostrorum domicilia.	491
Brasileæ Emanuel Nobrega Prouincialis	492

C.

C æsaraugustæ magna in Societatem tempestas excitatur.	495
Cæsaraugusta nostri excedunt, & re- uocantur.	504.
Cæsaraugustana tempestate Societas crescit. ibidem.	

INDEX.

<i>Cæsar Augustanus Archiepiscopus edicta sua in Societatem reuocat.</i>	505
<i>Caluinistæ orbis terrarum incendium.</i>	210
<i>Cardinalibus tribus Societatis confirmanda negotium datur.</i>	179
<i>Carolus Archidux Austriæ Græciensis Collegij author.</i>	433
<i>Carolus Borromæus Cardin. Mediolanensis Collegij fundatori</i>	434
<i>Carolus Lothoringus Cardin. Pontemonij Collegium constituit ibid.</i>	
<i>Carolus Quintus Augustus Panormitanum collegium stabilivit.</i>	319
<i>Carthusianorum in nostros charitas.</i>	283
<i>Castellanorum in Indiam nauigatio.</i>	221
<i>Castellanorum nauis totum orbem circundat.</i>	222
<i>Castitatis votum Ignatii.</i>	32
<i>Catharina Fernãdez à Corduba Plieghij marchio Montillæ collegium ædificat.</i>	507
<i>Catechumenorũ domus Romæ Ignatii opera ædificata 266 S. Matthe item. 269. & S.</i>	
<i>Catharinæ de Funariis.</i>	271
<i>Catholicorum Regnum in noui orbis inuentio ne felicitas.</i>	221
<i>Charitas Ignatii eiusq; exempla 548 erga peccatores ibid. aduersus inimicos. 550 erga tentatos 555 in homines de se benemeritos. 557 in ægrotos. 601. 602. in omnes fugiendo lites. Charitas vera proximi etiã, propter</i>	

INDEX.

- propter Deum rationem habet. 119. 637
 Chorus ad constituendam religionem non ne-
 cessarius. 346
 Chorum nū habuit ordo S. Dominici suo prin-
 cipio. ibid.
 Chorum non habet Societas, & quare 346.
 347. 348.
 Chorum instituisse Ignatius si animo suo in-
 dulgere voluisset. 580 581
 Christus Dominus Ignatio apparet. 70. 76.
 151.
 Christus Ignatio se fore propitium spōdet 153
 Christi Ascensionis vestigia in mōte Oliueti. 75
 Claudius Iaius Ignatii socius. 124. Brixie.
 172. Ingolstadij. 320 Vienna. 454 mori-
 tur, eiusque virtutes. 454. 455.
 Clemens Alexandrinus Catechista. 411
 Coadiutores Societatis. 362
 Cocum agit Ignatius 243
 Cogitationum Dei & mūdi differentis. 22. 23
 Collegia Ignatio viuentē erecta Abulēse 481
 Barnionense. 399. Bibonense. 419. Billo-
 mienſe. 401. Bononiense. 306. Burgense,
 449. Caesar augustinum. 306. Catinense,
 510 Colonienſe. 508. Complutenſe. 262.
 Conchenſe. 484. Conimbricenſe. 250. Cor-
 dubenſe 481. Eborenſe. 480. Ferrariē-
 ſe. 453. Florētinum. ibid Gandienſe. 274.
 Genuēſe. 485. Germanicū. 456. Goēſe 252.
 Granatenſe. 484. Hiſpalenſe 483. In-
 golſta-

INDEX.

golstadiense. 321. Lauretanum 485. Lu-
 uanienſe. 508 Lutetianum. 486 Meſſanē-
 ſe. 318 Metinenſe. 450. Montillanum. 507.
 Montis Regij in Gallecia. ibidem. Montis
 Regalis in Sicilia. 486. Murcianum. 507.
 Mutinenſe. 478. Neapolitanum. 453. Oca-
 nienſe. 507. Ognatenſe. 449. Panormita-
 num. 218. Pariſienſe. 487 Patauinum.
 256 Peruſinū 478 Pintianum. 274 Pla-
 centinū 484. Pargenſe. 509 Romanum.
 444. Salmantinū. 307 Senenſe 510. Syra-
 cuſanum. 486. Tyburtinum. 319 Torna-
 cenſe. 508. Valentinum. 273 Viennēſe.
 454. Vlyſſipponenſe. 481
 Collegia alia Auinionenſe, Bransbergenſe,
 Chamoritanum, claudiopolitanum, Di-
 lingēſe, Græciēſe, Hallenſe, Legionen-
 ſe. Maguntinum, Malacenſe, Mantuanum,
 Materenſe, Mediolanēſe, Monachiēſe,
 Ploſciēſe, Pontēmeſſōtanum. Rigenſe, Ta-
 labricenſe, Taurienſe, Tercerenſe, Toleta-
 num. Treuerenſe, Turnonenſe, Villagarci-
 enſe, Villaretanum. 433 434
 Collegij Germanici inſtituendi cauſa. 456
 Collegium Marchetanum. 406
 Collegium Romanum multorum collegiorum
 quaſi fons eſt. 447
 Collegia ad inſtituendam iuuentutem cur ha-
 beat Societas, 391 laiſſimē. eorum fructus.
 415 cauſa huius fructus. 418
 Colle-

INDEX.

- Collegia Societatis reditus in communi ha-
 bent, & quare. 363 429
 Collegiorum Societatis fundatores. 430 & dein-
 cept.
 Collegiorum fundatoribus quam gratiam So-
 cietas referat. 436
 Collegia Societatis fundare utilissimum &
 Deo gratum. 430
 Collegia seminaria olim à concilijs institu-
 ta 409 & nouissimè à Concilio. Trident.
 409 410.
 Colloquium Ignatii cum Sum. Pontif. 295. cū
 quodam Cardinali 509 cum ecclesiastico
 viro. 590.
 Compendiosa ad perfectionem via que. 47
 Concionator quidam hereticus Romæ tempe-
 statem in nostros commouet. 165. Parma
 Societatis amicos vexat. 261
 Concio prima Ignatii. 127
 Conciones Ignatii quales. 143. 243
 Concionatoribus quid tenendum ex Ignatio.
 659.
 Concordia nihil valentius ad res arduas. 162
 Constitutiones condendi autoritas. 331
 Constitutiones Ignatius scribens mirificè illu-
 stratur à Deo. 441
 Constitutionum præcipua diuinitus Ignatius
 accipit. 537
 Constitutiones Ignatii in primo generali con-
 uentu comprobantur. 441. à sede Apo-
 stolica 684

INDEX.

<i>stolica confirmantur.</i>	385
<i>Consuetudinis nostrorum cum externis pre-</i> <i>cepta ex Ignatio.</i>	655
<i>Conuersio Ignatii ad Deum ex lectione bono-</i> <i>rum librorum ortum habet.</i>	23
<i>Corficam lustrant nostri, & vexantur.</i>	478
<i>Crucis Christi thesauri.</i>	98. 99.

D.

D <i>ecretalis Innocentij 111. Cum infir-</i> <i>mitas, Ignatii opera renouata.</i>	365
<i>Decretum Sorbonicum in Societate.</i>	
<i>486. 487 euanescent. 490. ab Inquisitorib.</i>	
<i>Hispanie damnatur. ibidem.</i>	
<i>Defectus suos Ignatius quomodo deploret.</i>	
<i>543 621.</i>	
<i>Demon Ignatium terrere conatur. 617 suffo-</i> <i>care item. 504. verberat.</i>	618 619
<i>Demon Ignatio apparet, & qua specie. 511</i> <i>illustrationes falsas immittit & repelli-</i> <i>tur.</i>	82. 103
<i>Demon Ignatium timet, & quid de illo di-</i> <i>cat.</i>	596.
<i>Demon qua hora maxime infestus.</i>	634.
<i>Demon verbo Ignatii expulsus.</i>	594. 595.
<i>Demon cum Lutero disputat.</i>	209.
<i>Demonem se nosse ait Lutherus. ibidem.</i>	
<i>Demonis arte quomodo ad salutem aliorum</i> <i>utendum.</i>	657.
<i>Dei Ecclesie sue defensores sepe mittit.</i>	186
<i>Deus</i>	

INDEX.

Deus hereticorum iniurias interdum dissi-
mulat, & quare. 199

Dei providentia religionibus instituendis ma-
ximè elucet. 182. 183.

Dei in Societate instituenda consilium. 183.

Deus vehementius defendit, quæ diabolus a-
crius oppugnat. 635

Discordia religiosum statum auertit. 48

Doctrinæ Christianæ explicandæ votum.
240.

Doctrinam Christianā in patria tradit Ignat.
127. *Romæ.* 243

Doctrinæ novitas vitanda nostris ex Ignat.
628.

Dominicani patres chorum initio non habēt.
346. *pæros instituunt.* 414

Dominicani ordinis Magistri Generalis de
Societate testimonium. 310

Domus novitiorum & professorum. 362

Domus probationis prima Messanæ. 318

Domus probationis Conimbricæ. 481. Siman-
ticæ. 485

Domus professorum Romana mater Societa-
tis. 253.

Domus professorum Pincie 274. Toleti 452
Venetius. 319. Vlyssipone. 251. & 481.

E.

Eucharistie summendæ frequenter vsus
à nostris reuocatur. 160

Gg 5

Eucha-

INDEX.

- Eucharistiam percipiendi crebro utilitas maxima, ex Ignatio.* 647
- Emundus Campianus Societatis martyr.* 232
- Eleemosynā ad Hierosolymitanum iter acceptam integram nostri restitunt.* 160
- Eleemosynam saepe nostri diuinitus accipiunt* 609 610
- Eleemosynis conquisitis ingentem egenorum turbam Romae nostri alunt.* 173
- Elisabetha Angliae Regina.* 204
- Elisabetha Rosella Ignatium in templo regentem videt. 65. victu benigne alit.* 81. 289
- Romam venit.*
- Epistola Ignatii ad Ducem Naiarae.* 578 ad Elisabetham Rosellam. 291 ad patres Societatis. 438 ad religiosum quendam minas intentantem 550 de obedientia. 566
- Epistolas ex patria allatas Ignatius in ignem coniicit* 543.
- Epistola P. Fabri ad Iacobum Lainem.* 279
- Ioannis Vgae de morte Ignatii.* 204
- Epistolas scribit Xauierus ad Ignatium in genua procumbens.* 521 522
- Erasmi Roterodami libros reiecit Ignatius in Societate legi vetat.* 83. 628.
- Euerardus Mercurianus Perusia.* 478
- Examen conscientiae Ignatii.* 537
- Exercitiorum spiritualium liber.* 57. eius appro-

INDEX.

- approbatio per Sedem Apostolicam 62. c-
 xaminatio Salmaticæ 96 descriptio ab in-
 quisitore Dominicano. 114. ventilatio in
 Hispania 480
 Exercitia spiritualia ad eligendum statum
 maximè vilia. & quare. 57. 58
 Ex malo corrupto quæ ratione mala incorru-
 pta possint nasci. 404

F.

- F**œminarum curam à Societate depel-
 lunt Ignatius. 289
 Fœminarum familiaritas periculosa, ex
 Ignatio. 658
 Ferdinandus Imperator Claudium Iaium E-
 piscopum Tergestinum creari studet &
 Petrum Canisium Viennensem. 300. colle-
 gium Oenipontanum & Pragenſe, & Vië-
 nense constituit. 432.
 Fiducia Ignatii in Deum, 70. 607
 Franciscanæ familiæ in Societatem beneuo-
 lentia. 312
 Franciscus Blancus Archiepiscopus Compo-
 stellanut, Compostellanum & Malacense
 collegia constituit. 434
 Franciscus Borgia Dux Gandiæ collegium
 ædificat. 274 Societatem ingreditur, ac
 68 6 Fabro

INDEX.

- Fabro* succedit. 281. multos ad Societatem adducit. 282. collegiū Romā. inchoat. 444. *Hispalenſe* item. 483. *Commiſſarius* in *Hiſpania*. ibid. *præpoſit*⁹ *terti*⁹ *Generalis*. 440. *de Ignatio* quid ſentiat. 325.
- Franciſcus Mendoza* Card. 98. 307. 449. 510. *Franciſcus Michaelius*, *Vrbis præſe*. *Etus*, noſtros calumnia licerat. 287.
- Frāciſcus Romæus Prædicatorii Ordinis Ma*giſter *Generalis Societatem ſuis* commendat. 309.
- Franciſcus Strata Louanii* 229 *Salmantica*. 308. *Burgis*. 450 *Aragonie* provincialis. 485.
- Franciſcus Villanova Compluti*. 263. *Cordubæ*. 481.
- Franciſcus Xaverius Ignat. ſequitur*. 123. in *Indiam* deſtinatur. 176. ex *Luſitania* in *Indiam* ſoluit. 246. 462. *de Ignatio* quid ſentiat. 522. *epiſtolas* genibus flexis ad *Ignatium* ſcribit. ibidem.
- Franciſci Xaverii commendatio* ex *Bernardo Iaponio*. 475. *corporis incorruptio* & *trāſlatio*. 476. *labores* 462. *miracula*. 474. *mors*. 471. *obedientia*. 177. *Prophetie ſpi*ritus 476. *Virtutes*. 470. per ſonnum viſio. 177. 178.
- Fulvius Cornens Cardinalis*, *Peruſini Colle*gii fundator. 434.
- Fundatores collegiorum Societatis qui ſunt*. 433. 434. *quanta*

INDEX.

quam gratiam eis referat Societas. 436. omnes nostri pro illis apud Deum sunt deprecatores. *ibidem*.

G.

Gaspar Contarenus Cardin. Societatis institutum Pont. Max. Ignatij nomine proponit. 173

Gaspar Quiroga Card. Toletan Talabricæ & Toleti collegia fundat. 434. de Ignatio quid sentiat. 524.

Generalis Præpositi prima electio. 236

Germanicum collegium, eiusque instituendi causa, 277. laborat. & sustentatur ab Ignat. 459. excitatur & stabilitur à Greg. XIII. 460 de Collegio Germanico Ignatij valicinium. *ibidem*.

Gomezium Figueroa, Dux Ferie, Societatem fouet. 509

Gratis sua ministeria Societas impendit. 330. & quare. 344.

D. Gregorius Magnus pueros canentes corrigit. 426. Anglos adolescentes alit in canonijs. 413. ne Diaconi cantores eligantur statuit. 347

D. Gregorius Nazianzenus versus ad pueros docendos scribit. 425. Constantinopoli excedit. 501. nihil præcipiebat quod prius non fecisset. 662.

Greg. XIII. Pöt. Max. seminaria passim edificat. 68 7

INDEX.

- eat 431 collegium Rom fundat 432. 443
in Lapone alterum inchoat. 432
Societatis institutum declarat & confirmat
noua constitutione. 373
Gubernatio Societatis quæ. 366. ex Monachia & Aristocratiâ constat. 368
Guilielmus Dux Bavarie Catholice fidei
propugnator. 320
Guilielmus à Prato Episcopus Claramontanus, collegium Billiomenſe ac Lutetianum
noſtris fundat. 486
Guietius Carauaius Placentinus Episcopus Collegium noſtris ædificat. 484
Gymnaſia literarum in cœnobijs habentur. 412.

H.

- H** Abitum peculiarem cur non ſumpſit
Societas Ieſu. 344
Hæretici noſtri temporis quæ damna
nobis intulerint. 192. 193 & deinceps copioſe.
Hæreticorum ſectæ variæ, & inter ſe pugnant. 195
Hæreticorum crudelitas. 194. impietas. 196
rebelliones 203. conſpirationes in Principes catholicos. 202
Hæretici Turcas in Chriſtianos ſolicitant. 203.
Hæretici Sutores Regem creant. 206 nati-
ram peruertunt. 208
Hære-

INDEX.

- Hereticorū spiritus est Satanae spiritus. 209.
 Hereticorum prateritorum Lutherus ieter-
 rimus. 310
 Hereticorum in Societatem odium. 677
 Henricus Card. Eborense collegium constitu-
 it. 480
 Henricus Lusitaniae Regis filius primus na-
 uigationem in Indiam tentauit. 213
 Hieronymus Domenech Valent' num colle-
 gium instituit. 273 in Belgio. 229. in Sici-
 lia. 319. Siciliae Prouincialis. 247
 Hieronymus Natalis Messanae. 317. eius nau-
 fragium. 454. Commissarius Generalis in
 Hispania. 483
 Hieronymo Natali praedicat Ignatius tutam
 nauigationem in Hispaniam. 63
 Hieronymus Veralus Nuncius Apostolicus
 innocentiam Ignatii Venetijs defendit. 135
 vota nostrorum Patrum excipit 141
 D. Hieronymus de infatula educatione prae-
 cepta tradit. 403. puellae se magistrum &
 nutritium spondet. 428. sacram scripturā
 passim tractari ab imperitijs conqueritur.
 191.
 Hierosolymis loca sancta perlustrat Ignati-
 us. 74.
 Hierosolymitanam profectiōem Ignatius
 & socij vouent. 124. ab ea diuinitus ex-
 cluduntur. 142
 Hispaniarū ex conseruata religione felicitas.
 210. Hono-

INDEX.

- Honores Ecclesiasticos nostri quos reiecerint*
 294. vel admiſerint. 494.
Hozius Hispanus Venetijs Ignatio ſe adiun-
git. 133. *I'atauij in carcerem truditur.* 150
eius mortui animam celos intrantem Ig-
natiuſ videt. 158
Humilitas Ignatij 559 *copioſe. In eius morte*
reſplendet. 513. *in Generalatuſ recuſatio-*
ne. 263
Humilitate aditum ad excelfa muniendum
ex Ignatio. 560

I.

- I**acobus Goueanuſ verbera Ignatio parat.
 117. *Noſtroſ in Indiam mittendi Regi*
Lufitaniæ author eſt. 174 175
Iacobuſ Laineſ Ignatio adiungitur. 123 *Vi-*
ctiæ ægrotat. 145. *Romæ Theologiam*
profitetur. 157. *Parmæ ac Placentiæ.* 172
Venetis. 226. *Tridenti in Concilio.* 278.
Genuæ 485. *Peruſij.* 478 *in Sicilia.* 318 *in*
Africa. 453. *Italiæ provincialiſ ibidem.*
Iacobuſ Laineſ de Ignatio quid ſenſerit. 517
Iacobuſ Lainem præpoſitum Generalem So-
cietatiſ futurum Ignatiuſ prædicit. 518.
 & 453. *Dolore correptum quomodo Ig-*
natiuſ tractauerit. 602.
Iacobuſ Mironuſ Conimbriciæ & Valentiniæ.
 273. *Lufitaniæ provincialiſ.* 483
 1490.

INDEX.

- Iaponij iuvenes obedientiam Gregorio Pont.
Romae offerunt. 220. ab eo benigne accipi-
untur, ibid. à Sixto V. honoribus & mune-
ribus aucti dimittuntur. 432
- Iesus Dominus Ignatio apparet. 152
- Ignatij abstinencia 31. 38. admiratio. 541.
adolescencia. 19. 20. equabilitas & con-
stantia. 541. etas. 515. castitatis votum. 28
charitas erga proximum. 548. commise-
ratio in egrotos. 601. conciones. 144. 243
conscientiae examinatio. 347. deuotio. 245
Exercitiorum liber. 57. fiducia in Deum
65. & 495 genus 19. gratitudo. 555. Hie-
rosolymitana nauigatio. 65 humilitas. 512
559. illustrationes diuinae. 46. 142. 442.
lacrymae. 143. 441. 534. 540. magnitudo
animi. 604. mansuetudo. 597. miracula.
668. 669. morbi, & in eis patientia. 20.
21. 61. 404. obedientia. 44. 238. de obe-
dientia religiosa iudicium. 566. obitus.
513 oratio. 534. orandi modus 542. ortus.
18. parentes & patria. ibid. paupertatis
studium 67. poenitentia. 36. persecutiones
77. 88. 95. 118. 134. 164. 285.
- Ignatij praeepta de consuetudine cum exter-
nis. 654. profectio in Serratum montem.
30 profectus in spiritu quotidianus 538.
prudencia spiritualis. 619. prudencia rerū
gerendarum. 649. reditus in Hispaniam.
76. 125 scrupuli 40 sermonis modestia et
effica-

INDEX.

- efficacia. 577. seueritas & suauitas in di-
 sciplina. 599. socij. 86. 121. statura. 5. 8. sta-
 dia. 81. 86. 106. tentationes. 43. 78. vestitus
 mutatio. 38. vestitus. 34. 77. 87. 529. victus.
 ibidem. vigilantia. 662. vocatio ad Deum. 23.
 vocationis tempus. 185. 515.
 Ignatij gesta Barcinone. 81. Bononie. 132. Cō-
 pluti. 85. in Casinate monte. 156. Ferrarie
 78. Hierosolymis. 73. Lutetie. 101. Man-
 res. 37. Patavij. 70. in patria & Hispania
 reliqua. 127. Rothomagi. 115. 554. Romae
 69. 156. Salmantice. 92. in Serrato mon-
 te. 35. Venetijs. 71. 77. Vicetie. 143.
 Ignatio Petrus Apost. Janitatem affert. 21.
 Ignatio B. Maria apparet. 26. 28. 49.
 Ignatio Dominus Iesus se ostendit. 152.
 Ignatio Societatis cursus significatur à Deo
 650.
 Ignatius Luthero à Deo oppositus. 186. 112.
 515.
 Ignatij indices iidem innocentie testes. 166.
 Ignatius ex celi aspectu excitatur in Deum.
 28.
 Ignatium desertum Christus consolatur. 70.
 Ignatio orante cubiculum concutitur. 26.
 Ignatium terrere conatur diabolus. 617. suf-
 focare item. ibid. verberat. 618.
 Ignatius Lutetie multos ad religionem addu-
 cit. 112. Cornelium Flandrum in recitandis
 precibus scrupulose haerentem explicat.
 639.

INDEX.

639. Doctorem Theologum ludens Christo
adiungit. 641. hominem à suspendio di-
uinitus liberat 623. Nouitium Germanum
domo abire parantem retinet 639. Reli-
giosum quendam perditum mirabili arti-
ficio ad sanitatem reducit. 620
Ignatius aduersus mortē qualis. 63. 131. 440.
551 541.
Ignatij liber Constitutionum. 441. Exerci-
tiorum. 57. de Trinitate. 48
Ignatij de vero ac spiritali profectu iudici-
um. 624. de religiosa quadā femina stig-
mata habente. 629. de Magdalena item
de la Cruz Cordubensi. 631.
Illustratio insignis Ignatij. 50
Imago Ignatij nulla perfecta, & quare. 530.
que maximè ad veritatem accedat. ibidem
Inquisitori Lutetie bis se sistit Ignati⁹ 114. 115
Inquisitionis Romane initium. 262. & Hi-
spane. 211. eius necessitas. 212. Ignatij ad
inquisitionem respectus. 644
Instituti Societatis formula. 329
Institutum Societatis à multis Pont. Max. cō-
firmatum, & à Concil. Trident. laudatum
374. à Gregorio XIII. defensum 379. co-
piosè explicatur. 341. 374.
Instituti Societatis firmamenta diuinitus ac-
cipit Ignatius. 537.
Ioannes An. I. de Ignatio quid sentiat. 527
Ioannes

INDEX.

- Ioannes Codurius Ignatij socius.* 124. eius
patria obitus, virtutes, gloria. 241. 242
*Ioannes à Corduba nostros explorat, & col-
legium instituit.* 282
*Ioannes Crucius noster obsonator pecuniam
diuinitus accipit.* 610
*Ioannis Dominici de Cupis Card. cum Igna-
tio colloquium.* 588
*Ioannes Moronus Card. instituendi collegij
Germanici author.* 436
*Ioannes Nugnez in Mauritania. 313. Aethio-
pie Patriarcha designatur, & Goemori-
tur.* ibid.
Ioannes Sosa pro Christo occiditur. 491
*Ioannes Siliceus Archiep. Tolet. nostros ex-
ercet.* 450
*Ioannes Tertius Lusitanie Rex nostros in
Indiam mittendos curat. 175 249. in Bra-
fileam item. 322. Conimbricense & Goen-
se collegium constituit. 249. 250 patriar-
cham Aethiopie in Indiam mittit. 494
Ignatij res diligenter inuestigat.* 523.
*Ioannes Vega in Sicilia Societatis collegia
institui curat 317. Aphrodisium expugnat.
454. de Ignatio quid sentiat* 524. 525
*Iulius tertius Pont. Max. Societatem confir-
mat.* 506

L.

- L** *Acrymæ primæ Ignatij. 37. copiose. 143
præ mortis desiderio. 441. in regula-
rum descriptione. 534.* Lacry-

INDEX.

Lacrymas Ignatius ad arbitrium suum regit.	540.
Leonora Mascharenas.	89. 512. 545.
Liber Ignatij de Trinitate.	47.
Librum bonum suspecti authoris in Societate legi vetat Ignatius, & quare.	628
Libellum de imitatione Christi probat Ignatius, & moribus exprimit.	ibid.
Litium futigans Ignatius.	558
Loiolarum familia.	19
Ludovicus Calata iud. Ocanien sis collegij fundator.	507
Ludovicus Gonzalez in Mauritania. 313. de Ignatio quid sentiat.	523
In Lusitaniam nostri proficiscuntur. 176. 251	
Lusitanorum navigatio.	218
Lusitanorum Regum in Societatem beneficentia 249. 433. in Christiana Religione amplificanda felicitas.	219
Latetie Societas vexatur.	487

M.

M Agdalena Austriaca Hallensis collegij fundatrix.	433.
Magdalene Vllœ in Deum pietas, & in nostros beneficentia.	435
Magistri aliorum quales ex Ignatio.	624
Marcelli 11. Pont. Max. de Ignatio iudicium.	302. 523.

Maria

INDEX

- Maria virgo Ignatio apparet.* 27.49
Mariae virginis patrocinium. 35
S. Maria à Strata templum nostrum Rome.
 253.
*Maria Manrique Barcinonensis Collegij funda-
 trix.* 435
*Maria Mendocia complutenje collegium re-
 ditibus stabilivit.* ibid.
*Maria à Toletò Archidux Marchenae colle-
 gium edificat.* 508
Martini Garziae fratris ad Ignatium oratio.
 30.
*Martinus Lutherus quo tempore, & ubi na-
 tus. 186. eius hæresis origo & progressus.*
 188. & deinceps.
*Martinus Lutherus omnium hæreticorum te-
 terrimus.* 209
Martino Luthero Ignatius à Deo oppositus.
 186 515.
*Martinus Olavius Ignatio eleemosynam tri-
 buit. 85. Romanum collegium illustrat.*
 445. cum Marcello 11. de dignitatibus in
 Societatem non admittendis disputat, 203
Martyres Societatis septuaginta septem. 229
*Ignatij familia Dei familiam esse osten-
 dunt.* 232
Mattheus Ori quæstor Dominicanus. 113.
 167.
Mendicitas impedimentum affert studiis.
 107.

Me

INDEX.

Meretriculas ab impuritate auocat Ignatius	267.
Michael Hispanus Romæ nostros accusat.	164
exilio mulctatur. ibid. Ignatium occidere	
volens diuinitus terretur.	553. in Societa-
tem ab Ignatio admittitur, & discedit.	554.
Michael Tortensis Salmanticae.	307. Bethicae
Provincialis.	483
Minorum in publico conuentu decretum de	
Societate.	394
Miracula non necessario sanctitati coniuncta	
663. copiose.	
Miracula Ignatii multa & magna que sint.	668.
Miracula per Ignatii filios apud infideles.	672.
Missæ sacrificium primum Ignatii.	151
Missam quæ deuotione Ignatius faciat.	539
Modestie regulas scribit Ignatius.	417. Illis
promulgandis mirum quid accidit. ibidem.	
Mores novos induci in Societatem Ignatius	
non patitur.	599
Mores Societatis.	678
Mortificatio perfecta Ignatii quæ.	546
Mortificatio quanti facienda ex Ignatio.	545
honoris difficillima.	546
Mysteria fidei Christianæ quàm fixa in men-	
te Ignatii.	51
Negli-	

INDEX.

N.

Negligentem in quodam ministerio
quendam quomodo arguit Ignati-
us. 646

Nicolaus Bobadilla Ignatij ductum sequitur.
123 in Calabria. 175 in Germania. 249. à
profectione Indica Ischiade impeditur.
176.

Novitij Societatis duos annos probantur. 551.
& quare. ibidem quibus præceptis erudi-
untur. 353. qua cautione tractandi. 383.

Novitium quendam Ignat. abire volentem.
qua arte retinet. 639. alterum eijcit.
597.

O.

DE Obedientie voto Patrum consul-
tatio. 161.

Obedientie laudes ex Ignatio. 564.
eius gradus & perfectio. 566. eius adipi-
scendæ adiumenta. 569.

Obedientia perfecta Ignatij. 575.

Obedientiam ab ægrotis exigit Ignatius.
602.

De Obedientia Xaverius quid senserit. 474.

Obedit Ignatius apprimè confessario. 30. 238

Pontifici Maximo. 431

Oratio Ignatij. 38. 534. magis passiva quam
activa.

INDEX.

- actiua. 542. quotidiana pro principibus
Christianis. 544. assidua. 358. intesa. ibid.
tranquilla. 543.
Orat. Ignatius semper antequam res graues
decernat. 534. studiosius cum scribit regu-
las. ibid.
Orandi modus Ignatij cum de rebus grauiori-
bus deliberat. 536
Orantis exterior compositio. 542
Orantis Ignatij cubiculum contremiscit. 26
Oratio & mortificatio coniunctae esse debent.
546.
Oratio proluxa absque discretionem periculosa,
ibidem.
Orbis nouum diuinitus patefactus. 222 multis
miraculis illustratus. 224. ab alijs religio-
sis uiris diligenter excolitur. 227
Orbis noui indicia quaedam apud ueteres.
216.
In Orbe nouo quam late propagata fides. 221
222.
Ordines SS. Dominici & Francisci quo tem-
pore instituti. 187
Orphanorum domus Romae ab Ignatio con-
stitutae. 271
Ottomanici imperij ortus, & amplificatio.
185.
Ottho Trusses Cardin. Augustanus. 276.
433.

H h

Pascha-

INDEX.

P.

- P**aschasius Broet, Ignatii socius. 124.
 Nuncius Apostolicus Hibernie. 247.
 Gallie Provincialis. 487.
 Patres grauissimi Societatis pueros docent. 424.
 Paulus Iaponius qua ratione ad Christum conuersus. 468.
 Paulus tertius Pontifex Maximus Societatem primus confirmat. 178. 254.
 Paupertas mater nostra ab Ignatio appellatur. 560.
 Paupertatis studium in Ignatio. 67.
 De Paupertate Societatis multis precibus statuit Ignatius. 442.
 Paupertatis conseruandæ in Societate peculiare votum. 364.
 Peregrinandi nostrorum ratio. 230.
 Peruigilium armorum Ignatii. 34.
 Petrus Apostolus Ignatio affert sanitatem. 21.
 Petrus Augustinus Oscensis Episc. Societatem defendit. 500. 506.
 Petrus Canisius ex Germanis ad Societatem primus se adiungit 277. Ingolstadij. 320.
 Prage. 509. Prouincialis in Germania. 510.
 Petrus Correa pro Christo occiditur. 491.
 Petrus Faber Ignatium sequitur. 21. in Italiam cum socijs venit. 136. Vicetie cum Ignat.

INDEX.

Ignatio 143. Romam cum eodem profici-
scitur. 152. in gymnasio sapientie docet.
156 Parmam mittitur. 172. in Germani-
am. 235. in Hispaniam. 249. Romæ mori-
tur. 275 eius pueritia, vita, illustrationes
& virtutes. ibid. de Ignatio quid sentiat.
320.

Petrus Guerrerius Granatensis Archiep. So-
cietati fauet. 484. & collegium fundat.
ibid & 484 434.

Petrus Marchina collegium Conchense pro-
mouet. 484.

Petrus Mascharenas orator Regis Lusitaniae.
175.

Petrus Ortizius Lutetiae Ignatium suspectum
habet. 113. Socios eius Romæ fouet. 140.
exercitijs spiritualibus ab Ignatio erudi-
ditur. 157 Societatis amicissimus. ibid.

Petrus Quadratus, collegij Metimnensis fun-
dator. 450

Petrus Ribadeneira in inferiorem Germani-
am ab Ignatio mittitur. 508

Philippus Hispaniarum Rex Catholicae reli-
gionis acerrimus propugnator. 211

Philippus Archintus vrbis vicarius de Socie-
tate benemeritus. 254

Pietatis opera quatenus curanda nostris. 654

Prædictiones Ignatii quædam. 652

Præpositus Generalis Societatis perpetuus.
163. 366. eius autoritas. 333.

H b 2

Proba-

INDEX.

Probationes & experimenta Societatis decernuntur.	163
Profectus in spiritu unde metiendus ex Ignatio.	625
Professi Societatis.	364
Professio prima Patrum.	238
Protogenes scribendi ludum aperit, & miraculis claret.	411
Provinciales primi ab Ignatio designantur. i 306.	
Prudentiæ spiritualis Ignatij exempla.	419
Prudentia rerum gerendarum.	648
Prudentia quantopere ad gubernationem necessaria.	637
Prudentia suum modum habeat.	662
Puerorum institutio quanti facienda.	393
Pueros deprauare student heretici.	408
Pueros Christi odio conatur imbuiere Maximinus Imperator.	446

R.

R egulas quomodo scribit Ignatius.	535
F. Reginaldi Dominici de Virgine quadam interrogatio, & Ignatij responsio.	629
Religiones à Deo opportuno tempore semper institutæ.	188
Religiones ex eleemosynis viuentes quæ ratione excitare hominum benignitatē possint.	627

Rehe-

INDEX.

- Reuelationes verae & falsae. 53.
 Reuelationes diuinas cur Ignatius adhuc ty-
 ro tam multas accepit. 54.
 Rissus tentationem initio verberibus depellit
 Ignat. 636.
 Rodolphus Pius Carpensis Card. Societatis
 protector. 316.
 Romana domus mater totius Societatis. 253
 Romani collegij initium, progressus, fructus.
 442. multorum collegiorum quasi fons.
 447.

S.

- S**almantice nostri vexantur. 306.
 Sententia qua Ignatius socijque innocen-
 tes declarantur. 168.
 Simon Rodericus, Ignatij socius. 123. in Indi-
 am destinatur. 176. in Lusitania remanet.
 246. Lusitaniæ prouincialis. 306.
 Societas Iesu cur dicatur. 152. Religio cleri-
 corum est. 365.
 Societas ad defensionem ac propagationem
 fidei potissimum instituta. 211.
 Societatis admonitor generalis quis 368. a-
 spirantes. 345. Assistentes, eorumque offi-
 cium 368. chorus. 346. copiose. Coadiuto-
 res spirituales & temporales. 361. Colle-
 gia. 362. Domus Nouitiorum & Professo-
 rum. 352. finis. 342. fructus 674. & de-
 inceps. gradus. 361. gubernatio 365. habi-

Hb 3 tus

INDEX.

ius. 344	ministeria. 332. 342. & 375.	mi-
racula. 668.	mores. 678.	novitiatus. 351.
paupertas. 374.	persecutiones. 681.	perso-
ne quæ admittuntur, vel excluduntur. 350	præcepta ad suos instituendos. 354.	Prepo-
situs Generalis. 364	propagatio. 670.	scho-
lasticæ. 362.	vota simplicia ante professio-	nem. 355.
copiose. vota solennia professorum	366. & alia vota simplicia ibid.	
Ad Societatis ministeria qui sint apti ex Ig-	nat.	646
Sorbonensis collegij in Societatem decretum.		
486. Stanislaus Osius Card. Brasbergenfis	collegij fundator.	436
Spiritus Dei cum spiritu mundi in Ignat. pu-	gna.	24.
Statuta Ignatij.		529
Stephanus Almeida Epist. Murcie collegium	instituit.	507
Stephanus Barællius sanatur Ignatij preci-	bus.	653
Stephanus Battorus Poloniæ Rex tria colle-	gia nostris instituit.	433
Studia Ignatij. 102. quibus incommodis ad	nostram utilitatem affecta fuerint.	107
Stultus haberi cupit Ignatius.		562

T.

Tentationes Ignatij.	40. 79. 82. 105
Theatini qui.	134.
Thee-	

INDEX

Theatinorum nomen unde nostris. <i>ibid.</i>	
Thomas Cottanus martyr.	232
De Trinitate liber Ignatii.	48
Trinitatis mysterium Ignatio diuinitus innotescit.	47
Turnonensis Card. Turnonense collegium nostris donat.	434. 443
D. Thomas Aquinas in Casinensi cœnobio educatur. 413 quo tempore à Deo datum Ecclesie.	372

V.

V anam gloriã initio timet Ignatium.	
43. 68. postea vincit.	302
Veneris cum Ignatio Socii se coniungunt.	137
Veneris Senatus re explorata nostros probat.	228.
Veneris Senator diuino instinctu Ignatium conquirat.	71
Verba Ignatii ignita. 250 impolita, sed fortia. 243 considerata. 582 in laudando parca, in vituperando parcissima 583 simplicia <i>ibid.</i> ad persuadendum efficacia. <i>ibid.</i>	
Verbera Lutetie Ignatio parantur. 118 multum Ecclesie utilitatis afferunt 174. 674	
Vestitum Ignatius mutat.	34.
Vestitus Ignatii.	530
Visto-	

INDEX.

<i>Victoria Tolſæ in Societate liberalitas.</i>	446
<i>Victoria navis.</i>	222
<i>Vigilantia Ignatii.</i>	662
<i>Virginum pudicitie Romæ conſultum ab I.</i>	
<i>gnat.</i>	270
<i>Visionibus diuinis illustratur Ignatius.</i>	47
<i>copioſe.</i>	152. 442
<i>Viſo horribili confirmatur in propoſito Vacil-</i>	
<i>lans quidam Pater.</i>	147
<i>Voto ſe deſcunt Pariſiis Ignatius ſociique</i>	
<i>124. votum idem renouant.</i>	125
<i>Vota caſtitatis & paupertatis noſtri nuncu-</i>	
<i>pant Venetiis.</i>	140
<i>Vota ſimplicia noſtrorum qualia ante profes-</i>	
<i>ſionem 344. 345 copioſe.</i>	
<i>Vota ſolemnia profeſſorum. 364 & alia vota</i>	
<i>ſimplicia. ibid.</i>	
<i>Votum quartum ſolenne propriū Societatis.</i>	
<i>332. 364 vnde originem habeat.</i>	125.
<i>Voto ſe obſtringit Ignatius non admittendi</i>	
<i>dignitatem extra Societatem, vt falſam ſu-</i>	
<i>ſticionem depellat.</i>	305

X.

X <i>Xenodochii miniſteriis probandi Noui-</i>	
<i>titii.</i>	163
<i>Xenodochiis miniſtrandi probatio vbi</i>	
<i>de initium habuit in Societate.</i>	138
	Xiſum

INDEX.

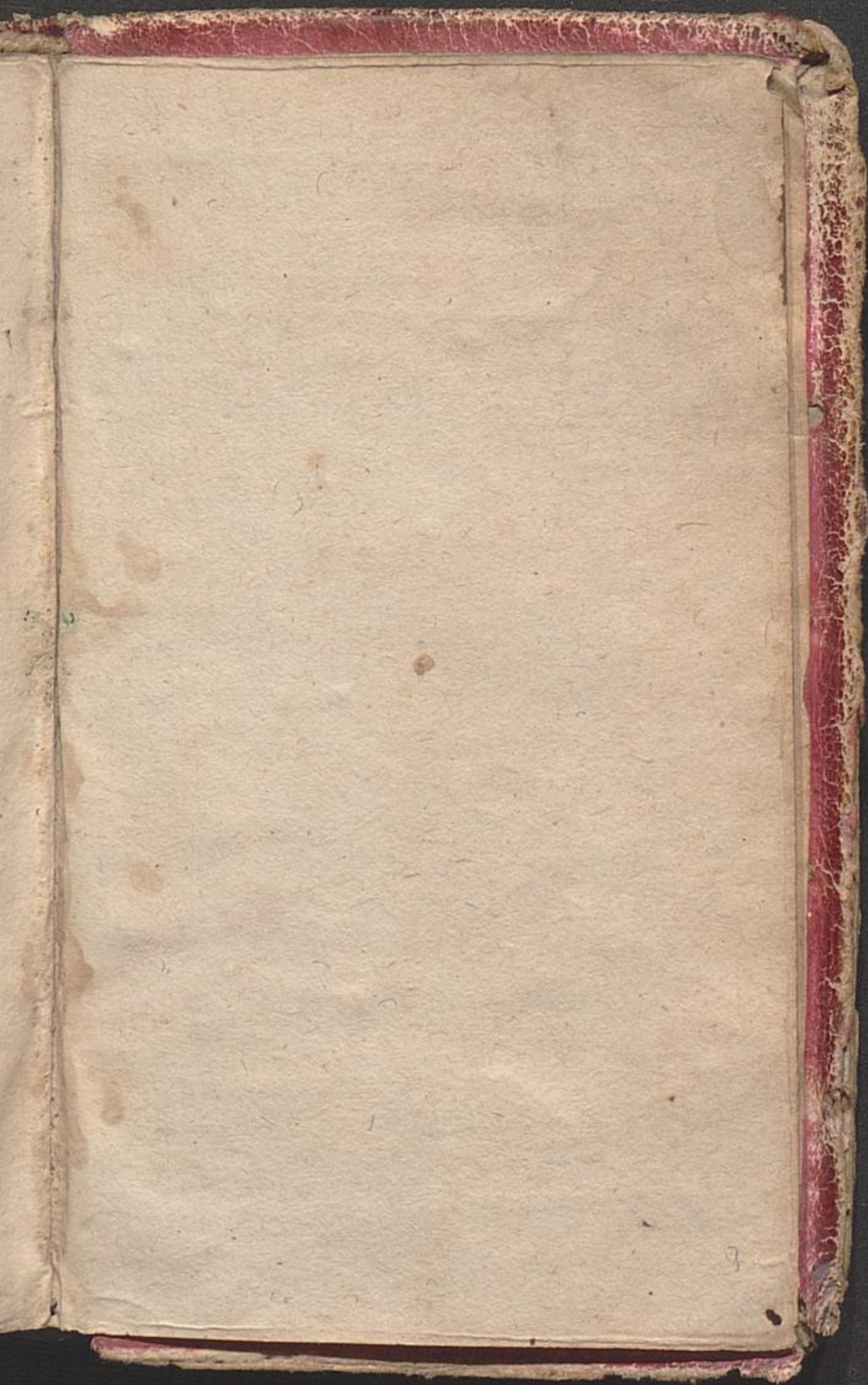
Xistus v. Pontifex Maximus collegium nobis
in lapone perpetuis redditib. stabilivit. 432

Z.

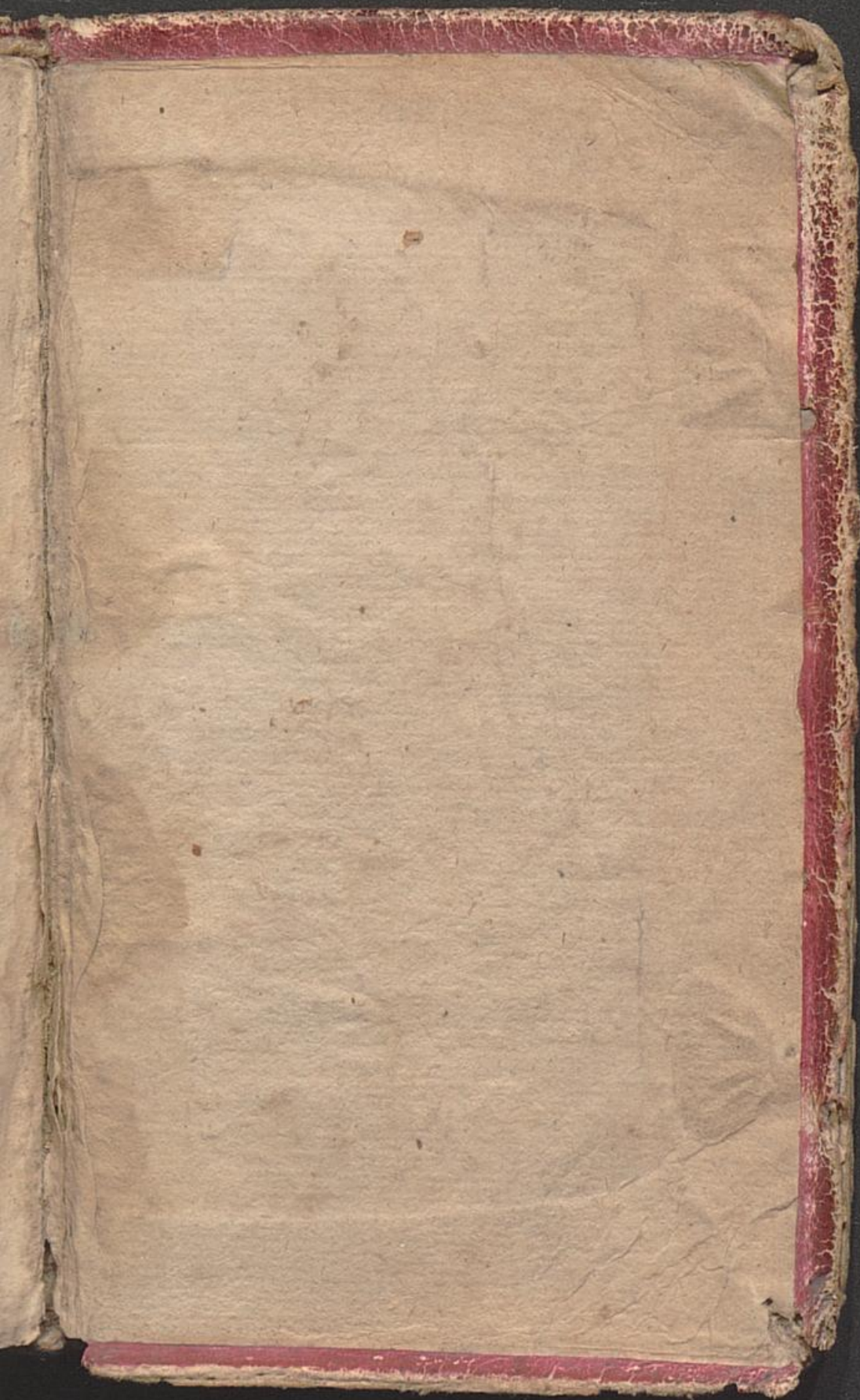
Z Eloferuentes quomodo Ignatius re-
primat. 642

Liber Domus Probationis Societa-
tis IESV.

FINIS

Exemplum
Frankfurt

Th
2570

